Year: 16 Number: 48 / October 2008
www.ekocerceve.com ISSN-1303-7501

ÇERÇEVE

INDEPENDENT INDUSTRIALISTS AND BUSINESSMEN'S ASSOCIATION

ECONOMIC COOPERATION AMONG ISLAMIC COUNTRIES

The Sun Rises From The East

Ömer Cihad Vardan
MÜSİAD Genel Başkanı

İKT Üyesi Ülkeler Arasında Ticareti Özel Sektör Geliştirecektir

Değerli Okurlar;

İslâm ülkeleri arasındaki ticaret, işbirliğinin geliştirilmesi, bilgi paylaşımı ve İKT ülkelerinin ortak projeler geliştirmesi konuları uzun yıllardır gündemdeki yerini korumaktadır. Birçok toplantıda, kongrede, forum ve yayınlarda ticareti artırmaya yönelik yöntem ve uygulamalar tartışılmış, farklı görüşler taraflar arasında paylaşılmıştır.

Yapılan tüm çalışmalar elbette İslâm ülkeleri arasındaki işbirliğinin gelişmesine katkı sağlamış ve belli bir temel üzerinde inşa edilmesine imkân tanımıştır. Ne var ki, ekonomik ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi konularının sınırı yoktur. Her zaman daha iyisi, daha fazlası ve daha başarılısını gerçekleştirmek mümkündür ve bunun için de çalışılmalıdır. Bu yıl 22-26 Ekim 2008 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 12. Uluslararası İş Forumu (IBF) Kongresi ve 12. MÜSİAD Uluslararası Fuarı ile hazırlanan bu ve benzer yayınlar hep bu anlayışla daha iyisini, daha etkilisini ve daha başarılısını yapmak adına gerçekleştirilen çalışmalardır.

İslâm ülkeleri sahip oldukları potansiyelin farkında olarak diplomatik anlamda atılması gereken adımları atmaktan geri kalmamakla birlikte, uluslararası diğer gelişmelere paralel olarak bu ilişkiler bazen yavaşlayabilmekte, bazen de sekteye uğrayabilmektedir. Bugün baktığımızda, İslâm ülkeleri çok geniş bir coğrafyada, dünya topraklarının yaklaşık %30'unda yerleşik olarak insan gücü ve zengin hammadde kaynaklarına sahiptir. İşte bütün bu çalışmaların asıl amacı ve gayesi, sahip olunan bu büyük potansiyeli ekonomik başarıya dönüştürmektir.

İslâm ülkelerinin 2007 rakamlarına göre bazı temel istatistikî bilgilerine göz attığımızda karşımıza şu tablo çıkmaktadır:

- Dünya petrol üretimindeki payları yüzde 50,
- Hammadde ihracatındaki payları yüzde 40,
- Tarımsal ürünler ticaretinde payları yüzde 7,
- Toplam dünya nüfusundaki oranları yüzde 30,
- Dünya üretimindeki payları ise yüzde 6'dır.

Bu tablo aslında bize İslâm ülkeleri arasındaki mevcut ekonomik işbirliğinin, sahip olunan kaynaklarla kesinlikle doğru orantılı olmadığını açıkça göstermektedir.

Halbuki, ilişkilerin geliştirilmesi, hem her bir ülkelerin yararına olacak, hem de İslâm coğrafyasında manevi ve tarihi bağları kuvvetlendirerek, uluslararası arenada tek başına sesini duyuramayan bazı ülkelerin birlik olarak varlıklarını göstermelerine vesile olacaktır.

Öte yandan günümüzde, ülkelerarası ilişkiler ekonomi platformları üzerinden yürütülmekte ve geliştirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin dünya politikasını etkileyen hamlelerini, hep büyük şirketleri üzerinden yaptığı, herkesin bildiği gerçeklerdendir. Kısacası ekonomik ilişkiler, diğer tüm ilişki ve işbirliklerinin başlayıp gelişmesi için bir çıkış noktası haline gelmiştir. Bu sebeple tüm işbirliği ve ilişkilerin, bir şekilde ekonomi platformunda gerçekleştirilmesi ve var olanların daha da güçlendirilmesi, ülkelerarası sağlıklı ilişkilerin tesisi için olmazsa olmaz bir gerçektir.

Bu bağlamda, ekonomik alandaki gelişmeleri başaracak ve artıracak olanlar da bizler, yani, özel sektör temsilcileri olacaklardır. Başarılı, etkili ve sürdürülebilir ilişkiler, ancak yatırım, üretim ve ticaret imkânlarının oluşturulması, geliştirilmesi ve sürekli bir seyirde takip edebilmesiyle mümkün olacaktır.

MÜSİAD

Geçtiğimiz birkaç yıl zarfında tecrübe edilen petrol, emtia ve gıda fiyatlarındaki artışlar, finansal kriz gibi küresel gelişmeler, İslâm ülkelerini biraz da olsa birbirlerine yaklaştırmıştır. Bugün halen İKT üyesi ülkeler arasındaki ticaret hacmi arzu edilen potansiyelin çok altındadır. 57 ülkenin dünya ticaretindeki payı yüzde 9,5, kendi aralarındaki payı ise yüzde 16,3'dür. Söz konusu oranın 2015'e kadar yüzde 20'ye çıkarılması hedeflenmektedir ve bu oranın istenen düzeye ulaşması için ürün çeşitlendirilmesinden sektör çeşitliliğine, üretim imkânlarının somutlaştırılmasından yatırımların artırılmasına kadar bir dizi yeni girişime ihtiyaç vardır. Bu adımların atılması konusunda devletlere düşen görevler ne kadar çok ve ne kadar önemliyse, uygulamasında da özel sektöre düşen görevler o kadar çok ve önemlidir. Sonuç itibariyle üretimi ve ticareti yapacak olan temel aktörler iş adamları ve özel sektör olacaktır.

Üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken temel konu öncelikle, bütün bunların gerçekleştirilmesi için nelerin yapılması gerektiği ve sonrasında nasıl yapılması gerektiğinin tespit edilmesidir. Bu sebeple, işbirliği imkânı olan temel sektörler belirlenmeli, tekstil, gıda, yapı ve inşaat, turizm ve çeşitli hizmet alanlarına özel önem verilmelidir. Alanların tespiti bu sektörlerde know-how transferini kolaylaştıracak ve yüksek teknolojinin paylaşımını geliştirerek nitelikli ve verimli üretim imkânını artıracaktır.

Bugün Türkiye, istikrarlı bir gelişme ve büyüme sürecini yakalamıştır. Bu süreç büyük oranda özel sektör başarısı ve potansiyeli ile devam etmektedir. Dünyanın 17., Avrupa'nın ise 6. büyük ekonomisi olan Türkiye, özel sektörün girişimci, kendine güvenen ve kararlı tutumuyla bu noktalara ulaşmıştır. Bugün baktığımızda, 200'den fazla ülkeye 132 milyar dolar ihracat yapıldığını, 70 farklı ülkede 110 milyar dolarlık inşaat işi ve projelerinin tamamlandığını görmekteyiz.

Bu sayede İKT üyesi ülkeler arasında 100 şirketten 24'üne Türk firmaların sahip olduğunu müşahede etmekteyiz. Bu örneklerin artması, tecrübelerin paylaşımı ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi için ülke iş adamları arasındaki iletişim güçlendirilmelidir.

Türkiye özellikle finans, eğitim ve hizmet sektörleri gibi birçok alanda önemli deneyimlere sahipken, Birleşik Arap Emirlikleri, yeni yatırımlar çekme konusunda, İran, enerji projeleri konusunda, Malezya teknoloji üretim ve kullanımı konusunda hatırı sayılan tecrübelere sahiptirler. Bizler, tüm bu tecrübelerimizi insanlarımızın barış ve huzur içinde yaşayabildikleri bir ortamın tesis edilmesi için aramızda paylaşmalı ve geliştirmeliyiz.

“Bugün baktığımızda, İslâm ülkeleri çok geniş bir coğrafyada, dünya topraklarının yaklaşık %30'unda yerleşik olarak insan gücü ve zengin hammadde kaynaklarına sahiptir. İşte bütün bu çalışmaların asıl amacı ve gayesi, sahip olunan bu büyük potansiyeli ekonomik başarıya dönüştürmektir.”

Bununla beraber Afrika'nın birçok bölgesinde açlık sınırında yaşayan insanların ihtiyaçlarının giderilmesi, ekonomik gelişimlerinin sağlanması ve yönetim mekanizmalarında kapasite oluşumlarına destek verilmesi gibi bambaşka, fakat çok önemli diğer alanlarda da, işbirliklerine ihtiyaç duyulduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple tüm bu sıralanan hedefler için devletlerin inisiyatif geliştirmeleri ve makro politikalarını bu yönde belirlemeleri beklenirken, aynı zamanda özel sektör olarak daha proaktif bir yaklaşım benimsenmelidir. Belki de bu yüzden İKT üyesi ülkelerin arasında ticaretin artırılmasında asıl tartışılması gereken konuların başında özel sektörün kurumsallaşması ve kapasitesinin geliştirilmesi gelmektedir. Bu yönde yeni adımlar atılmalı, bugüne kadar gelinen noktalardaki gelişmeler desteklenmeli, ortak girişimler desteklenmeli, ortak projeler geliştirilmeli ve birlikte hareket ederek sahip olunan potansiyelin etkisi katlanarak arttırılmalıdır.

Sonuç olarak, bugün belli bir aşamaya ulaşan ilişkiler, kurumsallaşan özel sektör eliyle daha ileriye taşınacak ve kalıcı hale getirilecektir. Zira ülkelerin kalkınması bile dinamik, girişimci ve rekabet kapasitesine sahip, güçlü bir özel sektör sayesinde gerçekleşmektedir. Karar sürecine daha aktif katılan işadamları, daha somut ve hedefe yönelik girişimleri kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Bu sayede gelinen yeni noktada devletlerin, işadamları arasındaki iletişimi güçlendirecek hukuki ve altyapı imkânlarını oluşturması kolaylaşacaktır. Bu vesileyle, bu yıl MÜSİAD ev sahipliğinde gerçekleştirilen 12. IBF Kongresinin, 12. MÜSİAD Uluslararası Fuarının ve İslâm Ülkeleri Arasında Ticaretin Geliştirilmesi konu başlığını inceleyen Çerçeve dergisinin, bilgi paylaşımı ve ticari ilişkilerin önünü tıkayan engellerin aşılmasına ve ortak duygu düşüncelerin gelişmesine katkı sağlamasını umut ederim.

Kürşad TÜZMEN
Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı

İslâm Ülkeleri ile Ticari İşbirliği

Türk ekonomisinin 1980'li yıllarda yaşadığı değişim ve dışa açılımda Ortadoğu Ülkeleri önemli rol oynamış ve bu dönemde yaşanan Irak-İran Savaşının da etkisiyle bölge ülkelerine yönelik ihracatımız genel ihracatımızın %50'sine kadar yükselmiştir.

1990'lı yıllarda bu trend değişmiş ve bölge ülkeleri ile ticaretimizde transit geçiş koridoru olarak kullanılan Irak'a, bu ülkenin Kuveyt'i işgali sonucunda uygulamaya başlanan BM yaptırımları, ihracatımızın daha istikrarlı sanayileşmiş ülkeler pazarlarına yönelmesi sürecini başlatmıştır.

Bu dönemde, AB Ülkeleri başta olmak üzere, sanayileşmiş ülkelerin dış ticaretimizde ağırlığı giderek artarken Ortadoğu Ülkelerinin payı ise hızla gerilemiştir.

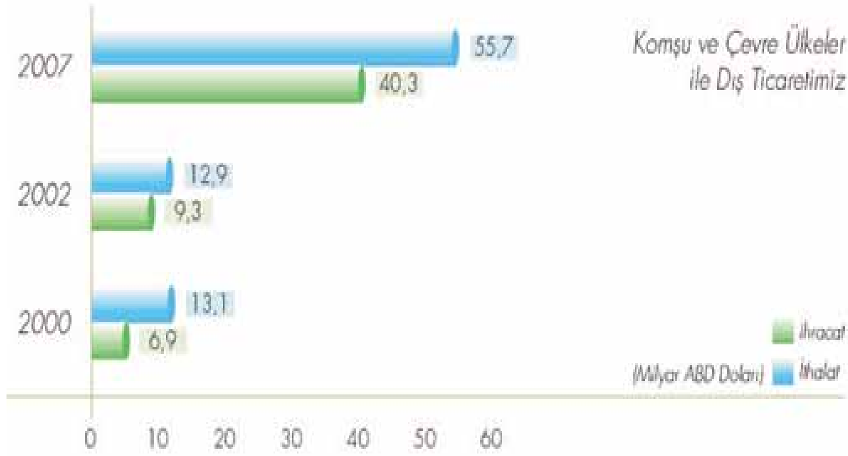
1996 yılında AB ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği sonrasında 26 milyar dolar düzeyine ulaşan ihracatımız, daha sonraki yıllarda bu seviyeyi aşmakta zorlanmaya başlamıştır. Bu gelişme, yeni pazar arayışlarını da gündeme getirmiş ve sıkışan ihracatımıza yeni bir ivme kazandırmak amacıyla 2000 yılında aynı coğrafyayı paylaştığımız, ortak tarihi ve kültürel değerlere sahip olduğumuz ülkelerle ticari ve ekonomik ilişkilerimizin çok yönlü olarak geliştirilmesini öngören "Komşu ve Çevre Ülkeler Stratejisi (KÇÜS)" uygulamaya konmuştur.

KÇÜS'nün temel hedefi; (a) bölge ülkeleriyle mal, hizmet ve sermaye akışının serbestleştirilmesini öngören anlaşmaların imzalanması, (b) bölgedeki ekonomik altyapıların ulaştırma ve gümrük başta olmak üzere uyumlaştırılması, (c) bölgesel bazda ekonomik mevzuatın armonizasyonu, (d) pazara giriş ve tanıtım programları ile ihracatımızın desteklenmesi, (e) bölgesel bazda lojistik imkânlarının geliştirilmesi, (f) bölgede üretilen petrol ve doğalgazın ülkemiz üzerinden Avrupa'ya taşınmasını öngören projelerin hayata geçirilmesi, (g) müteahhitlik firmalarımızın bölge ülkelerindeki faaliyetlerinin özel programlarla desteklenmesi ve (h) Türkiye'ye yabancı sermaye akışını hızlandıracak koşulların oluşturulması olarak belirlenmiştir.

KÇÜS'nin ilk aşamasında, Irak, İran ve Suriye başta olmak üzere, Ortadoğu ülkelerine odaklanılmış ve bu ülkeler ile ticari ve ekonomik ilişkilerimizin özel program ve projelerle desteklenmesi sağlanmıştır. KÇÜS'nin ikinci aşamasında ise Orta Asya ve Kafkas ülkeleri, Balkan ülkeleri, Kuzey Afrika ülkeleri, Rusya, ve Ukrayna'ya yönelik alt programlar oluşturulmuş ve uygulamaya başlanmıştır.

KÇÜS'nin en temel hedefi olan bölge ülkeleri ile ülkemiz arasında serbest ticaret alanı oluşturulması hedefine yönelik olarak kısa sürede önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu kapsamda, Mısır, Fas, Tunus, Filistin, Suriye, İsrail, Makedonya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Karadağ, Gürcistan ve Arnavutluk ile Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmıştır.

MÜSİAD

Körfez İşbirliği Ülkeleri (Bahreyn, Umman, B.A.E., Kuveyt, Suudi Arabistan, Katar), Lübnan, Cezayir ve Ürdün'le sürdürülen STA müzakereleri sonuç aşamasına getirilmiştir. Cezayir, Ukrayna ve Sırbistan ile de müzakerelere başlanmıştır. Önümüzdeki dönemde ise Libya ile müzakerelere başlanacaktır. KÇÜS kapsamındaki kalan diğer tüm ülkelerle ikili ya da bölgesel bazda Tercihli Ticaret Anlaşması (TTA) imzalanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda, İran, Azerbaycan ve Orta Asya Ülkeleri ile TTA anlaşması imzalanması yönündeki çalışmalara başlanmıştır.

Ayrıca, KÇÜS ülkelerinin önemli bölümünün dahil olduğu Ekonomik İşbirliği Örgütü Tercihli Ticaret Anlaşması (ECOTA), İslâm Konferansı Teşkilatı Üyesi Ülkeler Arasında Tercihli Ticaret Sistemi (TPSOIC) ve D–8 Tercihli Ticaret Anlaşması ülkemizin öncülülük ettiği çalışmalar sonucunda imzalanmıştır. Öte yandan, strateji kapsamındaki ülkelerinin tamamına yakını ile yatırım, ticaret, gümrük, ulaştırma, çifte vergilendirmenin önlenmesi ve yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması gibi alanlardaki temel anlaşmaların imzalanması suretiyle ekonomik ilişkilerimizin hukuki altyapısı günümüz koşullarına uygun bir çerçeveye kavuşturulmuştur.

Bölge ülkeleri ile başta gümrük ve ulaştırma olmak üzere ülkemiz ekonomik ve mevzuat altyapısının uyumlaştırılması amacıyla sürdürülen çalışmalarda da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Diğer taraftan, Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantıları, üst düzey ziyaretler, ticaret heyeti programları, alım heyetleri ve fuarlar başta olmak üzere gerçekleştirilen geniş kapsamlı ticareti geliştirme ve tanıtım faaliyetleri ile firmalarımızın bölge ülkeleri pazarlarında etkili bir şekilde yer almaları için uygun koşullar oluşturulmuştur.

Etkin bir dış ticaret diplomasisi ile bu ülkelerde yürütülen alt ve üstyapı projelerinin Türk firmalarınca üstlenilmesi ve üstlenilen işlerde karşılaşılan sorunların önemli bir bölümünün çözümlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca, doğal gaz ve petrol başta olmak üzere, bölge ülkelerde üretilen hammaddelerin uygun koşullarla temini amacıyla yürütülen çalışmalardan başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Tüm bu çalışmaların uygulamaya geçirilmesine paralel olarak, bölge ülkeleri ile ticaretimiz yeni ve uzun dönemli gelişme sürecine girmiş ve özellikle ihracatımızda hızlı artışlar kaydedilmiştir.

Türkiye ile İslâm ülkeleri arasındaki ticari işbirliği, ikili platformların yanısıra Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), İslâm Konferansı Teşkilatı (İKT) ve Gelişen Sekiz Ülke (D-8) gibi bölgesel ekonomik işbirliği kuruluşları kapsamında, çoklu platformlarda da sürdürülmektedir.

Bu çerçevede, EİT bünyesinde Türkiye, Afganistan, İran, Pakistan ve Tacikistan arasında 17 Temmuz 2003 tarihinde

imzalanan **EİT Ticaret Anlaşmasının (ECOTA)** uygulamaya konulmasına yönelik çalışmalarda nihai aşamaya gelinmiştir. Anlaşmanın 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren hayata geçirilebilmesi için taraf ülkelerin 2008 Ekim ayı sonuna kadar ürün listelerini hazırlamaları gerekmektedir.

> **"Doğal gaz ve petrol başta olmak üzere, bölge ülkelerde üretilen hammaddelerin uygun koşullarla temini amacıyla yürütülen çalışmalardan başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Tüm bu çalışmaların uygulamaya geçirilmesine paralel olarak, bölge ülkeleri ile ticaretimiz yeni ve uzun dönemli gelişme sürecine girmiş ve özellikle ihracatımızda hızlı artışlar kaydedilmiştir."**

ECOTA uyarınca, Anlaşmaya taraf ülkeler fiilen ticaretini yaptıkları bütün ürünleri bir pozitif listede toplayacaklar ve vergi indirimlerini bu listedeki ürünlerde yapacaklardır. Ayrıca, her taraf ülke hassas ürünlerini ayrı bir negatif listede toplayacak ve bu ürünlerde herhangi bir indirime gitmeyecektir. Pozitif listelerde yer alan ürünlerin gümrük vergileri Afganistan için en fazla 15 yıl, diğer taraf ülkeler için ise en fazla 8 yıl içinde indirilecek ve indirimler sonucunda bu ürünlerdeki en yüksek gümrük vergisi oranı %15 olacaktır. **ECOTA**'nın uygulanmasına başlanmasıyla birlikte, ülkemiz ihracatçılarının diğer taraf ülkelerin pazarlarına girişi daha da kolaylaşmış olacaktır. Öte yandan, İKT üyesi ülkeler arasında oluşturulan Tercihli Ticaret Sisteminin (TPS-OIC) de 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren işlerlik kazanması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede, İKT üyeleri arasında 2005 yılı Mayıs ayında oluşturulan Tercihli Tarife Protokolü, bugüne kadar Türkiye dahil İKT üyesi 12 ülke tarafından imzalanmıştır. Sözkonusu ülkeler BAE, Bangladeş, Gine, Kamerun, Malezya, Mısır, Pakistan, Suudi Arabistan, Suriye, Tunus ve Ürdün'dür. Tercihli Tarife Protokolünün yürürlüğe girebilmesi için en az 10 üye ülke tarafından onaylanması gerekmektedir. Protokol bugüne kadar Türkiye dışında Malezya, Pakistan, Suriye ve Ürdün tarafından onaylanmıştır.

Protokol kapsamında, taraf ülkelerin, toplam tarife satırlarının %7'sinde uygulamanın başlayacağı tarihten itibaren 4 yılda eşit dilimler halinde (Bangladeş, Gine gibi en az gelişmiş ülkeler için 6 yıl) gümrük vergisi indirimine gitmeleri ve indirime konu olacak tarife satırlarında tarife dışı ve tarife benzeri engellerin tamamını kaldırmaları öngörülmektedir. Söz konusu indirimler sonucunda indirime konu olacak tarife satırlarından gümrük vergisi %25'in üzerinde olanların gümrük vergileri %25'e, %15 ile 25 arasında olanların %15'e, %10 ile 15 arasında olanların ise %10'a düşürülecektir.

Türkiye'nin yanısıra Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya ve Pakistan'ın da üye oldukları D-8 ülkeleri arasında 13 Mayıs 2006 tarihinde imzalanan **Tercihli Ticaret Anlaşması** ise halihazırda İran ve Malezya tarafından onaylanmıştır. Anlaşmanın uygulamaya konulabilmesi için en az 4 ülke tarafından onaylanması gerekmektedir.

D-8 Tercihli Ticaret Anlaşması uyarınca, üye ülkeler, tarife oranları %10'un üzerinde olan tüm tarife satırlarının %8'inde tarife indirimine gideceklerdir. Bu kapsamda, en az gelişmiş ülke durumundaki Bangladeş ve Nijerya gibi üye ülkeler 8 yıl içinde, diğer üye ülkeler ise 4 yıl içinde %25'in üzerindeki tarife oranlarını %25'e, %15-25 arasındaki tarife oranlarını %15'e ve %10-15 arasındaki tarife oranlarını %10'a indireceklerdir. İKT kapsamındaki Tercihli Ticaret Sistemi ve D-8 kapsamındaki Tercihli Ticaret Anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte, 4 yıl boyunca sürecek indirimler sonucunda diğer ülkelerin tarifelerinin önemli oranlarda azalması beklenmektedir. Buna karşılık, ülkemizin sanayi ürünlerinde üçüncü ülkelere uyguladığı ortalama tarife oranının %4 civarında olduğu dikkate alındığında, ülkemizin halihazırda düşük olan tarifelerinde önemli ölçüde bir indirime gidilmeyecektir.

Devlet ve özel sektör arasındaki işbirliği ve dayanışma, bölge ülkeleri ile olan ticari ve ekonomik ilişkilerimizde yakalanan ivmeyi daha da artıracak ve önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek projelerin ve faaliyetlerin daha verimli bir şekilde sonuçlanmasını sağlayacaktır.

Dr. Ahmet TIKTIK
Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı

Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerinde İSEDAK'ın Yeri

Kuruluşundan Günümüze İSEDAK;

Türkiye çok taraflı dış ekonomik ilişkilerinde birçok bölgesel işbirliği girişimine kurucu ve öncü üye olarak katılmaktadır. Türkiye'nin öncülük ettiği girişimlerden biri de, İslâm Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)'dir. İslâm Konferansı Teşkilatı (IKT) nüfusunun tamamı ya da bir bölümü Müslüman olan, 57 ülkenin üye olduğu ve ülkeler arasında siyasi, iktisadi, kültürel, bilimsel ve sosyal dayanışmayı ve işbirliğini amaçlayan bir uluslararası kuruluştur. Temelleri 1969 yılında Mescidi Aksa'nın kundaklanması üzerine atılan İKT'nin Genel Sekreterliği Cidde'dedir. İKT çeşitli uzmanlık kuruluşları aracılıyla, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda faaliyetlerini sürdürmektedir.

İKT'nin kurulduğu dönemdeki siyasi faaliyetlerin yoğunluğu, zamanla yerini ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine bırakmıştır. 1981 yılında Mekke'de yapılan 3. İslâm Zirvesinde, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)'nin kurulması kararlaştırılmıştır. 1984 yılında ise, 4. İslâm Zirvesinde Türkiye Cumhurbaşkanının Komitenin başkanlığına seçilmesiyle, İSEDAK faaliyetlerine başlamıştır. 24 yıldır kesintisiz olarak faaliyetlerini Sayın Cumhurbaşkanlarımızın başkanlığında yürüten İSEDAK, 2008 yılında 24. toplantısını icra edecektir. Ayrıca, Türkiye dâhil onbir üye ülkeden oluşan İSEDAK İzleme Komitesi de yıllık toplantılarını düzenli olarak yapmakta ve İSEDAK Toplantıları için takip ve hazırlık sürecini yürütmektedir.

İSEDAK'ın başlıca görevleri; İKT tarafından ekonomik ve ticari işbirliği alanında alınmış ve alınacak kararların uygulanmasını izlemek, üye ülkeler arasında ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmek üzere çalışmalar yapmak ve ticari kapasitelerinin artırılması için programlar geliştirmek, projelerin hayata geçirilmesini sağlamak olarak sıralanabilir. 1984 yılından itibaren Türkiye tarafından güçlü bir irade ile başlatılan İSEDAK faaliyetleri özellikle ticaretin artırılması alanında olumlu sonuçlar vermiştir. İSEDAK faaliyetlerinde önemli bir aşama İKT Ekonomik İşbirliği Stratejisi ve Yeni Eylem Planının 1997 yılında kabul edilmesi olmuştur.

Böylece, Eylem Planında öngörülen öncelikli sektörel alanlarda faaliyetlere ağırlık verilmiştir. Bir diğer önemli adım da, 2005 yılındaki İKT 3. Olağanüstü Zirve'de atılmış ve 2005–2015 İKT 10 Yıl Eylem Programı benimsenmiştir. Programda işbirliği alanları küresel gelişmeler ışığında yeniden gözden geçirilmiş ve belirli alanlarda sayısal hedefler konulmuştur. Özellikle ekonomik gelişme yanında insani gelişme konularında yoksulluğun önlenmesi, kapasite geliştirme programlarının uygulanması, rekabet gücünün artırılması, insan kaynaklarının güçlendirilmesi konuları, İSEDAK gündeminde de öncelikli olarak yer almaya başlamıştır.

Günümüzde gelişmekte olan ülkeler kalkınma ve ekonomik ve ticari işbirliği hedeflerine daha kolay ulaşabilmek için Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel girişimlerin yanı sıra bölgesel işbirliğine de yönelmektedirler. Bölgesel ticaret anlaşmaları ve düzenlemelerinin sayısı 2007 itibariyle 300'ü aşmıştır.

İSEDAK Üyesi ülkelerin de dünya ticaret hacmindeki yerleri yaklaşık % 10 düzeyinde olup, artan petrol fiyatlarının da etkisiyle bu miktarda son dönemde artış yaşanmıştır. 2007 yılı itibariyle İKT üyesi ülkelerin kendi aralarındaki ticaret 200 milyar dolara ulaşmış olup, İKT içi ticaretin, toplam ticaretlerine oranı % 16.4 dür.

İSEDAK gündeminde ayrıca, İKT üyesi ülkeler arasında ticaretin artırılması, Tercihli Ticaret Sistemi (TPS-OIC) kurulması, özel sektör faaliyetleri, ticaret fuarları, Menkul Kıymetler Borsaları arasında işbirliği, mesleki eğitim programı ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar da yer almaktadır. Bu yıl gündeme küresel gelişmeler göz önüne alınarak, artan emtia ve enerji fiyatları ve gıda güvenliği gibi konular da eklenmiştir.

İKT içi ticaretin 2015 yılında % 20'ye çıkarılması hedeflenmektedir. İSEDAK'a bu hedef doğrultusunda, İslâm Zirvesi ve Dışişleri Bakanları toplantılarında görevler verilmiş olup, İSEDAK'ta çalışmalarını bu hedef doğrultusunda yürütmektedir.

Küresel Gelişmeler Işığında İSEDAK Gündemi ve Başlıca Faaliyetler;

Ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlendirilmesi, artan küresel refahtan pay alınması ve mevcut sorunlara ortak çözümler üretilebilmesi için İKT üyesi ülkelerde ticaretin ve yatırımın önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Üye ülkelerde sahip olunan sermayenin üretime yönlendirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi gerekmektedir. Ticaretin ve yatırımların artırılmasında en önemli konulardan biri de fiziki, hukuki ve mali altyapının tesis edilmesidir. Ayrıca, yatırımların teşviki, ticaretin kolaylaştırılması, serbest ticaret düzenlemeleri, ticari sorunlara nesnel çözümler sunabilecek profesyonel tahkim mekanizmaları, vergilendirmelerde düzenlemeler, sigorta sistemlerinin iyileştirilmesi öncelikli alanları oluşturmaktadır. Tüm bu düzenlemelerin başarılması durumunda, özel sektör girişimlerinin de önü açılacak ve sürdürülebilir bir işbirliği ve kalkınma ortamı sağlanmış olacaktır.

> **"2007 yılı itibariyle İKT üyesi ülkelerin kendi aralarındaki ticaret 200 milyar dolara ulaşmış olup, İKT içi ticaretin, toplam ticaretlerine oranı % 16.4 dür. İKT içi ticaretin 2015 yılında % 20'ye çıkarılması hedeflenmektedir. İSEDAK'a bu hedef doğrultusunda, İslâm Zirvesi ve Dışişleri Bakanları toplantılarında görevler verilmiş olup, İSEDAK'ta çalışmalarını bu hedef doğrultusunda yürütmektedir."**

1981 yılında Mekke'de yapılan 3. İslâm Zirvesinde, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)'nin kurulması kararlaştırılmıştır. 1984 yılında ise, 4. İslâm Zirvesinde Türkiye Cumhurbaşkanının Komitenin başkanlığına seçilmesiyle, İSEDAK faaliyetlerine başlamıştır. 24 yıldır kesintisiz olarak faaliyetlerini Sayın Cumhurbaşkanlarımızın başkanlığında yürüten İSEDAK, 2008 yılında 24. toplantısını icra edecektir.

İSEDAK'ın ticareti ve yatırımları artırma hedefi doğrultusunda geliştirdiği bazı projeler aşağıda sunulmaktadır:

a) TPS-OIC (Tercihli Ticaret Sistemi): Üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesi için atılan en önemli projelerden birisi TPS-OIC (Tercihli Ticaret Sistemi)'nin kurulmasıdır. Bu hedef doğrultusunda Tercihli Tarifeler Protokolü (PRETAS) ve Menşe Kuralları Belgesi'nin üye ülkeler tarafından imzalanıp onaylanması, süreci hızlandıracaktır. Hâlihazırda 7 ülke Menşe Kuralları Belgesini, 11 ülke de PRETAS'ı imzalamış durumdadır. PRETAS'ı onaylayan ülke sayısı 5 olup, onaycı ülke sayısı 2009 yılı başına kadar 10'a ulaştığı takdirde Tercihli Ticaret Sistemi yürürlüğe girmiş olacaktır. Tercihli Ticaret Sistemi, üye ülkeler arasında Anlaşma çerçevesinde ele alınan mallarda aşamalı olarak gümrüklerin %10 düzeyine çekilmesini ve ticaretteki akışın hızlanmasını hedeflemektedir. Üye ülkelerin bu uzun yolda, işbirliği adına atacakları adım hiç şüphesiz yola çıkmanın ve yolu kısaltmanın ilk adımları olacaktır.

b) Ticaretin Finansmanı Programları ve ITFC'nin Kurulması: İSEDAK'ın ilk toplantısında Türkiye, Orta Vadeli Ticaret Finansman Mekanizması kurulmasını önermiştir. 1987 yılında kurulan mekanizma bilahare İhracat Finansmanı Mekanizmasına (Export Financing Scheme-EFS) dönüştürülmüştür. İKT camiasının 2000 yılında yüzde 10 civarında olan İKT içi ticaretin 2003 yılında yüzde 13'e çıkarılması faaliyetlerinde ticaretin finansmanı önemli bir rol oynamıştır. O dönem İKB'nin yıllık 1 milyar dolarlık ticaret finansmanının da etkisiyle İKT içi ticarette 2003 için öngörülen hedef önemli ölçüde tutturulmuştur. Ticaretin artırılmasında orta ve uzun vadede ticaret finansmanı tek başına yeterli olmamakla birlikte özellikle üretim kapasitesini artıracak diğer önlemlerle birlikte önemli bir araçtır. 2007 yılında İslâm Kalkınma Bankası içerisinde İhracata Yönelik İthalatın Finansmanı Fonu (Import Trade Financing Operations-ITFO) gibi programların birleştirilmesiyle Uluslararası İslâm Ticaretin Finansmanı Şirketi (ITFC) kurulmuştur. İKB bünyesinde kurulan ITFC'nin taahhüt edilen sermayesi 3 milyar dolar, ödenmiş sermayesi de 750 milyon dolardır. Şirketin kurucu anlaşması 47 İKT üyesi ülke ve 6 finans kuruluşu tarafından imzalanmıştır. Böylelikle tek çatı altında toplanan ticaretin finansmanı fonu ile, üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesinde daha koordineli ve etkin bir şekilde çalışmalar yürütülebilecektir. Şirket 2008 yılı başında faaliyetlerine başlamıştır. İKB 2007 yılında yaklaşık 2.7 milyar dolar ticaret finansmanı sağlamış olup, ITFC 2008 yılı için de aynı miktarı hedeflenmektedir. Şirketin önümüzdeki yıllarda ticaret finansmanı faaliyetlerini daha da artırması ve çeşitlendirmesi beklenmektedir.

c) İhracat Kredisi Sigortası ve Yatırımların Garantisi Mekanizması (ICIEC): İhracat Kredi Sigortası ve Yatırımların Garantisi Mekanizması, kredili ihracatta, yani bedeli belli bir vade sonunda tahsil edilmek üzere yapılan ihracat işlemlerinde, ihracatçının sattığı malın bedelini ithalatçıdan tahsil edememe riskine karşı, yatırımcıların da özellikle politik risklere karşı korunmasını amaçlamaktadır. Söz konusu mekanizmanın yürütülmesini üstlenecek İhracat Kredi Sigortası ve Yatırım Garantisi Kurumu için İKB tarafından hazırlanmış olan "Kuruluş Anlaşması Taslağı" İSEDAK'ın talimatları doğrultusunda sonuçlandırılmış

ve yeterli sayıda ülke tarafından onaylanması neticesinde ICIEC 1 Ağustos 1994 tarihinde kurulmuştur. 21 Temmuz 1995 itibariyle resmen faaliyetlerine başlamış bulunmaktadır.

ICIEC'in üstlendiği başlıca fonksiyonlar ise; İKT Üyesi Ülkeler arasındaki ihracatı, çeşitli ödenmeme risklerine karşı garanti altına almak, finanse eden banka ve diğer mali kuruluşlar açısından sigortalamak, yatırımcıları diğer üye ülkelerde yapacakları yatırımlarda karşılaşacakları politik risklere karşı korumak, reasürans hizmetleri sunmak ve İKT Üyesi Ülke müteahhitlerinin, başka ülkelerde üstlendikleri projeleri gerçekleştirmek amacıyla, o ülkede kullandıkları makine ve teçhizatı politik risklere karşı garanti altına almaktır.

d) Standartların Harmonizasyonu; Üye ülkelerce uygulamakta olan ve özellikle kendi aralarındaki dış ticareti engelleyici farklı standardların harmonizasyonu için bir metodoloji geliştirilmesi fikrinin ortaya atılması ile Türk Standardları Enstitüsü'nün öncülüğünde Nisan 1985'te İstanbul'da bir Uzmanlar Grubu Toplantısı düzenlenmiş ve TSE'nin sekreterya görevi yapacağı bir "Standardların Harmonizasyonu Koordinasyon Komitesi" kurulmuştur. Çalışmalar neticesinde, uzmanlar İSEDAK'a sunulmak üzere İslâm Ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC) için Tüzük Taslağı hazırlanmış ve 1998'de 14. İSEDAK Toplantısında onaylanarak üye ülkelerin imzasına açılmıştır.

Kurulması önerilen Enstitünün, standartların uyumlaştırılması, ortak standardların hazırlanması, ortak bir sertifikasyon sisteminin geliştirilmesi gibi fonksiyonlar üstlenmesi öngörülmektedir. Sekreteryası TSE tarafından üstlenilecek olan bu Enstitünün temelde, üye ülkelerin katkılarına ihtiyaç duyulmadan, sağlayacağı kalite kontrol, belgelendirme vs. gibi hizmetler karşılığında temin edeceği kazançlarla varlığını sürdürmesi hedeflenmektedir. 2008 yılı itibariyle 11 ülke tarafından imzalanıp, 6 ülke tarafından onaylanmış bulunan anlaşmanın, yürülüğe girmesi için gerekli olan 10 ülke sayısına ulaşması amacıyla İSEDAK çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. İKT Üyesi Ülkeler arasında gıda ürünleri ticaretinin arttırılmasında önemli bir kriter olan helal gıda standartları konusu, son dönemde İSEDAK gündemine incelenmek üzere alınmıştır.

> **"İKB bünyesinde kurulan ITFC'nin taahhüt edilen sermayesi 3 milyar dolar, ödenmiş sermayesi de 750 milyon dolardır. Şirketin kurucu anlaşması 47 İKT üyesi ülke ve 6 finans kuruluşu tarafından imzalanmıştır. Böylelikle tek çatı altında toplanan ticaretin finansmanı fonu ile, üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesinde daha koordineli ve etkin bir şekilde çalışmalar yürütülebilecektir. Şirket 2008 yılı başında faaliyetlerine başlamıştır. İKB 2007 yılında yaklaşık 2.7 milyar dolar ticaret finansmanı sağlamış olup, ITFC 2008 yılı için de aynı miktarı hedeflenmektedir."**

e) Pamuk Üreten Üye Ülkelerin Kapasitelerini Geliştirme-Pamuk Eylem Planı: İSEDAK gündemindeki önemli konulardan bir diğeri de pamuk üreten İKT üyesi ülkelerin kapasitelerinin geliştirilmesidir. Özelikle ekonomisi pamuğa dayalı Sahra altı Afrika ülkelerinin bu yöndeki girişimlerinin, pamuğun İKT içi ticaretin önemli bir unsuru olması, bölgenin dünya ile entegrasyonu ve fakirliliğin önlenmesi yanında, İSEDAK ve İKT için de bir prestij projesi olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda hazırlanan Eylem Planı 2007-2011 dönemi için yürürlüktedir. Dünya pamuk üretiminin yüzde 28'i, ihracatın ise % 36'sını gerçekleştiren İKT Üyesi ülkeler için, pamuğu İKT içi ticaretin de bir unsuru haline getirmek tüm üye ülkeler için önemli bir fırsat oluşturacaktır.

f) Fakirlikle Mücadele Programı: İKT ve İSEDAK için yeni bin yılda en önemli sorunlardan biri ekonomik kalkınmaya paralel insani kalkınmanın da gerçekleştirilmesidir. Özellikle fakirliği besleyen etkenlerin en aza indirilmesi, eğitim, sağlık çevre gibi her alanda fakirliğin ve mahrumiyetin önlenmesi büyük önem taşımaktadır. 2007 yılı itibariyle yaklaşık 400 milyon insan İKT üyesi ülkelerde günde bir dolar gelirin altında yaşamaktadırlar. İKT üyesi ülkeler, UNDP'nin insani gelişme endekslerinde ağırlıklı olarak orta ve az gelişmiş ülke kategorilerinde yer almaktadırlar. Her ne kadar gelirin artırılması gerekliliği öncelikli olsa da, gelir dağılımındaki adalet, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki payların artırılması, üye ülkelerin endeks sıralamasında daha üst sıralarda yer almalarını sağlayacaktır. İslâm Kalkınma Bankası bünyesinde oluşturulan Fakirlikle Mücadele Fonu çalışmaları 2005 yılında başlatılmış olup, 2008 yılı itibariyle 2,6 milyar dolara (1,6 milyar doları ülkelerin, 1 milyar doları da İKB'nin katkı payı) ulaşmış durumdadır. Bu fonun 10 milyar dolara ulaşması hedeflenmektedir.

Oturum Komitesi Çalışmaları ve İSEDAK Projeleri;

İSEDAK çalışmalarına önemli bir temel oluşturan alanlardan bir diğeri de oturum komitesi çalışmalarıdır. Oturum komitesi, İSEDAK toplantıları öncesi üye ülkelerin önerdiği somut proje önerilerinin değerlendirildiği bir platformdur. Oturum komitesine, İKT kuruşları, proje sahibi ülke delegasyonu ve ilgilenen ülke temsilcileri katılmaktadır. 2004 yılından itibaren proje havuzundaki 40 proje önceliklendirilerek 10'a projeye indirgenmiştir. Aynı zamanda yeni proje önerileriyle işbirliği alanları güçlendirilmeye çalışılmaktadır. 2008 yılı itibariyle öne çıkan projeler şunlardır;

İKT Üyesi Ülkelerin Patent Ofisleri Arasında İşbirliği: Türk Patent Enstitüsü'nün sahipliğinde ve İslâm Ticareti Geliştirme Merkezinin işbirliğiyle yürütülen proje 2005 yılında başlatılmış olup, Sınaî Mülkiyet Hakları, Kapasite Geliştirme Programları konularında çalışmalar yürütülmektedir.

> **"Türkiye, bir yandan AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda uyum sürecini sürdürürken, diğer yandan çok boyutlu ekonomik işbirliği stratejisi çerçevesinde İslâm Ülkeleriyle işbirliğini de daha da geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin İKT üyesi ülkelerle dış ticaretinde 2000 yılından beri önemli iyileşmeler söz konusudur. 2000 yılında İKT üyesi ülkelere 3,6 milyar dolarlık ihracat yapılmış olup toplam ihracattaki pay % 12,9 düzeyinde gerçekleşmişti. 2007 yılına gelindiğinde ise 20,3 milyar dolarla İKT üyesi ülkelerin toplam ihracatımızdaki payı %18,9 düzeyine çıkmış durumdadır."**

MÜSİAD

İKT Üyesi Ülkelerde İş İnkübatörleri Eğitim Programı: Türkiye Küçük ve Orta ölçekli Sanayi Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığının bir projesi olup, İslâm Ticaret ve Sanayi Odası (ICCI) işbirliğiyle yürütülmektedir.

Orta Menzilli Bölgesel Turbofan Uçak için Önfizibilite çalışması Anadolu Üniversitesi koordinatörlüğünde İKB'nin mali desteği ve İslâm Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar ve Eğitim Merkezi işbirliğiyle yürütülmektedir.

Batı Afrika'da Sınır Parklarının Kurulumu; Gine'nin önerdiği ve üye ülkelerin ortak katılımıyla yürütülen projede önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Yukarıda saydığımız projeler yanında; TÜRKSAT'ın "Uydu Kontrol ve İzleme Merkezi Projesi", Ürdün'ün önerdiği "Sit Alanlarının Korunumu Teknik İşbirliği Projesi", TÜBİTAK'ın "İKT Üyesi Ülkelerde Kıyı Erozyonunu İzleme Projesi", Oturum Komitesi gündeminde yer almaktadır.

Dış Ekonomik İlişkilerimizde İSEDAK'ın Rolü;

Türkiye, bir yandan AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda uyum sürecini sürdürürken, diğer yandan çok boyutlu ekonomik işbirliği stratejisi çerçevesinde İslâm Ülkeleriyle işbirliğini de daha da geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin İKT üyesi ülkelerle dış ticaretinde 2000 yılından beri önemli iyileşmeler söz konusudur. 2000 yılında İKT üyesi ülkelere 3,6 milyar dolarlık ihracat yapılmış olup toplam ihracattaki pay % 12,9 düzeyinde gerçekleşmişti. 2007 yılına gelindiğinde ise 20,3 milyar dolarla İKT üyesi ülkelerin toplam ihracatımızdaki payı %18,9 düzeyine çıkmış durumdadır. İthalatımızda oransal olarak aynı dönemde % 11.6'dan % 12,6'ye yükselmiştir. Bu dönemde İKT üyesi ülkelerle dış ticaret açığımız hızla kapanmış ve 2007 yılı için ihracatın ithalatı karşılama oranı % 95 düzeyine yükselmiştir. Dış ticaretimizin yapısına bakıldığında ise ihracatta imalat sanayi, ithalatta ise enerji ürünleri ön sırada gelmektedir. Artan enerji fiyatlarına karşın, ihracatta yaşanan iyileşmelerle dış ticaret dengesi son yıllarda oldukça iyileşmiş gözükmektedir. Bu iyileşmelerde ikili ve çok taraflı yürütülen ticaret işbirliği girişimlerinin önemli payı vardır.

Türkiye, bölgesinde etkin bir güç olma yolundaki çabalarını sürdürmektedir. Bu amaçla birçok yeni proje ve girişim başlatılmaktadır. Bu kapsamdaki en önemli girişimlerden biri de Afrika ülkeleriyle işbirliğini geliştirme stratejisidir. 2003 yılından itibaren Dış Ticaret Müsteşarlığımızın Afrika ülkeleriyle işbirliğini güçlendirme programları yürürlüktedir. İSEDAK öncülüğünde de, Afrika stratejisine paralel olarak, pamuk üreten sahra ülkeleri için yeni bir açılım sağlamak üzere, bir Pamuk Eylem Planı hayata geçirilmiş durumdadır. Bu ülkelerin fakirlikle mücadele çabalarına İSEDAK büyük önem vermektedir. Öte yandan TİKA'nın 2003 yılından itibaren Afrika'da faaliyetlerini daha geniş bir ölçeğe taşıma kararı ile birlikte Sudan, Etiyopya ve Senegal'de bölge ofisleri açılmış ve bu ofisler aracılığıyla komşu ülkelere de yardımlar yapılmaktadır. Bu faaliyetlerde İSEDAK ve TİKA arasında daha yakın bir işbirliği tesis edilecektir.

Türkiye AB'nin sınır ötesi işbirliği modelini örnek alarak, bölgesinde diğer komşularıyla projeler geliştirmektedir. Bu bağlamda, İSEDAK çerçevesinde ikili ve çok taraflı olarak öngörülen örnek bir proje Türkiye-Suriye bölgelerarası işbirliği programıdır. Bu program çerçevesinde Türkiye ile Suriye sınır bölgesinin kalkınması amacıyla, altyapının geliştirilmesi, kapasite geliştirme ve teknik işbirliği, kültür ve turizm ve girişimciliğin geliştirilmesi alanında kararlaştırılan projeler desteklenmektedir. Diğer üye ülkelerle de bu model çerçevesinde programlar başlatılabilecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Önümüzdeki dönemde İslâm ülkeleri arasında ekonomik ve ticari işbirliğinin geliştirilmesinde İSEDAK'ın daha aktif rol oynayabilmesi için, somut ve gerçekleşebilir projelere ağırlık vermesi gerekmektedir. Öncelikle küresel ve bölgesel ölçekte sorun alanları ve fırsat alanları çok iyi tespit edilmek durumundadır. 57 İSEDAK üyesinden 22'si tanesi az gelişmiş ülke kategorisinde yer almakla birlikte, birçok İKT üyesi ülke üst gelir grubunda yer almakta ve önemli bir sermaye birikimine sahip bulunmaktadır. Bu bir yandan işbirliğini zorlaştırırken diğer yandan da önemli fırsatlar sunmaktadır. İKT üyesi ülkelerin birçoğunun kırılgan ve istikrarsız ekonomilere sahip olduğu düşünülürse, bu ülkelerin güncel ekonomik gelişmelere karşı pozisyonlarını güçlendirmelerine imkân sağlayan bir yapıya dönüştürülmesi İSEDAK'ın işlevselliğini artıracaktır. Üye ülkeler arasında ticaretin artırılması, ileriye dönük öncelikli ve somut bir hedef durumundadır.

Bu alanda önemli gelişmeler sağlanmakla birlikte, bazı sorunlar hala aşılamamıştır. Örneğin, teminat mektuplarının konfirmasyonu için batılı bankalara ödenen komisyonlar önemli bir engel oluşturmakta, maliyetleri artırmaktadır. Bu konuda İKB bünyesinde kurulmuş olan ITFC ve ICIEC'nin aktif rol alması konusu gündeme gelmiş olup, konu araştırılmaktadır.

Üye ülkelerin ticari işbirliğini güçlendirmek için, yatırım ortamının iyileştirilmesi, yasal düzenlemelerin yapılması, ticareti kolaylaştırıcı yeni projelerin geliştirilmesinin yanı sıra özel sektörün de, ekonomik ve ticari faaliyetlere katılımı önemli bir boyuttur. Bu anlamda özel sektörün temsilcilerini bir araya getiren sektörel alıcılar-satıcılar toplantılarına ağırlık verilmesi, özel sektörler arasında işbirliğini güçlendirmek ve potansiyelleri harekete geçirmek imkânını verecektir.

Gelişmekte olan ve az gelişmiş İSEDAK üyesi ülkelerin kalkınmasında Türkiye önemli roller üstlenebilir. Bu bağlamda, yenilenen İSEDAK gündemi ile, güçlü ülkelerden kurulu bir örgüt vizyonu ortaya konmaktadır.

Çok taraflı bir dış ekonomik ilişkiler platformu olarak İSEDAK, bu vizyonla, projelerin üretilmesi ve değerlendirilmesinde önemli rol oynayarak bu alandaki etkinliğini de artırmış olacaktır.

> **“57 İSEDAK üyesinden 22'si tanesi az gelişmiş ülke kategorisinde yer almakla birlikte, birçok İKT üyesi ülke üst gelir grubunda yer almakta ve önemli bir sermaye birikimine sahip bulunmaktadır. Bu bir yandan işbirliğini zorlaştırırken diğer yandan da önemli fırsatlar sunmaktadır.”**

Musa KULAKLIKAYA
Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanı

İslâm Ülkelerinin Kalkınmasında Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nda Öncü Rol

Türk İşbirliği Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), tarihi sorumluluğu ve jeo stratejik konumuyla bölgesel ve küresel aktör olma yolunda etkin adımlar atan ülkemizin Teknik Yardım çalışmalarının profesyonel anlamda yürütülmesi amacıyla kurulmuştur.

Merkez Teşkilatına ilaveten 20 ülkede bulunan 23 Program Koordinasyon Ofisleri (PKO) ile başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle; ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel, eğitim alanlarında işbirliğini geliştirmek amacıyla projeler ve programlar yürütmektedir.

Program Koordinatörlüklerimizin bulunduğu ülkeler sırasıyla Afganistan Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Etiyopya, Filistin, Gürcistan, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Makedonya, Moğolistan, Moldova, Özbekistan, Senegal, Sudan, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna-Kırım'dır.

Uygulanan projelerle, Türk Özel Sektörünün faaliyette bulundukları ülkelerde işlerini kolaylaştırmaya ve yeni iş imkanları yaratılmaya çalışılmaktadır.

Türk girişimcileri iş yaptıkları ülkelerde inşaattan, gıda, tekstil ve hizmet sektörüne uzanan geniş bir yelpazede gösterdikleri üstün başarı ve çalışmalarla dünya üzerinde önemli bir yer edinmişlerdir.

“TİKA olarak yürütülen projelerle bölge ülkelerinin kalkınmalarına katkı sağlanırken, ülkemizde ve bölge ülkelerde faaliyet gösteren Türk firmalarının ilgili ülkelerdeki faaliyetlerine uygun ortamın sağlanması ve karşılaşacakları problemlerin giderilmesi amacıyla, iş adamlarımıza doğrudan veya dolaylı etkisi olabilecek projelere öncelik verilmektedir.”

MÜSİAD

TİKA olarak yürütülen projelerle bölge ülkelerinin kalkınmalarına katkı sağlanırken, ülkemizde ve bölge ülkelerde faaliyet gösteren Türk firmalarının ilgili ülkelerdeki faaliyetlerine uygun ortamın sağlanması ve karşılaşacakları problemlerin giderilmesi amacıyla, iş adamlarımıza doğrudan veya dolaylı etkisi olabilecek projelere öncelik verilmektedir.

Bu Projelere Birkaç Örnek

Ticaret ve turizm projeleri kapsamında, uzman eğitimi, danışman desteği, çeşitli konularda tanıtım katalogu hazırlanması çalışmaları yapılmıştır. 1999 yılında TİKA Başkanlığı tarafından başlatılan ve 2000-2001 öğretim yılında uygulamaya konulan Türkoloji Projesi kapsamında 20 ülke 2 özerk bölgede 31 üniversite ile işbirliği halinde 2 bin 500 öğrencinin Türk Dili eğitimi alması sağlanmıştır.

Balkanlar, Orta Asya ve Kafkasya coğrafyasında, savaş sonrası yeniden imar ve yatırım gereksinimi duyulan Irak ve Afganistan ile Orta Doğu ülkeleri ve yatırımcı açısından halen bakir durumda olan Afrika ülkeleri başta olmak üzere, ulaşabildiğimiz her yerde Merkez teşkilatımız ve PKO'lar aracılığıyla firmalarımıza gerekli destek verilmeye çalışılmaktadır.

Bakü-Ceyhan petrol boru hattı, Azeri, Rus ve Kazak petrolü ve gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması projeleri yakın gelecekte ülkemizi başlıca enerji terminallerinden biri haline getirecektir. Bu durum şüphesiz ülkemizin bölgedeki mevcut stratejik öneminin daha da artmasını sağlayacaktır.

TİKA Başkanlığının proje ve faaliyetlerini gerçekleştirdiği bölgeler ise şöyledir.

Balkanlar ve Doğu Avrupa

Arnavutluk

Arnavutluk ile Türkiye arasında var olan köklü siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin mümkün olan en üst düzeyde seyretmesine katkıda bulunacak proje faaliyetlere öncelik verilmektedir.

Okullaşma oranı yüksek olan Arnavutluk'ta, kentlerin dış mahallelerinde kalan ve fiziki koşulları yetersiz olan okullarda söz konusu eksikliğin giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla 2007 yılı içinde ikisi okul öncesi eğitim merkezi, diğerleri zihinsel engelliler eğitim merkezi, ilkokul ve lise olmak üzere toplam beş eğitim biriminin daha sağlıklı bir ortamda hizmet vermesine yönelik onarım ve donanım çalışmaları yürütülmüştür.

2007 Yılında Arnavutluk'ta Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Vlora Mustafa Kemal Kreşi ve Zallherr Mustafa Kemal İlkokulu onarıldı, Arnavutluk genelinde Türkçe kursları düzenlendi, Bathore bölgesinde kilim kursu açıldı, Emniyet Genel Müdürlüğü personeli "Terörle Mücadele" konusunda eğitildi, İşkodra Parruce Camii restorasyonu tamamlandı, Türk-Arnavut Kültür Merkezi kuruldu, tarihi Komane Mezarlığının çevre düzenlemesi yapıldı ve Arnavutluk özel medya mensupları Türkiye'yi ziyaret etti.

Ekonomik Altyapılar Ve Üretim Sektörleri Alanında;

Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı uzmanlarına Enerji konusunda eğitim düzenlendi ve Shengjin ilçesinde turizmin geliştirilmesi projesi kapsamında sahil şeridinin temizliğine katkı sağlandı.

Bosna Hersek

1992 – 1995 yılları arası yaşanan iç savaşın ardından toparlanma sürecine giren Bosna-Hersek'in en önemli önceliği, hiç kuşkusuz, farklı etnik unsurların barış içerisinde bir arada yaşamasına ortam hazırlanmasıdır. Diğer yandan, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve iktisadi/toplumsal refah seviyesinin yükseltilmesi, bu barışçıl ortamın baki kılınmasının olmazsa olmaz bir şartıdır.

Bu çerçevede, iç savaştan sonraki ilk on yıllık dönem içerisinde çatışmalar esnasında tahrip olan altyapıların yeniden inşasına yönelik yürütülen çalışmalar, yerini temel sektörlerdeki yapısal dönüşüm süreçlerine bırakmaktadır.

Söz konusu yapısal dönüşüm süreçleri, 2007 yılı içerisinde, başta üretim sektörü olmak üzere, çeşitli sektörlerde proje/faaliyetler üretmek suretiyle desteklenmiştir.

İki ülkenin sahip olduğu ortak tarihsel mirasın yaşatılmasına yönelik çalışmalar ise, Bosna-Hersek'teki projelerin bir diğer önemli ayağını oluşturmaktadır.

2007 Yılında Bosna-Hersek'te Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Bosna-Hersek genelinde Türkçe kursları düzenlendi, "Ülkeni Bana Tanıt Projesi" kapsamında Saraybosna Ekonomi Lisesi ile İstanbul Ticaret Odası Anadolu Meslek Lisesi arasındaki işbirliği desteklendi, Tarihi Konjik Köprüsü ile Sokullu Mehmet Paşa (Drina) Köprüsünün restorasyonu yapıldı, Ulusal Anıtları Koruma toplantıları desteklendi,

Tuzla Mekanik Lisesine ve Zenica Düz Lisesine ekipman yardımında bulunuldu, Saraybosna Üniversitesi İslâm Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin Türkiye'de staj yapmaları sağlandı, Gorazde Hastanesine ekipman desteği verildi, Srebrenica Belediyesine ambulans hibe edildi ve Emniyet Genel Müdürlüğü personeli oto hırsızlığı ile mücadele konusunda eğitildi.

> "1992 – 1995 yılları arası yaşanan iç savaşın ardından toparlanma sürecine giren Bosna-Hersek'in en önemli önceliği, hiç kuşkusuz, farklı etnik unsurların barış içerisinde bir arada yaşamasına ortam hazırlanmasıdır. Diğer yandan, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve iktisadi/toplumsal refah seviyesinin yükseltilmesi, bu barışçıl ortamın baki kılınmasının olmazsa olmaz bir şartıdır."

Ekonomik Altyapılar ve Üretim Sektörleri Alanında;

XXVI. Uluslararası İzmir Genel Sanayi ve Dış Ticaret Fuarına katılım desteklendi, meyveciliğin ve seracılığın geliştirilmesi projesi Konjic'te balıkçılık merkezi oluşturuldu, Metroloji Enstitüsü yetkililerinin Türkiye'ye ziyaretleri desteklendi.

Kosova

9 yıllık bir geçiş döneminin ardından 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan eden ve statü belirsizliğini gidermek suretiyle kalkınmanın önündeki önemli bir engeli aşan Balkanların en yeni ülkesi olan Kosova'da, TİKA Başkanlığı tarafından başta eğitim, su ve su hijyeni, idari ve sivil altyapıların geliştirilmesi, tarım, hayvancılık ve kültürel işbirliği olmak üzere hemen her sektörde faaliyet gösterilmektedir.

Priştine'de bulunan ve Balkan coğrafyasındaki en eski Osmanlı eserlerinden biri kabul edilen Fatih Camii (13. yy.) ile bir dönem Rumeli Beylerbeyliğine merkezlik eden Prizren'deki Sinanpaşa Camii'nin (15. yy.) restorasyonuna yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalar Kosovalı makamlarla yakın işbirliğinde yürütülen ve en önemlileri projeler arsında yer almaktadır.

MÜSİAD

2007 yılı içerisinde başlatılan restorasyon çalışmalarının bu yıl tamamlanması planlanmaktadır.

2007 Yılında Kosova'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Mamuşa İlköğretim Okulunun inşasına başlandı, Mehmet Akif İlköğretim Okuluna bilgisayar laboratuvarı kuruldu, Prizren'deki 5 ilköğretim okulunun ısınma sistemlerinin rehabilitasyonu yapıldı, Muharrem Bekteşi İlköğretim Okuluna fizik, Sami Fraşeri Lisesine kimya ve biyoloji laboratuvarı kuruldu, Prizren bölgesinde gerçekleştirilen sağlık taramaları kapsamında ilaç hibe edildi, Yanova köyü dere ıslahı projesi uygulandı, Restelica köyünde su deposu inşasına başlandı, Musnikova köyüne su tesisatı döşendi, Prizren Tarihi Anıtlar Koruma Enstitüsüne ekipman yardımı sağlandı, Osmanlı mezarlığının çevre duvarı onarıldı ve I. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Kongresi desteklendi.

Üretim Sektörleri Alanında;

Mamuşa ve Kruşa'da yerleşik çiftçilere yönelik seracılık projesi ile Dragaş Bölgesinde koyunculuğun ıslahı projesi başlatıldı.

Kafkaslar ve Merkez Asya

Afganistan

1979 yılından bu yana süregelen savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle alt ve üst yapıları büyük ölçüde tahrip olan ve uluslararası toplumun desteğinin odaklandığı ülkelerin başında gelen Afganistan'da yürütülen çalışmalar, siyasi otorite ve istikrarın daim kılınması; durma noktasına gelen ekonominin canlandırılması; sağlık, eğitim, su ve su hijyeni gibi alanlardaki temel altyapıların inşası gibi konulara yoğunlaşmış durumdadır. Bu kapsamda Kabil, Mezar-ı Şerif ve Vardak'ta bulunan 3 PKO aracılığıyla 2007 yılı içerisinde Afganistan'da 66 proje hayata geçirilmiştir.

2007 Yılında Afganistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında; Genç Afgan kadınlarına yönelik okuma yazma kursları açıldı, Kabil'de, Mezar-ı Şerif'te, Wardak'ta, Cevizcan'da, Bağlan'da, Sarıpul'da, Takhar'da, Kunduz ve Kandahar'da okul inşaatları yapıldı.

Sağlık-Su Projeleri Kapsamında;

Afgan sağlık personeli Türkiye'de eğitildi, Semengan-Dereyi Yusuf Hastane inşaatı yapıldı, İbn-i Sina Hastanesinin projesi hazırlandı, Atatürk Milli Çocuk Hastanesinin, Kabil Aisa Bağrami Kliniğinin, Meymene Türk-Afgan Dostluk Hastanesinin, Şibirgan Türk Afgan Dostluk Hastanesinin işletimi ile Mezarı Şerif Hastanesinin ve hastane içindeki çocuk polikliniğinin onarımı sağlandı, Wardak Meydan-ı Şehir'de örnek polis karakolu kuruldu, Kabil'de su arıtma sistemi kuruldu ayrıca Kabil'de, Mezar-ı Şerif'te, Cevizcan'da, Bağlan'da, Sarıpul'da, Kunduz'da ve Kandahar'da su kuyusu inşaatı yapıldı. Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin Evinin Restorasyonu ve Kültür Merkezi Kurulması projesi yürütüldü.

Ekonomik Altyapılar Ve Üretim Sektörleri Konusunda;

Kabil kampdoğan kışlası içindeki yollar asfaltlandı,Wardak Meydan-ı Şehir soğuk hava deposuna ekipman desteği sağlandı, Wardak Seydabad'da soğuk ava deposu inşa edildi, Pol-i Sohkta Köprüsünün inşaatı tamamlandı, Kabil'in park ve bahçeleri aydınlatıldı, Wardaklı tarım uzmanlarına Malatya Kayısı Yetiştirme Enstitüsünde eğitim verildi ve Wardak Meydan-ı Şehir'de "Afgan-Türk Dostluk Ormanı" kuruldu.

"1979 yılından bu yana süregelen savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle alt ve üst yapıları büyük ölçüde tahrip olan ve uluslararası toplumun desteğinin odaklandığı ülkelerin başında gelen Afganistan'da yürütülen çalışmalar, siyasi otorite ve istikrarın daim kılınması; durma noktasına gelen ekonominin canlandırılması; sağlık, eğitim, su ve su hijyeni gibi alanlardaki temel altyapıların inşası gibi konulara yoğunlaşmış durumdadır."

Azerbaycan

Geçtiğimiz yıllarda petrol fiyatlarının önemli ölçüde artış göstermesiyle ekonomisi hızlı bir biçimde büyüyen Azerbaycan'ın kalkınma süreçleri açısından en temel iki önceliği, petrol dışı sektörlerin geliştirilmesi yoluyla ekonomik faaliyetlerde bir çeşitlilik sağlanması ve buna bağlı olarak yaşanan ekonomik büyümenin ülke geneline daha dengeli bir biçimde yayılmasının temin edilmesidir. Bu bağlamda, 1992'den bu yana en büyük işbirliği ortağı konumunda olan Azerbaycan'da 2007 yılı içerisinde gerçekleştirilen proje ve faaliyetlerde ağırlık, ülke önceliklerine uygun bir biçimde ekonomik altyapılar ile başta küçük ve orta sanayi olmak üzere üretim sektörlerinin geliştirilmesine verilmiştir. Çalışmaların önümüzdeki yıllarda tamamlanmasıyla, Azerbaycan ilk sanayi bölgesine kavuşacak ve ülkedeki ekonomik etkinliğin çeşitlilik kazanması adına önemli bir adım atılmış olacaktır.

2007 Yılında Azerbaycan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

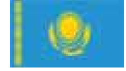
Adıgün Çocuk – Gençlik Spor Okuluna ve Bakü Atatürk Lisesine malzeme yardımı yapıldı, 149 No'lu Ağdam Göçmen Okulu onarıldı, Kafkas Üniversitesi öğrencilerinin Türkiye'de staj yapmalarına imkan verildi, Nahçıvan Devlet Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi iletişim altyapısı geliştirildi, Talasemi Merkezi kurulması yönünde adımlar atıldı, göçmen çocuklara yönelik meslek edindirme kursları kapsamında bilgisayar laboratuvarı kuruldu, Azerbaycan Türk Diaspora Teşkilatları Başkanları Toplantısına destek verildi,

"XII. Çocuk Muğam Festivali ve Kerkük Gecesi Etkinlikleri" ile BAKÜTEL XIII. Uluslararası Azerbaycan Telekomünikasyon ve Enformasyon Teknolojileri Fuarına katılım desteklendi.

Ekonomik Altyapılar Ve Üretim Sektörleri Kapsamında;

Türkiye-Azerbaycan Dostluk Köprüsü inşa edildi, Azerbaycan'da TRT karasal vericileri kuruldu, Gence, Guba ve Abşeron şehirlerinde toprak, bitki ve su analiz laboratuvarlarının modernizasyonu yapıldı, Abşeron Organize Sanayi Bölgesinin altyapı projesi hazırlandı, ve Ataların Tarihi Zafer ve Şehitlik Yolu projesi gerçekleştirildi.

Kazakistan

Bağımsızlığının ilk yıllarında yaşadığı sosyal ve ekonomik sıkıntıların üstesinden gelme yolunda önemli mesafe kat eden Kazakistan'da, sahip olduğu doğal kaynaklardan sağlanan gelirin ve SSCB döneminden miras kalan beşeri ve fiziki sermaye imkanlarının büyük payı vardır.

Piyasa ekonomisine dayalı bir kalkınma modeli benimseyen Kazakistan, bu kapsamda, sosyal ve ekonomik sektörlerin gelişim istikametlerini belirleyen strateji, plan ve programlarını ciddiyetle uygulamaktadır.

2007 Yılında Kazakistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Kazakistan genelindeki Türkçe kurslarına ekipman yardımı yapıldı, 5 dilde konuşma kılavuzu basıldı, çoklu ortam Türkçe sınıfı ile 139. okul onarıldı, Şamalgan ve Kargalı Yabancı Diller Yüksekokuluna bilgisayar laboratuvarı kuruldu, Gençliği Zararlı Alışkanlıklara Karşı Koruma ve Bilinçlendirme Fuarı" ile Orta Asya'da İslâm Medeniyeti Konferansının düzenlenmesine destek verildi, Kentav Şehri'nin ısınma altyapısı iyileştirildi.

Ekonomik Altyapılar Ve Üretim Sektörleri Konusunda;

Kızılyar Bölgesinde Türk-Kazak ormanı oluşturuldu, Türk yatırım ve istihdam

MÜSİAD

portföyünün tespiti yapıldı, Türkiye-Kazakistan İş Forumu desteklendi.

> "Geçtiğimiz yıllarda petrol fiyatlarının önemli ölçüde artış göstermesiyle ekonomisi hızlı bir biçimde büyüyen Azerbaycan'ın kalkınma süreçleri açısından en temel iki önceliği, petrol dışı sektörlerin geliştirilmesi yoluyla ekonomik faaliyetlerde bir çeşitlilik sağlanması ve buna bağlı olarak yaşanan ekonomik büyümenin ülke geneline daha dengeli bir biçimde yayılmasının temin edilmesidir."

Kırgızistan

Komşularının aksine, ekonomiye önemli katkılar sağlayabilecek petrol ve doğalgaz kaynaklarından yoksun olan Kırgızistan, bağımsızlığın ilan edilmesinin ardından geçen 17 yıllık süre zarfında inişli çıkışlı da olsa kararlı bir kalkınma hamlesi gerçekleştirmiştir.

Topraklarının yaklaşık % 4,25'i ormanlarla kaplı olan Kırgızistan, halihazırda dünya üzerindeki en büyük doğal ceviz ormanının sahibidir. Ancak bu ormanlık araziler, toprak kaybının önlenmesi ve su rejiminin düzenlenmesi gibi yaşamsal işlevleri yerine getirmekle beraber, kayda değer bir gelir kaynağı yaratamamaktadır. TİKA ile T.C. Çevre ve Orman Bakanlığının yakın işbirliğinde gerçekleştirilen çalışmalar ile Celalabad ve Oş illerindeki ceviz ormanları ile meyveli ağaç ormanlarını tehdit eden zararlılar ile mücadele alanına yoğunlaştırılmıştır.

Öte yandan, tüm dünyada olduğu gibi Kırgızistan'da da önemli bir konu olan engelli bireylerin hakları olan eğitim ve meslek edindirme imkanlarına kavuşturulması amacına hizmet eden "Sınır Tanımayan Engelliler - Turkuaz Projesi" adlı proje kapsamında; görme engelli bireylerin bilgisayar kullanabilmelerine yönelik eğitim veren bir Görme Engelliler Bilgisayar laboratuarı kurulmuştur.

2007 Yılında Kırgızistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Uluslararası Türkçe Olimpiyatlarına katılım desteklendi, Türk Kültür Merkezinde Türkçe kursları düzenlendi, Celalabad İli Suzak İlçesi Bağış Köyü İlköğretim Okuluna bilgisayar laboratuvarı kuruldu, Bişkek Türk İlköğretim Okuluna malzeme yardımı yapıldı, Kemik İliği Nakli Merkezi Projesi gerçekleştirildi, görme engelliler için eğitim merkezi kuruldu, Oş Şehri Belediyesi özürlüler okulu, yaşlı ve çocuk bakımevleri donatıldı, Ekonomik Kalkınma, Sanayi, ve Dış Ticaret Bakanlığı personeline eğitim programı düzenlendi, II. Uluslararası Türk Dil Kurultayının düzenlenmesine destek verildi ve Polis Radyosu kuruldu.

Üretim Sektörleri Kapsamında;

Tarımsal Rekabet Edebilirlik Merkezi personeli eğitildi, Celal-Abad ve Özgen bölgelerinde orman zararlıları ile mücadele projesi yapıldı ve Ton Köyü Balıkçılık İşletmesi Kuluçhane Rehabilitasyonu tamamlandı.

Özbekistan

Dünyanın en verimli topraklarından olan Fergana Vadisi'ni komşuları Kırgızistan ve Tacikistan ile paylaşan Özbekistan ekonomisinin en büyük girdisi tarım sektöründen sağlanmakta olup, söz konusu ülkede yürütülen proje ve faaliyetler ağırlıklı olarak bu sektörde yoğunlaşmaktadır.

Tarih boyunca son derece önemli medeniyetlere beşiklik eden bu ülkede ön plana çıkan diğer çalışma alanları ise, kültürel işbirliği ve ticaretin geliştirilmesidir. Bu kapsamda bir örnek teşkil etmesi açısından Özbek ihracatçıların teşvikine katkı sağlamak maksadıyla Rusça olarak basılan "Özbekistan'da İhracata Yeni Başlayanlar için İhracat Kılavuzu"nun Özbek Türkçesi'yle basımı gerçekleştirilmiştir. Kılavuzda genel olarak ihracat hakkında

bilgiler, bu konudaki Özbek mevzuatı ve ihracat için aşama aşama yapılması gerekenler yer almaktadır.

> **Topraklarının yaklaşık % 4,25'i ormanlarla kaplı olan Kırgızistan, halihazırda dünya üzerindeki en büyük doğal ceviz ormanının sahibidir. Ancak bu ormanlık araziler, toprak kaybının önlenmesi ve su rejiminin düzenlenmesi gibi yaşamsal işlevleri yerine getirmekle beraber, kayda değer bir gelir kaynağı yaratamamaktadır.**

2007 Yılında Özbekistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Taşkent İlköğretim Okuluna ekipman yardımında bulunuldu, Taşkent Yunusabad Yabancı Diller Akademik Lisesinin onarımı yapıldı, Özbek doktorlara yönelik staj programı düzenlendi, Anemi ve Lösemi Vakfına ekipman yardımı sağlandı, Kara Para ile Mücadele Projesi kapsamında uzman eğitildi, Göktürk Sikkeleri albümü basıldı, Özbekistan milli kütüphanesi el yazmaları bölümüne güvenlik sistemi kuruldu, Özbekistan Milli Radyo Televizyon Kurumu personeline Türkiye'de staj imkanı verildi ve kimsesiz çocuklara hizmet veren Andican ve Fergana Mürrüvet Evlerine spor malzemesi temin edildi.

Ekonomik Altyapılar ve Üretim Sektörleri Kapsamında;

Taşkent bölgesel bankacılık merkezi uzmanları eğitildi, Modern seracılığın ve antepfıstığı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi projesi yapıldı, Özbekistan Çiftçiler Birliğinin yeniden yapılandırılması kapsamında Türkiye'ye çalışma ziyareti gerçekleştirildi, Özbek-Türk test merkezi uzmanlarının ölçme ve standartlar konusunda eğitim verildi, ihracat kılavuzu basıldı, hidrometroloji uzmanlarına çığ önlenmesi konusunda eğitim programı düzenlendi.

Tacikistan

Pazar ekonomisini güçlendirmek ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmak amacına yönelik olarak hazırlanan "2007 – 2015 Ulusal Kalkınma Stratejisi" de, bu sebepten dolayı, halihazırda Hükümetin sosyoekonomik politikalarının oturduğu temel çerçevelerden birisi olarak değerlendirilmektedir.

Strateji Belgesi'nde yer alan tedbirleri hayata geçirirken kamu yönetiminde etkinliğin sağlanamaması, yatırım koşullarındaki yetersizlik, eksik rekabet, altyapı sıkıntıları, beşeri sermayedeki keskin düşüş, dış göç vb. pek çok sorunla baş etmek durumunda olan Tacikistan'a, 2007 yılında, özellikle su hijyeni ve barınma sektörlerindeki altyapıların iyileştirilmesine katkıda bulunmak suretiyle destek verilmiştir.

Su kaynakları bakımından son derece zengin bir ülke olmasına rağmen, yıpranmış altyapılar nedeniyle bazı yerleşim birimlerinde bu kaynakların halka sağlıklı ve kesintisiz bir biçimde ulaştırılamayan Tacikistan'da, yaşanan sorunu çözümüne kavuşturmak adına 2007 yılında 25.000 nüfuslu Hisar nahiyesinde bir proje gerçekleştirilmiştir. Proje ile yeni bir su deposu inşa etmek suretiyle nahiyedeki depolama kapasitesi artırılmış; diğer yandan, kesintisiz güç kaynağı temin etmek suretiyle sık sık yaşanan elektrik kesintilerinin içme ve kullanma suyu arzını sekteye uğratmasının önüne geçilmiştir.

Öte yandan, 2007 yılı içerisinde Tacikistan'da, 125 zihinsel ve bedensel engelli çocuğa barınma ve eğitim görme imkanı sunan, ancak 2006 yılında çıkan ve 13 çocuğun hayata gözlerini yumduğu elim bir yangın sonucu kullanılmaz hale gelen Çorboh Yetimhanesinin onarım ve donanımına yönelik çalışma tamamlanarak hizmete açılmıştır.

2007 Yılında Tacikistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Başarılı Tacik öğrencilerin çeşitli bilim olimpiyatlarına katılımı desteklendi, kızamık aşısı hibe edildi, Hisar Nahiyesi su arıtma tesisi bakım ve onarımı projesi tamamlandı, Çorboh Yetimhanesinin bakım ve onarımında son aşamaya gelindi, Tacik Emniyet Teşkilatı uyuşturucu ile mücadele ekibi eğitildi, el yazması eserlerin restorasyonu yapıldı.

Ekonomik Altyapılar Ve Üretim Sektörleri Kapsamında;

Sivil havacılığın geliştirilmesi projesi ve Tacikistan hava yolları yer hizmetleri personeli eğitimi tamamlandı, tarım zararlıları

MÜSİAD

ile mücadele projesi gerçekleştirildi ve Varzop bölgesi'nde demonstrasyon amaçlı ağaçlandırma projesi uygulandı.

Türkmenistan

2000-2010 dönemini kapsayan "Sosyal ve Ekonomik Dönüşüm Stratejisi"ni bu doğrultuda 1999 yılında hayata geçiren Türkmenistan, 2003 yılında bu stratejiyi 2020 yılına kadar olan dönemi de içine alan ve ana hedefleri ekonomik bağımsızlık, gıda güvenliği, sosyal güvence ve ekolojik güvenlik olan yeni bir uzun vadeli kalkınma programına dönüştürmüştür.

Topraklarının 2/3'lük bir kısmı çöllerle kaplı olan Türkmenistan'da, son derece kısıtlı bir alanda gerçekleştirilen tarımsal etkinliğin mümkün olan en üst düzeyde gerçekleştirilmesi, gerek gıda ihtiyacının karşılanabilmesi, gerekse de farklı gelir kaynakları yaratılabilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede TİKA Başkanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığımız işbirliğinde gerçekleştirilen tohum çeşit tescili ve tohum sertifikasyon sisteminin uluslararası standartlara ulaştırılması ve Antep fıstığı yetiştiriciliğinin geliştirilmesine yönelik projelerin bu yıl tamamlanması öngörülmüştür.

2007 Yılında Türkmenistan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Türkmen Atatürk mektebi onarıldı, Türkmen doktorlara tramvatoloji ve cerrahi alanlarında staj programı hazırlandı, istatistik kurumları arası işbirliği yapıldı, Türkmen kamu görevlilerine yönelik Türkçe kursları düzenlendi, Cassa el sanatları merkezi ile yeni binyılın felsefesi konulu uluslararası konferans desteklendi.

Üretim Sektörleri Konusunda;

Çeşit tescil ve tohum sertifikasyon sistemi ve laboratuvar kurulması konusunda ve ıslah ve tohumculuk sektörlerinde işbirliği sağlandı, fıstıkçılığın geliştirilmesi projesi uygulandı, Türkmenistan Tarım Bakanlığı uzmanları tarafından pamuk ve buğday üretimi konusunda türkiye'ye çalışma ziyareti gerçekleştirildi, yumurtacı hibrit ve ebeveyn üretimi projesi yapıldı ve Türkmenistan Ticaret ve Tüketiciler Birliği Bakanlığı uzmanlarına çeşitli konularda eğitim verildi.

Orta Doğu ve Afrika

Filistin

Filistinlilerin hayatının hemen her boyutunu son derece olumsuz etkileyen koşullar, uluslararası toplumu, 2007 yılındaki en büyük üçüncü İnsani Yardım Çağrısı'nı işgal altındaki topraklar için yapmaya mecbur bırakmıştır.

Ülkede nitelikli personelin sayıca az oluşu ve fiziki koşulların yetersizliği ve tıbbi malzeme eksikliği nedeniyle alarm vermekte olan sağlık sektörü, 2007 yılında Filistin'deki faaliyetlerin yoğunlaştığı sektörlerin başında gelmektedir.

Bu Sektörde 2007 Yılında Tamamlanan 5 Proje Kapsamında:

1. 13 uzmanın pediatri, 9 uzmanın radyoterapi, 6 uzmanın travma resüsitüsyon konularında Türkiye'de eğitim görmeleri sağlanmış,

> **"Dünyanın en verimli topraklarından olan Fergana Vadisi'ni komşuları Kırgızistan ve Tacikistan ile paylaşan Özbekistan ekonomisinin en büyük girdisi tarım sektöründen sağlanmakta olup, söz konusu ülkede yürütülen proje ve faaliyetler ağırlıklı olarak bu sektörde yoğunlaşmaktadır."**

2. Nablus'ta bulunan El–Necat Üniversitesi'nde 15000 öğrenciye hizmet vermek amacıyla inşa edilmiş olan sağlık merkezinin tıbbi ekipman ihtiyacı karşılanmıştır.
3. 2007 yılında, söz konusu eksikliğin giderilmesine katkıda bulunmak maksadıyla, Ramallah'ta bulunan ve Filistin'de işitme engellilere yönelik olarak faaliyet gösteren tek okul olma özelliği taşıyan İslâmi Hayır Cemiyeti İşitme Engelliler Okulu'na bir konuşma terapi ünitesi kurulması sağlanmıştır.

2007 Yılında Filistin'de Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Betlehem şehrinin El-Ubeydiye bölgesi halk kütüphanesinin donanımı yapıldı, Ramallah İslâmi Hayır Cemiyeti İşitme Engelliler Okuluna konuşma terapi ünitesi kuruldu, Filistin Ulusal Yönetimi Batı Şeria Bölgesi Tulkarem Şehrine okul inşa edildi, Gazze El-Aksa Üniversitesi Han Yunus Kampüsünde merkezi kütüphane kuruldu, Filistinli sağlık personeline travma resüsitüsyon konusunda eğitim verildi, Gazze El-Nasır Hastanesinde travma merkezi ve acil müdahale merkezi kuruldu, Nablus El-Necat Üniversitesi Öğrenci Sağlık Merkezine tıbbi ekipman yardımı sağlandı, Batı Şeria Kesimindeki Devlet Hastanelerine ambulans hibe edildi, Nablus El-Dahya su şebekesi yenilendi, Cenin Kültür Merkezi ile El-Nahda Kadın Derneği dikiş kursu binasının donanımı yapıldı, El-Halil Samua'da ve Salfit Dar ül – Masri'de Kültür Merkezi kuruldu.

Senegâl

Nüfusunun yaklaşık % 56'lık bir kesiminin günlük gelirinin 2 $ sınırının altında seyretmesine, ülke genelindeki okur yazarlık oranının % 39 dolaylarında olmasına ve benzeri pek çok olumsuzluğa rağmen Senegal, istikrarlı yapısı ile ön plana çıkmakta ve Afrika'nın en başarılı demokrasilerinden biri olarak gösterilmektedir. Batı Afrika'nın ticaret merkezi konumunda da olan bu önemli ülke, Afrika açılımının Etiyopya ve Sudan'dan sonraki üçüncü halkasını oluşturmuş, Dakar'daki Program Koordinasyon Ofisi'nin açılışı 01 Nisan 2007 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Senegal'deki faaliyetler başta eğitim ve sağlık olmak üzere değişik sektörlerde yürütülmektedir.

2007 Yılında Senegal'de Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

Çeşitli kreşlerin donanımına destek verildi, Yoff Aeroport İlkokulu onarıldı kütüphane inşa edildi, Dakar Üniversitesi Hombol Sosyal Pediatri Enstitüsünün tadilatı tamamlandı, Dakar Şeyh Anta Diop Üniversitesince kurulan ölçüm merkezi ile Dakar Üniversitesi Hastanesi Pedopsikiyatri biriminin donanımı sağlandı, Dakar Pikine Sağlık Merkezine ilaç yardımı yapıldı.

Sudan

20. yüzyılın ortalarından bu yana iç savaşlarla boğuşan Sudan'da çabalar, on yıllara yayılmış ihtilafların çözümüne ve -başta süreç içerisinde yerlerinden edilmiş milyonlarca göçmen olmak üzere- halkın yaşam şartlarının iyileştirilmesine yoğunlaşmış durumdadır.

Ülkemizin bu çabalara desteği, 2006 yılında Hartum'da bir PKO açılmasıyla beraber üst seviyeye çıkarılmış, geçen 2 yıllık dönem içerisinde gerek insani yardımlar, gerekse de kalkınmanın, güvenlik ve huzurun tesisi açısından son derece önemli bir rol oynadığı düşüncesinden hareketle gerçekleştirilen teknik işbirliği ve altyapı projeleri bazında önemli çalışmalara imza atılmıştır. Bu kapsamda, 2007 yılında gerçekleştirilen faaliyetler, başta tarım sektöründe gerçekleştirilen teknik işbirliği olmak üzere sosyal altyapıların iyileştirilmesine, insani yardımlara yoğunlaşmış durumdadır. Tarım Projeleri; 2007 yılı teknik işbirliği faaliyetlerinin en kapsamlısı, Sudanlı ziraat mühendisleri ve veterinerlere yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) işbirliğinde Sudanlı 55 ziraat mühendisi ve 77 veteriner ile zooteknisyenin eğitimini amaçlanmaktadır.

2007 Yılında Sudan'da Sosyal Altyapıların Geliştirilmesi Projeleri Kapsamında;

My Gomma Çocuk Yuvasına malzeme desteği sağlandı, Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi bünyesinde sürekli eğitim merkezi kuruldu, Kalakla Hastanesine hibe edilen ambulansın nakliyesi gerçekleştirildi, "Çöl Doktorları –Afrika Katarakt Projesi" çerçevesinde Türk doktorları Sudan'da görevlendirildi, IDP kamplarına su kuyusu açıldı, Sudanlı öğrencilere Çankırı Yüksek Meslek Okulunda mesleki eğitim düzenlendi, IDP Kamplarında sosyal yaşam alanları oluşturuldu ve kamptaki çocuklara kıyafet yardımı bulunuldu.

Üretim Sektörleri Konusunda;
Sudanlı uzmanlara gıda üretimini geliştirme konusunda eğitim düzenlendi, Pamuk Kalitesi ve Standartları Konulu Uluslararası Çalıştaya katılım desteklendi.

Prof. Dr. Sabahattin ZAİM

"İslâm Ekonomisi Dünyadaki Mevcut Düzene Karşı Bir Alternatif Arayışıdır"

İslâm ekonomisi dendiğinde bu alanda ilk akla gelen isimlerden biri Prof. Dr. Sabahattin Zaim'di.

İktisadi kalkınma çokça tartışılan bir kavram. İktisadi kalkınmadan neyi anlamamız gerekiyor?

İktisadi kalkınma denen şey; bir ülkenin, toplumundaki hedeflerinin maddi ve kevni olan tezahürlerin bir ölçümünü ifade eder. O da rakamlarla belirtilir; milli gelirin artmış olması, GSMH, dış ticaretin seviyesi, cari açıklar, para durumu, enflasyon durumu, istikrar durumu, borç durumu gibi. Bu göstergeler o toplumun birtakım müşbirleridir. İktisadi yapısındaki parametreleri gösterir. Bunların yıllar itibarıyla art arda sıralanmasında eğer olumlu, müspet yönde bir gelişme varsa iktisadi kalkınmanın hızı tespit edilmiş olur. Bunlar bize iktisadi bir fikir vermesi için yapılır. Ama "Bu fikir doğru mudur, neyi gösterir?" diye sorulduğu zaman, "Hedef nedir?" sualini sormak gerekir: "Bir toplumda hedef nedir?" Toplum insanlardan meydana gelir. İnsanların ise hayattaki iki gayesi vardır: (1) Refaha, (2) felaha ulaşmak. Biri maddidir, biri manevidir. Her insan hayatta mes'ut ve müreffeh olmak ister. Saadete, refaha ermek ister. İkisi beraber gidebilir mi? Gidebilir de gitmeyebilir de. Refaha ererek de saadete ulaşılabilir, refaha ermeden de saadete ulaşılabilir. İnsan refaha erdiği halde saadete ulaşamayabilir. Fakirlik içindeyken de saadete ulaşabilir. Dolayısıyla bu parametreleri öncelikle ayırmakta fayda vardır. Bugün dünyada yapılan şey, sadece maddi göstergeleri ele alarak ülkenin iktisadi konumunu tespit etmek ve iktisadi konum iyi ise o ülke insanlarının, toplumun mes'ut olacağını varsaymaktır. Arz ettiğim yaklaşım doğru ise bu sonucun eksikliği ortaya çıkıyor. Bence toplumdan önce, makro ölçekten önce mikrodan, insandan başlamak gerekir. Çünkü hedef, insanın mutlu olmasıdır. Bu hedefe varılamıyorsa, o vakit, söylenen rakamlar eksik veya yanıltıcı olabilir. Bugün dünyamız, maddeci, materyalist bir yapıyla iç içe olduğu için, insanların kurtuluş noktasını, mutlu olmasını, iç dünyasını ihmal etmiştir. Onlar yok sayılır, sadece maddi göstergelerle o toplum hakkında fikir edinmeye çalışılır. Bu yeterli midir? İktisadi kalkınma meselelerini incelerken buradan hareket gerekir kanaatindeyim. Çünkü insan hayatın hem mebdei, hem de müntehasıdır.

MÜSİAD

Her şey insanda başlar, insan için yapılır ve insanda biter. Toplum da bu insanların zaman içinde akan miktar bilgilerinden ibarettir. Toplum hep değişir dinamiktir.

Toplum denen şey sıkıştırılmış insan topluluğu değildir. Bir taraftan doğar, bir taraftan ölür. Bu dinamizmle toplumun yapısı da devamlı değişir. Belli bir anda belli bir istikrara yaklaşabilir, bir süre sonra bu seviyeden düşebilir, sonra tekrar yükselebilir. Öyleyse o tespit ettiğimiz iktisadi göstergeler esasında makro, statik, bir tarafı eksik göstergelerdir. "Bir yılda şu kadar milli geliri var." bakıldığında hareket halinde olduğu görülür. Ama büyük dalgalar yoksa, denizin sakin olduğunu söyleriz. Yoksa, deniz statiktir, sabittir diyemeyiz. Toplum da öyledir. Onun için, iktisadi kalkınma denildiği zaman insan unsurundan başlamak gerekir.

Bugün ister liberal ekonomiyi, ister sosyalist ekonomiyi benimsemiş olsun, on dokuzuncu ve yirminci asrın toplum yapılarında, makro maddi göstergeler esas alınmış, ferdin saadeti ve refahı bir tarafa bırakılmıştır. Maddi göstergeler, bırakınız manevi tarafı, maddi tarafı dahi tam olarak göstermeyebilir.

O zaman kavramı ikiye bölüyoruz: İktisadi kalkınma ve iktisadi refah. Demek ki iktisadi kalkınmanın hedefi insanın refahı olduğu halde bu, tek başına iktisadi kalkınmayla gerçekleşmiyor.

İktisadi kalkınma sağlandıktan sonra, bunun dağılım yapısının da makul ve adil olması gerekir. Gelirin yeniden dağılımı imkanı oluşursa o vakit toplum o gelişmeden müstefit olur ve refah seviyesini yükseltir. Bu yapılmamışsa, iktisadi kalkınmaya rağmen iktisadi refah artmamış, toplumun büyük kesimleri bundan hissedar olmamıştır. Liberal ekonomi yaklaşımındaki en büyük problemlerden biri budur.

Liberal ekonomide maddi göstergelerin makrolarına bakılır, bunların da sadece birinci safhasına bakılır: İktisadi kalkınma safhasına, büyüme safhasına. Orada hedefler iyi gözüküyorsa, toplu rakamlar iyi ise ülkenin iyi durumda olduğu söylenir. Ama iktisadi refah kısmı dikkate alınmadığı, gelirin dağılım noktasına önem verilmediği için, toplumda refah, iktisadi kalkınmaya rağmen sağlanmamış olur. Dünya için de aynı şey geçerlidir. Dünya için de göstergeler artıyor.

Peki oradaki milyonlarca insanın durumu nedir? Mesela bir aile sefalete duçar kalır. Sonra büyük bir mirasla birden bire zengin olurlar. Ama makro dengeler hiç değişmemiştir. İnsanların hayatı sürekli değişir.

Dolayısıyla münferit olarak kişileri esas aldığımız zaman insanların mutluluk ve refah düzeyleri bu makro maddi göstergeler içinde farklılaşabilir. Yani iktisadi hayat statik bir durum değildir. Deniz ne kadar pürüzsüz olsa da yakından

Bir ülkenin milli geliri arttı, GSMH'si arttı, yüz milyarken yüz elli milyar olduysa bu ülkede yaşayan insanların hepsinin gelir seviyesinin yüzde elli arttığını söyleyebilir miyiz? Hayır. Belli üretimler yapılmıştır, belli fabrikalar kurulmuştur, birden bire gelir yüzde elli artmıştır. Ama elde edilen hasılanın toplum içindeki dağılımı adil seviyeye gelmemişse, toplumda yine fakru zaruret içinde olanlar, geliri hiç artmamış, hatta azalmış olanlar bulunabilir. Bu gelirler toplumun çok küçük bir kesiminde birikmiş, geri kalan büyük bir kesim bu gelişmeden hiç nasiplenmemiş olabilir.

Dış ticaret yükseliyor, para miktarı artıyor, üretim-tüketim çoğalıyor… Nedir çoğalan? Toplu rakamlar. Altı milyar nüfus, şu kadar üretim, şu kadar tüketim… Peki altı milyarın ne kadarı bundan istifade etti? O bilinmiyor. Bugün dünyada makro olarak iktisadi büyüme var, üretim artışı, teknolojik gelişme, tüketim artışı var. Fakat fakirlik ve sefalet de var. İktisadi gelişme ile iktisadi refaha varılmıyor.

Çünkü gelirin büyük bir kısmı, beşte dördü, nüfusun onda birinin elinde, geri kalan da onda dokuzun elinde.

Eğer bir dağılım bozukluğu varsa on dokuzuncu asır düşünürü Karlain'in dediği gibi, sefalet toplumda iktisadi ve teknolojik gelişmeyle birlikte yürür.

O, bunu on dokuzuncu yüzyıl için söylüyor. Daha sosyalizmin çıkışından önce. Mesele bugün de aynıdır. Dünya on dokuzuncu asırdaki noktaya geri dönmüştür. On dokuzuncu asır hızlı bir gelişme çağı idi. Karlain buna tek kanatlı kalkınma der. Bir taraf kalkınıyor, öbür taraf çöküyor. Bir tarafta üretim artıyor, maden ocakları, bankalar vb. Öbür tarafta madenlerde yirmi saat çalışan çocuklar, asgari ücretin altında çalışan, sosyal güvenlikten mahrum sefalet içinde insanlar… Hedef bu mu? Değil. Sonra dünya gelişti. Sosyal siyaset tedbirleri uygulandı. İnsanlar buna itiraz ettiler. Bu gayri ahlaki, gayri adildir dediler. Sosyalizm, Marksizm çıktı. İfrattan tefrite gitti toplum. Sonra onlar bütün bunları devlet eliyle zorla yapmaya kalkıştılar. Yine insan hürriyetini ihmal ettiler. Birisi serbesti içinde hürriyetini elinden alıyordu insanın, bu da diktatörlükle, otoriter sistem içinde hürriyetini elinden aldı. İkisinde de hedef aynı: Toplumu mutluluğa ulaştırmak. Ama hedefe varılamıyor.

Diyorsunuz ki modern zamanların iki düşünme biçimi ve ideolojisi insanın mutluluğa ermesini sağlayamamıştır. Ve dolayısıyla da modern insan mutsuz insandır. Peki bu iki ideolojinin insana mutluluğa giden yolda yardımcı ol(a)mamasının nedeni nedir sizce?

Dünyadaki bütün ideolojilerin, bütün sistemlerin hedefi aynıdır. Hepsi toplumun en iyi kendi düşünceleri içinde bu güzel hedeflere ulaşacağına inanır. Samimi veya gayri samimi, ama şablonlarında, konuşmalarında, bunu söylerler. Onun için herkes kendini haklı görür.

O yüzden de münakaşalar bitmez. İşte yirminci asırda belli sosyal düzenlemeler yapıldı.

Sosyal devlet, refah devleti kavramları ortaya çıktı. Dünyada iki sistem, Marksizm ve liberalizm çarpıştı. Bu çarpışma dünyanın siyasi yapısını değiştirdi. Kapitalizmden önce İslâm toplumları hakimdi dünyaya. İbn Batuta'nın seyahatnamesini okursanız, on beşinci asırda bir başka dünya görürsünüz. Adam dünyanın bir ucundan kalkıyor, birçok ülke, memleket geziyor. Ne vize ne pasaport ne de döviz var. Medreselerde, tekkelerde, hankahlarda ağırlanıyor. Gittiği yerde kadılık yapıyor. "Sen hangi millettensin?" diye kimse sormuyor.

Çünkü aynı kültür hakim. Koca bir dünya var olmuş ve insanlar bu dünyada yaşamışlar. Hakim olan İslâm medeniyeti. Bütün dünya dendiği zaman İslâm dünyası kastediliyor.

Öbürü ortada yok, kale bile alınmıyor. Şimdiki Hristiyan dünyasının İslâm dünyasını kale almayışı gibi.

Onlar bugün bütün dünya derken kendilerini kastediyorlar. Dolayısıyla Hristiyanlık veya Hristiyan olduğunu iddia edenlerin medeniyeti –tıpkı Müslüman olduğunu iddia edenlerin medeniyeti gibi- dünyaya hakim oldu. Son İslâm devleti Osmanlı Devleti idi, onu tasfiye ettiler. Hristiyan olduğunu iddia eden dünyanın dünya hakimiyeti gerçekleşti. Peki sonra ne oldu? Sonra birbirlerine girdiler. Kur'an-ı Kerim'in tebşiratı ortaya çıktı: Münkirler müminler karşısında ittifak ederler, yalnız kaldıklarında aralarında devamlı ihtilafa düşerler.

Böylece aynı toplum Marksizm ve kapitalizm diye ikiye bölündü. Niçin bölündüler? Tek başına dünyaya hakim olabilmek için.

MÜSİAD

Onlar didişirken bu defa öbür taraf nefes aldı. Üçüncü dünya ortaya çıktı. İslâm ülkeleri nefes aldı, kalkınmaya başladı.

Sonra co-existence, yani birlikte var olma yasası. Sonra Marksizm tasfiye oldu. Dünya yeniden tek bir gücün hakimiyetinde toplandı. Sovyet-Amerika, Marksizm-kapitalizm çatışmasından Amerika, yani liberalizm hakim çıktı. Eski yerimize geri döndük. Oradan hareket etmiştik, çünkü gayri ahlaki, gayri adil bir sistem vardı. Tüm dünyaca şikayet edildi. Sosyalizm, Marksizm durup dururken çıkmadı. Toplumların şikayetleri üzerine çıktı. Bugün gene tek başlarına kaldılar. Gene şikayetler başlıyor. Bugün ne oluyor? Terör diye bir kavram çıkıyor ortaya. Esasında terör dünyadaki insanların rahatsızlığının göstergesidir. Demek ki bu düzenden memnun değiller. Memnun olmayanların yapabileceği de ferdi muhalefet oluyor. Çünkü devlet organizasyonu şeklinde mukabil bir güç yok. Bu olmayınca, hakim güce karşı ferdi şikayetler, tepkiler ortaya çıkıyor, buna da terör deniliyor. Dengeler bozuk, binlerce insan fakr u zaruret içinde, binlerce insan her gün açlıktan ölüyor. Öte yanda dağlar gibi sermaye küçük bir azınlığın elinde birikiyor. Peki bu mudur hedef? Bütün bu teknolojik gelişmeler, medeniyetler bunun için mi yapıldı? Değil elbette. Öyleyse bir yerlerde yanlış yapılıyor. Hatalar yapılıyor. Nedir o hatalar? Maddi sahada insanın esas hedef alınmaması, insanın manevi sahasının hiç kale alınmaması, insan mutluluğuna önem verilmemesi, temelde de insanın bu dünyaya niçin geldiğinin hikmetinin sorulmaması.

O soru sorulmuş olsaydı durum farklı olur muydu?

Elbette olurdu. Siz evrim teorisine göre davranır, insanların maymundan geldiğini iddia eder ve bu dünya kendiliğinden oluşmuştur diye düşünürseniz zaten bu soruyu soramazsınız. Sormadığınız zaman da çözüm bulamazsınız.

Peki bu soruyu sorduğumuzda nasıl bir çözüm bulabiliriz?

Dünyada hala bu soru sorulmuyor. İki taraf çarpışma halinde, "Soralım mı, sormayalım mı?" diye. Evrim teorisi var mı yok mu, tartışılıyor. Hala o fikirler çatışıyor. Türkiye'de hala okullarda evrim teorisi okutuluyorsa daha o soruyu sorma noktasına gelmemişsiniz demektir.

1970'li yıllarda İslâmi söylem ortaya çıktı. Siz de İslâmi İktisatçılar Derneği'nin başkanlığını yaptınız. İslâm iktisadı denilirken ne kastediliyordu?

Bahsettiğimiz sorunun sorulması… İslâm dünyası Osmanlı Devleti'yle birlikte silinmişti. Batı mutlak hakim olmuştu. Her zaman söylediğim gibi 1930'larda zahiri olarak üç İslâm devleti kalmıştı: Türkiye, İran ve Afganistan. Geri kalanın hepsi müstemlekeydi. İslâm dünyası siyaseten bitmiş, iktisaden sıfırlanmış, sosyal bakımdan tasfiye olmuş ve temessül edilmeye başlanmıştı. Böyle bir noktadan sonra, şerden hayır doğar prensibince, Marksizm ile kapitalizm çatışmasından üçüncü dünya ülkeleri düşüncesi ortaya çıktı. Bunların büyük bir kısmı İslâm ülkesi idi. Zahiren de olsa istiklallerini elde ettiler. O üç devlet bugün elli ülke oldu. Güzel mi, doğru mu? Ayrı mesele.

Bu kesrette vahdet var mı? O da ayrı mesele. Bunların haritalarını kendileri mi yaptı? O da ayrı mesele. Ama bir hareket var, bir kalkınma var. Bu ülkeler 1970'lere doğru Allah'ın lütfuyla petrole kavuştu. Petrol keşfedilince de zengin oldular. Ülkeler değil tabi, yöneticiler zengin oldu.

Sonra okumaya başladılar. Münevver insanlar çoğaldıkça düşünmeye başladılar, "Biz neyiz, kimiz?" diye. Çünkü bu arada Müslüman adı taşıyan ülkelerde farklı sistemler uygulandı. Farklı sistem dediğimiz, Hristiyan olduğunu iddia eden ülkelerdeki sistemler. Müslüman ülkeler ya sosyalizmi ya kapitalizmi aldılar veya ikisini karıştırdılar. Ama hiçbiri başarılı olamadı. Ne sosyalizmi benimseyenler, ne kapitalizmi benimseyenler, ne karma sistemi benimseyenler… Bunun üzerine "Acaba biz nerede hata yapıyoruz?" suali soruldu. Biz kimiz, biz onlarla aynı mıyız? Onlar Hristiyan bir toplum, Rum ve Grek medeniyetine dayandırıyorlar kendilerini. Birtakım örfleri, gelenekleri, görenekleri var. Bizimle aynı değil. Bu farklı toplumda bu farklı mekanizmalar aynı sonucu verebiliyor mu? Vermiyorsa bizim kendi yapımız nedir? O zaman İslâm'ı araştırmaya başladılar. Mademki Müslümanız, o yüzden ayrıyız, farklıyız. "O halde İslâm'ın bir görüşü yok mudur?" fikri ortaya atıldı. Gündemdeki konu da iktisat olduğu için, herkes maddiyattan konuştuğu için "İslâm'ın bir iktisadi görüşü yok mudur?" sorusu soruldu. Verilen cevaplara da İslâm'ın iktisadi görüşü veya İslâm ekonomisi denildi. Bu bir arayıştır. Dünyadaki mevcut düzene karşı bir alternatif arayışı.

Bu sefer Müslümanlar alternatif aramaya başladılar. Öbür taraftakiler zaten kendi içlerinde sürekli bir arayış içindeydiler. İşte İslâm ekonomisinin hikayesi de budur. Hala o arayışlar devam ediyor.

İslâmi İktisatçılar Derneği kalkınma ve iktisadi meselelerin çözümü için ne öneriyordu?

Bir şey önerdiği yok, daha tahlil ediyor. Eğer insandan hareket edersek –ki benim yaklaşım tarzım makrodan değil, mikrodan başlamaktır, İslâm Ekonomisi kitabında da insandan başlanması gerektiğini ifade ediyorum- bir Müslüman insan iktisadi hayatta nasıl olmalı, nasıl davranmalıdır? Evvela bunları bilmemiz lazım. Çünkü toplumu değiştirmek için insanı düzeltmek gerekir. İşte bu sorunun cevabıdır o kitap. Yani toplumu iktisadi sahada nasıl düzelteceğimizin cevabı. Başka sahalar ayrı. Toplumu iktisadi sahada nasıl düzelteceğimizi bilmemiz için, Müslüman bir insanın iktisadi hayatta nasıl davranması gerektiği sorusuna cevap vermek gerekir.

Bu iki sistemde, hem kapitalizm hem Marksizm, çözüm önerilerini sunarken sorununun kaynağını makro ölçülerde tanımladılar ve bunun sonucunda da her iki sistem de çözüm önerilerini insandan başlatmadılar, öyle değil mi?

Evet ama şimdi onlar da insana geldiler. Davranış bilimleri vs. gibi yeni gelişen ilimlerin hepsinin hedefi insana inmektir. Şirketlerde insana iniliyor, beşeri faktörlere iniliyor, sermayeden, teknolojiden insana iniliyor. Onlar da araya araya sonunda mantıkla, akılla işin insanda biteceği fikrine gelmeye başladılar. Bütün davranış bilimleri bunun göstergesidir.

Fakat daha çok, "İnsanı daha iyi nasıl yönetebiliriz, nasıl kontrol altında tutabiliriz?" sorusuna cevap aranıyor gibi...

Madde planında insana indiler. Hristiyanlıkta İslâm'daki o uhreviyetle birleşme noktası yok tabi. Hristiyanlıkta ahlâk var ama iktisadi kaideler yok.
Ahlak ile o iktisadi kaideler arasında bir irtisam noktası yok. Salt ahlaki kaideleri veriyor. İktisat dünyasında nasıl davranması gerektiğini göstermiyor. Bir serbestiden söz ediliyor. Burada da insanın mutluluğu, insanların özellikleri, psikolojileri dikkate alınmalıdır, diyor ama bir noktadan sonra kapıyı açamıyor.

Maddi hedefli bir arayış ama doğru bir metot takip ediliyor. İslâmiyet'te insan faktörü esas olduğu, insanın eşref-i mahlukat oluşundan hareket edildiği ve "Bu insan bu hayata niçin gelmiştir?" sorusunun cevabını arama esas olduğu için insandan başlamak zaruret oluyor. Cenab-ı Hak ne diyor? "Ben bu dünyayı Hz. Muhammed (as.) için yarattım." İnsana verilen önem bir şahısta tecessüm ediyor. Demek ki bütün o makro değerler geliyor bir insanda tecessüm ediyor. Bu kainatın hepsi insan için yaratılmıştır. Sonra gene Cenab-ı Hak diyor ki "Bu dünya bir imtihan dünyasıdır, burada güzel hareket ederseniz, güzel davranırsanız, hem refaha, hem felaha ulaşırsınız.

Yirminci asrın son çeyreğinde bütün sosyal bilimlerde insana doğru bir gelişme olmuştur. Toplam kalite, müşteri memnuniyeti, işletmelerde yetkilerin aşağı doru indirilmesi… Bankaya gidiyorsun, cüzdanını birine veriyorsun, o bütün işleri kotarıp sana veriyor. Eskiden öyle değildi, o şefine, şef müdüre götürürdü. O imzalardı, parayı veznedar öderdi.

Şablonlar vardı. Onu kaldırdılar şimdi. Tek şahıs hepsini yapıyor. Yetkili o. Bütün bunların hepsi bir arayış sonucudur. İnsana yaklaşımla verimi artırmaya, verim artışıyla da gelir artışı arasında irtibat kurulmaya çalışılıyor.

Hem bu dünyada mutlu olursunuz, hem de benim huzuruma ak yüzle gelirsiniz. İmtihanı vermiş olursunuz." Niçin bunu yapıyor?
İnsanların yaratılış hikmeti bu. Öbür mahlukatın iradesi yok, insana irade verilmiş. Nefis de veriyor, akıl da veriyor, irade de veriyor. Akıl var, mantık var, gönül, kalp, deruni hazlar var, ruh var ve nefis var. Hayatın bütün dinamizmini nefis veriyor. Hareket, gelişme, kabiliyet...
Bütün bu teknolojik gelişmeler nefisle tahrik ediliyor. Nefis olmasa dünyada gelişme ve hareket olmaz.

MÜSİAD

Dünyanın hikmeti kalmaz. Ama öbür taraftan onu tek başına bırakırsan, insanı izmihlale götürür. İşte "İnsan insanın kurdudur." hadisesi gündeme geliyor.

Oysa Allah akıl, mantık, irade veriyor, seni sorumlu kılıyor. Öbür tarafta öyle bir şey yok. Bizim inancımızda hareketlerinden mes'ulsün ve hesap vereceksin. Peki ben nasıl doğru hareket edeyim ki güzel hesap vereyim? İşte kaideler burada ortaya çıkıyor.

Din denilen şey bu işte. İnsanlara bu dünyada nasıl davranacağını gösteriyor. "Şunları yap, şunları yapma. Şunlar farz, şunlar haram, şunlar mendup, şunlar günahtır." diyor. Çeşitli kaideler gösteriyor, insanlara da "Bunları öğrenin, okuyun, dünyayı tanıyın, çevrenizi tanıyın, kendinizi tanıyın ve beni tanıyın. Bana kulluk edin. Kulluğu da benim koyduğum kaidelere göre yapın." diyor. Kur'an-ı Kerim duvarlara asılmak için değil, uygulanmak için geldi. Evvela bilinmek için geldi. Şu anda insanlar bunu bilirse birer Müslüman olarak nasıl davranmaları gerektiğini öğrenecek, o zaman hem müreffeh, hem de mutlu olacaklar. İşte Müslümanlar bunları tahlil etmeye çalıştılar. İktisadi hayatta nasıl davranmalıyız ki bizi bu hedefe götürsün? İslâm ekonomisi bunlarla uğraşıyor. Ancak daha başlangıç aşamasında. Henüz ilkelerin tespit edilmesi aşamasında. Bir arayış içindeyiz. Güzel bir arayış, doğru bir arayış… Bu arayışın müsbet sonuçlar vermesi hem Müslüman olduğunu iddia eden toplumlar hem de bütün insanlık için faydalar doğuracaktır. Bütün insanlık Hristiyan değil, bütün insanlık müreffeh değil. Adalet uygulanmıyor. Öyleyse, dünyanın daha mutlu, müreffeh, güzel, adil olabilmesi için arayışlar var. Müslümanlar da kendi çaplarında buna bir katkıda bulunmaya çalışıyorlar. Yapabildikleri kadar. Ama doğru yolda bir arayıştır bu. Bunun devam etmesi, gelişmesi lazım.

Öbür dünyadakiler de devamlı arayış içinde. Çünkü onlar da mevcut durumdan memnun değiller.

Onların da akıl sahipleri, vicdan sahipleri bu gidişatın gidişat olmadığını görüyorlar. İnsanlar kudret sahibi, gelir sahibi olmalarına rağmen mutlu olamıyor, bu sefer daha çok korkuyorlar. Binalarını adaletsiz bir temel üzerinde yükselttikleri için her an çökebileceğinden endişe ediyorlar. Dolayısıyla huzursuz oluyorlar. Huzur olmayınca da bütün o vasıtaların manası kayboluyor. Üç dört ay önce bir haber yayınlandı: İngiltere'de içme sularında prozak isimli bir madde bulunmuş. Prozak, insanların depresyona girdiklerinde aldıkları bir ilaç.

Evvela iman sahibi olacak, Allah'ı, peygamberini, dünyaya niçin geldiğini, nereye gideceğini, nasıl gideceğini bilecek, Allah'ın gönderdiği kitabı inceleyecek, bilgi sahibi olacak. Nasıl yaşaması gerektiğini öğrendikten sonra, bunu nefsinde uygulamaya çalışacak. Tabi insan tek başına yaşayamıyor. Toplumda iki kurum çok önemlidir, biri aile öbürü işletme. Biri içtimai, diğeri iktisadidir. İnsanın ömrü de bu iki müessesede geçer; yarısı ailesiyle, yarısı iş yerinde. Ailede insan üretilir, işletmede ise o insanların ihtiyacı olan mal ve hizmetler. Hangisi daha önemli?

Bu ilaç o kadar yoğun bir şekilde kullanılıyor ki kanalizasyondan yer altı suları aracılığıyla içme sularına karışıyor. Toplum müthiş bir depresyon ve korku içerisinde ve mutlu değil. Dünyanın en muktedir toplumlarından birinden bahsediyoruz. Mevzular birbirini açıyor ve namütenahi mesele var tabi. Ama bizim görüşümüze göre, insandan başlamak, ikinci kademede aileyi ele almak, üçüncü kademede de işletmeyi ele almak lazım. Mademki toplumun temeli insandır, onu güzel eğiteceğiz.

Tabi ki birincisi. İnsanın üretildiği yer güzel olursa, orada güzel insan yetişir. Onun için eğer güzel insan yetiştirebiliyorsak - ben Müslüman tabirini kullanmıyorum, Müslüman insan demeye lüzum yok; güzel insan- o zaten güzel Müslüman demektir. Güzel insan değilse, o zaten Müslüman değildir. Hedef güzel insan yetiştirmektir. Peki güzel insanın ölçüsü, örneği nedir? Güzel insan belli. Onu örnek al, prototip olarak koy önüne, yaklaşabildiğin kadar yaklaş. Güzel insan örnek alınarak ailelerde güzel insan yetiştirilirse o güzel insanlar güzel işletmeler kurarlar.

Güzel işletmelerde güzel mallar üretilir, güzel hizmetler yapılır. Toplum bundan istifade eder. O vakit o milletin ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş olan organizasyonlar da -ki en büyüğü de devlettir- güzel olur, güzel insanlarca yönetilir. Toplum refah ve mutluluğa erer. Hedef bu değil miydi?

Bunu söyleyerek iktisadi kalkınma arızi bir meseledir, asıl mesele insanın mutluluk ve felahını korumaktır, mı demiş oluyoruz?

Yani biz bunu demekle öbürlerini inkar etmiyoruz. Tabi hepsi parametrelerdir, hepsi lazım. Ama esas meseleyi çözmezler. Tek başlarına meselenin bütün buutlarını göstermezler. Hedefimizi belirlemezler. Hedefimiz insanın mutluluk ve refahı ise sadece iktisadi kalkınmanın makro göstergeleri, maddi kalkınmanın dahi tamamını göstermez. Manevi kısmı hiç göstermediği, mutluluk kısmını dikkate almadığı için de eksik ve yanlış olur.

İktisadi göstergelerin, kalkınma ve büyüme meselelerinin bu kadar önemsenmesinin nedeni, insanın tek boyutlu materyalist bir niyet içerisinde görülüyor olması mıdır sizce?

İktisadi kalkınmayı ben, yürümeye veya koşmaya benzetiyorum. İnsan atıl dururken gelişme olmaz. Hareket gelişmeyi sağlar. Hareket de dengeyi bozmakla yapılır. Bir adım ileri attığınız zaman vücuttaki dengeyi bozmuş oluyorsunuz. İkinci adımı öbürünün yanına getirdiğinizde bir adım ileri gitmiş oluyorsunuz.
Sonra bir adım daha atıyorsunuz daha ileri gitmek için, öbür adımı yanına getirdiğiniz zaman tekrar dengeyi sağlıyorsunuz. İlerlemek için sürekli dengeleri bozuyorsunuz. Dengeyi bozmakla ilerliyor, sonra yeniden düzen kuruyorsunuz. İktisadi kalkınma ve gelişme denilen hadise de budur. Demek ki toplumdaki mevcut gelirin iyi dağılımı istikrar içinde olur. Gelişme dediğiniz zaman, o düzeni bozacaksınız. Neden?

Çünkü gelişme yatırımla, yatırım tasarrufla, tasarruf elde ettiğin geliri tüketmemekle olur. Elde ettiğiniz gelirin tamamını tüketirseniz tasarruf olmaz, dolayısıyla yatırım olmaz. Hiç tüketmezseniz, o zaman da refah olmaz.

Yani biraz tasarruf, biraz tüketim... Bütün iktisadi politikaların temeli budur.
Ama sonuçta kalkınma, hep dengelerin bozulması hadisesidir. Peki bu toplumlar ne zamana kadar bu dengeleri bozmaya devam edecekler? Kalkınmanın bir sonu yok mu? İnsanda maddi ihtiras, makam, yükselme, idare etme hırsı sonsuzdur. Bir insana iki dağ dolusu altın verseniz, ortasındaki vadiyi de ister. Yavuz Sultan Selim'e sormuşlar "Bir padişaha bu dünya az mıdır, çok mudur?" diye. "Çoktur." demiş. "Ya iki padişaha?" deyince "Azdır." demiş. Bir padişaha çok, ama iki padişaha az. Çünkü iki olunca rekabet başlıyor. Rekabet başlayınca, ben senden daha fazla alacağım hikayesi başlıyor. Hırs ve ihtiras, işte bu ihtirası Allah'ın gösterdiği manevi parametrelerle dengelemezseniz, bunun sonu yoktur. O vakit iktisadi kalkınmanın da sonu yoktur. İlanihaye insanlar konuşacaktır ve hep hüsranda kalacaktır. "Vel-asr, inne'l-insane lefihusr." İşte durum budur. Ancak; "İllellezine amenu ve amilu's-salihat." Bugün dünyada bu yok. Ha bire koş koş koş, hüsrandayız. Salih amel de işleyemiyoruz, sabır da edemiyoruz. Dolayısıyla hüsrandan kurtulamıyoruz. Asr suresiyle noktalayacaksınız iktisadi kalkınmayı. Onun için müminler bütün toplantılarının sonunda Asr suresini okuyarak dağılırlar. Bütün bu koşuşturma sonucunda Asr'ı hatırlayacaksın. Hatırlamazsan hüsrandasın. Hüsranda olduğunu hatırlamazsan hüsrandasın.

Kaynak: *http://www.dunyabulteni.net/*

Erol YARAR
Uluslararası İş Forumu (IBF)
Genel Başkanı

"İslâm Âlemi, Dünyanın En Büyük İktisadî Gücü Olabilir"

IBF, büyük bir heyecanla, Lahor'da 1995 yılında kuruldu. MÜSİAD camiası bu oluşuma o kadar önem verdi ki, 1996 yılından itibaren o yıllarda MÜSİAD başkanlığını da yürüten Erol Yarar, IBF başkanlığına getirildi. Erol Yarar bu görevi bugün başarıyla sürdürmektedir. Kuruluşundan bugüne İslâm ülkelerinin ticari, sınai ve kültürel manada birlik ve beraberliğini artırmak için çalışan IBF'in her yıl gerçekleştirdiği forumlar, artan bir ivmeyle olumlu etkisini göstermeye başlamıştır. Zira katılımcı ülkeler her geçen yıl artmaktadır. Erol Yarar'la bu süreçdeki gelişmeleri ve geleceğe yönelik planları konuştuk.

-Hüseyin Kahraman-

IBF'in kuruluşu ve amaçları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Kuruluşu itibariyle uluslararası bir sivil toplum teşkilâtı olması ve uluslararası bir sivil toplum teşkilâtının iş adamları ile ilgili meselelerini gündeme taşıması, IBF'i dünyada özel bir teşkilât hâline getiriyor. Çünkü dünyada uluslararası iş camiasını bir araya getiren kuruluşlar çok fazla değil. Var olan bir kısım teşkilâtlar da, sadece kendi ülkelerine ait meseleler üzerinde durmaktadır. IBF ise dünyada çok ender olan bir şey yaptı. Uluslararası bir iş formu oluşturarak sivil inisiyatifin uluslararası câmiadaki örgütlenmesini gerçekleştirmek için çalıştı.

IBF'in hedefi öncelikle Müslüman toplumlar. Bu dünyanın neresinde olursa olsun, Müslüman iş adamlarının köken ve ülke gözetmeksizin bir araya gelerek, meselelerini görüşebilecekleri bir platform. Onun için, Amerika'dan Güney Amerika'ya, Malezya'dan Güney Afrika'ya kadar, Müslümanlar çoğunlukta olsun ya da azınlıkta olsun, Avusturalya'ya kadar

MÜSİAD

oldukça önemli bulunan Müslüman toplumları bir vasıta kılarak, bir köprü vazifesi görmeye çalıştı. Bu yapısı itibariyle de sadece uluslararası değil, bir de milletlerarası vasfı var. Yani farklı milletleri de bir araya getiriyor. Ana hedefi, Müslüman toplumların en önemli ortak yapısı, Müslüman kimlikleri içerisinde barındırdıkları itikadî yani birlikteliklerini oluşturan kendi Peygamberlerinin de tüccar olmasından dolayı, tabiî din ve dünya işlerinde bir ilk teşkil ediyor böylece. Çünkü, diğer dinlerde mesleği ticaret olan başka bir peygamber yok. En azından Kur'ân'da böyle bir isim zikredilmiyor. Halbuki bizim peygamberimizin kimliği âdeta ahir zamanda ortaya çıkacak olan önemli kişilerin geleceğini haber vermiştir. Yani dinî mesaj ile ticaret bir arada. Çok enteresan bir bilgi de, Peygamber Efendimizi (sav) takip eden sahabelerin çoğunun da "tacir" olması. Hatta Peygamberimizin (sav) hanımının da tacir olması. Bu tabiî bizim Müslüman kimliğimize de çok önemli bir açılım getiriyor. Bir tarafta itikadımız, bir tarafta dünyevî kimliğimiz. Yani Müslüman'ım ama tacirim. Çünkü tacirlik ahirette olmayacak bir şey. Dünyevî bir sıfat, tacirlik.

Bunun için akidemizle ticaretin birlikteliği, Müslümanlara çok önemli bir farklılık kazandırıyor. Diğer dinlerde olmayan bir özellik sağlıyor. Bu kendine has kimliği de, Peygamberinden alması çok önemli.

IBF'in ana kuruluş gayesi olan ve MÜSİAD'ın bünyesinde oluşan yüksek kimliği bir uluslararası platformda bütün dünyaya mesaj olarak vermek ve ticari faaliyetlerle birlikte insanlardaki ahlâki standartları yükseltmek için çalıştık. Âdeta denizde bir kayık hikâyesi gibi; deniz olmadan kayık, kayık olmadan denizin bir şey ifade etmeyeceği gerçeği ortada. Biz bu denizde ticarî kayığımızla ilerlemek ve bütün toplumları birbirine birleştirmek gibi bir önemli misyonu üstlenmiş oluyoruz.

Tabiî ki, dünyada bu kadar çok ülkenin birbiriyle çatışma içerisinde olduğu, siyasî çekişmeler içinde olduğu bir ortamda, Müslüman toplumların bu çatışmaları asgari seviyeye indirecek, hatta ortadan kaldırabilecek önemli bir unsur olduğunu da düşünüyoruz. Yani Müslüman toplumlar, Avusturalya'daki veya Amerika'daki bir Müslüman toplum, Brezilya'daki veya Arjantin'deki bir Müslüman toplum, o ülkelerle, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında bir köprü vazifesi görerek, aralarındaki sorunların aşılmasında önemli bir faktör olacaktır. Hem iktisadî problemlerin çözüme kavuşturulması, hem toplumlar arası sosyal sorunların asgari seviyeye indirilmesi ana gaye. Çünkü kendi içlerinden birileri konuşunca bizim konuşmamızdan daha etkili olur. Böylece iktisadi, sosyal ve bunun neticesi olarak da, siyasî sorunlar halledilme imkânı bulur.

"IBF'in ana kuruluş gayesi olan ve MÜSİAD'ın bünyesinde oluşan yüksek kimliği bir uluslararası platformda bütün dünyaya mesaj olarak vermek ve ticari faaliyetlerle birlikte insanlardaki ahlâki standartları yükseltmek için çalıştık. Âdeta denizde bir kayık hikâyesi gibi; deniz olmadan kayık, kayık olmadan denizin bir şey ifade etmeyeceği gerçeği ortada. Biz bu denizde ticarî kayığımızla ilerlemek ve bütün toplumları birbirine birleştirmek gibi bir önemli misyonu üstlenmiş oluyoruz."

O zaman bu, bir iktisadî globalleşme akımının, sivil toplum teşkilâtları nezdindeki bir yansımasıdır. Dolayısıyla bu hareketin, İslâm dininin barışçı, hoşgörülü ve kendi adından kaynaklanan bir kök ile çözümüne yönelik bir adım olduğu kanaatindeyiz.

IBF İslâm ülkeleriyle ilişkileri geliştirme yolunda ne gibi katkılar sağlıyor?

Tabiî ki nüfusu Müslüman olan ülkelerde aktivitelerin daha yoğun olması normal. Her ne kadar sadece hedefimiz İslâm ülkeleri olmasa da. IBF'in her yıl bir ülkede gündeme gelmesi ve Malezya'dan İran'a Abu Dabi'den Güney Rusya'ya kadar ulaşan faaliyetleri, ilişkilerin gelişmesine çok önemli katkıda bulunuyor. Bir kere gönüllü toplum, sivil toplum bilinci, İslâm ülkelerinin büyük bir bölümünde yok denecek kadar az. Onun için sivil toplum teşkilâtı olarak bizim oraya gitmemiz, IBF iş forumu olarak, gittiğimiz yerlerde önemli gelişmelere vesile oluyor. İnsanların zihninde bir gönüllü örgütlenme duygusu geliştiriyor. Bu çok önemli. Ticarî olarak da, gerek yapılan faaliyetler, gerek sosyal açıdan, gerekse iktisadî açıdan, yapılan görüşmeler; iş adamlarının karşılıklı gelip gitmeleri; gerek yatırımlar, gerekse ticarî atılımlar konusunda önemli açılımlar sağlıyor. Biz bunu rakamlarla da görüyoruz. İslâm ülkelerinin geçmiş 4-5 yılına baktığımızda, aralarındaki ilişkilerin oldukça geliştiğini görüyoruz. Tabiî bu sadece IBF vasıtasıyla olan bir şeyler değil. Ama globalleşen dünyada ilişkilerin daha serbest olması, ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi de, ayrıca buna destek sağlıyor.

IBF'in geleceğe dair plan, projeleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Önce var olan projeleri geliştirmemiz gerekir. Zaten yeteri kadar çok projemiz var. Uluslararası fuarımızın önemine çok inanıyoruz. Dünyada fuar ilişkileri çok uç boyutta gelişmiş durumda, ama Türkiye'de ve İslâm ülkelerinde bu çok gelişmiş değil. Belki burada bir tek Dubai'yi hariç tutabiliriz. Ama İslâm ülkeleri arasında böyle iki senede bir uluslararası fuar düzenlenmesi ve dış ülke katılımları yeteri kadar büyütülmesi önemli bir hedef.

> **"Müslüman toplumlar olarak, bütün dünyanın önemli bir gündem maddesini istemediğimiz bir şekilde dolduruyoruz. Müslüman kimlik maalesef ahlâkî kriterleri bu kadar yüksek olan bir dinin mensupları, maalesef terörizmle ilgili korkunç ve insanları o dine karşı soğutan bir kavramla özdeşleştirilmeye çalışılıyor."**

IBF'in kongresi, iktisadî ve uluslararası ticarî sorunların giderilmesi sürekli bir ilgi ve tâkip gerektirdiği için bizim açımızdan çok önemli.

Bu çerçevede, IBF temsilcilerine ne gibi mesajlar vermek istersiniz?

Müslüman toplumlar olarak, bütün dünyanın önemli bir gündem maddesini istemediğimiz bir şekilde dolduruyoruz. Müslüman kimlik maalesef ahlâkî kriterleri bu kadar yüksek olan bir dinin mensupları, maalesef terörizmle ilgili korkunç ve insanları o dine karşı soğutan bir kavramla özdeşleştirilmeye çalışılıyor. Bu özdeşleştirmenin temelinde büyük olarak bir kast var olduğunu bilsek de, belki bir iç analiz de yapmamız lâzım. İnsanlar tanımadıkları şeyler karşısında ürküyor ve bu ürkme sonucunda da, o şeyden uzak duruyorlar. Şahsen, dünyanın Müslüman toplumları çok iyi tanıdığını zannetmiyorum.

MÜSİAD

Müslümanlarla ilgili çok ciddi bir yanlış bilgilendirme (dezenformasyon) var. Biz İslâm tarihine baktığımızda, Müslümanların sahabenin yüzde 80'inin kendi yaşadıkları şehirlerin dışında öldüklerini görüyoruz. Burada çok önemli bir mesaj var. Mesaj şudur: Yerinde oturma dünyaya açıl. Sahabenin bir kısmının kabirleri Çinde, bir kısmının İsviçre'de, bir kısmının da Fas'ta olduğunu hatırlarsak, o günkü ulaşım araçlarının da kapasitelerini düşünürsek, demek ki, o günün bilinen dünyasında basmadık yer bırakmamışlar. Buradan çıkarıyoruz ki, Müslüman toplumları çok gezen toplumlar olmalı. Yerinde oturan toplumlar olmamalı. "Seyahat ediniz, sıhhat bulunuz" hadisiyle, Rasulullah'ın bizi seyahate teşvik etmesinin maksadı ve mânâsı burada sembolik olarak anlatılmaktadır. Bunu yapma imkânı bulacak en önemli kesimlerden biri de iş adamlarıdır. Çünkü bugün belirli bir kısıtlı kesimin seyahat imkânları, iktisadî sebeplerden dolayı daha zor. Zaten sahabenin yüzde 80'inin de seyahat etmelerinin maksadı, çoğunun tüccar olmasıdır. Demek ki biz, Müslüman olarak çok seyahat eden ve İslâm'ın güzelliklerini de kendi üzerimizde taşıyarak gezen insanlar olmamız lâzım. Eğer bizler dünyaya güzel ahlâkı iyi temsil edebilirsek ve çok seyahat edebilirsek, ne kadar çok insan güzel modelle karşılaşırsa o zaman kasıtlı yanlış bilgiden, dezenformasyondan etkilenmez. Çünkü bir tarafta dezenformasyon varsa da, öbür tarafta karşılaştığı bir gerçek vardır. İnsanlar bir toplumu gerçek numunesiyle tanımışsa, onunla beraber gelecek enformasyonu o kadar kâle almazlar. Ama hiç tanımıyorsa gelen enformasyonu kâle alacaktır.

"Önce var olan projeleri geliştirmemiz gerekir. Zaten yeteri kadar çok projemiz var. Uluslararası fuarımızın önemine çok inanıyoruz. Dünyada fuar ilişkileri çok uç boyutta gelişmiş durumda, ama Türkiye'de ve İslâm ülkelerinde bu çok gelişmiş değil. Belki burada bir tek Dubai'yi hariç tutabiliriz. Ama İslâm ülkeleri arasında böyle iki senede bir uluslararası fuar düzenlenmesi ve dış ülke katılımları yeteri kadar büyütülmesi önemli bir hedef."

O zaman Müslüman toplumların iş câmiasına sahabenin yaptığı gibi, çok önemli bir görev düşüyor. İyi bir Müslüman olarak dünyayı gezmek ve diğer toplumlara karşı İslâm'ı iyi temsil etmek. İslâm'ı iyi yaşayarak temsil etmek. Ve bütün insanlığa verilen evrensel mesajın Peygamber Efendimizin (sav) vasıtasıyla, dünyaya ulaştırılan mesajın iyi birer temsilcisi olmak. Müslüman kimliğimizden, tüccar kimliğimizden öte, birinci vazifemiz bu olmalı. Ama tüccar kimliğimiz de bizim taşıyıcı unsurumuz. O zaman bu ikisini iyi yapan insan olmamız çok önemli. Bizler eğer dünyanın her noktasına iyi birer iletişim kurarak gidersek, ki bu da bize eğitim zorunluluğu getiriyor. Dil bilmediğiniz zaman bunu yapamazsınız. Müslüman toplumların tek dinli ama çok dil'li olması lâzım. Müslüman işadamlarının dil yönü de zayıf. Ticaret yapacak kadar dil değil, kendini ifade edecek seviyede bir dil sahibi olması, hatta dinini iyi anlatacak seviyede bir dil sahibi olması gerekiyor. Demek ki işadamlarına düşen ikinci bir vazife seyahat etmek, birinci vazife de seyahat ederken iyi donanım sahibi olmak, kendini geliştirmek.

Üçüncüsü de o gittiğimiz toplumdaki her seviyedeki insanla konuşmak. Sadece tüccarla, iş adamıyla değil. Sokaktaki adamla, oteldeki adamla da konuşmak; kahvede rastladığı adamla da, iş yaptığı şirketin elemanıyla da konuşarak toplumun her safhasına inmemiz lâzım. Çünkü biz elitist değiliz. Biz tüccarız sadece tüccarla konuşuruz denilmemeli; İslâm inancında böyle bir şey yok. Biz Müslüman'ız herkesle konuşuruz. Çünkü her insan bizim gibidir; biz onun rütbesine bakmayız. Hepsine aynı seviyede önem vermemiz lâzım. Birini birine tercih etmememiz lâzım.

Biliyorsunuz Peygamber Efendimize gelen en büyük ikaz, bir âmâdan, diğer kendinde zengin olan makam sahibi insana yönel-

mesinin hemen akabinde gelen ikazdır. "Yüzünü Çevirme" demiştir Rabbim. Yani o âmâdan yüzünü çevirip de, öteki makam mevki sahibinin yönüne bakma. Bu aynı zamanda bizler için de bir ikazdır.

Dördüncüsü; ticaretimizde çok dürüst ve emin kişi olmak zorunluluktur. Dünyada dönen üç kâğıtların yüzde 80'i ne yazık ki, Müslüman ülkelerde dönüyor. Çok rüşvet var ve çok yalan söz ediliyor. Halbuki Müslüman tacirin birinci sıfatı "el-emin" olmasıdır yani yerine getiremeyeceği sözü vermemesi, verdiği sözü yerine getirmesi gerekir. Zaten mümin demek, elinden ve dilinden başkalarının zarar görmediği kişidir. Bir tacir de böyle olmalı. Müslüman tacirin sıfatı bu olması gerekiyorsa, o zaman bu sıfatın gereğini mutlaka yerine getirmesi, işinde dürüst, güvenilir ve emin bir kişi olmalıdır.

Bunu nasıl yapacak, anlaşmasını yaptığında, düzgün yapacak ve karşısındakine sadakat gösterecek. Böylece, Müslüman insanlarla ticaret yapmak geçmişte nasıl önem kazandıysa, şimdi de, öyle önem kazanmalı. Düşünün ki dünyada şöyle bir imaj olsa; "Müslüman tacir mi, bunlar verdiği sözden dönmezler, onlarla ticaret yapın. Falanca tacirlerle ticaret yapmayın çünkü onlar sözlerinde durmuyorlar!" Meselâ dünyada bir ülkeyi böyle anıyorlar, ismini söylemeyeyim. Falan ülkede çok mal üretiliyor ama onlar verdikleri sözlere sadakat göstermiyor diyorlar. Ama fiyatlar şu ülkede daha pahalı ama onlar ne gösterirse o malı gönderirler diyorlar. Şimdi bir bakıyorsunuz, o fiyat ucuz diye, o sözüne sadakat göstermeyen adamların ülkesine doğru ticaret dönüyor. Sonra ise orta ve uzun vâdede kim kazanıyor? İnsanlar, verdiği sözü, kalite ve hizmet

standartlarını yerine getiren insanları tercih ediyor. Çünkü üç kâğıdın fiyatı olmaz. En pahalı mal üç kâğıtla satılan maldır. Kimse o pahalılıkta bir ürünü satın almak istemez. Herkes açık olanı almak ister. Belirli olan belirsiz olandan kıymetlidir. O zaman sözü eğri olmak belirgin olmayacağı için, belirgin olan her zaman daha ekonomiktir. Ne demiş atalar; "En kısa yol bildiğin yoldur."

Hep bilmenin önemini anlatmışlar yani, belirgin ve net olmanın önemini anlatmışlar. Müslüman insan net olacak. Biz arkadaşlarımızdan, Müslüman iş adamlarından, Müslüman toplumlardan, evveliyatla bu netliği taşımalarını istememiz, beklememiz gerekir. Önce bunu gerçekleştirmek mecburiyetindeyiz. Müslüman toplumlarının birbirlerini teşvik etme ve birbirleriyle yardımlaşma mesuliyetleri olduğu için de, bu yardımlaşma ruhunu artırmak da ayrı bir mesajdır. Yani yardım sadece para vermek değildir. Ticaretteki tercih de bir yardımlaşmadır. Biz zannediyoruz ki, yardım sadece hep fakire verilen şeydir. Bugün Müslüman ülkelerin bir çoğu fakirdir. Gidip o ülkelerden mal almak onlara sadaka vermekten iyidir. Çünkü bu, onları kendi onurlarını muhafaza ederek, herhangi bir aşağılık hissi vermeden, gelir seviyelerini yükseltmek demektir. Buna önem vermemiz lâzım. O zaman üç kuruş fazla ver ama kardeşinden al, prensibini çalıştırmamız lâzım. Mahalle bakkalından al, mesela orada koskocaman bir hipermarket var, belki 3 kuruş ucuz.

"Müslüman toplumların tek dinli ama çok dil'li olması lâzım. Müslüman işadamlarının dil yönü de zayıf. Ticaret yapacak kadar dil değil, kendini ifade edecek seviyede bir dil sahibi olması, hatta dinini iyi anlatacak seviyede bir dil sahibi olması gerekiyor. Demek ki işadamlarına düşen ikinci bir vazife seyahat etmek, birinci vazife de seyahat ederken iyi donanım sahibi olmak, kendini geliştirmek. Üçüncüsü de o gittiğimiz toplumdaki her seviyedeki insanla konuşmak."

MÜSİAD

Ama o adam mahallede hizmet veren bir adam. Hemen acil bir şey olduğunda uzaktaki sana hizmet veremezken, çocuğunu koşturup yanında çalışan adamı koşturup yetişen insanı, yaşatmak esasında çok güzel bir yardımlaşmadır. O yüzden, bu yardımlaşmayı sadaka olmaktan çıkarıp, ticarette tercih de bir yardımlaşmadır ruhunu yaymak önemlidir. Eğer Müslüman ülkeler ticaretlerinin sadece %10-13'ünü aralarında yapıyorlar, %85-90'ını Müslüman olmayan ülkelerle yapıyorlarsa, bu durum yardımlaşma ruhunun ne kadar eksik olduğunu göstermektedir. Onun için mesaj olarak; "yardımlaşma sadece sadaka değildir, ticarette tercih de bir yardımlaşmadır" fikrini tüccarlara aşılamamız lâzım. Bizlerin, IBF olarak vereceğimiz çok mesaj var; ama ana hatlarıyla bence böylece özetlememizde yeterlidir.

Biraz'da İslâm ülkeleri arasında ticaretin geliştirilmesi konusunda Türkiye'nin rolûnden bahseder misiniz?

İslâm ülkeleri içinde nüfus olarak değil ama, iktisadî açıdan en büyük olan ülke Türkiye. Türkiye aynı zamanda, 52 İslâm Konferansı üyesi ülkenin birbirlerine yakınlaşması için en çok çaba harcayan ülkelerden biri.

Çünkü birlik düşüncesi önemli. Bugün dünyada birleşenler kazanıyor. Amerika'nın eyaletleri birleşmeseydi, ABD bugünkü gücüne erişemezdi. Aynı şekilde, Federal beylikler birleşmeseydi, Almanya bugünkü iktisadî gücünde olamazdı. Avrupa Birliği bugün bu kadar ülkenin bir araya gelmesiyle kurulmasaydı, AB gücü hiçbir ülkede tek başına olamazdı. Ama bugün AB, parasıyla, iktisadî büyüklüğü ile, ABD ve Birleşmiş Milletler ile yarışabilecek duruma gelmiştir. Dünyanın birleşmesinden doğan iki büyük güç. Demek ki birleşmek, birleşebilmek kolay olmasa da, eğer Avrupa gibi birbiriyle yüzyıllarca savaşmış, milyonlarca insanını boğazlamış, birbirine husumet besleyen ülkeler bir araya gelebiliyorsa; İslâm dünyası çok daha önce bir araya gelmelidir. Çünkü, İslâm coğrafyası ne siyasî olarak husumet gümüştür aralarında, ne de Avrupa gibi büyük savaşlar yaşamıştır. İslâm ülkeleri arasında, Batı'da olduğu gibi geçmişten intikal eden büyük sosyal nefretler yoktur. Dil olarak da, anlamasalar da, Kur'ânî birleşmeyle her gün ortak bir dili okumaktadırlar. Bu münasebetle, birleşmeleri dünyada en kolay olması gereken ülkeler, Müslüman ülkelerdir. Ama maalesef öyle bir tufana kapılmışlar ki, bırak birleşmeyi el ele bile tutuşmakta büyük zorluk yaşanıyor.

> **Eğer Müslüman ülkeler ticaretlerinin sadece %10-13'ünü aralarında yapıyorlar, %85-90'ını Müslüman olmayan ülkelerle yapıyorlarsa, bu durum yardımlaşma ruhunun ne kadar eksik olduğunu göstermektedir. Onun için mesaj olarak; "yardımlaşma sadece sadaka değildir, ticarette tercih de bir yardımlaşmadır" fikrini tüccarlara aşılamamız lâzım.**

Tabiî ki, bunda İslâm ülkelerinin dışındaki uzaklaştırıcı faktörlerin önemli bir payı var. Ama Türkiye son 5 yılda bu konuda ciddi inisiyatifler aldı. İslâm ülkelerinin diğer ülkelerle ilgili sorunlarını çözmekte arabuluculuk yaptı. Örneğin Suriye sorunu, Irak ve İsrail-Filistin sorunu gibi durumlarda büyük görev üstlendi.

Şüphe yok ki, son yarım yüzyılda, meseleleri çözmek konusunda çok büyük inisiyatifler aldık. İslâm Konferansı Teşkilâtı vasıtasıyla çok önemli birleştirici faaliyetler yapılıyor. Bundan dolayı, IBF olarak bizim çalışmalarımız zaten İKT'ya bağlı İSEDAK'ın resmî toplantı organizatörü. Yani İSEDAK ayrıca işadamları için toplantı yapmıyor. IBF var diye, IBF yapıyor. Onun için bizim İslâm ülkelerinin bir araya gelmesinde önemli bir katalizör görevi görüyoruz.

Bu görevi görmek de, bizim önemli bir vazifemiz. IBF de bu konuda aktif olarak çalışmalar yapıyor. Geçenlerde Irak'tan gelen kardeşlerimize söylediğim söz çok hoşlarına gitti. "Türkiye ile Irak arasında bir sınır olabilir ama bizim zihnimizde Irak ve Türkiye arasında bir sınır yok." Hakikaten de yok. Abartılı bir söz değil bu. Çok hoşlarına gitti, sevindiler. Yani bizim bazı ülkelerle hem sınırımız var, hem de zihnimizde sınır var. Ama bunlarla aramızda sınır yok.

Çok önemlidir toplumların zihninde sınır olmaması, şu anda tahmin ediyorum ki, hiç kimsenin diğer bir Müslüman ülkeyle ilgili zihninde sınır yoktur.

> **"Şimdi İslâm ülkeleri içinde nüfus olarak değil ama, iktisadî açıdan en büyük olan ülke Türkiye. Türkiye aynı zamanda, 52 İslâm Konferansı üyesi ülkenin birbirlerine yakınlaşması için en çok çaba harcayan ülkelerden biri. Çünkü birlik düşüncesi önemli. Bugün dünyada birleşenler kazanıyor. Amerika'nın eyaletleri birleşmeseydi, ABD bugünkü gücüne erişemezdi."**

Oluyorsa o sınırı kafasından atması lâzım: onun zihni yanlış gelişmiştir. Biz toplumlar kafalarımızdaki sınırları atarsak ve bunu siyasilere dayatırsak, o zaman zaten bizim arzuladığımız İslâm ülkeleri arasındaki iktisadî, sosyal, siyasî ve kültürel birlik çok üst seviyeye çıkacaktır. Elbette, bundan rahatsız olanlar çıkacaktır. "21. Yüzyıla Girerken Dünya'ya Yeni Bir Bakış" kitabımda buna 10-12 sene önce yer vermiştim. Orada vermiş olduğum istatistiği kontrol ediyorum, doğru gidiyor. 2050 yılında dünya nüfusunun % 50'si Müslüman olacak tahminimiz nerde ise doğrulanmak üzere. 12 sene önce yapmışız bu tahmini. 1990 yılında dünya nüfusunun % 20'si idi. 2020'de % 30'u olacak. Çünkü Müslüman ülkelerde nüfus hızla artıyor. Çin'li arttı, sonra frene bastı. Avrupa ülkelerinde zaten nüfus artışı yok; nüfus artışı İslâm ülkelerinde var.

Burada ki hesabımızda, eğer İslâm ülkeleri hedefi tuttursa, dünya ekonomisinin % 24'ü İslâm dünyasından oluşacak. Şu anda bu % 15-16 ediyor. Bu ne demek? Avrupa ekonomisi dünya ekonomisinin % 24'ü, NAFTA % 20 oluyor, İslâm dünyası % 24 oluyor. İktisadî olarak, eğer biz İslâm dünyasını birleştirebilirsek, tek başına dünyanın en büyük iktisadî gücü hâline gelecek. Ne yaparsa? Eğer birlik-beraberlik duygusu içinde güç birliği yaparsa, birlikte aktif olarak büyüyebilirse. Şimdi nasıl ki, Amerika'ya ve Avrupa'ya dünyanın en büyük iktisadî gücü diye, bakıyoruz. Bir de bakacağız ki, İslâm âlemi dünyanın en büyük iktisadî gücü hâline gelmiş. Tabiî ki, kitabımızda bunu başarabilmek için neler yapmamız gerektiğine de temas ettik.

İslâm ülkelerinde en zayıf kurumlardan biri gönüllü teşekküller . Hatta yok denecek kadar az. IBF söz konusu ülkelerde bu çalışmaların başlamasında da etkili olmuştur. Bu çalışmalar açısından da bir mesaj verebilir misiniz?

Türkiye'de ticaret odaları var. Resmî işlem dediğimiz işlemler var. Yani hukuk, kaide, kural, düzen filan bunlar devletin işi. Bir de gönüllü teşekkül var. Düşünelim, bir insanın bir bedeni var. Hepimizin anatomisi benzer, yüzümüz farklı da olsa, kalbi olmayan, karaciğeri midesi olmayan insan yok. Gözü olmayana âmâ diyoruz, özürlü insan diyoruz. Anatomik olarak bir şeye insan demek için bir fizikî yapı gerekiyor; kemik, sinir, beyin falan. Ama bir de insanda ruh dediğimiz mücerret bir şey var. İşte Gönüllü Teşekküller toplumdaki bu ruhu temsil eder. Bunlar, insanların duygularını, düşüncelerini, vizyonlarını, heyecanlarını, arzu ve isteklerini dile getirdikleri yerlerdir. Bunlar kaynayan ocaklardır. Bunlarda fikirler, farklı düşünceler gelişir, ekol oluştururlar. Onun için her insanın bedene de yani devlete de, devletin getirdiği düşünceye de ihtiyacı var. Ama ruha, düşünceye, fikre, inanca, vizyon ve motivasyona da fazla ihtiyaç var. İslâm ülkelerinin ruh kazanması için birleştirici, kendi arzu ve isteklerini temsil edici sistemlerin oluşması lâzım.

Siyaseten bu siyasî partilerle oluşur. İktisaden, işte bizim gibi, MÜSİAD gibi, IBF gibi teşkilâtlarla oluşuyor. Ticaret olarak devletin aradan kalkması anlamına gelmiyor. Duygu ve düşüncelerimi, kendi fikirlerimi paylaşan adamlarla bir dernek, bir örgüt kurmam lâzım. Düşüncelerimi, gönüllü olarak kimsenin tesiri altında kalmadan temsil etmem lâzım.

MÜSİAD

Ticaret odasında iş oyla seçiliyor neticede. Bir devletin başbakanı olacak, bir devletin parlamentosu olacak, yasası olacak ama bir devletin derneği olmak zorunda değil.

Millet kitap yazmayabilir bir memlekette. Ama o insanlarda düşünce yok demektir, fikir gelişmiyor demektir. Deriz ya, bir toplumda gelişmişliğin ölçüsü yazılan kitap sayısı diye. Hiç kitap yazılmayan bir devlet olur ama, o devletin ruhu yok demektir. Ne ruhsuz millet deriz değil mi? Sivil toplum, düşünen, ruhu olan, vizyonu olan bir toplum demektir. MÜSİAD'ın ticarete kazandırdığı en önemli değer, ruhtur. Yoksa gidersin Ticaret Odasına, lâzım olan evrakı alırsın. MÜSİAD yapamaz böyle bir şey. Ama der ki, şunu yapalım bunu yapalım, şu birliğe katılalım; IBF topluma mesaj verir, konferanslar düzenler. Ticaret Odası niye yapamıyor, çünkü onun görevi değil. Ruhu yok. Seçilmiş insanlar, görevini yapsa da, yapmasa da orada. Ama cemiyet heyecan taşıyan, fikri olan insanlarla ayakta kalır. Ticaret Odaları nasılsa olur, çünkü herkes fikri olsa da, olmasa da, oraya para ödemek zorunda. Arada çok çok fark var. Onun için bir ülkenin geri kalmasının sebepleri arasında monolitik/tek sesli bir fikir yapısının rolü büyüktür. Öyle bir toplum ki, çokluk yok. Her şey tek tip. Fikirlerin kendi aralarındaki zenginliğini taşımıyor. Halbuki insan demek, farklı fikirler, farklı modeller, farklı düşünceler demek. Düşünün ki, biz bu insanlara verseydik ticareti dünyada bütün insanları aynı tip yaparlar, aynı kıyafeti giydirir, hepsine birbirine benzer hâle getirirlerdi. Öyle ki, kişileri birbirinden ayırmak imkânsızlaşırdı.

Halbuki dünyanın sağlıklı düzeni çeşitlilik üzerine kurulmuştur. Çıkın sokağa, seyredin insanları, hepsi birbirinden farklı; işte zenginlik bu. Farklı giyinen, farklı düşünen, farklı konuşan insanlar. İşte sağlıklı toplum bu…

Kısaca Uluslararası İş Forumu (IBF)

"Müslüman İş Adamları Arasında Global İş Ağı'nın Kurulması" ilkesi üzerine kurulan Uluslararası İş Forumu, dünyadaki tüm Müslüman işadamlarının ortak ticaret ve yatırım ilişkilerini canlandırmayı amaçlamaktadır. IBF-Uluslararası İş Forumu, 28 ülkeden iş adamlarının katıldığı ve yılda bir yapılan kongre ve beraberindeki ticari faaliyetlerle bir araya gelinen uluslararası bir platformdur.

Öncelikli olarak üye ülkeler arasında ticaretin ve yatırımın geliştirilmesi, bilgi ve teknoloji alışverişinin sağlanması, ortak ticari proje ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesini hedefleyen forum, bu hedefini her yıl mutad olarak kongre ve fuar çalışmalarıyla hayata geçirmeye çalışmaktadır.

Uluslararası İş Forumu'nun ilk kongresi, 23 ülkeden 600 işadamının katılımıyla Pakistan Business Forum tarafından Eylül 1995'de Pakistan Lahor'da düzenlendi. 2.'si MÜSİAD tarafından 20 22 Kasım 1996 tarihleri arasında İstanbul'da organize edildi. Bu organizasyona 35 ülkeden 441 işadamı delege ile ülkemizden 2.500 seçkin katılımcı iştirak etmiştir. Bu başarılı organizasyonun ardından IBF (BOG) Yönetim Kurulu kararı ile 1997'de IBF-Uluslararası İş Forumu'nun Genel Merkezi, Pakistan'dan İstanbul'a alındı. Bu itibarla, 19 22 Kasım 1997'de 3. IBF Kongresi ve 18 22 Kasım 1998'de 51 ülkeden 642 Müslüman işadamının ve 3000 MÜSİAD üyesinin iştirakiyle o tarihe kadarki en yüksek oranda katılım gerçekleştirilen 4. IBF Kongresi İstanbul'da düzenlenmiştir.

Uluslararası İş Forumu kongreleri, 2000'de Güney Afrika Cape Town'da, 2001'de Malezya Kuala Lumpur'da ve 2003 yılında İran Tahran'da yapılmıştır. IBF'in 8. Kongresi MÜSİAD'ın ev sahipliğinde 15 18 Eylül 2004 tarihleri arasında 54 ülkeden 1000'i aşkın misafir işadamının katılımıyla İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. 9.'su, 2 3 Ekim 2005 tarihleri arasında JCCI-Cidde Ticaret ve Sanayi Odası'nın organizasyonunda Cidde Suudi Arabistan'da tertip edilen IBF Kongresi'nin 10.'su yine MÜSİAD'ın ev sahipliğinde 22 25 Kasım 2006 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu kongreye IBF tarihinin rekor oranında, 61 ülkeden 1.704 misafir işadamı iştirak etmiştir. 11. IBF Kongresi ise, Abu Dhabi Veliahtı Mohammed Bin Zayed Al Nahyan'ın himayelerinde 27 29 Kasım 2007 tarihleri arasında BAE Abu Dhabi'de gerçekleştirilmiş ve kongreye 37 farklı ülkeden 1.300 delege katılım sağlamıştır.

Uluslararası İş Forumu (IBF) Kongrelerinin Muhtevası

- *Sektörel iş görüşmeleri*
- *Çokuluslu iş projesi sunumları*
- *Farklı Müslüman ülkelerden gelen temsil heyetlerinin ülke brifingleri*
- *Elektronik Global İş Ağı'nı "www.ibfnet.net" tanımak ve bu ağa dahil olmak*
- *Girişime, işbirliğine, profesyonel ortaklıklara yönelim*
- *Müslümanlar arası iletişim ve işbirliğinin artırılması*
- *Uluslararası katılımlı yerel iş örgütlerinin oluşturulması*
- *İslam dünyasındaki ticareti yönlendiren bir yapının kurumsallaşması*
- *İslam dünyasının gelecekteki yeni iş açılımlarının oluşturulması*
- *Uluslararası düzeyde özel işbirliği olanakları*

Ali BAYRAMOĞLU

MÜSİAD Eski Genel Başkanı ve AK Parti Rize Milletvekili

"İslâm Ülkeleriyle İlişkiler Sıcak Tutulmalı"

MÜSİAD eski Genel Başkanı ve AK Parti Rize Milletvekili Ali Bayramoğlu ile İslâm Ülkeleri Arasındaki Ticaretin geliştirilmesi ve geleceği üzerine sohbet ettik. İşte suallerimiz ve Ali Bayramoğlu'nun verdiği cevaplar:

Türkiye'nin İslâm Ülkeleriyle olan ticari ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz? İslâm Ülkeleri Arasındaki İşbirliğini Artırmaya Yönelik olarak devlete ne gibi görevler düşmektedir? Size göre İslâm ülkeleri arasındaki ticarette karşılaşılan başlıca sorunlar nelerdir? Bu sorunların aşılmasına yönelik neler yapılabilir?

Bu sorunuzu, aslında Türkiye'nin sadece İslâm ülkeleriyle değil, komşularıyla da ticarî ilişkilerine bakarak açmakta fayda görüyorum. Gelişmiş ülkelerin ekonomik trendlerine ve gelişmişliklerine genel olarak baktığımızda, görüyoruz ki, bu ülkelerin öncelikli olarak ticarî potansiyeli ve müşteri kitleleri daha ziyade kendilerine komşu olduğu ülkeler ve ikinci uzantılarındaki bölgeler. Mesela Amerika'nın en önemli partner ülkesi Kanada, Meksika ve Orta Amerika'dır. Öyle başlamıştır ticarete. Avrupa'daki gelişmiş ülkelere baktığımızda Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'nın birinci derecede öncelikli ekonomik ve ticarî ilişki içinde olduğu ülkeler komşu ülkelerdir ve hep birbirleriyle alışveriş yaparlar.

Türkiye ise bu anlamda son derece avantajlı bir ülke olmasına, yani jeopolitik ve coğrafî açıdan önemli bir ülke konumunda bulunmasına rağmen, maalesef 2000'li yıllara kadar toplam dış ticaret hacminin %8'ini komşu ülkelerle ve İslâm ülkeleriyle yapabilir konuma gelmiş durumdaydı.

> **"Ama unutmayalım ki, dünyada uluslararası ticaret, kurtlar sofrasında yemek yemeye benzer. Siz bir pazara, o pazarın yeni artan bir talebiyle girmiş olsanız, çok fazla dikkat çekmez. Ama o pazara girdiğinizde, o pazardaki bir başka eski birinin pazardaki payını tırtıklıyorsanız ve o da o pazardan çıkacakmış gibi bir endişeyi taşırsa, bu insanların hiçbirisi dönüşümlü olarak "a ne kadar iyi yaptın, gelin biz sizin önünüzü açalım" demez."**

MÜSİAD

2000'li yıllardan sonra özellikle 58, 59 ve 60. hükümetlerde, yani dış ticaretle (ihracatla) büyümeyi kendisine ekonomik bir hedef olarak koyan Ak Parti iktidarları döneminde, hem komşu ülkelerle hem de İslâm ülkeleriyle ticarette diğer ülkelere nazaran daha hızlı bir artış trendi yaşandığını görüyoruz.

Ama unutmayalım ki, dünyada uluslararası ticaret, kurtlar sofrasında yemek yemeye benzer. Siz bir pazara, o pazarın yeni artan bir talebiyle girmiş olsanız, çok fazla dikkat çekmez.

Şunlar şunlar şunlar yapılır diye biraz sonra söyleyeceğim ama mühim olan bunların uygulanabilir olması. Sizce doğru olan karşıdaki ülke için doğru olarak algılanabileceği bir platformu oluşturmak önemlidir. Ben siyaseten de ekonomik olarak da bu ülkelerle münasebetteyim. Ama her ikisi arasındaki farkı artık görüyor ve yaşıyorum. Yani toplantılar esnasında yakaladığınız o sıcak ilişkiler, o kardeşlik havası mânevî hava… Bunu ticarete geçirdiğiniz zaman aynı havayı ve aynı atmosferi yakalama şansına sahip değilsiniz.

Çünkü az evvel söyledim kurtlar sofrasında herkes bir yerlerde paylarını almaya bekliyor. Uzaktan sevmekle bu işler olmuyor. Dolayısıyla iletişimin son derece ciddi boyutlarda oluşmasında fayda var. İkinci konu; sektörel bazda yoğun çalışmalar gerekiyor. Bunun için iş konseyleri, odalar birliği, bölgesel odaların sadece fuarlarla sınırlayıp, sektörel bazda o sektörün de içinde bulunan firmaların da arkasında duracağı bir ülke çalışma platformunun oluşturulması lâzım.

Ama o pazara girdiğinizde, o pazardaki bir başka eski birinin pazardaki payını tırtıklıyorsanız ve o da o pazardan çıkacakmış gibi bir endişeyi taşırsa, bu insanların hiçbirisi dönüşümlü olarak "a ne kadar iyi yaptın, gelin biz sizin önünüzü açalım" demez. Sizin hakkınızda, ekonomik olarak yapabilecekleri çalışmanın yanında biraz da ulus şirketlerin güç döneminde hareketleri çerçevesinde başka stratejik planları izleme imkânı bulabilirsiniz. Bunların bundan sonraki süreç içerisinde artmasına yönelik neler yapılabilir. Bu aslında soru olarak çok kolay ama cevap olarak çok kolay cevaplamak pek mümkün değil. Yazacağınız cevabı kolaylaştırmak mümkün.

Dolayısıyla ilk önce bir ortak nokta bulunmasında, o sıcak havanın oluşturulmasında bir fayda mülahaza ediyorum. Bunu için de, yapılması gerekenlerin en önemlisi, iletişimi aksatmaksızın sıcak ilişkilere devam etmeyi sağlamak olmalı. Yani o bölgeden kardeşlerimiz geliyorlar ve daha ısınmadan geri dönüyorlar. Bunu önlemek, ilişkileri sıcak tutmak gerekir.

Onlar gittiğinde sizi unutuyor, siz gittiklerinde onları unutuyorsunuz. Herhangi bir iletişim, kontak devam etmiyor. Tekrar siz gidip yazışmalarınızı, ürünlerinizi bir de orada siz gidip planları konuşmuyorsanız, oradan iş oluşması mümkün değil.

Çünkü bu bahsettiğimiz gerek odalar birliği olsun, gerekse bölgesel oldalar olsun bazıları, hepsi değil ama. Hem ekonomik hem de politik kadro çalıştırıyor. Yani yüzlerce insan yetiştiriyorlar ama üniversitelerde diğer bölgelerde çalışan insanlardan daha vasıflı. Bu bilgi ve tecrübelerinden istifade etmek mümkün. Ekonomik olarak da, sektörel olarak da, hem kendi hayatlarına hem de iş hayatlarına destek vereceklerini düşünürsek, her ülkeye de her sektörle ilgili çalışma yapılmayacağından yola çıkarak hareket edersek, tüm üyelerine hizmet verebilecek bir ülkeler platformu çalışması yapmaları mümkün.

Ben bunu maalesef ne odalar birliğinden görüyorum, ne de bölgesel odalarımızdan, ticaret ve sanayi odalarımızdan görüyorum. Bu anlamda bir çalışma yapılırsa, sektörel birlikler olarak pazara girme çalışmasını gerçekleştirmek mümkündür.

Bir diğer konu da, siyaseten istikrarlı bir süreci yaşamak, siyaseten kalıcı ve sürekli münasebette olan bir trendi yaşamak, ülkelerin ekonomik alışverişlerini sürekli olarak geliştirmektedir. Yıllarca kapıları bile kapalı olan Türkiye-Suriye arasındaki ilişkilerin siyasî boyuttaki samimi havasının ticarî boyutta da ne kadar işlerin önünü açtığını hep beraber gördük ve yaşadık.

“Kardeşlik, dostluk, iyi ilişkiler, çeşitli birlik ve beraberlikler olması çok güzel ve doğaldır. Eninde sonunda ticaret işin içine girdiği zaman herkes sattığı ürünün kalitesine ve müşteri tarafından ne kadar tercih edildiğine, hangi kalite standartlarında olduğuna önem gösterecektir. O sebeple Türkiye'nin ve benzeri ülkelerin şu an başındaki en önemli problem; fiyat ve kalite mekanizmasında rakipleriyle aynı oranda mücadele edememe şanssızlığıdır.”

O sebeple özellikle Ankara'ya, siyasî idareye, her iki tarafın da siyasî idaresine düştüğüne inandığım görevler bu münasebetleri mümkün olduğu kadar sık ve sıcak tutmak yani bu sıklıktan kasıt her ay gidip gelmek değil, ama düzenlenen yapılan anlaşmaların takip edildiği bir platform içerisinde yürütülmelidir. Bu konuda özellikle büyükelçilerimize, konsoloslarımıza, ticarî ataşelerimize önemli görevler düşmektedir.

Bunlar artık daha çok bir dış politika uzmanı statüsünde çalışmaktansa, o görevlerini iş hayatında ekonomik birer elçiymiş gibi, o bölgenin en güçlü siyasî otoriteleri en güçlü iş âlemiyle çok yakın temaslara girerek orada edindiği bilgi ve tecrübeleri iş âlemine aktarması gerekir. Bunların yanında çeşitli sorunlar da yaşanması kaçınılmazdır. İşte uluslar arası pazardaki daralmalar, üretim hacminin, arzın dünyada son derece fazla artıyor olması, kalite noktasında ambalajından tut da, üretim kalitesine kadar gelişmiş ülkelerin daha artı avantajları, pazarlama teknikleri ve pazarlama planlamasında çok daha uluslararası sistemde çalışması; Türkiye'nin ve diğer Müslüman ülkelerin çalışıyor olması, rekabet gücümüzü bu noktada azaltmaktadır.

Kardeşlik, dostluk, iyi ilişkiler, çeşitli birlik ve beraberlikler olması çok güzel ve doğaldır. Eninde sonunda ticaret işin içine girdiği zaman herkes sattığı ürünün kalitesine ve müşteri tarafından ne kadar tercih edildiğine, hangi kalite standartlarında olduğuna önem gösterecektir. O sebeple Türkiye'nin ve benzeri ülkelerin şu an başındaki en önemli problem; fiyat ve kalite mekanizmasında rakipleriyle aynı oranda mücadele edememe şanssızlığıdır. Bunu uzun vâdeli konuda, maliyet açısından da büyük bir handikap olarak görüyoruz. Batı'daki ülkelerde, çok daha uzun süreli, çok daha düşük maliyetli

MÜSİAD

politikalar gördüğümüz halde, Türkiye gibi bir ülkede, faizlerin çok yüksek olması ve döviz kur politikasının getirmiş olduğu handikaplardan dolayı şu anda rekabet edemez duruma gelmişiz. Bu da, başlı başına sorunlarımızı tetikleyicisi faktörlerin en başında gelmektedir.

Batılı şirketlerin lobi faaliyetleri, bizden daha iyi olmalarında etkili mi?

Batılı şirketler genel olarak bu yönde faaliyet yapıyor. Ancak bu küçük ve orta boy işletmeler için değildir. Mesela harp sanayinde böyle bir strateji geliştirebilirler. Petrol arama konusunda veya otomotiv sektöründe böyle stratejiler geliştirebilirler. Ama küçük ve orta boy, mesela gıda sektöründe 500 bin dolar, 1 milyon dolar veya işte tekstil sektörü için böyle bir strateji geliştirmeye gerek yok. Oradaki handikap rekabet gücünün küçük ve orta boy işletmelerdeki rekabet gücünüzün o gelişmiş ülkelerdeki firmalarla aynı seviyede olmamasıdır. O on yıl vade ile kredi bulabiliyor, 1 yıllık süreyle, siz 1 yıl vade kullanarak neredeyse 10 yıla eşdeğer faiz ödüyorsunuz. Bir de kur aşağıya düştükçe, kurun getirdiği maliyet yükü, bir de kârlılığın azalması rekabet gücünüzü hepten sıfırlamış oluyor.

Ortadoğu'ya baktığımızda, bundan 4-5 yıl öncesine kadar en önemli sektörlerimizin başında tekstil geliyordu. Ama şu anda baktığımızda yok denecek seviyede. Neden? Hindistan, Pakistan, Çin hem fiyat olarak hem de kalite olarak o kadar rekabet edebilir konumda ki, Türk mallarının bazı markalaşmış ürünlerin dışında çok fazla bir fonksiyonu olduğunu söylemek mümkün değil.

“Ortadoğu'ya baktığımızda, bundan 4-5 yıl öncesine kadar en önemli sektörlerimizin başında tekstil geliyordu. Ama şu anda baktığımızda yok denecek seviyede. Neden? Hindistan, Pakistan, Çin hem fiyat olarak hem de kalite olarak o kadar rekabet edebilir konumda ki, Türk mallarının bazı markalaşmış ürünlerin dışında çok fazla bir fonksiyonu olduğunu söylemek mümkün değil.”

MÜSİAD Başkanı olduğunuz dönemde İslâm ülkeleri arasında işbirliğini ve ticareti geliştirmeye yönelik çok önemli adımlar attınız. Eski Bir STK Başkanı olarak, İslâm Ülkelerine STK'lar üzerinden yapılan faaliyetler neden önemlidir? ve bu konuda STK'lara hangi görevler düşmektedir?

MÜSİAD başkanı olduğum dönemlerde, Ortadoğu ile çok yönlü ticari faaliyetleri yaptık. Bunun en başında, hem MÜSİAD'ın uluslararası fuarı geliyor, hem IBF toplantılarının çok aktif olarak yapıldığı bir süreç olarak görüyorum o dönemi. Bunun da bu ülkeler arası dış münasebetin gelişmesinde çok büyük katkısı olduğu kanaatindeyim. Ama sadece tabi bu değil.

Özellikle MÜSİAD olarak bu ülkelere yapmış olduğumuz iş gezileri, heyetler halinde üyelerimizle birlikte yapmış olduğumuz iş gezilerindeki oluşturduğumuz intibalar, o bölgelere vermiş olduğumuz imajlar, o bölgede Türkiye'nin gelişim süreci hakkında verdiğimiz mesajlar çok ciddi etkiler oluşturmuştur. Ama bunların neticesini uluslararası ilişkilerde bir günde, iki günde, bir ay veya bir senede almak mümkün değil.

> **"İş Konseyi Başkanı olarak iş adamlarına tavsiyelerim, oturdukları yerden kendilerine ekmeğin gelmeyeceğini çok iyi bilmeleri gerektiği gerçeğidir. Biz bu hastalığımızı bir türlü aşamadık. Yani bir yemek yiyoruz, bir sohbet ediyoruz veya bir toplantıya katılıyoruz, kart alışverişi yapıyoruz. Ondan sonra herkesin bizlerle iş yapması gerektiğini düşünüyoruz veya niye bizimle iş yapmıyorlar gibi değerlendirmelerde bulunuyoruz. Bu doğru bir tarz değildir. İş ilişkilerinin sıcak başlaması önemlidir."**

Bugün Türkiye'nin siyaseten, 2003'lü 2004'lü yıllara oranla bu ülkelerin gelişmişliğini bizim 1990'lı yıllarda atmaya çalıştığımız o iş hayatıyla ilgili hem network ağının oluşması hem de iş alemine yönelik yapılmış olan çalışmalar ve toplantıların çok büyük faydaları olduğu kanaatindeyim. Bundan sonraki süreç içerisinde de bu aksiyon planlarını aksatmadan devam ettirmesi halinde, MÜSİAD ve benzer sivil toplum kuruluşlarının hem oraların bilgilerini alıp, hem de bizim bilgilerimizi o tarafa yönlendirmesi halinde çok çok daha faydalı hizmetler olabilecektir. Ancak bu hizmetleri yapmış olmak için yapmak değil, kesinlikle ve kesinlikle sonucunda ortaya bir plan ve bir metin koyarak yani beklentileri ortaya koyarak, her iki tarafa da sorumluluk yükleyen bir çalışma olmadan ortaya iş çıkması ve bir netice almak pek mümkün gözükmemektedir. Bunları fuarlarda da çok zaman yaşadık. Fuarlardaki aksiyonları, eylemleri sonradan devam ettiremediğimiz müddetçe akamete uğradığını ve yeni bir fuar döneminde yeniden heyecanlandığımızı filan görüyoruz.

Artık biliyorsunuz fuarlarımız 2 senede bir yapılıyor. Ama IBF mesela iki senedir yurtdışında yapılıyor. Geçen sene çok heyecanlı geçmekle birlikte, ülkelerarası veya üyelerarası diyebileceğimiz iş bağlantıları noktasında çok aktif geçmedi; ama iyi bir bilgilenme olarak geçtiğini söyleyebilirim. Bu sene IBF'in biraz daha hareketli olmasını bekliyorum. Fuarla birlikte bir hareketlilik ve bundan sonra daha devamlı ve kalıcı bir sürece gireceğini düşünüyorum.

Artan petrol fiyatlarına bağlı olarak, biriken Körfez sermayesi aslında çok fazla dışarıya gidemedi.

Birden özellikle son dönemlerde, yılın başından bu yana petrol fiyatlarının 140 dolarlara çıkışı ondan sonra ciddi bir düşüş yaşaması yani şu an 100 dolarlar seviyesine geldi. Tabiî bu rakamlara baktığımız zaman, 140 $'dan 100 $'a inmesi nakit % 40 gibi bir fiyat indirimi, maliyet indirimi söz konusu. Ama hazır nasılsa 100 $'ın üstüne çıkar ona göre bir ortalama bir fiyat belirlemesi yapalım diyen ülkeler açısından bu seviyeye gelmesi biraz kritik ama averaj olarak baktığımızda, hâlâ ben onların bütçeleme hesapları yaptıklarında petrol fiyatlarının ortalamanın üstünde seyrettiğini tahmin ediyorum; ama bu kaynaklar sanayileşme hamlesi olarak komşu ülkelere gitmedi; özellikle kendi ülkelerindeki yatırımcılar ve gayri menkul üzerinde yoğunlaştı. Birinci derecede halka olarak çıkan ülkelerde de maalesef finans ve inşaat sektöründe sanayileşme hamlesi olarak çok büyük bir kaynak oluşumu göstermedi. Dolayısıyla bu kaynak sanayileşmeye gitmiyor, gayri menkul ve finans piyasasına gidiyorsa, bizim de o sektörlerin cazibesini ortaya çıkarmamız daha faydalı olacaktır.

MÜSİAD

İş Konseyi Başkanı olarak bunun için çeşitli çalışmalar yapmıştım, hâlâ da yapıyorum. Fakat tabiî ekonomik olarak bir kırılganlık yaşıyorsa Türkiye, bu ekonomik kırılganlık makro açıdan baktığımız zaman, yatırımcılar açısından biraz rahatsız edici bir noktaya gelmiş olabilir. Bunun için de, Türkiye özelleştirmede ve bazı enerji ve banka yatırımlarında yabancı sermayeyi çekti. Ama yeni yapılacak workshoplarda, siyasî olarak yaşanacak belki önümüzdeki aylar içerisinde yaşanacak kaotik ortamda bundan sonraki süreç içerisinde biraz daha Körfezle ilgili kaynakların buraya gelmesine yönelik bazı çalışmaları gündeme getirmemiz mümkün olabilir. Burada bir de atlamamamız gereken bir nokta var, hep bu sermayenin Türkiye'ye gelmesi gibi bir olaya bakıyoruz. Bir de orada elde edilen sermaye olarak bakmamızda fayda var.

Artan petrol fiyatlarına bağlı olarak körfez ülkelerinin daha da zenginleştiklerine şahit olmaktayız. Biriken körfez sermayesini ülkemize çekmek için neler yapmalıyız? Buna bağlı olarak, Millet Vekilli görevinizin yanı sıra Türk-Suud İş Konseyi Başkanı olarak, Körfez Ülkelerine açılmak isteyen İş Adamlarımıza tavsiyeleriniz nelerdir?

“Yüksekte durmak yükselmekten daha zordur. O sebeple bugüne kadar gelinen petrol ve petrolde gelinen sanayileşme ve dolayısıyla diğer sanayileşmenin getirdiği başarının bundan sonra devam etmesi için esas kritik nokta, sadece para değil; onları yöneten kitleleri oluşturmak ve böyle eğitime sahip, böyle uluslararası bilgi ve tecrübeye sahip ve böyle idealizme sahip iyi idarecileri yetiştirmemizde yatıyor. Bunu sadece Körfez ülkelerine değil, Türkiye'ye de diğer bütün ülkelere de söylüyorum. Kaliteli başarılı idealist insanlar yetiştirdiğimiz müddetçe gelecekten ümitsiz olmamalıyız.”

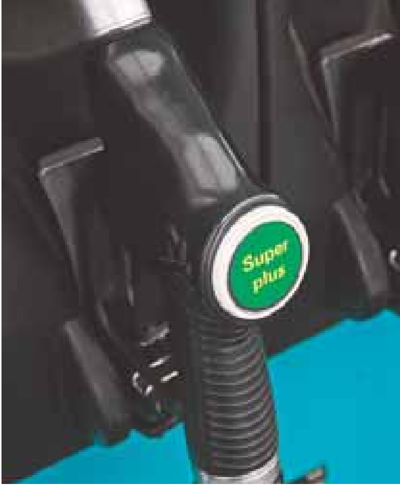

Bugün Türkiye'deki iş sektörünün hemen hemen en büyük iş yaptığı ve en büyük gelir kaynağı oluşturduğu yerler Ortadoğu ve Körfez, İslâm ülkeleridir. Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Irak ve Suudi Arabistan'dan Birleşik Arap Emirliklerine varana kadar, tüm ülkeler dahil. Dolayısıyla zaten dış ticaretteki petrol rezervinin karşı ülkeler lehine sürekli bir artış göstermiş olması, Türkiye ithalatı açısından, bunu sübvanse edecek hatta ondan daha fazla miktarı .... Sağlayabilecek ve mütahitlik olarak ülkemize dönebilecek daha fazla miktar bir bölümünü unutmamamız lâzım. Dolayısıyla bu sermayenin ayrıca ülkemize çekilmesi için de az evvel söylediğim gibi, üç dört ana sektörü ön plana çıkartan ama bunun yanında dünyadaki ekonomik gelişmeleri yakından takip edip, Türkiye'deki kırılganlıkları da ortadan kaldıran bir mekanizma geliştirebilirsek, Körfez sermayesini daha düzenli bir şekilde bölgemize çekme imkânı olacaktır.

İş Konseyi Başkanı olarak iş adamlarına tavsiyelerim, oturdukları yerden kendilerine ekmeğin gelmeyeceğini çok iyi bilmeleri gerektiği gerçeğidir. Biz bu hastalığımızı bir türlü aşamadık. Yani bir yemek yiyoruz, bir sohbet ediyoruz veya bir toplantıya katılıyoruz, kart alışverişi yapıyoruz. Ondan sonra herkesin bizlerle iş yapması gerektiğini düşünüyoruz veya niye bizimle iş yapmıyorlar gibi değerlendirmelerde bulunuyoruz. Bu doğru bir tarz değildir. İş ilişkilerinin sıcak başlaması önemlidir. İngilizlerin bir sözü vardır ilk izlenim, son izlenimdir derler. İlk izlenimde eğer iyi bir izlenim bırakılıyorsa, her iki taraf da birbirlerine, bundan sonraki yazışma trafiği bundan sonraki iletişim sizin ilişkilerinizin veya iş hayatınızın gelişimine katkı sağlayacaktır.

O nedenle benim özellikle üzerinde duracağım konu, hassasiyetle bu konuda iletişimi aksatmadan, sürekli münasebeti tesis ederek ve kendilerini de dünyada rekabet ettikleri firmaların ekonomi, kalite, finansal yapı, teknoloji gibi rekabetinin içerisinde yer bulacakları şekilde kendilerini yenilemeleri kaçınılmazdır. Bu konuda da parlamento olarak bize düşen görevleri de biliyorum. Yapabildiklerimiz, yapamadıklarımız var ama böyle bir çalışma platformuna kendilerini dahil etmelerini faydalı görüyorum.

İslâm Ülkelerinin küresel rekabet ortamında başarı olabilmek adına izleyecekleri stratejileri neler olmalıdır?

İslâm ülkelerinin küresel rekabet ortamında başarılı olabilmeleri için, izledikleri stratejiyi aslında kötü bulmuyorum, fakat bunun sadece petrole dayalı bir gelirle yönetilmesinin yanlışını kendileri de görüyorlar. Ama şunu da biliyorum ki, özellikle Ortadoğu, Körfez, kaynaklarını sadece malî piyasadan sağlayan ve petrolden elde ederek yine petrolle değerlendiren bir zihniyet içindeler.

Kendi ülkeleri başta olmak üzere, çok ciddi başta petrole dayalı sanayileşme ve diğer sanayiler için de kullandıklarını gözlemleyebiliyorum. Bunun yanında bazı ülkelerin gerek finans merkezi, gerek turizm merkezi olmak, gerekse uluslar arası re-export bazlı ticaret merkezi olmak konusunda geldikleri noktalar hakikaten öyle kaçınılmaz başarılar olarak ortada duruyor.

Dünyanın en önemli lojistik merkezlerinin, ticaret merkezlerinin oluşması, Körfez'de bu konu üzerinde ne kadar hassasiyetle durduklarını gösteriyor. Ancak burada önemli bir nokta, bu kadar güce sahip insanlar tarafından yönetilirlerse, mevcudundan pay alacağı kanaatindeyim; ama şu anda geldikleri nokta kaçınılmaz bir başarıyı ortaya koyuyor. Dünya da bunu kabullendi ama unutmayalım ki, en yüksek noktalara çıktığımızda problemler daha çok artıyor demektir.

Yüksekte durmak yükselmekten daha zordur. O sebeple bugüne kadar gelinen petrol ve petrolde gelinen sanayileşme ve dolayısıyla diğer sanayileşmenin getirdiği başarının bundan sonra devam etmesi için esas kritik nokta, sadece para değil; onları yöneten kitleleri oluşturmak

gelindiği bir noktada bunları yöneten mekanizmaların veya yöneten mekanizmaların önünde gözükmeyip de perde arkasında duran ama Ortadoğu kökenli olmayan yönetici kitlelerinin zihniyetlerinin gelecekte bu ülkelere ne kadar katkı sağlayıp sağlamayacağı konusu.

Eğer bu bölgedeki insanlar bu gelişmelerin yaşandığı yerlerdeki vatandaşlar kendi yöneticilerini kendilerinin seçebilecekleri ve kendi insanlarından oluşan, yani hem milliyetçi hem idealist duygulara ve böyle eğitime sahip, böyle uluslararası bilgi ve tecrübeye sahip ve böyle idealizme sahip iyi idarecileri yetiştirmemizde yatıyor. Bunu sadece Körfez ülkelerine değil, Türkiye'ye de diğer bütün ülkelere de söylüyorum. Kaliteli başarılı idealist insanlar yetiştirdiğimiz müddetçe gelecekten ümitsiz olmamalıyız. Bu münasebetle materyal olarak, maddiyat olarak başarılmış işler açısından bu konuyu da göz ardı etmememiz gerektiğini, en önemli stratejinin bu olduğunu vurgulamakta fayda görüyorum.

Dr. Ömer BOLAT
MÜSİAD Eski Genel Başkanı
Yüksek İstişâre Heyeti Üyesi

İslâm Ülkelerinin Mevcut Durumu ve Yükseliş Stratejileri

Afro-Avrasya Bölgesi, gelişme yolunda kararlı adımlarla yolunda hızla ilerlerken, dünyanın enerji kaynaklarının ve ulaşım yollarının bölgede olması sebebiyle küresel emperyal güçler bu bölgeye nüfuz etme ve üstünlük sağlama yolunda yürüttükleri çetin mücadelelerine devam etmektedirler. Küreselleşme süreci ile tanımlanan dünyadaki hızlı değişim, gelişme ve rekabet yarışında, mensubu olmaktan şeref duyduğumuz İslâm dünyası artık geçmişte duyduğumuz kaygıları yavaş yavaş gidermeye başlamıştır. İslâm ülkeleri olarak oldukça geç başladığımız bu yarışta anlamlı adımlar atıyoruz, üzülerek şunu söylemek gerekir ki bu gayretler henüz tam olarak istediğimiz neticeye ulaşmamıştır.

Dünya nüfusunun % 20'sini oluşturan Müslümanlar olarak bizler, dünya üretiminin % 5'ini, dünya ticaretinin % 8'ini, dünyadaki doğrudan yabancı yatırım girişlerinin % 6'sını temsil ediyoruz. İslâm ülkelerinin birbirleri ile ticaretinin toplam ticaretleri içindeki payı ihracatta % 13,5, ithalatta % 16'dır. Dünyadaki yabancı doğrudan yatırımlarda İKÖ üyesi ülkelerin kendi içindeki payı ise yalnızca % 1 düzeyindedir. Buna ilaveten küresel güçlerin iktidar ve ekonomik güçlerinin motoru olan enerji kaynaklarını kontrol ve paylaşma mücadelesi İslâm toprakları üzerinde sürdürülmektedir. Bu şartların yaşandığı topraklarda yaşayan insanların, dünya ekonomisinde ve ticaretindeki etkileri ise hızla yükselişine devam etmektedir.

Dünyadaki hammadde kaynaklarının % 40'ı, enerji kaynaklarının % 65'i İslâm dünyasının toprakları üzerindedir. Mesela, 6 Körfez ülkesinin son 6 yılda milli gelirleri % 100'den fazla büyüme ile 2007

> **“Dünya nüfusunun % 20'sini oluşturan Müslümanlar olarak bizler, dünya üretiminin % 5'ini, dünya ticaretinin % 8'ini, dünyadaki doğrudan yabancı yatırım girişlerinin % 6'sını temsil ediyoruz. İslâm ülkelerinin birbirleri ile ticaretinin toplam ticaretleri içindeki payı ihracatta % 13,5, ithalatta % 16'dır. Dünyadaki yabancı doğrudan yatırımlarda İKÖ üyesi ülkelerin kendi içindeki payı ise yalnızca % 1 düzeyindedir.”**

yılında toplam 805 milyar dolara (2008'de tahminen 1.000 milyar dolara), yükseldi. Bu 6 ülkenin 2003'de 157 milyar dolar olan petrol gelirleri 2007'de 740 milyar dolara (2008'de tahminen 940 milyar dolara) yükseldi. Bu gelişmeler karşılıklı ticaret ve yatırım ilişkilerini geliştirmek için bir fırsat oluşturmaktadır. Artık ülke içi yatırımlar ve komşu İslâm ülkelerine yatırımlar ön plana çıkmalıdır. Zira, kredi sıkışmasının yaşandığı küresel piyasalarda gelişmiş ülkeler finans piyasalarındaki çalkantının yaralarını sarmaya çalışırken enerji kaynaklarına sahip olan Ortadoğu ülkelerinin bölgesel büyüme oranlarını daha artırmaları için işbirliğine verdikleri önemi de aynı oranda artırmaları gerekmektedir.

Bugün Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin üye olduğu Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi (GCC) gelecek 5 yılda petrol, doğalgaz, altyapı ve gayri menkul sektörlerine yapacağı yatırımların 1.000 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. Bu yatırımlardan altyapı yatırımlarının kamu-özel sektör ortaklıkları tarafından finanse edilmesi gayri menkul sektöründeki yatırımların ise özel sektörün ağırlığında olacağı beklenmektedir. Fakat şu gerçeği göz ardı etmememiz gerekir ki, petrol ve ilişkin olan yatırımların kaynağının büyük kısmı çok uluslu büyük şirketler tarafından yapılacaktır. Türkiye'de de 2007 yılında yabancı doğrudan yatırımlar 20 milyar dolara ulaşmıştır. 2005 yılında 25 milyar dolar olan Arap yatırımcıların komşu İslâm ülkelerine doğrudan yatırımları katlanarak artmaktadır. Özellikle Türkiye'ye yönelik inşaat ve finans alanındaki Arap yatırımları dikkat çekici seviyelere ulaşmıştır, 2007 sonunda 15 milyar dolar toplama gelmiştir.

Küresel rekabette ayakta kalmak ve dünya ekonomisinden istediğimiz ölçüde pay sahibi olmak için değişen ve gelişen sektörlerde var olmamız artık kaçınılmaz olmuştur. Bu sektörlerin başında; petro–kimya, telekom sektörü, gayrimenkul geliştirme ve inşaat, yatırım ve katılım bankacılığı, turizm, sağlık sektörü, havalimanı işletmeciliği, alışveriş merkezleri, enerji dağıtım tesisleri, çimento ve teknoparklar gibi sektörler gelmektedir. Aynı şekilde mali sektördeki gücümüzü arttırarak İslâm bankacılığını geliştirmeliyiz. Bu defa fırsatı güç birliğine, birlikte büyümeye ve zenginleşmeye dönüştürmek zorundayız.

Bu sebeple İKÖ, İslâm Kalkınma Bankası, İslâm Ticaret Odası, İSEDAK (COMCEC) gibi ortak uluslararası kurumlarımızın koordinasyon ve yönlendirmesi son derece önem arzetmektedir. Eğer insanlarımızın önündeki vize engelini; malların-hizmetlerin ticaretinin önündeki "gümrük-finans ve ulaştırma" engellerini aşabilirsek, önce karşılıklı ticaret ve yatırım artacak, ardından büyüme refah ve özgürlük standartları yükselecektir. Ülkelerimiz arasındaki ekonomik bütünleşmenin artması, siyasal ve diplomatik sorunların çözümünü kolaylaştıracak ve sosyal bütünleşmeyi de hızlandıracaktır. Dünya sistemi bugün nereye doğru gitmektedir sorusunun cevabı da temel olarak ekonomide gizlidir. Ancak İslâm ülkelerinin % 85'inin kişi başına düşen milli geliri 2000 doların altındadır. Özellikle Cezayir, Mısır, Moritanya, Fas ve Tunus gibi ülkelerde işsizlik endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu ülkelerdeki ortalama büyümenin ise yüzde 5-6 seviyesinde kalması beklenmektedir.

> **“Halbuki, günümüzde İslâm dünyası denildiğinde 30 milyon km2'yi bulan bir yüzölçümü üzerinde, l milyar 300 milyonu geçen nüfusun yaşadığı İKT üyesi 57 ülke ve 80 dolayında çok büyük bir güç olan Müslüman topluluktan söz etmekteyiz. Ne var ki, bugün şuurlu hiç bir Müslüman-ister aydın, isterse sâde vatandaş olsun-yeryüzünde Müslümanların içinde bulundukları konumdan memnun değildir.”**

“Küreselleşme ve globalleşme tüm sektörlerdeki rekabeti arttırmış ve firmaları daha çok kâr yönelimli hale getirmiştir. Dolayısıyla küresel rekabetin ruhunu yakalamak gerekmektedir. Gelecekte dünyadaki rekabet yarışında ayakta kalabilecek teknoloji ve katma değer yoğun, dinamik ve yenilikçi sektörlere sahip olabilmek için mukayeseli üstünlüklerimizin yeniden gözden geçirilmesi ve planlanması gerekmektedir.”

Halbuki, günümüzde İslâm dünyası denildiğinde 30 milyon km2'yi bulan bir yüzölçümü üzerinde, 1 milyar 300 milyonu geçen nüfusun yaşadığı İKT üyesi 57 ülke ve 80 dolayında çok büyük bir güç olan Müslüman topluluktan söz etmekteyiz. Ne var ki, bugün şuurlu hiç bir Müslüman-ister aydın, isterse sâde vatandaş olsun yeryüzünde Müslümanların içinde bulundukları konumdan memnun değildir. Bu nedenle sorunlarımızı ve nedenlerini iyi tespit etmeli ve gereken adımları doğru atmalıyız. Medeniyetimiz dünyanın her köşesinde ilgi odağı haline gelmiştir.

Bazılarının medeniyetimizi çatışma kampı olarak görmeleri, kendi güvensizlikleri ile ilgilidir. Bize düşen görev, medeniyetimizin köklerine tutunmak ve küresel güçlerle rasyonel ve dengeli bir ilişki tesis etmektir. İslâm ülkelerinde refahın artırılması, bilgiye erişimin eşit ve adil bir şekilde gerçekleştirilebilmesiyle sağlanabilir. Denge, itidal ve akıl yoluyla devlet ve millet bütünleşmelidir. Müslüman aydınlar, Müslüman topluluklar farklı, spesifik ve özelleştirilmiş alanlarda kendi ölçülerini, normlarını, değerlerini ve kalite standartlarını ortaya koymalıdırlar. Kristalize olmuş spesifik alanlarda başarı noktalarına yönelmeliyiz. Büyük iddialardan önce küçük fakat önemli başarılara imzalar atmalıyız.

İslâm coğrafyasında karşılaştığımız riskleri fırsata dönüştürmek bizim elimizdedir. Ülkelerimizde devlet-millet-aydın bütünlüğü sağlanmalıdır. Ülke ihtiyaçları doğrultusunda ekonomik ve sosyal hayata ilişkin hemen her alanda, katılımcılık, hesap verebilirlik ve şeffaflığı esas alan idarî ve yasal düzenlemeler yapılmalı, mülkiyet hakkı ve yabancı yatırımları teşvik edici politikalar hayata geçirilmeli, özel sektörü güvence altına alacak tedbirler alınmalı; işgücünün büyük bir kısmının istihdamını sağlayan KOBİ'ler özel teşviklerle desteklenmeli, insan ve finans yönetiminde çağdaş normlara uygun hareket edilmelidir. Halkın sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yönetime katılmalarının önünü açmalı; ekonomide-ticarette, ilim ve düşüncede, siyasette serbestleşme sürecini hızlandırmalıyız. Küreselleşme ve globalleşme tüm sektörlerdeki rekabeti arttırmış ve firmaları daha çok kâr yönelimli hale getirmiştir. Dolayısıyla küresel rekabetin ruhunu yakalamak gerekmektedir. Gelecekte dünyadaki rekabet yarışında ayakta kalabilecek teknoloji ve katma değer yoğun, dinamik ve yenilikçi sektörlere sahip olabilmek için mukayeseli üstünlüklerimizin yeniden gözden geçirilmesi ve planlanması gerekmektedir.

"Yeni dünya düzeni" adı altında pazarlanan bu düzensiz ve kaotik ortamdan en fazla zarar gören kesim, İslâm dünyası olmuştur. Müslüman ülkeler kendi içlerinde, sağduyu ile hareket etmeli; müşterek değerler etrafında bütünleşerek, birlikte

MÜSİAD

hareket etmek, ortak tavır belirlemek zorundadırlar. Yeryüzünde hakkaniyet ve eşitlik ölçüsü kalmamıştır. Böyle bir dünyada, İslâm ülkeleri birbirlerine destek olmak zorundadır. Sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden Müslüman birliği ve dayanışma kültürünü yeniden ihya etmek gerekir. Ülkemiz, son yıllarda ortaya çıkan ağır ekonomik krizlerin yıkıcı etkisini, bu dayanışma ruhuyla atlatabilmiştir. Gerek ülkeler gerekse işletmeler için iç ve dış tasarrufların, verimlilik ve etkinliğin arttırılması, rekabetçi bir ekonomik yapı için zorunludur. Karşılıklı ekonomik bağımlılık, siyasî bütünleşmeyi ve ihtilafların çözümlenmesini de beraberinde getirecektir. Bu sebeple, İslâm dünyasının sahip olduğu petrol ve doğalgaz kaynakları, hammadde zenginlikleri, enerji boru hatları ve ulaşım koridorları bizim ülkelerimiz arasında kalıcı barışın, istikrarın, bütünleşmenin ve zenginleşmenin araçları olacaklardır.

Küresel kapitalizm, bizlere sermayenin serbestleştirilmesini tavsiye ederek, yüksek faiz rantının önündeki engelleri açarken, güvenlik paranoyası ile öteki dünyanın vatandaşlarına fizikî dolaşım sınırlaması getirmektedir. Müslümanlar, kapitalizmin etkilerine ve finans terörizmine karşı tedbir almak istiyorlarsa, değişik alanlarda oluşturulan fonlar için yine Müslümanların yararlanabilecekleri yeni yatırım planları ve organizasyonlar oluşturmalıdır.

İslâm birliği; bilgi paylaşımı, reformlara yönelme ve teknoloji üretme konusunda ortak bir şuur geliştirme çabası olarak görülmelidir. Türkiye ve İslâm dünyasını oluşturan ülkeler, Avrupa Birliği tecrübesi ışığında, mal ve hizmetlerin karşılıklı ticareti ve dolaşımı önündeki gümrük vergisi-kota vb. engelleri, banka işlemleri ve akreditif teyidi alanındaki finans engellerini ve kara-deniz-demir ve hava ulaşımı alanındaki ulaştırma engellerini mutlaka bertaraf etmelidir. Ayrıca genelde birbirlerinin vatandaşlarına uyguladıkları vize uygulaması ile insanların dolaşımı da kısıtlanmaktadır. Vize uygulaması öncelikle azami ölçüde kolaylaştırılmalı ve kaldırılması hedeflendirilmelidir. Ticaretin artması ve ekonomik bütünleşmenin ilerletilmesi için insanlar, mallar, finans ve ulaştırma alanında şu andaki mevcut engellerin kaldırılması sağlanmalıdır. Dünyadaki rekabet yarışında; iyi organize olarak ve kendimizi sürekli yenileyerek üst sıralara çıkabiliriz. Müslümanlar, kendilerine olan özgüvenlerini geliştirdikleri, güçlerini artırdıkları, yenilikçilik ortaya koydukları ve ekonomik değer oluşturma becerisini gerçekleştirdikleri ölçüde, arzu edilen birlik ortaya çıkacaktır. Sözün özü **"Birlikten kuvvet doğacaktır!"**

"İslâm birliği; bilgi paylaşımı, reformlara yönelme ve teknoloji üretme konusunda ortak bir şuur geliştirme çabası olarak görülmelidir. Türkiye ve İslâm dünyasını oluşturan ülkeler, Avrupa Birliği tecrübesi ışığında, mal ve hizmetlerin karşılıklı ticareti ve dolaşımı önündeki gümrük vergisi-kota vb. engelleri, banka işlemleri ve akreditif teyidi alanındaki finans engellerini ve kara-deniz-demir ve hava ulaşımı alanındaki ulaştırma engellerini mutlaka bertaraf etmelidir."

Bu birlikteliğin tesis edilmesi, sürdürülebilir kılınması ve ikili ilişkinin kurumsal ve yapısal bir düzlemde yürütülmesi amacıyla Türkiye, Afro-Avrasya bölgesindeki gelişen pazarın merkez ülkelerinden birisi olarak, bu dönemde bölgeye özel bir önem vermektedir. Hükümetimizin dış politikadaki yeni bölgesel açılımları, komşu ülkelerle sıfır sorun-diplomatik- çözüm niteliğindeki yakınlaşma çabaları, küresel güçlerle dengeli bir politika izlenmesi, Afro-Avrasya coğrafyasında heyecan ve ilgi uyandırmış, saygınlığını arttırmıştır. Türkiye'nin bölgesinde uzattığı bu dostluk ve barış elinin diğer ülkelerin elleri ile bir yumak hâline getirilmesini ümit ediyoruz.

> **“Türkiye, 120 milyar doları aşan ihracatı ile dünyada 21. sırada, 177 milyar dolarlık ithalatı ile dünyada 16. sıradadır. Uluslararası araştırma kuruluşları, yaptıkları projeksiyonlarda, Türkiye'yi 2023'e kadar dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi arasında göstermektedir. Türkiye artık, dünyanın “yeni devleri” olarak anılan Çin, Brezilya, Rusya, Hindistan, Meksika, Arjantin, Endonezya, Tayland ve Pakistan'ın yanında, dünyanın yükselen 10 pazarı arasında sayılmaktadır.”**

Türkiye, Asya ve Avrupa'nın kesiştiği, doğu ile batı arasında, 71 milyonluk nüfusu, bölgesinde önemli geçiş noktalarına sahip jeo-politik avantajları ile çok özel bir coğrafi konuma sahip bir ülkedir. Bugün Türkiye sahip olduğu özelliklerle dünyanın her yanından farklı yatırımcıya çok farklı imkân ve fırsatları birlikte sunmaktadır. Nüfusu, coğrafî konumu, siyasî ve ekonomik istikrarı, nitelikli işgücü ve uygun yaşam şartları, yüksek turizm potansiyeli, modern altyapısı, uluslararası düzeyde vergi uygulamaları ve yükselen yıldızı bu fırsatların başlıcalarını oluşturmaktadır.

Türkiye, son 6 yılda birikimli olarak % 49, yıllık bazda ise % 7.0 oranında sürdürülebilir bir büyüme yakalamıştır. Son yıllarda ise, Türkiye istikrarlı bir ekonomik tablo çizerek öngörülebilir bir ülke olmuş, bölgesinde güvenli bir liman haline gelmiştir. Uluslararası yatırımcılara karşı yaklaşım, doğrudan yabancı yatırımların ülke ekonomisine sağladığı değerli katkının bilincinde olan bir anlayış üzerine kurulmuştur. Yabancı yatırımcılar, gittikleri ülkelerde öncelikle güven ortamını aramaktadırlar. Bu güvenin tesis edilmesi için 2006 yılında yabancı yatırımcıya her konuda destek olmak üzere Başbakanlığa bağlı bir **Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı** kurulmuştur. Türkiye bugün, imalât sektöründe metal, makina, otomotiv, dayanıklı tüketim, finans, inşaat, altyapı, enerji hatları gibi belli başlı ana sektörlerde kaliteli ve öğrenme gücü yüksek işgücü piyasası ile tanınmaktadır. Bu değer, Türkiye'ye yatırım yapan yatırımcıların rekabet güçlerini artırarak kalite ve maliyet avantajı sağlamaktadır. Bugün 50 milyonun üzerinde bir istihdam gücü ile Türkiye Avrupa ile kıyaslanamayacak kadar fazla genç nüfusa sahiptir. Halen teknoloji, bilim ve yenilikçi girişimlere açık genç bir **Pazar** mevcuttur.

Türkiye gibi Körfez ülkelerinin bir çoğu son yıllarda ekonomik, siyasî ve sosyal alanlarda yeniden yapılanma yolunda önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan, Umman ve İran bu süreci kaçırmayarak imkânlarını en iyi şekilde kullanma yolunda başarılı politikalar yürütmüşlerdir.

MÜSİAD

Türkiye'de son yıllarda yaşanan ekonomik istikrar ve iyileşen yatırım ortamı, körfez ülkelerinin özellikle telekom, bankacılık ve gayrimenkul sektörlerinde Türkiye'ye olan ilgilerini artırmıştır. Müslüman Arap işadamları için Türkiye'deki yatırımları, Avrupa ve Orta Asya'ya açılan kapı anlamına gelmektedir. Doğu ile batı arasında, üç kıtanın kavşağında, çok özel bir yerleşim yerine sahip olan Türkiye Balkanlar, Avrupa Birliği, Karadeniz ülkeleri, Orta Asya ve Ortadoğu'da gelişen pazarlara yakınlığı ile iş adamlarına eşsiz iş imkanları sunmaktadır. Bu imkanların hayata geçirilmesi çerçevesinde Türkiye ve İKT üyeleri arasındaki ticaret hacmi 2007 yılında 44 milyar dolara ulaşmıştır.

Bu tablonun yanısıra, AB'nin 6. ve dünyanın 17. büyük ekonomisine sahip olan Türkiye'nin 2007 yılındaki gayrı safi millî hasılası 660 milyar dolara, dış ticaret hacmi ise 300 milyar dolara ulaşmıştır. Türk ekonomisi 2002 yılından beri yılda ortalama % 7 büyüme göstermektedir. Türkiye, 120 milyar doları aşan ihracatı ile dünyada 21. sırada, 177 milyar dolarlık ithalatı ile dünyada 16. sıradadır. Uluslararası araştırma kuruluşları, yaptıkları projeksiyonlarda, Türkiye'yi 2023'e kadar dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi arasında göstermektedir. Türkiye artık, dünyanın "yeni devleri" olarak anılan Çin, Brezilya, Rusya, Hindistan, Meksika, Arjantin, Endonezya, Tayland ve Pakistan'ın yanında, dünyanın yükselen 10 pazarı arasında sayılmaktadır. İslâm Konferansı Örgütü üyesi 57 ülkenin şirketleri arasında yapılan bir araştırma sonucunda, 2006 yılında gelirler itibariyle belirlenen İslâm dünyasının en büyük 100 şirketi arasında 25 Türk şirketi yer almaktadır. Diğer bir deyişle, 71 milyon nüfuslu Türkiye, 1,3 milyarlık İslâm dünyasının toplam nüfusunun % 5'ini oluştururken, en büyük 100 firma içinde yer alan her 4 büyük şirketten biri Türk şirketidir. Bu durum Türkiye'nin ekonomik dinamizmini vurgulayan önemli bir göstergedir.

"Ortadoğu, Karadeniz ve Avrupa arasında bir enerji koridoru oluşturan ve Karadeniz bölgesi ile Ortadoğu'dan Batılı ülkelere petrol ve doğalgaz taşımacılığında en güvenli güzergâh olan Türkiye, bölge ve dünyadaki en stratejik enerji geçiş üslerinden biri olmuştur. Mısır, Irak, İran, Türkmenistan ve Azerbaycan ile yapılan karşılıklı anlaşmalar bunun en güzel örnekleridir."

Türkiye'deki bu olumlu gelişmeleri ve potansiyeli Müslüman işadamları ile paylaşarak aramızda kalıcı ve verimli bir işbirliği ortamı oluşturmak arzusundayız. Bununla birlikte ülkelerimiz arasındaki ticaret hacmi yıllar itibariyle düşük bir seyir izlemiş olup, ticarete konu olan mallar ise çeşitlilik göstermemektedir. Ülkelerimiz arasındaki coğrafî yakınlık ve buna bağlı olarak ulaşım kolaylıkları, pazar büyüklüğü ve ekonomilerin tamamlayıcı nitelikleri, ilişkilerin hızla gelişmesi için gerekli imkanı sağlamaktadır. Ülkelerimizin sunduğu bu avantajların işadamları tarafından değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Türkiye Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin toplam sanayi ihracatının yüzde 65'ini tek başına gerçekleştirmektedir. İhracatının yüzde 65'i ise Avrupa ve ABD ile yapılmaktadır.

Bu durum Türk ihraç ürünlerinin kalitesini ve Türk firmalarının rekabet gücünü ortaya koymaktadır.

Ortadoğu, Karadeniz ve Avrupa arasında bir enerji koridoru oluşturan ve Karadeniz bölgesi ile Ortadoğu'dan Batılı ülkelere petrol ve doğalgaz taşımacılığında en güvenli güzergâh olan Türkiye, bölge ve dünyadaki en stratejik enerji geçiş üslerinden biri olmuştur. Mısır, Irak, İran, Türkmenistan ve Azerbaycan ile yapılan karşılıklı anlaşmalar bunun en güzel örnekleridir. Türkiye'nin enerji alanındaki yatırımlarının önümüzdeki on yılda 120 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bu da Türkiye ile Arap ülkeleri arasında önemli bir işbirliği fırsatı sunmaktadır.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri sektörümüz 2007 sonuna kadar 36 yılda 69 ülkede 105 milyar dolar tutarında 4.300'ün üzerinde proje üstlenmiştir. Özellikle Kuzey Afrika ve Rusya'da başlayan müteahhitlik projelerimiz bugün neredeyse dünyanın her tarafında kendini göstermektedir. 2007 yılında 22 Türk inşaat firması dünyanın 225 uluslararası müteahhitlik firması arasına girmiştir. Türk müteahhitlik firmaları son yıllarda yüksek teknoloji kullanımı gerektiren prestij projeleri üstlenerek teknoloji de ihraç eder bir duruma gelmiştir. Yatırım faaliyetlerine de girişen Türk firmaları, taahhüt ettikleri projelerin tamamlanmasının ardından işletilmesini de gerçekleştirmektedir. Hava ulaşımının yetersiz ve pahalı olması, Körfez ülkeleri ile ticareti engelleyen en önemli unsurlardan birisidir. Bu sebeple, deniz ve kara ulaşımının yaygınlaştırılması ticareti arttırıcı bir etki oluşturacaktır.

“Kurulduğumuz 1990 yılından buyana İslâm dünyası ile ekonomik ilişkileri geliştirmek için olağanüstü çalışmış bir kuruluş olan MÜSİAD, bugün gelinen olumlu tablodan memnuniyet duymaktadır. Ancak bu tablo yeterli olmadığı için, daha fazla çalışmamız gerektiğinin bilincindeyiz. İslâm ülkeleri olarak medeniyet idealimize ulaşmak adına atılacak yüzlerce adımın şuuru ile her fırsatı değerlendirerek bu ilişkinin gelişmesi için çalışmalarımıza ara vermeden devam ediyoruz.”

Yürütülen yoğun çabaların, hayata geçirilen birçok reformun ardından Türkiye'nin İslâm ülkeleri ile dış ticareti ve yatırım ilişkileri hız kazanmıştır. Kurulduğumuz 1990 yılından buyana İslâm dünyası ile ekonomik ilişkileri geliştirmek için olağanüstü çalışmış bir kuruluş olan MÜSİAD, bugün gelinen olumlu tablodan memnuniyet duymaktadır. Ancak bu tablo yeterli olmadığı için, daha fazla çalışmamız gerektiğinin bilincindeyiz. İslâm ülkeleri olarak medeniyet idealimize ulaşmak adına atılacak yüzlerce adımın şuuru ile her fırsatı değerlendirerek bu ilişkinin gelişmesi için çalışmalarımıza ara vermeden devam ediyoruz.

Ömer Cihad VARDAN
MÜSİAD Genel Başkanı

İslâm Ülkeleri ile Ticarî ve Sosyal İlişkiler Geliştirilmeli

Türkiye, tarihî, tabiî ve özellikle de manevî bağları bulunun İslâm coğrafyasındaki ülkelerle, öteden beri ekonomik ve sosyal ilişkiler içerisindedir. Tarih, kültür ve medeniyet birliği içerisinde olduğumuz bu ülkelerle aramızdaki en önemli manevî köprü, hiç şüphe yok ki, ortak inanç ve iklim birliğidir. Asıl bağımızı, ortak değerlerimizi bu mânevî iklim oluşturmaktadır. Ekonomik, sosyal ve ticarî ilişkiler ise bu inanç birliğinin tabiî bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu tarihî ve tabiî ortama, "ortak iklime" rağmen, ne yazık ki, karşılıklı ekonomik, sosyal, siyasî ve kültürel ilişkiler pek de arzu edilen noktada değildir. Büyük bir coğrafyaya ve bütün dünyanın iştahını kabartan ekonomik potansiyele sahip bu ülkelerle ilişkilerin olması gereken çizgiye eriştirilmesi, her iki taraf için de, faydalı ve aynı zamanda kaçınılmaz bir görevdir.

Kuruluşundan beri söz konusu İslâm Ülkeleriyle yakın ilişkiler içerisinde bulunan MÜSİAD, bu özel sayıda kökleri çok eskilere dayanan ilişkilerin, yeniden hareketlendirilerek, daha da geliştirilmesinin yol, yöntem, imkân ve fırsatlarını harekete geçirmek arzusunu bir kez daha ele almıştır. MÜSİAD, İslâm dünyası ile ekonomik ve sosyal ilişkileri, ticaret hacmini geliştirmek için büyük bir çaba sarf etmekte, yeterli bulunmamakla birlikte, karşılıklı ilişkiler ışığında gelinen noktadan büyük bir memnuniyet duymaktadır. Aslında yıllar içerisinde ülkemizdeki ekonomik, siyasî ve sosyal değişme ve gelişmeler çerçevesinde, Türkiye'nin İslâm ülkeleri ile olan dış ticareti ve kurulan yatırım ilişkileri eskiye oranla oldukça mesafe almıştır. Fakat gelinen nokta, hala gelinmesi gereken noktadan çok uzaktadır.

Buna karşılık, günümüz dünyasının kaçınılmaz bir gerçeği olan küreselleşme, biz istesek de, istemesek de bütün etki ve fırsatlarıyla çevremizi kuşatmaktadır. Bu ortamda dünya, gelişmelere ayak uydurabilenler ile uyduramayanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. İslâm ülkelerine baktığımızda, sürecin nimetlerinden yeterince istifade edilmediği buna karşın özellikle sermayenin küreselleşmesinden oldukça etkilendiğini görüyoruz. Çünkü bu coğrafyanın kaynak zenginliği karşısında, bazı idarî eksiklikleri, zaaf ve çıkmazları vardır.

İslâm ülkelerinin yeni gelişmelerden istifade edebilmesi için, önce kendi aralarında etkili işbirliği mekanizmalarını gerçekleştirmeleri kaçınılmazdır. Bunun için gerekli olan maddî ve tarihî şartlar ortada iken, ne yazık ki arzulanan yakınlaşmaya mâni olan bir takım sorunlar henüz ortadan kaldırılabilmiş değildir. Bu sorunları aşabilmek için, önce ülkeler arasında işbirliği ile yakınlaşma imkânlarını harekete geçirerek, ilişkilerin önünü tıkayan durumların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

İlişkilerin geliştirilmesi, engellerin aşılması noktasında devletler kadar özel sektöre de büyük görevler düşmektir. 1995 yılında kurulan ve MÜSİAD Kurucu Başkanı Erol Yarar'ın başkanlığını yürüttüğü IBF (Uluslararası İş Forumu) bu anlamda birçok başarılı organizasyonu gerçekleştirmiştir.

Önceki yıllarda beş kez daha İstanbul'da düzenlenen IBF kongreleri bugüne kadar 7 ayrı ülkede düzenlenerek, İslam ülkeleri arasında özel sektör ilişkisinin tesisine katkı sağlamıştır.Uluslararası İş Forumu'nun (IBF) ilk kongresi 1995 yılında Pakistan'ın Lahor şehrinde yapılmış, sırasıyla ikinci (1996), üçüncü (1997) ve dördüncüsü (1998) MÜSİAD'ın ev sahipliğiyle İstanbul'da düzenlenmiştir. Daha sonra; 5. IBF Kongresi 2000'de Cape Town'da (G. Afrika Cumhuriyeti), altıncısı 2001'de Kuala Lumpur'da (Malezya), yedincisi 2003'te Tahran'da (İran), sekizincisi 2004'de İstanbul'da, dokuzuncusu 2005'de Cidde'de (S.Arabistan), onuncusu 2006'da İstanbul'da ve son olarak onbirincisi Abu Dhabi'de 2007 yılında yapılarak bugüne ulaşılmıştır. Bu yıl 12.sinin düzenlenecek olan IBF Kongresine ikibinin üzerinde iş adamının katılımının beklendiği Kongre'de İslam ülkeleri Arasında Ticaretin Geliştirilmesi hususu her yönüyle tartışılacaktır.

Bugün İslam ülkeleri hem beşeri hem de doğal kaynaklar anlamında büyük bir potansiyele sahiptir. Orta Doğu'daki 22 ülke 400 milyona yaklaşan bir nüfusa sahip bulunmaktadır. Bu sayı dünya nüfusunun yüzde 7'sini teşkil etmektedir. Bölge ülkeleri arasında var olan büyük gelir dağılımı uçurumuna rağmen, kişi başına düşen gelir, gelişmiş bir iktisadî hayat için ölçü sayılabilecek derecede yüksektir. Zengin bir potansiyele sahip bu bölge, hem deniz ve limanlara açık, hem de Batının (AB) büyük pazarlarına oldukça yakındır. Bu durum göz ardı edilemeyecek derecede coğrafî bir şanstır.

Bölgenin kalkınmasında önemli olacak büyük ortak projeleri finanse etmek üzere, zengin petrol ve doğal gaz rezervleri ile bunların satışından elde edilen büyük gelirler söz konusudur. Petrol fiyatlarının zirveye çıktığı son yıllarda, başta petrol ihracatçısı Körfez Ülkeleri olmak üzere, Arap Ülkelerinin kasasına büyük miktarlarda para girmektedir.

Kesin miktarı bilinmemekle birlikte bölge kaynaklı yaklaşık 1,5 trilyon dolarlık bir petro-dolar, çoğunlukla ABD olmak üzere, ne yazık ki Batı bankalarında bulunuyor. Bu kaynağın %2 civarında bir kısmının bölgedeki ticarî bütünleşmeyi artırıcı engellerin kaldırılmasında kullanılması, birçok sorunun ortadan kalkmasına yetecektir.

Bütün bunlar sadece bir imkân ve potansiyeldir. Ancak bazı hususların eksikliği sebebiyle bu var olan potansiyel, harekete geçirilememekte, bölgenin dünya nüfusundaki yüksek payına rağmen, dünya ekonomisinden aldığı pay ise % 2 ile sınırlı kalmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, gelecekte İslâm ülkeleri arasında ekonomik ve ticarî işbirliğinin geliştirilmesinde İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) aktif bir rol üstlenecektir. Bunun için, gözle görülür ve gerçekleştirilebilir somut projelere ağırlık verilmesi gereklidir. Öncelikle küresel ve bölgesel ölçüdeki sorunlar ve fırsatlar çok iyi tespit edilerek, sağlıklı çözümler üretilmelidir.

57 İSEDAK üyesinden 22'si az gelişmiş ülke kategorisinde yer almakla birlikte, birçok İslam Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi ülke üst gelir grubu arasındadır ve önemli bir sermaye birikimine sahiptir. Bu durum bir yandan söz konusu İslâm ülkeleriyle işbirliğini zorlaştırırken, diğer yandan çok önemli fırsatlar da sunmaktadır. Netice olarak, üye ülkeler arasında ticaretin artırılması, ileriye dönük öncelikli ve somut bir hedef durumundadır. Bu alanda önemli gelişmeler sağlanmakla birlikte, engelleyici problemler hâlâ aşılabilmiş değildir. Örneğin, teminat mektupları konusunda Batılı bankalara ödenen komisyonlar önemli bir engel olarak, maliyetleri büyük ölçüde artırmaktadır.

Üye ülkelerin ticarî işbirliğini güçlendirmek için, yatırım ortamının iyileştirilmesi, yasal düzenlemelerin yapılması, ticareti kolaylaştırıcı yeni projelerin geliştirilmesinin yanı sıra, özel sektörün de, ekonomik ve ticarî faaliyetlere katılması önemli bir faktördür. Bu anlamda özel sektörün temsilcilerini bir araya getiren satıcı ve müşteri toplantılarına ağırlık verilmesi, özel sektörler arasında işbirliğini güçlendirmek ve potansiyelleri harekete geçirme imkânını sağlayacaktır.

Şu bir gerçektir ki, gelişmekte olan ve az gelişmiş İSEDAK üyesi ülkelerin kalkınmasında Türkiye önemli roller üstlenebilir. Bu çerçevede, yeni çehresiyle İSEDAK, güçlü ülkelerden kurulu bir örgüt görüntüsü vermektedir. Çok taraflı bir dış ekonomik ilişkiler platformu olarak İSEDAK, bu vizyonla projelerin üretilmesi ve değerlendirilmesinde önemli rol oynayarak, bu alandaki etkinliğini artırmış olacaktır.

Mevcut durum ve şartlar çerçevesinde, ilişkilerin ve ticaret hacminin daha da geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu yakın coğrafyadaki maddî-manevî potansiyeli ve medeniyet şuurunu yeniden uyandırmak durumundayız. Bunu başarmak, bu İslâm coğrafyasına ait yöneticilerle, sanayici ve işadamlarının vazgeçilmez, ihmal edilemez derecede önemli bir görevi, hatta tarihî ve coğrafî bir zorunluluğu, sorumluluğudur.

Bizce, bu çerçevede yapılması gereken, İslâm birliği şuuru ile ortak duygu, ortak düşünce ve bilgi paylaşımı içerisinde, sosyal ve ticarî ilişkilerin önünü tıkayan engelleri aşma konusunda çeşitli reformları gerçekleştirmek; çağdaş nitelikte teknoloji üretme mevzuunda iş ve güç birliği ile ortak bir şuur, ortak bir hareket oluşturma çabası göstermek gerekir.

Bütün dünyanın iştahını kabartan bu zengin bölgenin, küresel güçlerin insafına bırakılması, arzu edilmeyen neticelere yol açabilir. Bu arzu edilmeyen durumu önlemek ve ortak inanç, ortak menfaatler çerçevesinde ticarî ve sosyal ilişkileri olması gereken boyuta taşımak hepimizin yararınadır.

Bu düşünceden hareketle, Türkiye ve İslâm dünyasına ait diğer ülkeler, Avrupa Birliği uygulamasına benzer bir yapılanma ve dayanışma içerisinde bulunarak, mal ve hizmetlerin karşılıklı ticareti, serbest dolaşımı önündeki kota ve gümrük vergisi, banka işlemleri ve her türlü finans engelleri ile ulaşım sahasındaki diğer engelleri kesinlikle ortadan kaldırmalı; karşılıklı ticareti zorlaştıran veya tamamen engelleyen kilitleyici durumları mutlaka aşmalı; var olan problemleri ortadan kaldırma ve çözüm üretme yoluna gitmelidir. Tabiî ki, Türkiye ve birçok Körfez ülkesi, son yıllarda ekonomik, siyasî ve sosyal alanlarda yeniden yapılanma yolunda önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan, Umman ve İran bu süreci yakalayan ve mevcut imkânları en iyi şekilde değerlendiren başarılı politikalar uygulamıştır, uygulamaktadır. Bu uygulamalar, diğer İslâm Ülkeleri için de örnek teşkil etmelidir.

Meseleye ülkemiz açısından baktığımızda ise, şüphe yok ki, mevcut ekonomik ilişkileri daha da geliştirmek, Türkiye'nin olduğu kadar, söz konusu İslâm Ülkelerinin de yararına olacaktır.

Çünkü günden güne büyüyüp gelişen Türkiye, artık dünyanın yeni dünya devleri diye tanımlanan Rusya, Çin, Brezilya, Hindistan, Arjantin, Endonezya, Tayland ve Pakistan ile birlikte, dünyanın yükselen 10 pazarı arasında zikredilir hâle gelmiştir. Netice olarak, İslâm ülkeleri çok önemli bir ticarî potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli mümkün olduğu ölçüde kendi aralarında değerlendirmeleri durumunda, refah ve zenginlikleri büyük ölçüde artacak, küreselleşen dünyada güçleri ve itibarları artacaktır. Bu potansiyelin değerlendirilmesi, gerek devletlerarasında, gerekse meslek örgütleri ve firmalar arasında karşılıklı görüşme ve temaslar sayesinde mümkün olacaktır. Buna bağlı olarak, devlet ve özel sektör arasındaki işbirliği ve dayanışma, bölge ülkeleri ile olan ticari ve ekonomik ilişkilerimizde yakalanan ivmeyi daha da artıracak ve önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek projelerin ve faaliyetlerin daha verimli bir şekilde sonuçlanmasını sağlayacaktır.

Bilindiği üzere, İslâm dünyasında en erken ve en hızlı küreselleşen bölge Körfez bölgesi olmuştur. Küreselleşmeyi hızlandıran unsur tabiî ki, petroldür. Bu, bölgeyi sonuna kadar dünyaya açmış ve bölge yapısal bir değişiklik geçirmiştir. Bunun sonucunda petro-dolar gelirleriyle milyarlarca dolar tutarında sermayeye hükmetmiştir. Ancak, küreselleşme iki zafiyeti de içinde barındırmaktadır. Bunlardan biri, Körfez ülkelerinin askerî yönden yeterince güçlü olmayışıdır. Bu zayıflık sebebiyle bölge kırılgan bir yapıdadır.

Şunu kesinlikle bilmek ve idrak etmek zorundayız ki, hiç kimse İslâm ülkeleri için elini taşın altına sokmayacaktır. Sadece İslâm dünyası üzerinden kendini bir şekilde güçlendirmeye, bu zengin bölgeden daha fazla pay almaya çalışacaktır.

Bu açıdan, İslâm dünyası kendi yarasını kendi sarmalı ve dünyanın sarsılan dengesini yeniden tesis etmelidir. Bölgesel kutuplaşmaların merkezi değil, aksine küresel dengesizliğin âdil bir dengesi olmalıdır. Bu yapılmadıkça, bölge, başkalarının iştahını kabartan bir saha olmaktan kurtulamayacaktır.

Çünkü İslâm dünyasının bulunduğu coğrafya bir anlamda kurtlar sofrası durumundadır. Herkesin gözü oranın üzerindedir. Eğer İslâm dünyası kendi iş ve gönül birliğini gerçekleştiremez ise, ne kendine ne de başkalarına yararlı olacaktır. Bu çerçevede, ancak İslâmî değerlerin küreselleşmesi ile dünya kaybettiği huzuru elde edebilme imkânına kavuşabilir. Bu gerçek de göz ardı edilmemelidir.

Son olarak şu gerçeği bir kere daha hatırlayalım ki, ülkeler ve bölgeler arasındaki iktisadî bütünleşmeyi mümkün kılacak en önemli faktörler dil, din ve tarih birliğinin teşkil ettiği duygu ve düşünce ortamı, iklimi yani kültür birliğidir. Bu faktörler ekonomik, sosyal ve kültürel yakınlaşmayı sağlayacak temel değerlerdir.

Unutmamak gerekir ki, ekonomik bütünleşmenin gerçekleşebilmesi için coğrafi ve kültürel yakınlık çok önemli bir unsur olmakla birlikte, tek başına yeterli bir faktör değildir. İlişkiler çok yönlü olarak geliştirilmelidir. Aradaki sun'i engeller, peşin hükümler ortadan kaldırılarak, samimi ve içtenlikli olarak yakınlaşma ve bütünleşmenin imkân ve şartları birlikte teşkil edilmelidir.

Hem ait olduğumuz coğrafya, hem de ait olduğumuz medeniyet bunu gerektirmektedir. Şüphe yok ki, bizim birbirimize yakınlaşmamız, aynı zamanda küresel dünyanın sert dalgalarına karşı, bir nevi dalgakıran vazifesi görecektir.

Dr. Mustafa ÖZEL
Fatih Üniversitesi

İslâm'da Önderlik Hikmeti ve Osmanlılar

Hikmet, varlık sırrını anlamada, insana uzatılan ilahî el. Fakat sadece varlık sırrını kavrayıp, dünya hayatının ötesini aydınlatmayı hedeflemiyor. İnsanların bu dünya hayatında da insanca yaşamasını kolaylaştırıyor. Her peygamber, hem bir iman ve ahlâk vazıı, hem de "yemek yiyip çarşılarda dolaşan" pratik bir insan. Onlar vasıtasıyla bize ölümün mahiyetini kavratan hikmet, hayatın inceliklerini de keşfettiriyor.

Dünya hayatının önemli meselelerinden biri, önderliktir. Üç kişi bir araya geldi mi, içlerinden birinin imameti olmasa, ortak hareket zorlaşır. Hele şehir hayatının zirveye ulaştığı toplum sistemlerinde "etkin önderlik", hayatî bir mesele hâlini alır. Eflatun ile Aristo'nun 24 asır evvel Atina'da bu işe kafa yormaları sebepsiz değil. Önderini bulamayan ahali, sürü hâlinde yaşamaya mahkûmdur.

Müslüman yönetici, beyniyle kalbini birleştirebilen bir insandır. Akıl ile gönül arasındaki irtibat, yönetim kültürümüzün odak noktalarından biridir. Mesela, siyasetnamelerin şahı Kelile ve Dimne'de Hind bilgesi Beydeba, hayvanata dair serüvenlerden insanlık için unutulmaz dersler çıkarırken şöyle diyor: "İnsan dört vasfıyla hayvanlardan ayrılır: **Hikmet, iffet, akıl** ve **adalet.** Bilgi, edep ve kabiliyet hikmete girer. Benliğe hakim olma, sabır ve vakar akla girer. Haya, geniş gönüllülük ve şahsiyetli olma iffete girer. Doğruluk, iyilik, nefs murakabesi ve güzel ahlâk ise adâlete dahildir. Bu vasıfları kendinde taşıyan insan, saltanat ve devletiyle ilgili kader cilveleri karşısında üzülmez. Arzu etmediği bir durumla karşılaşsa şaşırmaz, korkmaz."

> **"Dünya hayatının önemli meselelerinden biri, önderliktir. Üç kişi bir araya geldi mi, içlerinden birinin imameti olmasa, ortak hareket zorlaşır. Hele şehir hayatının zirveye ulaştığı toplum sistemlerinde "etkin önderlik", hayatî bir mesele hâlini alır. Eflatun ile Aristo'nun 24 asır evvel Atina'da bu işe kafa yormaları sebepsiz değil. Önderini bulamayan ahali, sürü hâlinde yaşamaya mahkûmdur."**

Günümüzün şirket yöneticileri için de bu vasıflar gerekli değil midir? Beydeba, dönüp dolaşıp "akıl ile gönlü buluşturan" uygun dilden söz ediyor.

MÜSİAD

"Söz ola kese savaşı", dememiş miydi Yunus Emre? Dostluklar da, düşmanlıklar da dilimizin eseri. "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır." Acı dil ise, yılanın verdiği acıdan fazlasını verdiği için ayrıca yılana gerek kalmaz. Her işletme bir bakıma geniş bir aile, bütün yönetici ve çalışanlar için sıcak bir yuvadır. Bu sıcak yuvanın da makul bir dili olmak zorundadır. Mesela bir yönetici, yardımcısına "Şu dosyayı ver!" demek yerine, "Şunu verir misin?" yahut "Şu dosyayı rica etsem!" dese, yardımcısı bunun gerçekte bir emir olduğunu anlamayacak mıdır? "Hayır, ricanızı kabul etmiyor ve dosyayı vermiyorum" diyebilir mi? Diyemeyeceğine göre, ona "Dosyayı ver!" tarzında emir kipiyle hitap etmenin anlamı var mı?

Evet, önderlik hikmeti öncelikle önderin dilinde, konuşma ve davranış tarzında tecessüm eder. Sonra akıl ile gönül arasındaki patika iyi niyet taşlarıyla döşenir. Nasıl mı? Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin oğluna vasiyetini, çağdaş önderlik kuramlarını da dikkate alarak değerlendirirsek, bu soruya makul bir cevap verebiliriz.

Önce Osman Gazi'nin Oğlu Orhan Gazi'ye vasiyetinden bir bölüm

"Her işten önce dine dikkat et. Zira farzlara dikkat, din ve devletin güçlenmesine yol açar. Beytü'l-Mal-i Müslimîn'i koru. Devletin servetini artırmaya çalış. Sadakatle tahsil-i rıza için ömür geçiren erkân-ı devleti gözet. Vefatlarından sonra çoluk çocuklarına bak, ihtiyaçlarını gider. Tebaandan hiçbir ferdin mal mülküne taarruz etme. Hak edenlere iltifat elini uzat, askerî erkânı iyi koru. Alimler, fâzıllar, edîbler devlet bedeninin gücüdür; bunlara iltifat ve ikrâmda bulun. Bir kemal sahibini işitince onunla münasebet kur, dirlik ver, ihsanda bulun. Hükümetinde ulema, fuzelâ, erbab-ı maarif çoğalsın, siyaset ve din işleri nizam bulsun. Benden ibret al ki, bu diyarlara zayıf bir beğ olarak gelip hak etmediğim hâlde bunca inayet-i celîle-i Rabbaniyye'ye mazhar oldum. Sen de benim yolumdan git ve bu dîn-i Muhammediyye'yi ve ashabını ve başka sana tâbi olanları koru. Allah'ın hakkına ve kulların haklarına riayet et. Ve senden sonrakilere de böyle nasihatten geri durma. Adâletli ve insaflı ol. Zulmü kaldırmaya devam et. Her bir işe teşebbüste Allah'ın yardımına güven. Tebaanı, düşman istilasından ve zulme uğratılmaktan koru. Haksız yere hiçbir ferde lâyık olmadığı muameleyi yapma. Halkı taltif, hakkında umumun kabulünü tahsil et."

Bu vasiyet devlet adamları kadar modern işletme yöneticileri için de birşey ifade edebilir mi? Yedi madde hâlinde özetleyelim:

1. Yöneticinin ilk dikkat edeceği husus, günümüzde çekirdek ideoloji veya rehber vizyon gibi kavramlarla dile getirilen değer sistemine ihtimamdır. "Dîne dikkat et, farzlara uy. Aksi hâlde devlet zayıflar!" İşte Osmanlının vizyonu. Çağdaş yönetim düşünürlerine göre başarılı yöneticiler, bir ideal çerçevesinde, sağlam ve anlaşılır bir vizyon geliştirenlerdir.

İyi bir vizyon:

a. İnsanlardan beklenecek değişimlere anlam verir.
b. Zihinlerde, gelecekteki durumlara dair açık ve olumlu tasavvurlar uyandırır.
c. Gurur, enerji ve başarı duygusu yaratır.
d. Harekete geçirir, her zaman hatırlanır ve insanları ideâle yöneltir.
e. Yüksek idealleri yansıtan mükemmellik ölçüleri koyar.
f. Amaç ve istikamete vuzuh kazandırır.
g. Tutkulu ve dikkat çekicidir. Dikkatleri odaklandırır, lüzumsuz şeyleri bir yana itmemizi sağlar.
h. Günlük faaliyetlere anlam ve önem kazandırır.
i. Bugünü geleceğe bağlar.
j. İnsanları eyleme geçirir.

"Önderlik hikmeti öncelikle önderin dilinde, konuşma ve davranış tarzında tecessüm eder. Sonra akıl ile gönül arasındaki patika iyi niyet taşlarıyla döşenir. Nasıl mı? Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin oğluna vasiyetini, çağdaş önderlik kuramlarını da dikkate alarak değerlendirirsek, bu soruya makul bir cevap verebiliriz."

İşte, dine dikkat ve farzları uygulamada titizlik, Osmanlılara böyle bir bilinç ve uyanıklık hâli kazandırıyordu.

2. Yöneticiliğin mânevî vechesinden sonra maddî yahut iktisadî veçhesini de daima akılda tutmak gerekir. "Beytü'l-Mâl-i Müslimîn'i koru. Devletin servetini artırmaya çalış."

Her organizasyon, kendi ayakları üzerinde durabilen bir "kâr merkezi" olmak zorundadır. Devletler bunun istisnası olmadıkları gibi, şirketler hiç değildir. İşletmenizi çok iyi yönetiyor fakat nedense zarar ettiriyorsanız, yaptığınız iyi işlerin hiçbir yararı olmaz. Tıpkı iyi futbol oynayıp bir türlü gol atamayan futbol takımları gibi, taraftarların hışmına uğrarsınız. Yöneticilik bir bakıma "sonuç alma sanatı"dır.

3. Önder, beraber çalıştığı yöneticilere büyüklük taslamamalı, onları hoş tutmalı, ben bilirimci olmamalıdır. Bilgili ve uzman kişilerle çalışmalı, onların bilgi ve becerilerini kıskanmamalıdır. "Erkân-ı devleti gözet. Vefatlarından sonra çoluk çocuklarına bak, ihtiyaçlarını gider. Bir kemal sahibini işitince onunla münasebet kur, dirlik ver, ihsanda bulun."

Hakiki lider, sürüye değil, liderlere lider olan kişidir. Yol arkadaşlarına saygı duymayan, onları kendisi kadar değerli bulmayan, böylece çevresine pozitif enerji yaymayan kişi hiçbir menzile ulaşamaz. Stephen Covey, takım arkadaşlarına itimat etmeyi ilkeli yöneticiliğin en önemli vasfı olarak gösteriyor. Katzenbach ise, insanlara hem davranma biçiminin, hem de onları iş yapabilir kılma hususunda gayret göstermenin gerçek liderliğin ana vasıflarından biri olduğunu belirtiyor. Tarihçi Lütfi Paşa, Osman Gazi'nin gaza arkadaşlarını şöyle tasvir ediyordu: "Ol vakit gaziler az idi öz idi, şöyle ki âdem başına yüz kâfir gelse yüz döndürmezlerdi. İ'tikatları muhkem idi. Hak Teala anlara i'tikatları bereketinden fırsat verdi."

4. Önder her şeyden önce hak bilincine sahip olmalı, çalışanların haklarını her şeyden üstün tutmalıdır. "Tebaandan hiçbir ferdin mal mülküne taarruz etme. Hak edenlere iltifat elini uzat."

Modern yöneticilik guruları, organizasyonel başarıda en önemli faktörlerden birinin "yarardaşlar arası çıkar dengesi" olduğunu belirtiyorlar. Ticarî bir işletmenin başlıca yarardaşları (stakeholders) şunlardır: Ortaklar, yöneticiler, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, toplum. Bunlardan birini ihmal eden, kısa vâdede kazançlı gibi gözükse de, kalıcı başarı elde edemez.

Aşıkpaşazâde, fethedilen topraklardaki yerli halkın Osman Gâzi yönetiminden son derece memnun olduğunu ve yerlerini terketmediklerini yazmaktadır: "Ve bu dört pare hisarları kim aldılar, vilâyetinde adl ü dâd eylediler. Ve cem'i köyleri yerlü yerine gelüb mütemekkin oldular. Vakıtları kâfir zamanından dahi eyi oldı. Zirâ bundağı kâfirlerün rahatlığın işidüb gayrı vilâyetden dahı adam gelmeğe başladı."

5. Yönetimin temeli bilgidir. Bilgisiz ne etkinlik sağlanır, ne de meşruluk. Bilginlere yakın durmak, onlarla sürekli istişare etmek gerekir.

"Önder, beraber çalıştığı yöneticilere büyüklük taslamamalı, onları hoş tutmalı, ben bilirimci olmamalıdır. Bilgili ve uzman kişilerle çalışmalı, onların bilgi ve becerilerini kıskanmamalıdır. "Erkân-ı devleti gözet. Vefatlarından sonra çoluk çocuklarına bak, ihtiyaçlarını gider. Bir kemal sahibini işitince onunla münasebet kur, dirlik ver, ihsanda bulun.""

MÜSİAD

"Alimler, fâzıllar, edîbler devlet bedeninin gücüdür. Hükümetinde ulema, fuzelâ, erbab-ı maarif çoğalsın, siyaset ve dîn işleri nizam bulsun."

Peter F. Drucker'a göre bilgi toplumunda örgütlerin amacı bilgiyi üretken hâle getirmektir. İhtisaslaşmış bilgi önemlidir, fakat tek başına bizi sonuca götürmez. Hatta bu tür bilgiler kısırdır; üretken olabilmeleri için, dışarıdan birleşik bir bilgiye dönüştürülmeleri gerekir. Bunu mümkün kılmak örgütlerin görevidir. Organizasyonların varlık sebebi, ana işlevleri budur artık. Bilgi toplumunun örgütü eşitlerin örgütüdür, demokratiktir. Patron veya ast yoktur. Adem-i merkeziyet esastır. Bilgi toplumu mobil ve rekabetçi bir toplumdur. Böyle bir toplumda liderlik, bilgili insanların etkin biçimde örgütlenmesi ve nazikçe yönetilmesiyle mümkündür.

6. Yöneticilik, Allah'ın lütuf ve emanetidir. İyi değerlendirilmediği vakit, yönetilenlerin desteğini geri çekeceği muhakkaktır. "Benden ibret al ki, bu diyarlara zayıf bir beğ olarak gelip hak etmediğim hâlde bunca inayet-i celîle-i Rabbaniyye'ye mazhar oldum. Allah'ın hakkına ve kulların haklarına riayet et."

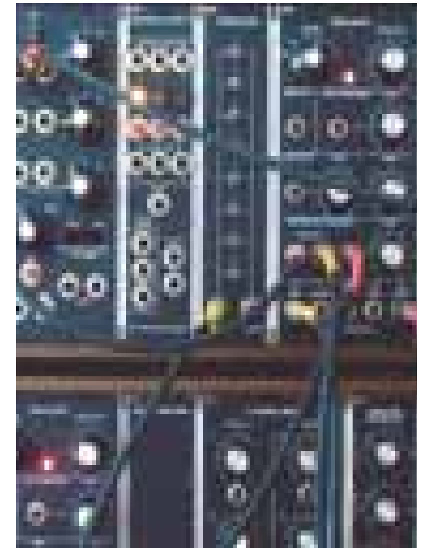
Kutadgu Bilig adlı 11. yüzyıla ait siyasetnamede de beyliğin ilahî lütuf olduğunu vurgulanır: "Bu beyliği sen kuvvet kullanarak ele geçirmedin. Onu Tanrı ihsan etti; beyler hakimiyetlerini Tanrı'dan alırlar."

Bu gibi ifadelerden maksat, elde edilen başarıdaki beşerî yönetim kabiliyetini küçümsemek değil, siyasî iktidarın kaynağını Allah'a bağlamak suretiyle yöneticiyi ilahî sorumluluk altına sokmak, böylece tebaayı hükümdarın insafına terketmemektir. "Böylelikle Türk hükümdarları önce Tanrı'ya, sonra da değişmez kurallar bütünü olan töre yoluyla tebaaya (yönetilenlere) karşı mesuliyetleri olan ve bunları adil bir şekilde uyguladığı sürece hükümdar kalabileceğini bilen bir kişi durumundaydı. Hükümdar da, tebaası da onun insanüstü bir varlık olmadığının, yetkilerinin belirli şartlara göre sınırlı bulunduğunun bilincindeydiler."

7. Yönetimin temeli adâlet ve insaftır. "Haksız yere hiçbir ferde lâyık olmadığı muameleyi yapma. Halkı taltif, hakkında umumun kabulünü tahsil et."

Uzun süre takip edilmeye lâyık önderler, yönetilenlerin temel haklarını kollamayı ve onlara lütufkâr davranmayı kendilerine ilke edinen ve o ilkelerden sapmamaya büyük özen gösteren kişilerdir. Yüce Allah bile, varlık âlemine karşı herhangi bir yükümlülükten münezzeh olmakla beraber, mesela, rahmeti ve şefkati kendine ilke edindiğini (ketebe 'alâ nefsihi) belirtmektedir. (En'am/12) Stephen Covey, çağdaş örgütlerde ilke-merkezli liderliğin şaşmaz bir işaret feneri olduğunu söylüyor. Eğer ilke-merkezliyseniz, "kararlarınızı uygulanabilir ve anlamlı kılan sağlam veriler kullanırsınız. Eylem yeteneğiniz, elinizdeki kaynakları kat kat aşar ve çok gelişmiş karşılıklı-bağımlılık düzeyine çıkmanıza destek olur. Karar ve hareketlerinizi mevcut malî durumunuz veya şartlarınıza bağlı kısıtlamalar etkilemez. Karşılıklı-bağımlılığın özgürlüğünü yaşarsınız."

Şimdi başa dönüp, Osman Gâzi'nin karşılıklı-bağımlılık duygusuyla dolu gâzâ arkadaşlarını Lütfi Paşa'nın nasıl tasvir ettiğini hatırlayabiliriz: "Ol vakit gâziler az idi öz idi, i'tikatları muhkem idi. Hak Tealâ anlara i'tikatları bereketinden fırsat verdi..."

Doç. Dr. İbrahim ÖZTÜRK
Marmara Üniversitesi

İslâm Ülkeleri Arasında İşbirliğine Giden Yolda Fırsatlar ve Engeller

1. Giriş

Küreselleşme istesek de istemesek de şimdilik bütün yan etkileri ve fırsatları ile doludizgin devam etmektedir. Bu ortamda, sürece başarılı bir şekilde uyum sağlayabilenler ile süreçten kopanlar ve gelişmeler aleyhine işleyenler olarak dünya ikiye ayrılıyor. İslâm dünyası bu sürecin nimetlerinden pek istifade edemezken külfetlerinden ise uzak duramamaktadır.

İslâm ülkelerinin süreçlerden istifade edebilmesi, öncelikli olarak kendi aralarında etkin işbirliği mekanizmalarını hayata geçirebilmelerine bağlıdır. Bunun için gerekli olan maddi ve tarihi şartlar mevcut iken, kabul etmek gerekir ki, bunu engelleyen güçlü sorunlar da vardır. Bu makalede, önce ülkeler arasında işbirliği, yakınlaşma ve bütünleşme imkânlarını ortaya koyan teorik bir açılıma yer verilecek, ardından konu İslâm ülkeleri özelinde işbirliği imkân ve kısıtlarına getirilecektir.

2. İktisadi Bütünleşmelerin Taşıyıcı Unsurları

Başarılı bölgeselleşme çabaları küreselleşmeyi genel olarak daha ileri düzeye taşıyor. Dışa açık ve dışlayıcı olamayan bölgeselleşmelerin küreselleştirici ve ticareti tetikleyen etkileri (trade creation) artık biliniyor. AB, NAFTA ve APEC gibi birçok bölgeselleşme tecrübesi buna işaret ediyor. Bu oluşumlar sayesinde 1990'ların başında küresel ticaret hacmi 1 trilyon dolar iken, 2006 itibariyle 12 trilyon doları aşmıştır. Peki iktisadi bütünleşmeleri sürükleyen unsurlar nelerdir?

2.1. Coğrafi Yakınlık: Bu konuyu çalışan ve iktisat teorisinde nispeten yeni olan bir alt disiplin olarak Bölgesel Ekonomiler (spatial economies) bağlamında geliştirilen ve adına "Yer Çekimi Teorisi" dediğimiz bir yaklaşım var. Bu yaklaşım kısaca "coğrafi yakınlık ile iktisadi bütünleşme arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu" tezine dayanmaktadır.

Bu konunun öncülüğünü 1970'li yılların hemen öncesinde Bela Balassa, ardından 1990'larda Krugman yapmıştır. Birçok deneye dayalı çalışma teorinin öngörüleri

Çizelge-1 Dünya Mal ve Hizmet İhracatı, 2006

	Değer Milyar $	% Değişim			
	2006	2000-06	2004	2005	2006
Mal ticareti	11762	11	22	14	15
Hizmet ticareti	2710	10	20	11	11

Kaynak: DTÖ

MÜSİAD

"Bölgeler arasındaki iktisadi bütünleşmeyi sürüklemesi varsayılan unsurlar arasında dil, din, tarih bileşkesinden oluşan kültürel yakınlık da son derece kritik bir değerdedir. Bu makalenin temel hipotezine göre iktisadi bütünleşme için kültürel ve coğrafi yakınlık gerekli ancak yeterli değildir."

doğrultusunda netice verirken, 1990'lı yılların sonunda ise Frenkel, "iletişim ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve dünya ülkeleri arasında bilhassa tüketim tarzlarındaki benzeşmelerden sonra yerçekimi katsayısının azaldığı" hipotezini dillendirmiştir. Buna göre uzaklık coğrafya ile ilgili değil, olsa olsa teknoloji, niyet, kafa ve gönül yapısıyla ilgilidir.

Öte yandan bilhassa kütlesel ticaretin yapılabildiği bazı sektörler ile, bazı türdeş mallar bazında söz konusu yerçekimi katsayısının azalmış oldugu gösterilebilmekte ise de, yapılan birçok deneye dayalı çalışma, internet teknolojilerine, e-ticaret ve ulaşım imkânlarına rağmen yerçekimi katsayısının değerinde anlamlı bir gerilemenin olmadığını, dolayısı ile iktisadi bütünleşme yakın bölge ekonomileri arasında oluşması beklentisinin hala devam ettiğini göstermektedir.

2.2. Sermaye Akımlarının Etkisi: Klasik iktisat teorisi yabancı sermaye akımlarının, üretimin sınır ötesi örgütlenmesine neden olarak ticareti ikame edeceğini düşünürken, modern iktisat teorisi daha gerçekçi bir şekilde bunun sektörler arası ve içi ticaret oluşturan etkisini öne çıkartmaktadır. Ancak bu etkinin oluşabilmesi için söz konusu üretimin nispeten gelişmiş ülkeler arasında veya hiç olmazsa bir tarafın geliştiği ülkeler arasında oluşması gerekmektedir. Keza ticarete konu olan sektörlerin katma değer ve teknoloji içeriğinin de yüksek olması gerekmektedir. Aksi takdirde, düşük katma değerli ve birbiriyle rekabet eden sektörler arasında meydana gelecek bir üretim kaymasının bölgede bir ticaret yaratıcı etkisi göstermesi zordur.

2.3. Kültürel Yakınlık: Bölgeler arasındaki iktisadi bütünleşmeyi sürüklemesi varsayılan unsurlar arasında dil, din, tarih bileşkesinden oluşan kültürel yakınlık da son derece kritik bir değerdedir. Ancak aşağıda da tartışılacağı üzere, bu makalenin temel hipotezine göre iktisadi bütünleşme için kültürel ve coğrafi yakınlık gerekli ancak yeterli değildir. Teorik gerekçeler ve deneye dayalı verilere bakıldığında başarılı iktisadi işbirliği ve bütünleşme için,

1 İletişimi mümkün kılmak ve güvenilir kontratlar inşa etmek üzere asgari bir kültürel yakınlık,

2 Bölgede büyük ölçek ekonomilerinin oluşabilmesi için coğrafi yakınlık,

3 İktisadi faaliyetlerin yoğunluğu ve hacminin artması anlamında pazarın büyüklüğü ve derinliği,

4 Kişi başına düşen gelirin belli çıtayı aşmış olması,

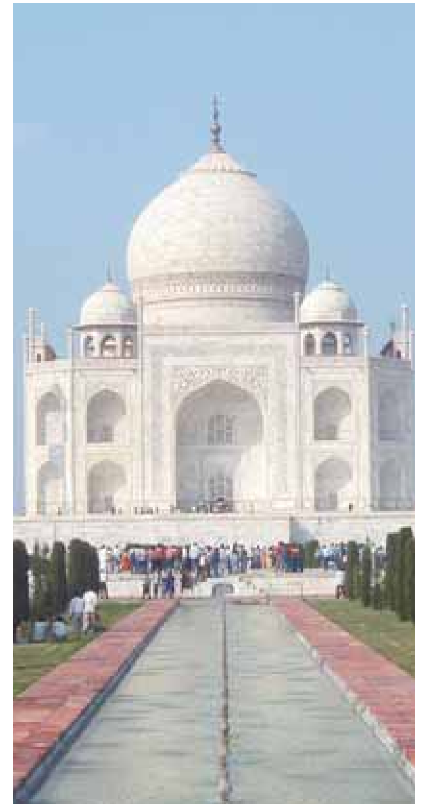
5 Ekonomilerin ürün ve kaynak bağlamında türdeş yani benzeşen değil (ikame), yeterince farklılaşmış, yani tamamlayıcı olması,

6 Rakip ekonomiler şeklinde değil tamamlayıcılık esasına göre yapılanmış olması,

7 Siyasal rejimlerin bütünleşmeyi destekleyen yapısal nitelik ve zihni kıvamda olması,

8 Bölge ülkeleri arasındaki güvenlik açığının, uçurumunun kabul edilebilir asgari düzeyde tutulabilmesi ve son olarak da

9 Bölge ülkelerinin bölgesel ve küresel olaylara bakışında asgari düzeyde ortak bir uzak görüşlülüğün varlığı.

> **Bugün Asya ülkeleri arasındaki iktisadi bütünleşme üretim, ticaret ve finansta üç kanaldan son derece ileri düzeye ulaşmıştır. Örneğin, 2003 yılı itibariyle bölge içi ticaretin toplam ticaretten aldığı pay AB (15)'de % 64 iken bu oran Japonya'yı da içine alan Doğu Asya'da % 54, NAFTA'da % 46 iken, Ortadoğu-Arap ülkeleri arasında sadece % 7,5 düzeyindedir.**

3. İktisadi Bütünleşmede Asya Örneği

Ne demek istediğimizi somutlaştırmak için Asya'daki iktisadi bütünleşme ile asıl konumuz olan Orta Doğu İslâm dünyası arasındaki iktisadi kopuş örnek olarak ele alınabilir. Bugün Asya ülkeleri arasındaki iktisadi bütünleşme üretim, ticaret ve finansta üç kanaldan son derece ileri düzeye ulaşmıştır. Örneğin 2003 yılı itibariyle bölge içi ticaretin toplam ticaretten aldığı pay AB (15)'de % 64 iken bu oran Japonya'yı da içine alan Doğu Asya'da % 54, NAFTA'da % 46 iken, Ortadoğu-Arap ülkeleri arasında sadece % 7,5 düzeyindedir.

Bilindiği üzere AB ile NAFTA resmi bir iktisadi birliktir. APEC ve ASEAN ise henüz son aşamaya gelmemiş zayıf bir bütünleşmedir. AB'den farklı olarak Asya ülkeleri arasında güçlü bir dil ve din birliği olmadığı gibi, bölge içi ve dışı konularda büyük bir bakış açısı da pek yoktur. Bölge'de büyük aktörler olan Çin ve Japonya eksenli derin bir çatlak söz konusudur. Japonya Soğuk Savaş boyunca ABD'nin öncülük ettiği Batı bloğunda, Çin ise Komünist blok içinde yer almıştır. Asya'da ortak payda ve birlikteliklerin dünya görüşünü oluşturması beklenen lider konumunda olabilecek Çin ve Japonya arasında II. Dünya Savaşı öncesinden süregelen başka tarihi düşmanlıklar da vardır. Çin'in ve Japonya'nın diğer bölge ülkeleriyle de birçok sorunları vardır. Öte yandan daha türdeş, güçlü otak paydalı bir bölge oluşturmak bağlamında sözgelimi Japonya bir kenara bırakılsa bile, geri kalanlar nüfus olarak yeterli olur, ancak ekonomik-teknolojik gelişmişlik düzeyin yetersiz ve kişi başına düşen gelirin düşük olması nedeniyle süreci sürükleyecek derece bir iktisadi derinliğin oluşması da zordur.

Bütün bu farklara rağmen bölgede yaşanmakta olan bütünleşmeyi sürükleyen hususlar şunlardır:

1. Ülkeler arasında siyasal gerilimin kontrollü bir şekilde idare edilmesi ve derinleştirilmemiş olması,
2. Bölgedeki siyasal sistemlerin demokratik olmasa da iktisadi olarak dışa açık olması,
3. Yabancı sermayeyi önceleyen düzenlemelerin yapılmış olması,
4. Çin başta olmak üzere üretim faktörlerinin ucuzluğu,
5. Japonya'nın teknolojik, finansal açığı kapatıyor olması, üretimde çeşitliliği sağlayacak şekilde bölge ülkelerine fason üretim bazında iş delege ediyor olması.

4. İktisadi Kopuşta Ortadoğu Örneği

4.1. İktisadi Bütünleşme İçin Fırsatlar:

1. Orta Doğu'daki (İsrail, İran ve Türkiye'nin de dâhil olduğu) 22 bölge ülkesi 400 milyona yaklaşan büyük sayılacak bir nüfusa (dünya nüfusunun % 7'ye yakın kısmı) sahiptir.
2. Bölge ülkeleri arasında var olan büyük gelir dağılımı uçurumuna rağmen kişi başı düşen gelir, sağlıklı bir iktisadi hayat için kabul edilebilir derecede yüksektir.
3. Bölge ülkeleri denizlere ve başlıca limanlara açık, AB gibi büyük bölgesel pazarlara da oldukça yakındır.
4. Filistin ve Ürdünlüler gibi girişimcilik kapasitesi yüksek, Mısırlılar gibi ticaret kabiliyeti üstün tecrübeler vardır.
5. Bölgenin kalkınmasında önemli olacak büyük ortak projeleri finanse etmek

MÜSİAD

üzere zengin petrol ve doğal gaz rezervleri ve bunların satışından elde edilen yüksek gelir vardır. Hele petrol fiyatlarının zirve yaptığı son yıllarda, petrol ihracatçısı başta Körfez Ülkeleri olmak üzere Arap Ülkelerinin kasasına devasa büyüklükte paralar akmaktadır. Kesin miktarı bilinmemekle birlikte bölge kaynaklı 1 ile 1,5 trilyon dolarlık bir petro-dolar çoğunlukla ABD olmak üzere batı bankalarında birikmiş vaziyettedir. Bu kaynağın % 2 civarında bir kısmının bölgedeki ticari bütünleşmeyi artırıcı engellerin kaldırılmasında kullanılması birçok teknik sorunun ortadan kalkmasını sağlayabilir.

6. Türkiye ve İran hariç İslâm ülkeleri arasında dil, din ve ırk birliği alanında büyük bir yakınlık vardır.

Bütün bunlar sadece bir imkân ve potansiyel. Ancak bazı hususların eksikliği nedeniyle bu potansiyel harekete geçirilememekte, bölgenin dünya nüfusundaki yüksek payına rağmen dünya ekonomisinden aldığı pay sadece % 2 düzeyinde kalmaktadır. Engeller kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

4.2. İktisadi Kopuşu Tetikleyen Engeller:

1. Petrol kaynakları bölgededir ancak parayı bölge ülkeleri ve bilhassa halklar değil, büyük oranda batılı imtiyazlı ortaklık anlaşmalarına sahip petrol şirketleri ve geri kalan "komisyon-vari" geliri de çok dar bir zümre kontrol etmektedir.

2. Bu zümre, iktidarı elinde bulunduran kesimdir. Büyük sayılacak bir kaynak dışlayıcı, rekabetten ve değişimden yalıtılmış olan, daha çok dar bir kabilecilik anlayışına dayalı, "duruma göre kural koyan" bir ahbap çavuş kapitalizmine akmaktadır. Bu kesimin eline daha fazla petrol gelirinin geçmesi, bölgesel bütünleşmeyi geliştirmek, ticari ve finansal engelleri kaldırmaya yönelik reformlara imkân vermek yerine, halkı daha fazla edilgenleştirmek, susturmak ve atalet içindeki statükoyu finanse etmek üzere kullanılmaktadır.

3. Bunun için şaşırtıcı değildir ki, petrol fiyatlarının zirve yaptığı bütün dönemlerde bu ülkelerde ekonomik büyüme gerilemektedir. Bütün bu gelire rağmen son 30 sene ortalaması olarak bölgede artış hızı % 2,5-3 civarında seyreden nüfus nedeniyle halen işsizlik oranı % 15 civarında olup, bu oranın 2020'lerde % 20-25 aralığına yerleşmesi beklenmektedir.

4. Bölge ülkeleri arsında emeğin serbest dolaşımında fa sorunlar bulunmaktadır. İşsizliğin bu kadar yüksek olduğu bu ülkelerde genellikle Asya ülkelerinden getirilen ucuz emek günlük hayatın ihtiyaçlarında yoğun bir şekilde istihdam edilmektedir.

4.3. Sözde Bölgeselleşme Çabaları:

İran ve İsrail bir yana bırakılacak olursa, geri kalan Arap dünyasını Mağrip (Batı) ve Maşrık (Doğu) olarak ikiye ayırmak mümkün. Bu bloklardan Batı kısmı daha çok Avrupa'nın, Doğudakiler ise ABD'nin etkisi altındadır. ABD'nin etkisi altında, petrol kuyularından müteşekkil olan ve her birine bir devlet adı verilen körfezdeki şehir devletleri kendi aralarında Körfez İşbirliği Teşkilatını (2003) kurmuşlardır. Bunların nihai hedeflerinde ortak para birimine geçmek de vardır. Bu birliğin varlığını mümkün kılan motivasyon ABD'nin liderliği ve AB'nin "petrol üretenlerde istikrar, diğerlerinde bu piyasaları AB'ye açacak reform" stratejisi muvacehesinde verdiği destek vardır. Meşrulaştırıcı "tehdit" ise İran ve Iraktır. Öte yandan Batı'da Arap-Mağrip Birliği 1989'da "siyasi birlik" gibi büyük bir hedefle yola çıktı. Ancak diktatörler arasındaki bölge içi liderlik çekişmeleri, büyük güçlerin bölge ülkeleri üzerindeki asimetrik etki doğuran parçalayıcı varlığı ve bölge içi sorunlara bölge ülkelerinin birbirinden çok farklı bakış açısına sahip olması gibi bir çok nedenden ötürü daha ABD'nin Birinci Körfez saldırısında oluşum kurulma aşamasında paramparça olmuştur.

Şu sıralarda adına MEFTA, Türkçesiyle Ortadoğu Serbest Ticaret Alanı denilen ve AB'nin çeşitli kanallardan destek verdiği sürecin ise Doğu ile Batı arasındaki bütünleşme ihtimallerini azaltacağı ve bölgeyi iyice batı pazarlarına bağlayacağı açıktır. Zaten Doğu ile batı gurubu ülkeleri arasındaki coğrafi mesafe, Batı gurubu ile AB arasındaki mesafeden çok daha yüksektir. Bu durumda sömürgeci etki ile şimdi kurulu olan rejimlerin karakteri de etkili olmaktadır.

5. İslâm Ülkeleri Arasında İşbirliğine Doğru Yeni Arayışlar

Yazının birinci bölümünde iktisadi işbirliğini tetikleyen unsurların içinde coğrafi yakınlığın oldukça önemli ancak yeterli ve tek belirleyici olmadığı ortaya konuldu. Ülkeler coğrafi olarak yakın olsa da, kafa ve gönüllerde yakınlık temin edecek bir liderliğin, ortak bir mefkurenin olmasının da şart olduğu anlaşılmaktadır. İslâm dünyasında en olmayan şeyin bu hususlar olduğu kuşkusuzdur. Burada en önemli husus "İslâm Dünyası" diye bir dünyanın olup olmadığıdır. Nitekim üzerinde Müslümanların yaşadığı coğrafi mekanlar arasında bir ortak payda inşası oldukça sıkıntılı durmaktadır.

İkinci olarak İslâm dünyası da zaten çok dağınıktır. İslâm dünyasının coğrafi kümelenmesi Ortadoğu, Orta Asya, Uzak Asya şeklinde tasnif edilebilir. Endonezya nüfus itibariyle en büyük İslâm ülkesi olup, ticari ilişkileri ağırlıklı olarak Çin-Japonya ekseninde şekillenmektedir. Malezya da aynı şekilde. Pakistan ile Hindistan içindeki Müslüman nüfus da büyüktür. Ancak Malezya hariç burada bahsedilen ülke/topluluklar geri kalmış, istikrarsız durumdadır. Üretimden ve nitelikli katma değerden yoksun, bir hayli dağınık karakter sergileyen bu ülkelerin hemen hepsi doğal olarak büyük finansman açığına sahiptir.

Orta Asya'daki "Müslüman Devletler", daha çok Rusya etkisi ve eski kapalı toplumcu ideolojilerin etkisi altında bulunmakta olup, bu ülkeler de üretim ve piyasa ekonomisinden hala çok uzakta bulunmaktadırlar. Özbekistan ve Kırgızistan hariç bu ülkelerin çoğunun artısı zengin mineral kaynaklara sahip olmalarıdır. Bu kaynakların değeri son yıllarda hızla artmakta, bu ülkelere makul bir finansman zenginliği getirmekte ancak bu kaynaklar, ekonomide genel bir kalkınma sürecini tetikleyecek ve toplumun büyük çoğunluğunu kuşatacak bir mahiyette kullanılmamaktadır. Böylece bu ülkeler için tek sektör bağımlı sürdürülmesi zor gözüken bir durum, büyük gelir dağılımı adaletsizliği ve çürüyüp derinleşen vahşi bir yandaş kapitalizmi yükselmektedir.

Son olarak "İslâm ülkeleri arasında bir işbirliği imkanı" deyince aklımızın kaydığı yer olan Ortadoğu ülkelerindeki durum ise yukarıda yeterince incelenmişti. Bu tabloya bakıldığında, bir yanda iktisadi olarak gelişmemiş, sektörel çeşitliliği sağlayamamış, daha çok mineral kaynaklar satarak zenginleşen, tüketim odaklı Körfez Ülkeleri var. Bu ülkelerin büyük bir fon arzı fazlalığı söz konusu olup, mineral yakıtların fiyatındaki büyük artışlar nedeniyle bu bağlamda özel bir "bolluk" dönemi yaşamaktadırlar.

Öte yandan İslâm ülkelerini çoğunda büyük bir arz açığı vardır. Körfez sermayesinin temel olarak batı piyasalarına aktığı bilinmektedir. Son yıllarda bu akışın hacminde göreceli bir azalma ve yeni bir yön arayışı dikkat çekmektedir.

> **"Endonezya nüfus itibariyle en büyük İslâm ülkesi olup, ticari ilişkileri ağırlıklı olarak Çin-Japonya ekseninde şekillenmektedir. Malezya da aynı şekilde. Pakistan ile Hindistan içindeki Müslüman nüfus da büyüktür. Ancak Malezya hariç burada bahsedilen ülke/topluluklar geri kalmış, istikrarsız durumdadır. Üretimden ve nitelikli katma değerden yoksun, bir hayli dağınık karakter sergileyen bu ülkelerin hemen hepsi doğal olarak büyük finansman açığına sahiptir."**

ABD'deki 11 Eylül saldırılarından sonra Batı'da Körfez sermayesine karşı yükselen şüpheci bakış ve beraberinde gelen bazı adaletsiz tutum ve davranışlar ve bu meyanda Afganistan ve Irak'ta ABD'nin sürdürdüğü işgal ve sivil halka da yöneltilen katliamlardan sonra, Körfez sermayesi kısmen Batı'dan uzaklaşma, daha doğrusu yatırım portföyünü çeşitlendirme gereği duymaya başlamıştır. Bu kaçışta ABD'nin içine girdiği istikrarsız ekonomik durum, Batı ülkelerinde kazanç marjlarının düşmüş olması gibi "itici" unsurlar da vardır. Üçüncü olarak başka alternatif piyasaların çekim gücünün devreye girmiş olması gelmektedir. Çekim faktörlerinin başında son yıllarda büyüme ivmesi hızla artan, kar marjı yüksek bakir yükselen piyasa ekonomileri gelmektedir. Dünya ekonomisinde büyümenin çekim alanı büyük oranda Asya'ya kaymıştır. Bu ülkelerin genelinin ortak özelliği (Brezilya hariç) ham madde açısından fakir, nüfus açısından büyük, büyüme potansiyeli yüksek ve geleceği parlak gözüken bakir ekonomiler olmasıdır. Bu boşluğu değerlendirmek üzere İslâm sermayesi olarak da adlandırılan Körfez sermayesi kısmen yönünü bu piyasalara çevirmiştir.

Yükselen piyasalar içinde Türkiye'nin yıldızı 2002 yılından sonra hızla parlamaktadır. Türkiye hem AB standartlarına yaklaşan mevzuat ve hukuki alt yapısı ile yatırım yapılabilir ülke görüntüsü vermekte hem de kazanç marjı çok yüksektir. Bu nedenle 2004 yılı ve sonrasında Türkiye kendi tarihiyle kıyas kabul etmez, dünyanın da önde gelen yabancı sermaye çeken ülkeleri arasında girmiştir. Körfez sermayesi de bu doğrultuda arayışlarını sürdürmektedir.

Ancak Türkiye dahil olmak üzere, Müslüman ülkeler arasında başarılı olan yükselen piyasa ekonomilerinin Körfez sermayesini çekme noktasındaki en büyük sıkıntıları, gerekli finansal araçların yeterince zenginleşip, ilgili birinci ve ikinci el piyasaların derinleşmemiş olması gelmektedir. Bu yüzden Londra ve hatta Tokyo "İslâmi finansın merkezi olma" yolunda adımlar atmak üzere ürünler çıkartıp, yasal ortamı buna göre düzenlerken,

"ABD'deki 11 Eylül saldırılarından sonra Batı'da Körfez sermayesine karşı yükselen şüpheci bakış ve beraberinde gelen bazı adaletsiz tutum ve davranışlar ve bu meyanda Afganistan ve Irak'ta ABD'nin sürdürdüğü işgal ve sivil halka da yöneltilen katliamlardan sonra, Körfez sermayesi kısmen Batı'dan uzaklaşma, daha doğrusu yatırım portföyünü çeşitlendirme gereği duymaya başlamıştır."

Türkiye'de bu konuda büyük sıkıntılar vardır. Türkiye'nin yaşadığı sıkıntıların başında ise yasal ortamın İslâmi finans için uygun hale getirilmemiş olması gelmektedir. Türkiye'de bir hayli ideolojik katılıklar sergileyen siyasal sistem burada başlıca sorundur.

Mahmut ÖZGÜN
MÜSİAD
Araştırmalar ve Yayın Yöneticisi

Medine Pazarı'ndan, Küresel İşbirliğine

Küresel ekonominin temel gerçeği, finansal terör ve transnasyonal şirketlerin devletleşmesi. Evet, ulus-devletlerin yerini şirket-devletler alıyor. Dev banka ve şirketler arasında, kıtalar ötesi birleşmeler yaşanıyor. Ekonomik güç, siyaseti etkilemekle kalmıyor, siyasî fonksiyonları bizzat üstlenmeye yöneliyor. Dünyadaki 200 ulus-devletten 150'sinin yıllık geliri büyük şirketlerin yıllık gelirlerinin gerisinde kalıyor. Müslüman girişimcilerin kendi aralarındaki işbirliği, sadece ekonomik güçlenme anlamına gelmekle kalmayacak; bu sermaye ve finans oligarşisinin surlarında hayatî bir gedik açacaktır.

Avrupalıların kendi aralarındaki ticaret, toplam ticaretlerinin yüzde 70'ine varırken, bizim kendi aramızdaki ticaretimiz son yıllarda hükümetin yaptığı açılımlar sayesinde hızlı bir artış eğiliminde olsa da, henüz istenilen düzeye ulaşabilmiş değildir. Bu durumu tersine çevirmedikçe, dünya ile rekabet edemeyiz.

Türkiye'nin son yıllarda uluslararası platformlarda takip ettiği etkin ve yoğun diplomasinin, özellikle bugüne dek Türkiye denince dudak büken Körfez ve Pasifik Havzası ülkelerinde ciddi bir tavır değişikliğine sebep olduğu anlaşılıyor. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle dış politikada komşu ülkelerle yakın ilişkilerin geliştirilmesi stratejisi çerçevesinde ikili ilişkilerin seyrinde bir dönüm noktası yaşanmış, siyasî ilişkilerde yaşanan yakınlaşma ticarî ilişkilerin de gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Bunun neticesi olarak da, komşu ülkelerin Türkiye'ye olan ilgisi artmıştır.

Bugün başta Körfez ülkeleri olmak üzere, hemen tüm İslâm ülkeleri, Türkiye'nin bütün hareketlerini yakından takip ediyorlar. Bu ülkelerin hemen hepsinin Türkiye'de bir basın temsilcisi bulunuyor. Bu ilginin tek sebebi tabiî ki, sadece merak değil. Bugün İslâm dünyasında ciddi bir lider eksikliği var. Fazla ifade edilmese de, Türkiye'ye yönelik ilginin altında bu yönde bir beklenti söz konusu. Bu beklenti, halklar nezdinde samimi bir umudu ifade etmekle birlikte, devletler düzeyinde dış ve hatta iç politikaları gözden geçirmeyi gerektirecek bir yeniden konuşlanmaya sebep oluyor tabiî olarak.

Ülkeler arasındaki siyasî ve ticarî ilişkilerin geliştirilmesinde Fuar'lar büyük önem arz etmektedir. Fuarlar sayesinde karşılıklı ticaret artmakta, ticaret beraberinde ikili ilişkilerin geliştirilmesini de getirmektedir. Fuarlar, ticarî imkânlar ve yeni açılımlar sunduğu için yurtdışından katılımcı ve ziyaretçileri cezbeder. Ancak MÜSİAD fuarına yönelik bu ilgiyi sadece ticarî potansiyelle izah etmek yeterli değil. Bugün İslâm ülkelerindeki işadamı ve sanayicilerin birbirleriyle iletişimi eskisine nispetle çok daha fazla önem taşıyor.

MÜSİAD

"Türkiye'nin son yıllarda uluslararası platformlarda takip ettiği etkin ve yoğun diplomasinin, özellikle bugüne dek Türkiye denince dudak büken Körfez ve Pasifik Havzası ülkelerinde ciddi bir tavır değişikliğine sebep olduğu anlaşılıyor. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle dış politikada komşu ülkelerle yakın ilişkilerin geliştirilmesi stratejisi çerçevesinde ikili ilişkilerin seyrinde bir dönüm noktası yaşanmış, siyasî ilişkilerde yaşanan yakınlaşma ticarî ilişkilerin de gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Bunun neticesi olarak da, komşu ülkelerin Türkiye'ye olan ilgisi artmıştır."

MÜSİAD Fuarı, İslâm Ülkeleri işadamları ve sanayicilerin faiz, uluslararası işlemlerde standart ve etik noksanlığı, mevzuat farklılıkları gibi ortak meseleleri de tartışmaları için güzel bir platform oluşturuyor. Şüphesiz ki, söz konusu edilen meseleleri aşmak için, ticarî ve yatırım amaçlı ilişkilerin artması, sivil toplum kuruluşlarının bu konulara el atması ve ilgili devletlerin bu yönde niyetleri ve politikaları olması gerekir. Dünya ekonomisinde, dünya ticaretinde Doğunun, Avrasya'nın payının giderek artmasına paralel olarak, fuarların da merkezi doğuya kayıyor. Büyük uluslararası fuarlar İstanbul, Moskova, Dubai, Tahran, Cidde, Şangay, Kahire, Karaçi gibi yeni merkezlere taşınıyor. Bu çerçevede İstanbul'da iki yılda bir düzenlenen MÜSİAD Fuarı da özellikle Afro–Avrasya ülkeleri arasında ikili ilişkilerin ve ticaretin geliştirilmesinde büyük bir rol oynuyor.

Üyelerinin birbirlerini tanıması ve ticarî işbirliğini geliştirmesi maksadıyla 1993 yılında İzmir Enternasyonal Fuar alanında başlayan MÜSİAD Uluslararası Fuarı, daha ilk yılında üyeler ve iş çevreleri tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmış, ayrıca halkımızın da teveccühü ile başarılı bir şekilde tamamlanmıştır.

İlk üçü İzmir'de, 9. İstanbul'da olmak üzere, 12 uluslararası fuar düzenleyen MÜSİAD, üyelerinin, iş çevrelerinin, halkımız ve yurtdışından sanayici ve işadamlarının yoğun ilgisi sayesinde önemli ilklere ve başarılara imza atmıştır. MÜSİAD Uluslararası Fuarı kısa bir geçmişe sahip olmasına rağmen, uluslararası şöhrete kavuşmuş ve binlerce işadamının buluştuğu bir iş platformu hâline gelmiştir. Uluslararası alanda yapılan çalışmalar ile ülkemize binlerce yabancı sanayici ve işadamı getirilmiş, üyelerinin uluslararası iş bağlantıları gerçekleştirmelerine de zemin hazırlanmıştır.

Daha kurumsallaşmış, daha kökleşmiş, daha modernleşmiş ve gelişmiş konumuyla, bu yıl MÜSİAD Fuar kervanı 12. defa yola çıkıyor. Bu fuarlarda Türkiye'nin yükselen değerlerini temsil eden işletmelerinin ürünleri ve hizmetleri ile Afro-Avrasya'nın ürünleri ve işadamlarının büyük buluşması gerçekleşiyor.

İlk tesis edildiği yıllarda basının "Medine Pazarı" olarak isimlendirdiği fuar, ilk yıllardan bu yana büyük bir güç kazanmış durumda. Başlangıçta bir panayır havasının hâkim olduğu fuar, yerli sermayenin yaşadığı gelişmeleri yansıtan bir ayna görevi gördü hep. Geleneksel değerleri barındıran iş âleminin yükseliş yıllarına yansıyan ilk heyecanını tüm renkleriyle yansıtabilmişti MÜSİAD fuarları.

Yıllar içinde MÜSİAD fuarının katılımcıları daha da profesyonelleşti. Bunun neticesi ve MÜSİAD'ın yoğun uğraşları sonucunda son fuarlar gerçek anlamda uluslararası fuar statüsünde gerçekleştirildi. MÜSİAD fuarları, bir anlamda Türkiye'ye vurulan ekonomik zincirleri kırma girişimidir. Her fuarda, altmışa yakın ülkeden 2 bin civarında işadamı, Türk sanayicisiyle buluşma ve karşılıklı iş yapma imkânına kavuşmaktadır.

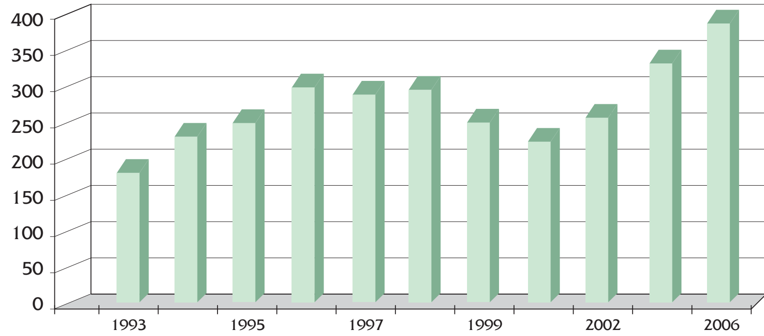

Fuarlar, ticarî imkânlar ve yeni açılımlar sunduğu için yurtdışından katılımcı ve ziyaretçileri cezbeder. Bugün İslâm ülkelerindeki işadamı ve sanayicilerin birbirleriyle iletişimi eskisine nispetle çok daha fazla önem taşıyor. MÜSİAD Fuarı, İslâm Ülkeleri işadamları ve sanayicilerin faiz, uluslararası işlemlerde standart ve etik noksanlığı, mevzuat farklılıkları gibi ortak meseleleri de tartışmaları için güzel bir platform oluşturuyor. Şüphesiz ki, söz konusu edilen meseleleri aşmak için, ticarî ve yatırım amaçlı ilişkilerin artması, sivil toplum kuruluşlarının bu konulara el atması ve ilgili devletlerin bu yönde niyetleri ve politikaları olması gerekir.

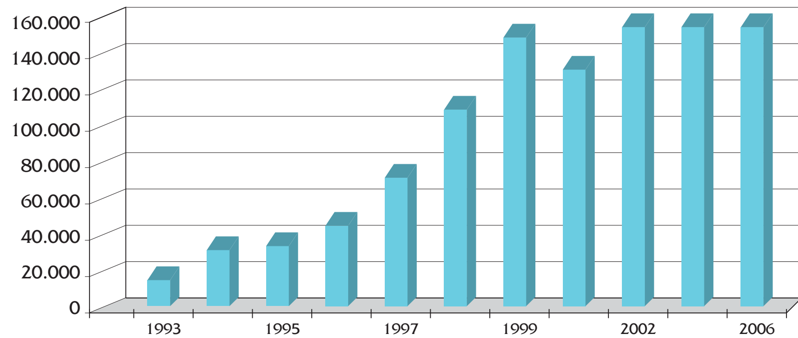
MÜSİAD Uluslararası Fuarı Ülkemizde düzenlenen fuarlar içinde, hem ziyaretçi, hem katılan firma sayısı, hem de yabancı işadamı stand ve ziyaretçi katılımı açısından en büyük fuarlardan biri olma başarısını da göstermiştir.

Bir sivil toplum kuruluşu olarak MÜSİAD, düzenlediği fuarlarla; üyelerimiz, iş

KATILIMCI FİRMA SAYISI

ZİYARETÇİ SAYISI

çevreleri, halkımız ve yurtdışından sanayici ve işadamlarının yoğun alakasını çekerek, önemli ilklere ve başarılara imza atmıştır. Gerek İzmir'de milli düzeyde yapılan ve gerekse İstanbul'da uluslararası boyutta yapılan fuarlara katılım, hem firma hem de ziyaretçi bazında her yıl büyük bir artış göstermiştir.

12. MÜSİAD Fuarını ise, 2.800 MÜSİAD üyesi 1.500 Genç MÜSİAD üyesinin yanı sıra, 65 ayrı ülkeden 2.500 yabancı sanayici-işadamı; birçok ülkeden bakan ve bürokratlar ile ülkemizdeki sanayici-işadamlarının yanı sıra esnaf ve vatandaşlarla birlikte, yaklaşık 170.000 kişinin ziyaret etmesi hedeflenmektedir.

Osman AKYÜZ
Türkiye Katılım Bankaları Birliği Genel Sekreteri

Körfez Sermayesinin Ülkemize Çekilebilmesi İçin Yapılması Gerekenler

Son beş yıl içerisinde petrol fiyatlarının 30 dolardan (Temmuz 2008 ayında) 147 dolara çıkması, halen de 120 dolar civarında olması sebebiyle petrol ihraç eden ülkelerin petrol gelirlerinde 4 kat artış olmuştur. Petrol ihraç eden ülkelerin ihraç ettiği petrolün yaklaşık yüzde altmışının Körfez ülkeleri tarafından ihraç ediliyor olması ve bu ülkelerin 2008 yılında 1.2 trilyon dolarlık ihracat yapacağının ifade edilmesi münasebetiyle, bu yıl içinde bölgeye 700 milyar dolar civarında kaynak akması beklenmektedir. 2007 yılında ise bu bölgenin petrol geliri 350 milyar dolardı.

Bu muazzam gelirin önemli bir bölümünü yurt dışı yatırımlarda değerlendirmekte olan Körfez ülkeleri, dünyanın birçok bölgesine doğrudan ve portföy yatırımı yapmaktadır. Son 4 yılda ülkemizde sağlanan ekonomik ve siyasî istikrar sayesinde daha önce yok denecek seviyede olan bölgeden gelen yatırımlarda, 2005 yılından itibaren hissedilir bir artış görülmüştür. Nitekim aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, Körfez bölgesinden 2005 yılında giren (özellikle Türk Telekom özelleştirmesi sebebiyle) doğrudan yatırım, toplam doğrudan yatırımın % 40' ı ile ilk sırada yer almıştır. 2006 yılında % 1,6'ya düşen Körfez payı, 2007 yılında tekrar yükselerek % 18.8'e çıkmıştır. Görüldüğü üzere muazzam petrol gelirlerine rağmen, bölgeden gelen doğrudan yatırım son derece yetersiz kalmakta ve artış konusunda önemli bir potansiyel vadetmektedir. Bu bölgeden gelen portföy yatırımı ise ancak İMKB bünyesinde hisse senetlerine yapılan ve tutarı tam olarak bilinmeyen yatırımlardan oluşmakta, ülkemizde bu bölgeye hitap edecek kamu borçlanma senedi henüz ihraç edilmediğinden bölge kökenli bono ve tahvil yatırımı bulunmamaktadır.

Körfezden gelen yatırımları doğrudan ve portföy yatırımları şeklinde ikiye ayırıp her iki grubun ayrı ayrı analiz edilmesi yerinde olacaktır.

Doğrudan Yatırımlar

Körfez bölgesinden ülkemize gelebilecek doğrudan yatırımların daha ziyade finans, inşaat ve emlak, telekomünikasyon, enerji, sağlık ve turizm sektörlerine yönelmesi beklenmektedir.

> **“Körfez bölgesinin bankacılıkta ilgi alanı daha ziyade katılım bankacılığına yönelik olmuştur. Halen ülkemizde faaliyet gösteren 4 katılım bankasının üçünün çoğunluk hissesi ile küçük çaplı ticarî bir bankanın mülkiyetinin tamamı Körfez sermayesine aittir.”**

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımında Avrupa Ülkeleri Önde

2005		2006		2007		2008 / 6	
Bölge	**Aldığı Pay**	**Bölge**	**Aldığı Pay**	**Bölge**	**Aldığı Pay**	**Bölge**	**Aldığı Pay**
Körfez	39.6	Avrupa	67.3	Avrupa	55.3	Avrupa	76.0
Avrupa	35.1	ABD	28.7	Körfez	18.8	Rusya	13.3
ABD	10.5	Rusya ve Ortaasya	2.0	ABD	10.8	Körfez	9.2
Rusya	9.4	Körfez	1.6	Rusya ve Orta asya	9.3	Uzakdoğu	1.5
Uzakdoğu	5.1	Diğer	0.3	Uzakdoğu	5.3	ABD	0.03
Diğer	0.3	Uzakdoğu	–	Diğer	0.5	Diğer	0

Kaynak: Ekonomist

Körfez bölgesinin **bankacılıkta** ilgi alanı daha ziyade katılım bankacılığına yönelik olmuştur. Halen ülkemizde faaliyet gösteren 4 katılım bankasının üçünün çoğunluk hissesi ile küçük çaplı ticarî bir bankanın mülkiyetinin tamamı Körfez sermayesine aittir. Halen özelleştirme aşamasında olan ve Eylül ayında açık artırmaya çıkacak olan Adabank'a yine Körfez sermayesinden grupların talip olduğu ve ihaleyi kazandıkları takdirde bu bankayı katılım bankası yapmak için otoriteye başvuracakları ifade edilmektedir.

• **İnşaat ve Emlâk** sektörü Körfez sermayesinin en çok ilgi duyduğu alandır. Türkiye bu konuda çok büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak Körfez sermayesi bu alana henüz yeterli ilgiyi göstermemiş, İstanbul'da bir Körfez ülkesi emirinin satın aldığı ve üzerinde çok özel bir proje gerçekleştirmek istediği taşınmazla ilgili olarak toplumda ortaya çıkan olumsuz atmosfer, Körfez sermayesini kısmen de olsa ürkütmüş, bölgeden emlâk sektörüne yönelik yeni sermaye girişi yavaşlamıştır. Körfez sermayesinin inşaat sektöründe ilgi duyacağı en önemli alan konut ve özellikle lüks konuttur.

Bugün Körfez ülkelerinde varlıklı kişilerin hemen tamamının Batı ülkelerinde önemli malikane ve lüks konutları mevcuttur.

“Körfez sermayesinin inşaat sektöründe ilgi duyacağı en önemli alan konut ve özellikle lüks konuttur. Bugün Körfez ülkelerinde varlıklı kişilerin hemen tamamının Batı ülkelerinde önemli malikane ve lüks konutları mevcuttur. Ve bunların sahipleri oralara her yıl milyarlarca dolarlık para bırakmaktadır. Bizim ülkemiz doğal güzellikler yönünden onlardan daha iyi durumdadır. Ayrıca Körfez halkı ile aramızda kültürel yakınlık bulunmaktadır.”

Ve bunların sahipleri oralara her yıl milyarlarca dolarlık para bırakmaktadır. Bizim ülkemiz doğal güzellikler yönünden onlardan daha iyi durumdadır. Ayrıca Körfez halkı ile aramızda kültürel yakınlık bulunmaktadır. Diğer taraftan şehirlerdeki kentsel dönüşüm ve toplu konut projeleri önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu sahalara Körfez sermayesini çekmek için hem hükümetler arası hem de sektör ve firma bazında yoğun temaslar gerekmektedir.

• **Telekomünikasyon** sektöründe 2005 yılında gerçekleşen Türk Telekom özelleştirmesi sonucunda adı geçen firmanın % 51 hissesinin Körfez kökenli bir firma tarafından satın alınması, aynı yıl doğrudan yabancı sermaye içerisindeki Körfez payının % 40 dolayına çıkmasını sağlamıştır. Türk Telekom'u alan firma, gerek yeni altyapı yatırımlarını tamamlamak, gerekse sektördeki özel GSM firmalarının şiddetli rekabeti ile baş edebilmek için devamlı yatırım hâlindedir ve bu yatırımların, gerek sektördeki rekabetin hızlanması, gerekse yeni ürün ve teknolojilerin geliştirilmesi paralelinde artarak devam etmesi beklenmektedir.

• **Enerji** Türkiye'de en fazla yatırım yapılan ve gelecekte en fazla yatırım yapılacağı kesin gözüyle bakılan sektörlerin başında yer almaktadır. Körfez sermayesi bu yatırımlara ilgisiz kalmamakta ise de henüz somut işbirliği ve yatırım faaliyetleri başlamamıştır. Gerek nükleer enerji, gerekse rüzgâr, termik ve hidrolik santrallerin inşasında Körfez sermayesi önemli bir kaynak oluşturabilir. Bu münasebetle hem sektörün önündeki engellerin kaldırılmasının (daha ziyade fiyatlandırmada görülen bu engeller bu yılın ikinci yarısında önemli ölçüde kaldırılmış bulunmaktadır) hem de bölgeden beklenen yatırımlar için Körfez yatırım fonları ile sektör ve firma bazında temaslara hız verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

• **Sağlık** sektörü ülkemizde en hızlı gelişen sektörlerden birisidir. Sağlıkta hem yeni yatırımlar yoluyla Körfez sermayesinin çekilmesi hem de bu bölgedeki halkın sağlık konusundaki ihtiyaç ve taleplerinin karşılanması büyük önem taşımaktadır. Son zamanlarda ülkemizin en önde gelen bir sağlık kuruluşunun yüzde altmış hissesinin Körfez sermayesi tarafından satın alınması Körfez sermayesinin sağlık sektörüne ilgisinin bulunduğunu göstermektedir. Körfez sermayesinin bu sektöre girişinin daha ziyade mevcut sağlık şirketlerinin satın alınması ya da onlara ortak olunması şeklinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Özel sektörümüz bugün sağlıkta çok iyi bir noktaya gelmiş ve ileri ülkeler seviyesinde sağlık hizmeti sunan sağlık komplekslerine sahip olmuştur. Türkiye bu konuda pazarlamaya çok önem vermeli ve bu bölgedeki halkın sağlık ihtiyaçlarının ülkemizden karşılanması sağlanmalıdır. Bu bölgedeki rotanın Avrupa ve Amerika'dan kısmen de olsa ülkemize çevrilmesi durumunda önemli ölçüde gelir sağlanması mümkündür. Bunun için hem hükümet hem de özel sektör nezdinde temaslara ağırlık verilmelidir.

• **Turizm** sektörü de ülkemizin en hızlı gelişen ve en çok gelir sağlayan sektörlerinin başında yer almaktadır. Körfez sermayesinin ilgisinin bu alana çekilmesi ve bu bölgeye ülkemiz turizm sektörünün pazarlanması sonucunda önemli miktarda gelir sağlanması mümkündür. Ülkemize gelen turist sayısında Körfez bölgesinin payının % 3 dolayında bulunması, bu bölge halkının dış seyahatte tercih ettiği ülkeler arasında ülkemizin bulunmadığını göstermekte ve bu konuda çok çalışılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Kaldı ki ülkemizle Batı ülkelerinin, özellikle Fransa, İtalya, İngiltere hatta Yunanistan'ın turizm sezonunda Körfez bölgesi yoğunluğu açısından çıplak gözle dahi karşılaştırılması hâlinde ülkemizin bu konuda ne kadar geri kaldığı kolayca anlaşılacaktır. Her şeyden önce Körfez sermayesi ile, bölgeye hitap edecek ortak turizm projelerinin gerçekleştirilmesi ele alınmalıdır. Ayrıca bu bölge halkına her türlü araçla ülkemizin turizm potansiyelinin pazarlanması, yine bu bölge halkının arzu ve ihtiyaçlarına hitap eden turizm alt ve üst yapısının oluşturulması yararlı olacaktır.

Portföy Yatırımları

Ülkemizin borç stokunun millî gelire oranı düşük olmakla birlikte ortalama vadenin kısa (30 ay dolayında) olması hem faizlerin yüksek oranda oluşmasına yol açmakta hem de bütçe üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bunun sonucunda da istihdam ve temel girdi maliyetleri üzerindeki ağır kamu yükleri azaltılamamakta ve diğer ülkeler, özellikle de kendileri ile rekabet ettiğimiz ülkeler seviyesine indirilememektedir. Ayrıca memur, işçi ve emeklilere yeterli ücret verilemediği ve işsizlik sorunu devam ettiği için sosyal sıkıntılar azaltılamamaktadır. Bunun çaresi ülkemize ilâve iç ve dış kaynak bulmaktan geçmektedir.

Dış kaynak sıcak para veya portföy yatırımı yoluyla gelmekte ise de, bu kaynaklar

MÜSİAD

kısa vâdeli enstrümanlara yöneldiği için borcumuzun vadeye yayılması mümkün olamamaktadır. Halbuki dolaylı yatırım şeklindeki dış kaynağın daha uzun vâdeli olması durumunda, hazinenin borç çevirme yeteneği artacak; bu durum faiz oranlarını aşağı çekip, vâdeyi uzatarak kamu borcunun bütçe üzerindeki yükünü azaltacaktır. Körfez bölgesinde oluşan yaklaşık 2 trilyon USD değerindeki fonlar ülkemizin aradığı uzun vâdeli dış kaynak için önemli çıkış yolu olabilecektir. Bunun için de bu bölgeye hitap edecek borçlanma enstrümanlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu enstrümanlara Körfez ilgisinin çekilebilmesi en azından başlangıçta bunların hazine garantili olması ve ikincil piyasasının oluşması (Mevcut DİBS' ler gibi) gerekmektedir. Bu tür borçlanma senetlerinin bilâhare özel ya da TOKİ gibi kamu sektörü kuruluşları tarafından da çıkarılması mümkündür. Halen dünyada özellikle Malezya, BAE gibi bazı İslâm ülkelerinde çıkarılan ve hacmi 90 milyar dolar civarına ulaşan faizsiz menkul değerler ülkemizde henüz çıkarılamamıştır. Malezya'nın tek başına ihraç ettiği menkul değer miktarı toplam bononun % 60'ını oluşturmaktadır. Bu bonoları sadece İslâm ülkeleri çıkarmamakta, İngiltere ve Almanya gibi ülkeler de çıkarmaktadır. Bu arada, Çin ve Japonya'da da bu menkul değerlerin çıkarılması için otoriteler gerekli izni vermiş bulunmaktadır.

Çin ve Japonya'da dahi çıkarılma aşamasında bulunan bu enstrümanların ülkemizde de bir an önce çıkarılarak hem katılım bankalarımıza likit fazlalıklarını verimli olarak değerlendirme imkânı sağlanmalı, hem de hazineye uzun vâdeli ve alternatif borçlanma imkânı kazandırılmalıdır.

İslâm Ülkeleri Dış Ticarette İşbirliğine Gitmelidir

İslâm ülkeleri önemli bir ticari potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli mümkün olduğu ölçüde kendi aralarında değerlendirmeleri hâlinde refah ve zenginlikleri artacaktır. Bu potansiyelin değerlendirilmesi, gerek devletler arasında gerekse meslek örgütleri ve firmalar arasında birebir görüşme ve temaslar sayesinde mümkün olacaktır. Nitekim son 5 yılda hükümetimizin özellikle komşu ülkelerle yaptığı sıkı temaslar sonucunda komşularımızla ticari ilişkiler beşer onar misli artış göstermiştir. Diğer taraftan Hükümetimizin ve ülkemizin önde gelen meslek kuruluşlarının Afrika ülkeleri ile birkaç yıldır yaptığı sıkı temaslar sonucunda bu ülkelerle olan dış ticaretimiz çok hızlı bir gelişme göstererek yıllık 13 milyar dolara ulaşmış, bazı ülkelerdeki artış oranları % 500'ün üzerine çıkmıştır. Birkaç yıl sonra bu hacmin 30 milyar dolarlar seviyesine çıkacağı öngörülmektedir. Önceki senelerde aleyhimize olan dış ticaret dengesi 2008'den itibaren lehimize dönmeye başlamıştır. Bunun en önemli sebebi, bu ülkelere daha ziyade katma değeri yüksek olan sanayi ürünleri satarken, onlardan daha ziyade hammadde ithal edilmesinden kaynaklanmıştır.

> **"İslâm ülkeleri önemli bir ticari potansiyele sahiptir. Bu potansiyeli mümkün olduğu ölçüde kendi aralarında değerlendirmeleri hâlinde refah ve zenginlikleri artacaktır. Bu potansiyelin değerlendirilmesi, gerek devletler arasında gerekse meslek örgütleri ve firmalar arasında birebir görüşme ve temaslar sayesinde mümkün olacaktır."**

Diğer taraftan yılda 600-700 milyar dolar petrol geliri bulunan Körfez ülkelerine yapılan ihracat da, oldukça yetersiz olup, bunun artırılması için, siyasî, örgütsel ve birebir firma bazlı temaslara hız verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan ihracatçımızın ve sanayicimizin en önemli sorunu olan aşırı değerlenmiş YTL, ya da aşırı düşmüş döviz kuru sorununa mutlaka çözüm bulmak gerekmektedir.

Dr. Adnan BÜYÜKDENİZ
Albaraka Türk Genel Müdürü

Körfez Sermayesi

Körfez'de biriken sermayenin çevre ekonomileri de etkisi altına alması kaçınılmaz. Bu meyanda özellikle bu ülkelerle ticari veya taahhüde dayalı hizmet ilişkisi bulunan ülkeler, bölgedeki bu yükselişten nasipleniyor. Yine bu çerçevede bu ekonomilere yavaş da olsa bir sermaye akışı gözlemleniyor. Ancak Körfez sermayesi, beklemekle gelecek tipte bir sermaye değil. Ülkemiz için anahtar kavramlardan biri haline gelen bu kaynağı, ülke ekonomisine kazandırmanın yolu ilişkilerin pekiştirilmesinden geçiyor.

Körfez ülkelerinde yatırımların farklı alanlara yöneldiğini görüyoruz. Bazı ülkelerde özellikle finansal ürünlere talep artarken, bazılarında gayrimenkulün, bazılarında ise sınai yatırımların ön plana çıkabildiğini görüyoruz.

Türkiye tüm bu alanlarda Körfez sermayesini çekebilecek yatırım alanlarına sahip. Ancak bölge insanı nezdinde, geçmiş iktisadi tecrübesi pek de istikrarlı olmayan bir Türkiye'ye yatırım, özellikle de nakde çevirme potansiyeli dar veya aracın performansını şeffaf bir şekilde izleme imkânı kısıtlı ise, pek cazip gözükmüyor.

Bunu yıkmanın tek yolu güven tesis etmek. Bu ise uzun vadeli ve hata kabul etmeyen bir süreç. Bu konuda öncelikle devletin yapması gerekenler var. Türkiye'nin bölge insanına tüm detayıyla anlatılabilmesi gerek. Başta devletin borçlanma ve gelir senetlerinin bölgeye ihracı, bölge insanının Türk yatırım araçlarına ısınmasını temin edecektir. Yine Hazine garantili kimi projelerin bölgede tanıtılması ve pazarlanması, yabancılık eşiğinin aşılmasına katkı sağlayacaktır.

Aynı zamanda Körfez bankaları ile Türk bankalarının karşılıklı iletişiminin gelişmesi gerekir. Birbirine yabancı iki bankacılık piyasasının olduğu bir ortamda, bireysel yatırımcıların yekdiğerinin yatırımına destek olmaya çalışması fazla anlamlı olmayacaktır. Son olarak özel kesimin de Körfez'e yönelmesi sağlanabilir. Bölge finansal piyasalarına tahvil, varlığa dayalı menkul kıymet, hisse senedi ihracı, tahmin edildiği kadar zor değil.

Birkaç büyük şirketin öncülüğünden sonra bu araçlarla önemli miktarlarda talep gelebilir. Yine mümkün gözüken bir yol da, gayrimenkule dayalı projelerin buralarda pazarlanmasıdır. Tematik tatil köyleri, iskâna yönelik siteler, hastaneler ve alışveriş merkezleri ilgi çekecektir.

> **"Bölge finansal piyasalarına tahvil, varlığa dayalı menkul kıymet, hisse senedi ihracı, tahmin edildiği kadar zor değil. Birkaç büyük şirketin öncülüğünden sonra bu araçlarla önemli miktarlarda talep gelebilir. Mümkün gözüken bir yol da, gayrimenkule dayalı projelerin buralarda pazarlanmasıdır. Tematik tatil köyleri, iskâna yönelik siteler, hastaneler ve alışveriş merkezleri ilgi çekecektir."**

Yunus NACAR
Türkiye Finans Genel Müdürü

"Ülkemiz, Körfez Sermayesi İçin Cazip Bir Merkez"

11 Eylül 2001 sonrası yaşanan hadiselerin ardından, Avrupa, Ortadoğu ve ön Asya ülkelerini kapsayan coğrafyada Türkiye bir çekim alanı hâline gelerek, "bölgesel ekonomik merkez" olma fırsatını tekrar elde etmiştir. Bu çerçevede sizce, Körfez sermayesinin ülkemize gelmesini sağlamak amacıyla neler yapılmalıdır? Nasıl bir strateji izlenerek hangi çalışmaların üzerinde durulması gerekir?

11 Eylül'de yaşanan terörist eylemlerin ardından dünya ekonomisinde büyük değişiklikler yaşandı. Terörist eylemlere tepki ve artan güvenlik önlemlerinin özellikle körfez bölgesi yatırımcılarında yarattığı olumsuz ortam sebebiyle, Körfez sermayesinin önemli bir kısmı Amerika ve Avrupa bölgesinden çıkış yaptı. Artan petrol fiyatlarının da etkisiyle bahsedilen ülkelerden çıkış yapan sermaye için elbette ki yeni yatırım alanları bulmak gerekiyordu. Bu amaçla, Körfez bölgesi yatırımcıları çeşitli piyasalarda analizler yaptılar. Son yıllarda ülkemizde tek partili iktidarın getirdiği siyasî istikrar ve para politikalarında programa olan bağlılığın neticesinde ülke ekonomisinde ciddi manâda olumlu gelişmeler izlendi.

Ülke ekonomisinde yakalanan istikrar ortamı yabancı yatırımcıların ve özellikle az önce bahsettiğim Körfez bölgesi yatırımcılarının dikkatini çekti. Bu çerçevede 2001 yılından itibaren ülkemizde doğrudan yatırımlarda ciddi artışlar yaşandı. Bu dönemde birçok uluslararası firma gerek ülkemizdeki firmalarla ortaklık yoluna giderek, gerek doğrudan satın almalar gerçekleştirerek ülkemize giriş yaptılar. Ülkemize olan bu ilginin her geçen gün artarak devam ettiğini gözlemliyoruz. Son dönemde siyasî alanda yaşanan gerginliklerin elbetteki bir takım olumsuz yansımaları oldu.

MÜSİAD

Ancak belirsizliklerin ve gerginliklerin kaybolmasının ardından bu ilgide yeniden bir canlanma olduğunu gözlemlemekteyiz.

Ülkemizdeki şirketlere olan yabancı ilgisi konusunda görüşlerimi az önce belirtmiştim. Bu kapsamda Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi Suudi Arabistan'ın en büyük bankası The National Commercial Bank'a (NCB) satıldı. Ülke ekonomimiz için büyük katkıda bulunan bu satış, faizsiz bankacılık alanında defter değerine göre dünyanın en büyük satışlarından biri olarak gerçekleşti. Bu da yabancı yatırımcıların ülkemize ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir.

Türkiye Finans olarak gerek satış döneminde, gerekse satışın gerçekleşmesinin ardından alanında uzman birçok uluslararası bankacıyla temasta bulunduk. Bu görüşmeler sonrasında uluslararası bankacılık alanında tecrübelerimizi artırdık. Bunun yanında ülkemizin uluslararası piyasalarda tanınırlığını da artırmaya yönelik çalışmalar yaptık.

Bu satınalma sürecinde birçok yabancı yatırımcıyla temasta bulunma şansını yakaladık. Bu görüşmelerde yabancı yatırımcılarda ülkemize yönelik bir ilgi olduğunu ve bu ilginin büyük bir güvene dayandığını müşahede ettik.

Aslında bu noktada bir konuya dikkat çekmek istiyorum. Zaman zaman ülkemizde yakın zamanlarda bir kriz yaşanacağı, ekonomik göstergelerin kötüye gittiği, cari açıktan dolayı önümüzde büyük riskler olacağı gibi kötümser senaryolar yayılmaktadır. Ama yabancı yatırımcılarla yaptığımız görüşmelerin hiçbirinde bu tarz bir söylemle karşılaşmadık. Onların ülkemize gösterdiği güvenin yarısını biz kendi içimizde göstersek, olumsuz düşüncelerden sıyrılarak, üretmeye odaklansak çok da hagüzel gelişmeler yaşayacağımıza, ülke olarak çok daha fazla kalkınacağımıza inanıyorum.

Biz Türkiye Finans olarak Körfez sermayesinin ülkemize gelmesi için çok çeşitli çalışmalar yapıyoruz. İnanıyoruz ki, bizim gerçekleştirdiğimiz NCB ortaklığı, diğer körfez bölgesi yatırımcılarının da ülkemize gelmesine vesile olacaktır. Gerek biz, gerekse NCB yöneticileri her fırsatta ülkemizin yatırımlar için ne kadar cazip bir ülke olduğunu ve ileride çok daha güzel gelişmelerin olacağına inanıyoruz.

Doğrudan yatırımların yanında elbette farklı yatırım enstrümanlarını da bu yatırımcıların önüne koymak gerekir. Budoğrultuda, bugünlerde gündemde olan "gelir ortaklığı senetleri" konusu var.

Faizsiz yatırımları tercih eden Körfez bölgesi yatırımcıları her görüşmemizde bize bu konunun hayata geçirilmesi konusunda çağrıda bulunuyorlar. Dünyada oldukça yoğun bir ilgiyle karşılaşan ve faizsiz kazanç isteyen yatırımcıların gözdesi olan "sukuk" konusunda siyasî otoritenin hızlı davranması gerektiğini ve gerekli yasal düze nlemelerin hayata geçirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Körfez sermayesinin ülkemizdeki şirketlere olan ilgisinin "gelir ortaklığı senetleri"nden sonra yatırım bankacılığı alanında da hızla artacağını ve bu aşamadan sonra farklı yeni yatırım enstrümanlarıyla daha da yoğun bir ilgi yaşayacağımızı söyleyebilirim.

"Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi Suudi Arabistan'ın en büyük bankası The National Commercial Bank'a (NCB) satıldı. Ülke ekonomimiz için büyük katkıda bulunan bu satış, faizsiz bankacılık alanında defter değerine göre dünyanın en büyük satışlarından biri olarak gerçekleşti."

Ünal KABACA
Bank Asya Genel Müdürü

Körfez Sermayesi İçin Ortam Çok Müsait

Körfez sermayesi ve bu sermayenin ülkemize çekilmesi, 1983'te rahmetli 8. Cumhur Başkanımız Sayın Turgut Özal'ın iktidara gelmesinden bu yana zaman zaman ülkemizin gündemine gelmektedir.

Özal hükümetinin Kasım 1983'te kurulmasından sonra yaptığı ilk icraatlardan biri, Özel Finans Kurumları kararnamesini çıkartarak yastık altı parayla birlikte Körfez sermayesini ülkemize çekmenin altyapısını hazırlamaktı. Bu amaç kısmen gerçekleşti; Arap yatırımcılar bugün üç katılım bankasının ana ortağı durumundalar; başta gayri menkul olmak üzere, önemli yatırımları var. Ancak sahip oldukları, yönettikleri varlıklar dikkate alındığında, Türkiye'ye gelen kısmın çok cüzi olduğu görülüyor. Gelen rakamın düşük olmasında, Türkiye'nin uzun yıllar yaşadığı istikrarsızlık büyük rol oynamıştır.

İçinde bulunduğumuz dönemde hem Türkiye siyasî ve ekonomik istikrarı yakalamış durumda hem de artan petrol fiyatları dolayısıyla Körfez'de çok büyük fonlar oluşmuştur. Dolayısıyla Körfez sermayesinin ülkemize gelmesi için ortam çok müsait bir durumda.

Öncelikle, yatırım ortamını iyileştirici faaliyetlerin hız kesmeden devam etmesi gerekli. Arap sermayesine yönelik olarak kamu oyundaki hatalı algılamaların ve olumsuz yönlendirmelerin giderilmesine yönelik çaba sarf edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Batılı ülkelerin dahi borçlanma amacıyla faizsiz menkul kıymetler ihraç ettiği ve bu pazarın her geçen yıl büyüdüğü biliniyor. Türkiye de kendi şartlarına uygun, faizsiz kira sertifikası, gelir ortaklığı senedi benzeri menkul kıymetler geliştirerek, hem kamunun hem de özel sektörün kaynak ihtiyacına çözüm bulabilir. Bu tür menkul kıymetler, katılım bankalarının likit varlık olarak tutabileceği önemli bir alternatif teşkil edebilir.

“Batılı ülkelerin dahi borçlanma amacıyla faizsiz menkul kıymetler ihraç ettiği ve bu pazarın her geçen yıl büyüdüğü biliniyor. Türkiye de kendi şartlarına uygun, faizsiz kira sertifikası, gelir ortaklığı senedi benzeri menkul kıymetler geliştirerek, hem kamunun hem de özel sektörün kaynak ihtiyacına çözüm bulabilir. Bu tür menkul kıymetler, katılım bankalarının likit varlık olarak tutabileceği önemli bir alternatif teşkil edebilir.”

Prof. Dr. Nevzat YALÇINTAŞ

"Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Müslümanlarına İlgi Duymalı"

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ile İKT ve EMU (European Muslim Union) hakkında konuştuk:

İslâm ülkeleri arasındaki ekonomik-sosyal ilişkileri yeterli buluyor musunuz? Bu çerçevede, Türkiye'nin İslâm ülkeleriyle, gerek hükümet ve gerekse işadamları olarak işbirliği ve sorumluluklarını değerlendirir misiniz?

Öncelikle, böyle önemli bir konuda bizim görüşlerimize de teveccüh gösterdiğiniz için teşekkür ediyorum. Öncelikle İslâm dünyası derken neyi kastediyoruz? Bunu açıklığa kavuşturmak lâzım. İki tip ülkeyi kastediyoruz. Birisi Atlantik okyanusundan Japon denizi sahillerine kadar uzanan bir orta kuşakta yani Fas, Cezayir oradan başlayıp, Mısır, Türkiye ve Filipinler'e kadar uzanan ve doğudaki Müslümanları da içine alan geniş alandaki ülkeler topluluğudur. Geniş alan dememin sebebi, mesela Filipinleri ele alalım. Filipinler ve Hindistan'da ekseriyetle Müslüman olmayan kitleler vardır ama mesela Hindistan'daki Müslüman sayısı pek çok ülkenin daha da üstündedir. 100 milyonu aşmış, 150 milyona ulaşmıştır. 150 milyona sahip kaç tane İslâm ülkesi var?

Geniş anlamda İslâm kuşağı, Atlantik'ten başlıyor Kafkasya'ya oradan Büyük okyanusa, Japon sahillerine varana kadar bir orta kuşak. Bunun güneyinde Afrika sahrasının altında bir devletler topluluğu var ki, siyah Afrika devletleridir. Bunlar da ekseriyetle, ya Hıristiyan veya animisttir. Bunun üzerinde, yani Akdeniz, Karadeniz ve Hazar Denizi içinde bir Kuzey kuşak var. Kuzey ülkeleri ve Avrupa buna dahildir. Sonra, Kuzey Amerika ve Kanada, bunlar da İslâm kuşağının dışında kalır. Ortadaki kuşak İslâm kuşağıdır. Bu ana coğrafyanın dışında İslâm ülkeleri dediğimiz bir iki ülke daha var. Mesela Güney Amerika'da Surinam.

> **"İslâm Konferansı Teşkilâtının kurucuları arasında Türkiye de var. Sonra teşkilât gelişti. Bu güzel bir olaydır. Rakam 56 ülkeye ulaşmıştır. Siz de, MÜSİAD olarak o ülkeleri fuarlarınıza, toplantılarınıza davet ediyorsunuz. Son olarak Pakistan'daki bir fuara gittiniz. Yani teşkilât olarak siz de İslâm Konferansı Teşkilâtı içinde sayılırsınız."**

MÜSİAD

Bu Müslümanların muhacir olarak geldikleri bir İslâm topluluğunun geliştiği yerdir Surinam. Bu coğrafi olarak İslâm ülkeleri, 60 küsur. Bir de bunun organize olmuş İslâm ülkeleri adı altında toplanmış ülkeler vardır. Bunlar İslâm Konferansı Teşkilâtı içinde yer almışlardır. 1969'da Ramah'da yapılan İslâm ülkeleri konferansında, rahmetli şehit Faysal'ın teklifiyle bir araya gelmişlerdir. O elim olaydan sonra yani Mescid-i Aksa'nın kasten yakılmasından sonra, İslâm ülkelerinde büyük bir heyecan büyük bir üzüntü ve ardından, bir şeyler yapmalıyız diye bir irade doğmuştur.

İslâm Konferansı Teşkilâtının kurucuları arasında Türkiye de var. Sonra teşkilât gelişti. Bu güzel bir olaydır. Rakam 56 ülkeye ulaşmıştır. Siz de, MÜSİAD olarak o ülkeleri fuarlarınıza, toplantılarınıza davet ediyorsunuz. Son olarak Pakistan'daki bir fuara gittiniz. Yani teşkilât olarak siz de İslâm Konferansı Teşkilâtı içinde sayılırsınız.

Bu çerçeve içerisinde Türkiye daima hazır bulundu. Ön safta teşkilât aynı zamanda yan önemli kuruluşlar da kurdu. İşte İslâm Kalkınma Bankası bunlardan biri. İslâm Kalkınma Bankası, ana çerçeve olarak İslâm Konferansı Teşkilâtının bir müessesidir. Burada IRCICA diye bir kuruluş var. Tarih ve kültür araştırmaları ile ilgilenen. Aynı zamanda ekonomik olarak muhtelif ülkelerde İslâm Konferansı Teşkilâtı'nın çeşitli ülkelerde kuruluşları vardır. Bunlar pek bilinmediği için söylüyorum. Böyle bir eğitimde, kültürde, vasıflı insan yetiştirmede, bankacılık alanında İslâm inancının prensiplerine uygun olarak işleyen kuruluşlardır. Bir iş ağı kurulmuştur. İslâm inancı açısından teknik olarak bu anlaşılıyor şimdilik.

Türkiye kurucu olan bir ülkedir. Temsil edilmektedir devamlı. Fakat bunun başkanlığına bir kere talip oldum. Teşkilât üç ana kategoriye ayrılmıştır. Üç halka vardır içinde. Birincisi Arapça konuşan Arap ülkeleri.

> **"İslâm Konferansı Teşkilâtı'nın çeşitli ülkelerde kuruluşları vardır. Bunlar pek bilinmediği için söylüyorum. Böyle bir eğitimde, kültürde, vasıflı insan yetiştirmede, bankacılık alanında İslâm inancının prensiplerine uygun olarak işleyen kuruluşlardır. Bir iş ağı kurulmuştur. İslâm inancı açısından teknik olarak bu anlaşılıyor şimdilik. Türkiye kurucu olan bir ülkedir."**

İkincisi Arapça'nın dışında başka dil konuşan ülkeler; Afrika ülkeleri yani Fransızca, Portekizce, İngilizce konuşan ülkeler var. Bir grubu bunlar teşkil ediyor. Bir de birden çok dilde konuşan ülkeler var. Türkiye de bunlardan biri. Malezya, Endonezya gibi ülkelerde, bu üç lisan aynı zamanda resmî dil olarak seçilmiştir. Her yıl genel seçimlerde rotasyon usulü devam eder. Bir dönem diyelim ki, Arapça konuşan ülkeler arasından bir başkan seçilir. Onun dönemi bitince, Afrika ülkeleri arasından seçilirler. Onun dönemi bitince de, dili İngilizce olan ülkelerden seçilir.

İslâm Teşkilâtı dediğimiz zaman resmen anlaşılan bu. Ama bunun dışında İslâm ülkeleri var, İslâm toplulukları var. Bunların bazılarıyla müspet ilişkiler var. Bosna-Hersek de zannediyorum üye olmuş. Ama bu teşkilât ilk çıktığında üye değildi. Yani bu zaman isteyen bir şey. Böyle bir durum var. Arnavutluk uzun süre teşkilâtın üyesi değildi. Büyük ekseriyeti Müslüman olan bir ülke. Sonra o da oldu. Demek istiyorum ki, İslâm ülkesi sıfatına layık olduğu hâlde üye olmayan ülkeler vardır.

Bunlar da olacak. Bunların sayıları normalde aşağı yukarı 2 milyarı bulmaktadır. Dünya nüfusu 6 milyarı biraz geçtiğine göre, demek ki bunun 1/3'ü İslâm ülkesi yani %33-34 dünya nüfusunu Müslümanlar teşkil ediyorlar.

> Türkiye uzun süre İKT'de hep bir alt seviyede temsil edildi. Bu ne demek? İKT'nin bir seviyesi de zirve'dir. Bu teşkilât her sene veya her iki senede bir toplantı yapar. Zirve; ana kararları alır. Zirve kelimesinin mânâsı da odur. Devletlerin en üst seviyede temsil edildiği bir kuruldur. Yani krallar, emirler, reisicumhurlar temsil eder. Biz daima bir alt seviyede temsil edilmişizdir.

İKT'nin başına Ekmeleddin İhsanoğlu'nun gelmesiyle birlikte başlayan süreçte, Türkiye İslâm coğrafyası üzerindeki etkisi, yükümlülükleri, sorumlulukları açısından ön plana çıktı. Bu açıdan baktığımızda Türkiye, İslâm ülkelerinin hem ekonomik hem de sosyal ilişkilerini geliştirmesi açısından nasıl bir noktada durmaktadır?

Aslında çok ideal bir noktada değiliz. Çünkü hiçbir zaman tam olarak İKT'yi ve bunun fonksiyonlarını benimseyen bir zihniyet yönetime hakim olmamıştır. Bunun bazı örneklerini verirsek daha kolay anlaşılır. İKT organları var. Bir merkez organı; bu Cidde'dedir. İslâm Konferans Merkezi hâline dönüştürüldü. Eskiden İslâm Konferansı ili idi, teşkilât söz konusu değildi. Cidde'de bir kere zaaf oradan başlar. Biz Cidde'de almamız gereken sorumluluğu almıyor, çalıştırmamız gereken kadar elemanı çalıştırmıyoruz. Bir iki kişiyi sadece nazar boncuğu gibi orada bulunduruyoruz. Bizim ana teşkilâtın içinde, bir holding düşünün, ana merkezi var ve şubeleri var. Her şubenin en etkili olacak şekilde çalışması esastır. Ana merkezin de çalışması esastır. Bizde zaaf oradan başlar, Türkiye formalite icabı bir iki kişi bulunduruyor. Onlar bilgi veriyorlar, katılıyorlar, dokümanları veriyorlar filan. İkincisi; Türkiye uzun süre İKT'de hep bir alt seviyede temsil edildi. Bu ne demek? İKT'nin bir seviyesi de zirve'dir. Bu teşkilât her sene veya her iki senede bir toplantı yapar. Zirve; ana kararları alır. Zirve kelimesinin mânâsı da odur. Devletlerin en üst seviyede temsil edildiği bir kuruldur. Yani krallar, emirler, reisicumhurlar temsil eder. Biz daima bir alt seviyede temsil edilmişizdir. Cumhurbaşkanları gittiğinde başbakan gidiyor, başbakanların gittiği yere dışişleri bakanı gidiyor. Hep bir alt seviyede. Dışişleri bakanı gideceğine, müsteşar gidiyor.

Ülkemize gelen Körfez sermayesi 1.6 Milyar Dolara ulaştı. Körfez sermayesi dediğimiz ülkeler de İslâm ülkeleri. Ekonomik açıdan bir teveccüh oluşturmak önemli. Bu zamana kadar Türkiye'ye sermaye açısından bir teveccüh olmuş değildi. Bu açıdan baktığımızda ikili ilişkilerin iyiye doğru gittiğini söyleyebilir miyiz? İkili ilişkileri geliştirmek noktasında ne gibi önerileriniz olabilir?

Türkiye ile İslâm ülkeleri arasında bir iyileşme var şüphesiz. Bir karşılıklı teveccüh var ama bu fevkalâde yetersiz. Siz çok iyimser şekilde ifade ettiniz. 1,6 milyar, o ülkelerin kapasiteleri düşünülürse bizde bir tabir var, "dişinin kovuğuna yetmez" derler. Bu fevkalâde azdır. Eğer rakam buysa çok yazıktır. Ama bazen olumsuzluklara bakıp geri kalmamak lâzımdır. Çünkü orada büyük bir potansiyel var.

MÜSİAD

Bu potansiyeli genellikle Batı ülkeleri kullanmışlardır. Hem de Müslüman olan ülkeleri kullanmışlar, binlerce kilometre uzaktaki ülkeler kullanmışlardır. Türkiye gibi sermayeye ihtiyacı olan, endüstri kapasitesi oldukça yüksek, yatırım imkânları fazla olan, dünyaya açılma bakımından bütün diğer İslâm ülkelerini geçmiş olan bir ülke bu potansiyelden istifade edememiştir. Biz petrol ihraç etmiyoruz. Ulaştığımız rakamlar bizim sanayici ve işadamlarımızın alnının teriyle çalışıp didinip yaptıkları ihracattır. Dolayısıyla bu kapasiteyi bizim tüccarımız, işadamımız, sanayicimiz kullanırsa, hem onların lehinedir, hem bizim lehimizedir. Geliştirmek lâzım. Olmuyor, olmadı, beceremedik dememek lâzım. Gerektiği kadar kavramak lâzım. Bu sorunlar aşılır, yeter ki her iki tarafın birbirine saygısı olsun ve Türkiye'de bazı menfi mihraklar çenelerini kapatsın. Bunların başında maalesef basın geliyor. Bir şey İslâm ülkesinden geliyorsa hemen kıyamet koparıyorlar. Bunun en güzel örneğini İstanbul'a yapılacak birkaç bina yatırımında gördük.

“Arkadaşlar görsün, Saraybosna'dan İspanya'ya geçsinler, Al-Hamra'yı görsünler. Al-Hamra'nın karşısında bu Müslümanlar şahane bir cami yaptılar. 500 küsur sene sonra İspanya'da Müslümanlar tarafından yapılan ilk cami. Dolayısıyla ilgilensinler.”

Başta basından olmak üzere. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde görüyoruz büyük güzel binalar, temiz işleyen hanlar. Buna karşı olmadık tenkitler olmadık eleştiriler. Aynı yatırımı acaba bir ABD yapsa veya başka bir Avrupa ülkesi hatta bize karşı olan mesela Fransa yapsa, alkışlarlar. Efendim işte Fransa sermayesi bize yönlendi. Hollanda bize şunu yaptı. Aynı yatırımı daha da belki büyük çapta bir İslâm ülkesi veya Körfez ülkesi yapsa, ben öyle düşünüyorum, din kardeşiyiz ve bizim oralarda çok geçmiş hatıralarımız var millet olarak. Onların da bize teveccühü var. Türkiye'yi daima onlar bir abi görmüşler. Daima büyük devlet olarak Osmanlı imajı var. Onlar Batılılara da benzemezler. Geldikleri zaman ailelerini de getiriyorlar. İslâm usullerine göre yaşıyorlar. Bu ülkede çocuklarına istikbal hazırlamak istiyorlar. Tamamen apayrı bir yatırım şeklidir. Sosyal niteliği olan bir yatırım. Bunlara mâni olmak için olmadık türlü neşriyat, tenkit, gariz bazı yayınlar yapıyorlar. Hatta bağışta bulunuyorlar hayır kurumlarına, buna rağmen kendilerini bir türlü sevdiremediler.

Kamuoyunda karar verecek olan yüksek rütbe elitler, biz buna izin verirsek hücuma uğrarız. Bu menfi telkinlere, yayınlara izin vermeden mümkün mertebe oradaki sermayeyi getirip burada yatırmak, buradaki ürünleri de oralara ihraç etmek gibi çabalar içinde olmalarını temenni ederim.

Avrupalı Müslümanlar Teşkilâtı Şeref Başkanısınız. Bu teşkilât hakkında oradaki çalışmalarla ilgili bize bilgi verir misiniz? Buna bağlı olarak sivil toplum kuruluşlarının etkilerini artırma yönünde daha başka neler yapılabilir?

Avrupa Müslümanları Birliğinim üyesi olan Kubilay Bey, teşkilâtın nasıl kurulduğunu, üye ülkeler hangileri, en son toplantı ne zaman yapıldı, toplantılar hakkında kısa bilgi versin. Arkasından ben de bazı notlar alayım. Ve neler yapılabilir konusunda fikirlerimi söyleyeyim.

Kubilay Bey-EMU (European Muslim Union) diye isimlendirilen ve şeref başkanlığını Hocamızın üstlendiği bu teşkilâtın ana gayesi Avrupa'daki ehli sünnet yani İslâmı doğru yaşayan yerel topluluklara destek vermek, bir yandan da bizlerin bağlarını onlarla kuvvetlendirmektir. Bu çerçevede oranın yerel Müslümanları mesela diyelim ki Almanya'daki Alman yerel Müslümanların veya Fransa, İtalya İngiltere olsun, bunların hepsinde İslâmiyet sürekli yayılmakta. Özellikle çok eğitimli olan kesimde ilmel yakin bir şekilde İslâmiyet sevilmekte ve yayılmaktadır. Bunların tabiî kendi seçimleri İslâmiyet ve bu şekilde hayat tarzları oluşturmuşlar; çocukları var ve bunlar belli yaşlara gelmiş, 15-20 yaşında, Müslüman olarak doğmuş çocuklar var. Şimdi tabiî bunlar arzu ediyorlar ki, kendi yaşantılarını İslâmiyete uygun, en güzel şekilde sürdürsünler ve bu konuda görüştükleri bilgi alışverişi, kültür, sevgi, dostluk alışverişi yaptıkları

ve ortak projeler ürettikleri bir çatı olsun. İşte bu çatı EMU'dur. Yani European Muslim Union'dır. Aynı zamanda bunların teşkilâtı desteklemesi söz konusudur. Teşkilâtın görev organı yani bunun yönetimi Almanya Bonn'dadır.

Son derece kaliteli, bilgi verme amaçlı, kutup yıldızı olma amaçlı, nasıl ki insanlar gemiyle giderken yıldızlara bakarak yollarını bulurlarmış, bu şekilde çalışmalar söz konusu. Kültürel faaliyetler var.

Geçen toplantımız da Botstan, Berlin'de oldu. Nitekim parlamento binası da Botstan'a taşınacak. O yüzden bölge son derece önemli.

Bu insanların ortak bir şekilde temiz bir yaşantı sürme istekleri var. Katılımcılar sadece Avrupa'dan değil, dünyanın farklı yerlerindendi. Yani adı European Muslim Union ama aslında bir nevi Avrasya Müslümanlar birliği olmak yönünde ilerlemekte. Çünkü geçen toplantıda mesela Kazakistan'dan, Rusya'dan katılımlar oldu, hatta Moskova'da toplantılar yapıldı. Bunlar cân-ı gönülden destekliyorlar. Yani sürekli bir katılma ve destek verme söz konusu. Gazeteler var kurumun yayınladığı, bütün üyelere ulaşan. Ve gençler arasında bir bülten şeklinde ulaşan, günlük gazete de İslâmic Zeitung şeklinde büyük bir gazete de Almanya'da var. Onun dışında bülten şeklinde üyelere ulaşan bir yayını var.

Yani sürekli sonuçta ortaya çıkan bir, insanlar arasında ne kadar bir diyalog varsa, enteraksiyon varsa o kadar çok ortaya güzel ürünler çıkacağını hep beraber bütün bu üye ülke kuruluşları hep beraber ortaya bir pozitif sonuç çıkarma çabasında, irade var, sonuçlar da var. Zaten "Ayinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz!" demiş atalarımız. Ortaya çıkan işler var, toplantılar, deklerasyonlar var.

Okul gibi, kurs gibi, hastane gibi kurumsal bazda çalışmalar var mı?

Şimdi aslında kurum bir çatı oluşturuyor, birçok yerel İslâmî organizasyonlar var; meselâ Fransa Müslümanları cemaati olsun, İtalya Müslümanlar cemiyeti olsun. Ben de yıllarca orada yaşadığım için onları tanıyorum. Ayrıca Bulgar Müslüman cemiyeti olsun. Bunların zaten hepsinin kendi okulları, müftülükleri, camileri her şeyi var. Yalnız tabiî bunların kendi projeleri de var. Ancak genel İslâm yaklaşımına ve bütün teknolojik gelişmelere bakarak bunları güzel bir şekilde harmanlayan European Muslim Union onlara bir örnek bir şablon teşkil ediyor ve onlar orada gördüklerini kendi organizasyonlarına uyguluyorlar. Toplantılara gelip, sıkıntılarını, arzularını, isteklerini dile getiriyorlar. Ve orada bir kaynaşma oluyor. Aynı şekilde Körfez ülkelerinden de katılım söz konusu. Yani bir nevi gerçek Müslüman kardeşliği orada gerçekleşiyor. Herkes evinde olanı getirir masaya koyar. Diyelim ki, bende elma vardır, onda pilav vardır. Herkes getiriyor masaya ve kardeşçe, bir İslâm âlemi şuuru içinde paylaşımı herkese faydalı olacak. Kazan kazan tarzı bir çözüm ortaya çıkıyor.

"STK'lar bu konuyu bilmeliler ve Avrupa İslâm'ıyla ilgilenmeliler. Müslümanlar, neredeler, şahsen ne yapıyorlar, ne durumdalar. Bunun bir yolu onların toplantılarına iştirak etmek, hatta gidip onları ziyaret etmektir. Her yere gidiyor arkadaşlarımız. Hiç ufak bir tur yapmasınlar, buradan önce Gümülcine'ye, oradan bizim Bosna-Hersek, Saraybosna, bunu bilmiyorlar. Kitapları var, broşürleri var."

MÜSİAD

Bu çatı organizasyon altındaki diğer evler diyelim, kendi çabalarıyla yükselmekteler. Onların istediği sadece bir destek. Fidanı dikmişler, bizim orada yapacağımız suyu vermek, gübreyi vermek ve dua etmek ki, Allah yağmuru bol etsin o topraklara.

Bu bir çatı organizasyon. Kuruluş İstanbul'da oldu bizim çağrımız üzerine. Çünkü hasbelkader biz bu kuruluşlarda daha önceki yıllarda bulunmuş insanları tanıyoruz. İngiliz Müslümanları, İspanya'da hangi hareket var? Arkadaşlar sağ olsun daha yeni İslâmlaşma hareketi başlamışken oraya gitmişiz. Biz bunları tanıdığımız için çağırdık. Müşterek konuşmalar oldu. Sonunda onlar da bu kanaate vardı. Bir araya gelmeliyiz. Her biri kendi ülkesinde faaliyet yapıyor. Kimisi cami, kimi kurs, kimi yayın yapıyor. Hiçbir şey yapmasa da, bu ülkelerdeki vatandaşlar bir araya geliyorlar, İslâm'ı öğrenmek için çaba gösteriyorlar. Müslüman âlim çağırıp sorular soruyorlar. Sonra bir Türk, Müslümanları Hacca götürüyor. Bunların hep bir araya gelmesi gerekiyor. Böyle bir toplantı da, zannediyorum güzel bir yerde İstanbul'da, Sultanahmet Camii'nin minarelerine karşı, 2004 yılında bu üst teşekkülün kurulması gerçekleşti.

Sivil Toplum Kuruluşları'nın bu sürece katkısı ve yükümlülükleri neler olabilir?

STK'lar bu konuyu bilmeliler ve Avrupa İslâm'ıyla ilgilenmeliler. Ne derecede Müslümanlar, neredeler, şahsen ne yapıyorlar, ne durumdalar, bunun bir yolu onların toplantılarına iştirak etmek, hatta gidip onları ziyaret etmektir. Her yere gidiyor arkadaşlarımız. Hiç ufak bir tur yapmasınlar, buradan önce Gümülcine'ye, oradan bizim Bosna-Hersek, Saraybosna, bunu bilmiyorlar. Kitapları var, broşürleri var. Üç yer gösteriliyor İstanbul dışında. 1. Merkez, İstanbul. 2. Merkez Saraybosna'yı gösteriliyor. 3. Merkez Wailand gösteriliyor; Alman düşünür ve şairi Goethe'nin şehri. Onun birçok sözü var bu şehirle ilgili.

Ve en önemlisi çok küçük çapta orada yapılıyor, eş Müslümanları senede bir hafta on gün burada misafir etsek. Bu ailelerin çocukları Müslüman doğmuş. Ama her tarafta Protestan kiliseleri var. Onun yerine gelip İstanbul'u görseler daha iyi olmaz mı? Bunu söylemek istemiyorum ama benim ailemin bir tarafı, hanımlar arasında bunu yapıyor. Bazı gençler de kendi aralarında yapıyorlar. Fakat STK'ların organizasyonları, imkânları, tanıdıkları, yapabilecekleri çok daha fazladır. Bunu ihmal etmemeliler. Yüzlerce STK'nın içinden 20 tanesi bunlarla ilgilense, her biri yaz tatillerinde 10'ar genç getirse, fena olmaz.

Hatta bazıları onun Müslüman olduğunu söylüyor. Wailand'da başlamış. İspanya'da bir adada gösteriliyor.

Biz bu kararı verdikten sonra 2. toplantı Saraybosna'da, Avrupa'nın ortasında saf ve temiz bir Müslüman ülkesi. Arkadaşlar görsün, Saraybosna'dan İspanya'ya geçsinler, Al-Hamra'yı görsünler. Al-Hamra'nın karşısında bu Müslümanlar şahane bir cami yaptılar. 500 küsur sene sonra İspanya'da Müslümanlar tarafından yapılan ilk cami. Dolayısıyla ilgilensinler. İşte beyefendi işte benim özel kalemim bu Nevzat. Türkiye genel sekreteridir deyip ilgi duysunlar.

Hem İslâmî düşünceleri pekişir, hem moralleri artar, İstanbul'daki manevî manzaraları gördükçe.

Belediyelerin bazıları çok müsait, iftarlar versin sofralar açsınlar meselâ. Başta Balkanlar olmak üzere, Avrupa Müslümanlarıyla meşgul olsunlar, onlara yardımcı olsunlar, bir dost eli uzatsınlar. Yakınlık ve sevgi göstersinler. Sivil Toplum Kuruluşları bu konuya yakinen ilgi göstermeli. Bu hem İslâmî, hem de insanî bir vazife şuurudur.

Bana duygu ve düşüncelerimi sizlerle paylaşma fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Necmi Sadıkoğlu
İslâm Dünyası STK'lar Birliği Genel Sekreteri

İslâm Dünyası STK'lar Birliği

25 ülkeden 50 öğrencinin katılımıyla 24 Ekim 2008 Pazar günü, İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği ve Milli Türk Talebe Birliği'nin ortak çalışmasıyla yürütülen gençlik yaz kampın icra edildi. Program, Türkiye'de faaliyet gösteren STK'lara geziler ve faaliyetleri hakkında bilgilendirme, İstanbul'da tarihi ve kültürel geziler, atölye çalışmaları, katılımcı ülkeler ile ilgili tarih, coğrafya, insan hakları, kültür, demografi, eğitim, siyaset gibi bilgilendirme sunumları, sportif aktivite ve oyunlar ve konferanslardan oluşuyordu.

Projenin amacı, farklı ülkelerden gençler arasında birlik beraberlik bilincinin kuvvetlendirilmesi ve üye kuruluşlara bağlı bu gençler arasında sosyo-kültürel dayanışma ve kaynaşmanın sağlanmasına yönelik olup, bu proje ile programa katılacak olan gençlerin, kendi ülkelerinde sivil toplum hayatında daha bilinçli ve etkin rol üstlenmeleri ve ülkelerarası sağlanacak bu güçlü iletişimle sivil toplum dayanışmasının geliştirilmesi hedef alınmış.

Sizi tanıyabilir miyiz?

Rizeliyim. Kimya Mühendisiyim. Ticari olarak bir boya fabrikasında yönetim kurulu başkanlığını yürütüyorum. Aşağı yukarı otuz yıldır da sivil toplum kuruluşları hakkında çalışmalar yapıyorum. 1975'li yıllarda Kültür-İktisat Derneği ile başladık, daha sonra MÜSİAD'da uzun süre yönetim kurulu üyeliği yaptım, sonra MÜSİAD adına Türkiye'nin en büyük sivil toplum örgütü Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı'nda 6 sene başkanlık yaptım. Başkanlığım sırasında da 2005 yılında yaptığımız organizasyonla İslâm Dünyası STK'lar birliğini kurduk ve 2005'yılından beri de onun Genel Sekreterliğini yapıyorum.

"STK'lar birliği 20 tane yönetim kurulu üyesi olan uluslararası bir birlik. Bunların bir tanesi Türkiye'den. 19 tane de farklı ülkelerden. Bu ülkelerin demografik yapılarına göre oralardan birer tane üye aldık. Afrika'ya verdiğim önemden dolayı oradan 4 tane yönetim kurulu üyemiz var."

MÜSİAD

İslâm Dünyası STK'lar Birliğinin kuruluş aşamasından bahsedebilir misiniz?

Türkiye Teşekküllüler Vakfında çok çeşitli projeler gerçekleştirdik, bunlardan birisi de İslâm dünyasındaki sivil toplum örgütlerinin birbirini tanıması, bir araya gelmesi ve ortak projeler üretmesiydi. Fakat uzun süre böyle bir birliktelik oluşmamıştı. 2004 yılında yaptığımız çalışmalarla bu birliği oluşturmaya başladık ve ilk organizasyonumuzu 2004 yılında Uludağ'da yaptığımız istişare toplantısında gerçekleştirdik. Yurt dışından bu işin uzmanı iki tane profesör davet ederek İslâm Dünyası ve STK'lar hakkında bilgi almaya çalıştık. O bilgilerin temelinde oluşturduğumuz çalışmalarla 2005 yılının 30 Nisan ve 1 Mayıs tarihleri arasında İstanbul'da, "Değişen Dünyada Yeni bir Vizyon Arayışı" adlı uluslararası bir toplantı yaptık. Bu toplantıya yaklaşık 40 ülkeden yüzün üzerinde sivil toplum temsilcisi katıldı ki bu bizim beklediğimiz bir rakam değildi. Yani biz İslâm dünyasında bu kadar çok sivil toplum örgütü olabileceğini bu STK'ların yöneticilerinin bu kadar entellektüel birikimi olabileceğini tahmin etmemiştik. Bu heyecanla bir birlik kurmaya karar verdik ve İDSB'yi kurduk.

Bunun merkezinin İstanbul olmasında hem fikir kaldık. 2005 yılının Aralık ayında bakanlar kurulu kararıyla İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği resmen kurulmuş oldu. Ve dönemin cumhurbaşkanı da bunu imzaladı. Bu şekilde ilk defa Türkiye'de ilk uluslararası birlik kurulmuş oldu.

STK'lar birliği 20 tane yönetim kurulu üyesi olan uluslararası bir birlik. Bunların bir tanesi Türkiye'den. 19 tane de farklı ülkelerden. Bu ülkelerin demografik yapılarına göre oralardan birer tane üye aldık. Afrika'ya verdiğim önemden dolayı oradan 4 tane yönetim kurulu üyemiz var. Bilindiği gibi Türkiye 2005 yılını Afrika yılı ilan etti.

Farklı ülkelerdeki komisyonlarımızın çalışmalarından bahsedermisiniz?

Yapmış olduğumuz çalışmalarda komisyonlar ortaya çıktı. Gençlik Aile, Eğitim, İnsan Hakları, Ar-Ge, Maliye gibi komisyonlar. Mesela bu gençlik komisyonunun ilk icraatını bugün yapıyoruz. Başkanlığını Sudan yürütüyor. Her komisyonun başkanlığını bir ülke üstleniyor.

"Her komisyonun başkanlığını bir ülke üstleniyor. Gençlik, Aile, Kadın komisyonluğunu da Sudan üstlenmiş durumda. Fakat Türkiye'de her komisyonun eş başkanları var. Tabi ülkeler çok uzak olduğu için, genel laboratuvar niteliğindeki çalışmaları yapan genel merkez İstanbul. Burda da biz her komisyonun üyelerini topluyoruz. Her komisyona Türkiye'den STK'lar katılıyorlar ve hangi komisyonla çalışacaklarsa kendi içlerinde bir eş başkan seçiyorlar. Çalışmalar bu şekil yürütülüyor."

Gençlik, Aile, Kadın komisyonluğunu da Sudan üstlenmiş durumda. Fakat Türkiye'de her komisyonun eş başkanları var. Tabi ülkeler çok uzak olduğu için, genel laboratuvar niteliğindeki çalışmaları yapan genel merkez İstanbul. Burda da biz her komisyonun üyelerini topluyoruz. Her komisyona Türkiye'den STK'lar katılıyorlar ve hangi komisyonla çalışacaklarsa kendi içlerinde bir eş başkan seçiyorlar.

Çalışmalar bu şekil yürütülüyor. En son konsey toplantımızı 29 Mayıs, 2 Haziran tarihleri arasında Kuveyt'de yapmıştık. Kuveyt'te İslâm Dünyası gençleri arasında bir şölen yapalım diye bir proje geldi ve iki ay gibi bir sürede bugünkü buluşmayı gerçekleştirdik. 25 ülkeden yaklaşık 50 kişi geldi ve Türkiye'den de farklı STK'lardan genç arkadaşlarımız onlara eşlik ediyorlar. Buluşmanın amacı İslâm dünyasında birlik ve beraberliği sağlamak. Hükümetin politikası da bu yönde biliyorsunuz. Çok çeşitlilik arzeden bir politika yönetiyor. Biz de aynı şekilde buna paralel olarak STK'lar arasındaki birlik ve beraberliğin sağlanması, farklı projeler üretilmesi, Müslümanların sesinin daha gür ve çeşitli platformlarda duyurulması için çalışmalar yapıyoruz.

İlk defa Türkiye'den Hartum'a ve diğer İslâm ülkelerinden sivil toplum örgütleri geldiler, ortak bir toplantı yaptılar ve bunun akabinde Darfur'a bir seyahat yapıldı. Çünkü Darfur bilindiği gibi uluslarası bir sorun olarak dünya medyasının gündeminde. Biz de gerek Türkiye'den gerek İslâm dünyasından STK'lar olarak üyemiz olan Sudan'da yaşanan bu trajediyi yerinde görmek ve bunlara çözüm üretebilmek amacıyla toplantımızı Hartum'da gerçekleştirdik ve Darfur'a bir günlük seyahat yaptık. Oradaki çeşitli kampları ziyaret ettik. Ki bunlar çok büyük kamplardı. Mesela bir kampta 4000 tane insan yaşıyordu, bunların 900 tanesi sadece çocuktu. Genellikle orda yaşayanların dörtte biri hep küçük çocuklar.

2005'ten buyana kaç tane uluslararası toplantıya imza attınız ve bunların size geri dönüşü nasıl oluyor?

2005'ten itibaren yaptığımız her toplantı uluslararası oldu. Bir tanesini Endonezya'da gerçekleştirdik. Akabinde Malezya'ya gittik, oradaki STK'larla görüştük. Sonra bir konsey toplantımızı Sudan'da yaptık. Bu çok önemli bir toplantıydı.

Eğitime ve bakıma muhtaçlar. Çok kötü şartlarda, yabancılardan gelen yardımlarla hayatlarını devam ettirmeye çalışıyorlar. Orada, Avrupa'dan gelen STK'ların yardım amacı altında misyonerlik faaliyeti yaptıklarını gördük. Yardım etmek bahanesiyle açtıkları okullarda veya başka etkinliklerde daha ziyade kendi emellerine alet etmeye çalıştıklarını gözlemledik. Tabi biz bu trajedi konusunda çeşitli toplantılar yaptık ve hükümetimize de birtakım bilgiler verdik.

"Sudan çok potansiyeli olan bir ülke. Oldukça yüklü miktarda petrol ve doğal gazı olan ve yer altı zenginlikleri çok olan, altın, uranyum gibi değerli madenlleri olan bir ülke. Ve uzun senelerden beri Avrupa ve Amerika'nın gözü önünde birtakım işlemlere maruz kalıyor. Kuzey ve Güney bölgesi bilindiği gibi uzun süreden beri bölünmeye çalışılıyor. İç savaşlar uzun zamandan beri devam ediyor ki onlar bir noktaya gelmişken, kuzey ve güneyin belki de bir müddet sonra yapılacak olan referandumla ayrılması da söz konusu olabilir. Darfur'da olaylar başlıyor. Darfur Fransa büyüklüğünde, 7 milyon insanın yaşadığı, kabilelerin müşterek yaşadığı bir yer. Orda da doğal kaynaklar, yer altı zenginlikleri oldukça fazla. Tabi bu Kuzey ve Güney meselesi gündemdeyken Darfur olayı meydana geliyor. Kabileler arası bir savaştan bahsediliyor."

MÜSİAD

Fakat neticede orda bir dram yaşanıyor. Bir kısmı soykırım yapıldığını söylüyor. İşte cencevit denilenlerin bu soykırımı gerçekleştirdiği, bunların da hükümet yanlısı olduğu söyleniyor. Ama Ömer el Beşir'n basın toplantısında izledik, o da aksi şeyler söylüyor. Bunun tamamen dış güçlerin organize ettiğini söylüyor. Ki mantıklı bir açıklama. Sudan çok potansiyeli olan bir ülke. Oldukça yüklü miktarda petrol ve doğal gazı olan ve yer altı zenginlikleri çok olan, altın, uranyum gibi değerli madenlleri olan bir ülke. Ve uzun senelerden beri Avrupa ve Amerika'nın gözü önünde birtakım işlemlere maruz kalıyor.

Kuzey ve Güney bölgesi bilindiği gibi uzun süreden beri bölünmeye çalışılıyor. İç savaşlar uzun zamandan beri devam ediyor ki onlar bir noktaya gelmişken, kuzey ve güneyin belki de bir müddet sonra yapılacak olan referandumla ayrılması da söz konusu olabilir. Darfur'da olaylar başlıyor. Darfur Fransa büyüklüğünde, 7 milyon insanın yaşadığı, kabilelerin müşterek yaşadığı bir yer. Orda da doğal kaynaklar, yer altı zenginlikleri oldukça fazla. Tabi bu Kuzey ve Güney meselesi gündemdeyken Darfur olayı meydana geliyor. Kabileler arası bir savaştan bahsediliyor.

İslâm Ülkelerinde STK'ların Önemi Nedir? Çoğu Diktatörlük, Oligarşi ve Monarşiyle Yönetilen İslâm Ülkelerinde Bu Kuruluşlar Ne Kadar Etkili Olabilirler?

Bizim bu birliği kurmamızın zaten amacı İslâm dünyalarındaki STK'ları gün ışığına çıkarabilmek. Aynı duygularla bu işe başladık. Dediğiniz gibi bu ülkelerin yönetim tarzları farklı. Buradaki STK'ların daha ziyade yardım ve dini amaçlı olduğunu görüyoruz. Ama biraz da detaylı inceleyince değişik STK'lar karşınıza çıkıbiliyor. Bizim hedefimiz de bu ülkelerdeki STK'ların çeşitliliğini ve adedini arttırmak. Onları gelişmiş Avrupa ve Dünya ülkelerindeki gibi geliştirmek, işlevsel hale getirmek. Yaptığımız toplantılar da bu amaca hizmet ediyor. Mesela şimdi burada gençleri topladık ve yaklaşık 25 ülkeden 50 genç geldi ve bunları en az 15 tane, Türkiye'nin en saygın STK'larına bağlı gençlerle tanıştırdık.

Bu birliğin Türkiye ve İslâm ülkeleri arasındaki ekonomik, eğitim ve turizm gibi alanlarda getirileri ne(ler) olur?

Dediğim gibi ilk defa Endonezya'ya gittik. Dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusu. Sudan'a, Etiyopya'ya, Kuveyt'e gittik. Bu gidiş gelişler, münasebetleri sürekli geliştiriyor. Aynı zamanda ticari münasebetleri de geliştiriyor. Türkiye'nin uzun zamandan beri özellikle İslâm dünyası ve Afrika'da eğitim faaliyetleri var. Bu faaliyetler beraberinde ticari faaliyetleri de getiriyor. Bize bağlı olan iş adamları dernekleri var. MÜSİAD, Askon gibi. Bizim üyemiz olmayan ama bize yardımcı olan Tuskon gibi çok büyük iş adamları dernekleri var. Bunlar aynı şekilde ilişkileri ticari bazda geliştirip, Türkiye'nin dış ticaretinin gelişmesine yardımcı oluyorlar. Mesela İstanbul'da birinci Afrika zirvesi gerçekleşti. Bu her iki taraf için de çok önemli bir olay. Bilindiği gibi Türkiye çeşitli dış politikalar uyguluyor. Bunlardan bir tanesi Afrika politikası. Türkiye 2005 yılını Afrika yılı ilan etti. Ve o günden bu yana Afrika ülkeleriyle olan ilişkileri gelişerek devam ediyor. 2008'in Ocak ayında Adisababa'da yapılan Afrika Birliği toplantısında Türkiye'ye stratejik ortaklık verildi. Şu anda Afrika birliğiyle stratejik ortaklığı alan bir takım ülkeler var. Bazısı Avrupa Birliği ülkeleri. Ayrıca Brezilya, Japonya, Çin, Güney Kore, Latin Amerika ve Türkiye. Halbuki sırada bekleyen ülkeler var. Bunlardan bir tanesi Amerika, birisi Rusya ve İran. Bunlar henüz bu statüyü almadılar. Tabi bütün bu olaylar Türkiye'nin o ülkelerle olan ticari ve turistik faaliyetlerini arttıracak. Tabii yapılması gereken daha çok şey var. Şu anda 53 tane Afrika ülkesi var. Bunlardan sadece 13'ünde Türkiye'nin büyükelçiliği var. Kısa zamanda tabii büyükelçilikler açılacak. Tahmin ediyorum bu ve önümüzdeki sene en az 15 tane Afrika ülkesine büyükelçilikler açılacak ve iş konseyleri kurulacak.

"Türkiye'nin ticaret hacmini, turizm potansiyelini arttırmak demektir ki, 3 milyar dolardan başlayan ticaret hacmi geçen sene 15 milyar dolara ulaştı, 2011 yılında bu rakamın 30 milyar dolara, 2012'de , sayın Tüzmen'in açıkladığına göre 50 milyar dolarlık bir ticaret hacmi gerçekleşecek inşaallah. Türkiye'nin bugün 130 milyar dolar ihracatı var. Bu ihracatın demekki en az % 15, 20'isini gerçekleştirebilirse, önümüzdeki dönemde bu rakamlara çok kolay ulaşabileceğimizi düşünüyoruz."

Bu ne demektir? Türkiye'nin ticaret hacmini, turizm potansiyelini arttırmak demektir ki, 3 milyar dolardan başlayan ticaret hacmi geçen sene 15 milyar dolara ulaştı, 2011 yılında bu rakkamın 30 milyar dolara, 2012'de , sayın Tüzmen'in açıkladığına göre 50 milyar dolarlık bir ticaret hacmi gerçekleşecek inşaallah. Türkiye'nin bugün 130 milyar dolar ihracatı var. Bu ihracatın demekki en az yüzde 15, 20'isini gerçekleştirebilirse, önümüzdeki dönemde bu rakamlara çok kolay ulaşabileceğimizi düşünüyoruz. Ki bütün bunlar hep sivil toplum örgütlerinin altyapı çalışmalarının neticesi.

Ekonomik gelişmelerde STK'ların lokomatif görevi olduğunu mu söylüyorsunuz?

Tabii. Mesela eğitim, sağlık, insani yadım faaliyetleri, ülkeler arasındaki birlik, beraberlik ve yakınlaşmayı temin eden sivil toplum örgütleri. Bakın 53 ülkeden sadece 13'ünde büyükelçilik var diyorum. Daha en az 40 ülkede büyükelçiliğimiz yok. Büyükelçilik olmayan ülkelerde, sivil toplum faaliyetlerinde bulunabilirsiniz. Türkiye Cumhuriyeti de bu konuda duyarlı. En az üç tane Afrika ülkesi, Sudan, Etiyopya ve Senegal'de Tika'nın yani Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın çalışmaları var. İlerde bunlar başka ülkelerede yaygınlaştırılırsa Türkiye ile o ülkeler arasındaki bağlar çok daha kuvvetlenir. Zaten tarihsel, dinsel ve kültürel bağlarımız var. Osmanlı o ülkelerin bir çoğuyla münasebetler kurmuş. Şimdi o münasebetlerin neticesinde Türklerin oralara gitmesi ve kalıcı ilişkiler kurması daha kolay olur.

Devletin gitmediği yere STK'lar gidiyor

Devletin gitmediği birçok Afrika ülkesinde, şu anda sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri var. Devletin yapacağı da bu ülkelere en azından büyükelçilikler açarak, en azından o ülkelerle siyasi gelişmeleri temin etmek. Mesela bu sene 7 Ekim'de Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi oylaması var. Konseyin 5 asil 10 tane de geçici üyesi var. Bu geçici üyelerden bir tanesi de Türkiye olacak 2009-2010 yılı için. Türkiye 2003 yılında buna müracaat etti. Burdaki oy sayısı da 129 diye tahmin ediyorum. Şimdi Afrika ülkelerinden de 50 tane oy olduğunu düşünürsek, demek ki Afrika Birliğiyle yapılacak bu münasabetler bize en az 50 oy, olmazsa 40 tane oy getirir ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi olmasını kolaylaştırır.

Röportaj: *Mustafa Burak Sezer / TIMETURK*

Dr. Selçuk KOÇ
Kocaeli Üniversitesi

İslâm Ülkelerinin Dünya Ticaretindeki Yeri

İslâm dünyası, 57 devlet ve 80 dolayında Müslüman topluluğun 30 milyon km2'lik bir alanda, dünya topraklarının %28'inde yaşayan yaklaşık 1 milyar nüfusu ifade etmektedir. Müslüman nüfusun %80'lik bir bölümü Endonezya, Bangladeş, Nijerya, Pakistan, Türkiye, Mısır, İran, Cezayir, Sudan ve Fas'ı içine alan 10 ülkede yaşamaktadır. Adı zikredilen 10 ülke İslâm dünyasında nüfusa bağlı olarak ekonomik anlamda önemli bir yekun oluşturmaktadır.

İslâm ülkeleri gelir gruplarına göre 3 farklı gruba ayrılmaktadır; ilk grupta sanayisi gelişmemiş, doğal kaynakları kıt ya da çeşitli sebeplerden dolayı işlenmeyen, bu çerçevede ihracatının büyük bir kısmını tarım ürünlerinin oluşturduğu ülkeler yer almaktadır. Afganistan, Bangladeş, Burkina Faso, Cibuti, Gambia, Maldivler, Nijer, Pakistan, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan ve Uganda bu ülkelerdendir. Adı geçen ülkelerde kişi başına düşen Gayri Safi Millî Hasıla 1000 dolar civarında yada altındadır.

İkinci grupta yer alan İslâm ülkeleri doğal kaynaklar bakımından zengin ülkelerin oluşturduğu ülkelerden oluşur. Bu ülkeler nüfusun nispeten az olduğu ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'e üye ülkeleri ifade eder. Petrol ihracatından dolayı yüksek gelire sahip bu ülkelerde; kakao, kauçuk ve kahve gibi maddeleri de ihracat içinde önemli bir yere sahiptir. Bu ülkelerde Kişi başına düşen GSMH oldukça yüksektir. Uluslararası verilere dayanarak yapılan hesaplamalara göre, dünya petrol rezervlerinin % 64.51'i 8 Körfez ülkesinde bulunmaktadır. Suudi Arabistan, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, İran, Katar, Umman ve Bahreyn'den oluşan Körfez ülkelerinin petrol rezervleri 1991 rakamlarıyla 622 milyar 26 milyon varil civarındadır. Dünyanın en büyük petrol kaynaklarını elinde bulunduran Suudi Arabistan, 257 milyar 504 milyon varillik petrol rezervi ile dünya petrol rezervlerinin % 26.71'ine tek başına sahiptir. Suudi Arabistan'ı 100 milyar varillik petrol rezervi ile Irak izlemektedir. Dünyada 5 milyar varilin üzerinde petrol rezervi olan 17 ülke vardır. Bunlardan ilk 5'i Körfez ülkeleridir.

MÜSİAD

Üçüncü grupta yer alan ülkeler ilk gruptaki ülkelere göre daha sanayileşmiş ama zengin petrol yataklarına sahip olmayan ülkeleri kapsar. Bu ülkelerin ekonomik faaliyet sahaları dünyadaki yeni gelişmelere bağlı olarak tarımdan sanayi ve hizmet kesimine kaymaktadır. Türkiye, Malezya, Mısır, Suriye, Tunus, Ürdün bu ülkeler arasında gösterilebilir. 3. grubu oluşturan ülkeler kişi başı GSMH bakımından ikinci grup kadar zengin değil fakat ilk grup kadar da fakir değildir.

"Dünyanın en büyük petrol kaynaklarını elinde bulunduran Suudi Arabistan, 257 milyar 504 milyon varillik petrol rezervi ile dünya petrol rezervlerinin % 26.71'ine tek başına sahiptir. Suudi Arabistan'ı 100 milyar varillik petrol rezervi ile Irak izlemektedir. Dünyada 5 milyar varilin üzerinde petrol rezervi olan 17 ülke vardır. Bunlardan ilk 5'i Körfez ülkeleridir."

İslâm devletlerinin ekonomik yapısı genelinde tarım sektörü ekonominin itici gücü olmasına rağmen bölgede hammadde üretimi de oldukça yüksektir. İslâm ülkeleri bütün olarak incelendiğinde, dünyanın pek az ülkesinde bulunan yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip olduğu görülür. Bu ülkelerin sahip oldukları kaynakların dünya üretimi içindeki payını şöyle sıralayabiliriz:

Dünya petrol üretiminin	%65'i,
Dünya doğal kauçuk üretiminin	%70'i,
Dünyada uranyum yataklarının	%39'u,
Dünya kalay üretiminin	%52'si,
Dünya hurmasının	%93'ü,
Dünya Hindistan cevizinin	%33'ü,
Dünya buğdayının	%15'i,
Dünya pirincinin	%17'si,
Dünya baharat üretiminin	%39'u,
Dünya şeker pancarı ve kamışı üretiminin	%31'i,
Dünya tütün üretiminin	%20'si,
Dünya boksit üretiminin	%14'ü,
Dünya doğalgaz üretiminin	%51'i,
Dünya fosfat üretiminin	%41'i ,

İslâm ülkelerindedir.

Burada sayılan ürünler dünya ticaretinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunlar, İslâm ülkelerinde üretilmekte ve başka ülkelere satılmaktadır. Ancak, İslâm ülkelerinde toprakların büyük bir bölümü işlenememekte, madenlerin önemli bir kısmı çıkarılamamaktadır.

Dünyada ve İslâm Ülkelerinde Ekonomi

Küreselleşen dünyada ticaretin önemi her geçen gün daha da artırmaktadır. Artan dünya nüfusu ile birlikte dünyadaki ticaret hacmi de hem miktar hem de tutar olarak artmıştır. Dünya ekonomisi genel olarak incelendiğinde 2004 yılında %3.9 artar iken 2005 yılında bu oran düşerek %3.3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu süre zarfında dünya ekonomisinde önemli bir yere sahip Avrupa ekonomisi bölgesel bir kırılmaya yol açacak şekilde büyüme oranları düşük gelmiştir. Avrupa ekonomisinin temelini oluşturan dört büyük ekonominin (Almanya, Fransa, Birleşik Krallık ve İtalya) büyüme oranı % 2'nin altında gerçekleşirken Avrupa birliğine yeni katılan 10 üyenin eski üyelerin büyüme oranından yüksek bir büyüme (%4) yakaladıkları görülmektedir.

"İKO üye ülkelerinin toplam ithalatı 2005 yılında 980.39 milyar dolara ulaşarak dünya ithalatının % 9.47sini elde etmiştir. Bu oran bir önceki yılla karşılaştırıldığında % 27.61'e tekabül etmektedir. İhracat verileri incelendiğinde ise 792.71 milyar dolara ulaşan değerleri ile dünya ithalatının %7.38'ini üye ülkelerin yaptığı anlaşılmaktadır."

2005 yılında Bağımsız Devletler Topluluğunun (BDT) yüksek petrol fiyatlarının da etkisi ile % 6.6'lık bir büyüme oranı yakaladığı görülmektedir. Kuzey Amerika da oran % 3.4 ile dünya ortalamasının üstünde kalırken, bu grup içinde yer alan ABD'nin büyüme oranı %3.5 olarak gerçekleşmiştir.

Asya ülkeleri 2005 yılında yaşanan büyümenin düşüşü trendinden nasibini almış, buna rağmen Çin % 9.9, Hindistan % 7.1 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek şekilde ham petrol ihtiyacının artması, buna rağmen petrol arzının yeterince artmaması ayrıca yaşanan doğal afetler (özellikle kasırgalar; Rita ve Katrina) sebebiyle petrol üretiminde talebi karşılamak gereken üretim fazlasının sağlanmasını engellemiştir.[1]

2005 yılında İslâm Konferansı Örgütüne (İKÖ) üye ülkelerin büyüme oranları %5.5 oranında gerçekleşmiştir. Büyümenin kaynağı bir taraftan petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanırken, diğer taraftan orta gelir düzeyindeki ülkelerde görülen imal edilmiş ürünlerin ihracından kaynaklanmaktadır. Bu verilere rağmen bir önceki yıla ait % 6'lık büyüme oranını yakalayamamıştır.

İKO üye ülkelerinin toplam ithalatı 2005 yılında 980.39 milyar dolara ulaşarak dünya ithalatının % 9.47sini elde etmiştir. Bu oran bir önceki yılla karşılaştırıldığında % 27.61'e tekabül etmektedir. İhracat verileri incelendiğinde ise 792.71 milyar dolara ulaşan değerleri ile dünya ithalatının %7.38'ini üye ülkelerin yaptığı anlaşılmaktadır. Bu miktar bir önceki yılla karşılaştırıldığında %19.72'lik bir artışın olduğu anlamına gelmektedir. İKÖ üyesi ülkeleri arasında en yüksek ihracat ve ithalat yapan ülkeler tabloda verilmiştir.

İHRACAT				İTHALAT			
1	S.Arabistan	181054	61.5	1	Türkiye	116562	19.8
2	Malezya	130977	4.4	2	Malezya	112509	10.0
3	BAE	91247	40.2	3	BAE	95268	30.0
4	Endonezya	82623	17.1	4	S.Arabistan	59621	40.1
5	Türkiye	73451	18.6	5	Endonezya	52700	15.8
6	İran	54380	33.5	6	İran	43568	17.0
7	Cezayir	43634	42.7	7	Pakistan	24410	37.5
8	Nijerya	41478	29.4	8	Cezayir	23476	13.3
9	Kuveyt	35233	38.1	9	Nijerya	22475	16.6
10	Libya	27019	41.4	10	Fas	20336	15.4
11	Katar	25183	34.8	11	Kazakistan	20138	50.6
12	Kazakistan	21610	4.8	12	Kuveyt	15365	18.4
13	Umman	17404	60.6	13	Tunus	13171	3.5
14	Pakistan	16046	20.8	14	Bangladeş	12851	22.5
15	Bahreyn	149667	10.7	15	Irak	11939	29.3

İslâm ülkelerinin ticaret bileşenleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

İHRACAT KALEMLERİ	
Petrol ve bileşenleri ihracat içindeki oranı	% 55.82,
Çeşitli mamul üretimi ihracat içindeki oranı	% 19.09
Makine ve taşıma ekipmanları ihracat içindeki payı	% 13.11
Yiyecek ürünler	% 4.98
Kimyasalların ihracat içindeki payı	% 4.17
Yenilemez ham maddeler	% 2.83
biçiminde ayrıştırılabilir.	

BENZER ŞEKİLDE İTHALAT BİLEŞENLERİ	
Ulaşım araçları ve ekipmanları	% 36.51
Çeşitli mamul üretimi ithalât içindeki oranı	% 29.04
Akaryakıt ve bileşenleri	% 10.92
Kimyasallar	% 10.15
Yiyecek ürünleri	% 9.41
Yenilemez hammaddeler	% 3.97

MÜSİAD

İslâm İKÖ üyesi ülkelerin 2005 yılı dış ticaretlerinde artan petrol ve doğal maden fiyatlarına bağlı olarak net bir artış gözlemlenmektedir. İKÖ ihracat verileri 2004 ve 2005 yılları karşılaştırıldığında % 27.61'lik bir artış gözlemlenmiştir. Bu artış ile 786.26 milyar dolar olan ithalat 980.39 milyar dolara ulaşmıştır. Bu trend sonucunda aşağıdaki ülkelerin ithalât artış oranları verilmiştir.

İKÖ ülkelerinin kendi içinde yaptıkları ihracat artış trendinde olduğu görülmektedir. İhracat verileri 2003 yılında 74.24 milyar dolardan önce 99.94 milyar dolara 2005 yılında ise 134.34 milyar dolara ulaşmıştır. İthalat ise 76.58 milyar dolardan önce 105.12 milyar dolara 2005 yılında ise 137.1 milyar dolara ulaşmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta İKÖ üyesi ülkelerin, üye ülkeler ile ticaretlerinin hem ithalât açısından hem de ihracat açısından artış trendine girmiş olmasıdır. 2003 yılında üye ülkelere ihracatın toplam ihracata oranı %12.19 iken bu oran önce %13.01'e daha sonrada %13.7'ye yükselmiştir. Benzer durum ithalât içinde geçerlidir. Üye ülkelerin İKO içinden yaptıkları ithalatın artış eğilimi ihracata göre daha keskin bir seyir izlemektedir.

"İslâm Konferansı Örgütü üyesi ülkeler arasındaki ticaret hacminin toplam ticaretlerine oranı 2006 yılında %16.3'e çıkmıştır. Hiç şüphe yok ki, bu rakam, İslâm ülkelerinin sahip oldukları iş potansiyelini yansıtmamaktadır."

2003 yılında üye ülkelere yapılan ithalatın toplam ithalata oranı %14.44 iken bu oran bir yıl sonra %15.88'e, 2005'te ise %17.30'a yükselmiştir.

Sonuç olarak İslâm Konferansı Örgütü üyesi ülkeler arasındaki ticaret hacminin toplam ticaretlerine oranı 2006 yılında %16.3'e çıkmıştır. Hiç şüphe yok ki, bu rakam, İslâm ülkelerinin sahip oldukları iş potansiyelini yansıtmamaktadır. Ancak söz konusu ticaret hacminin artırılması konusunda mevcut potansiyelin varlığından hareketle, "İslâm Konferansı Teşkilâtı On Yıllık Eylem Programı"nda İKT içi ticaretin 2015 yılında % 20'ye çıkarılması hedefi COMCEC'e verilmiştir. Dünya nüfusunun % 30'una yakınını barındıran İslâm coğrafyası dünya üretiminin sadece % 6'sını gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda ticaret büyük ölçüde doğal kaynaklara bağlı olmaktadır. Yapılması gereken işlerin başında, ürün ve sektör çeşitlendirmesine gidilerek, petrol, hammadde ve tarım ürünleri dışında da, üretimin ve ticaretin arttırılması için mevcut olan bu büyük potansiyelin somut kazanca dönüştürülmesidir. Daha sonra katma değeri yüksek ürünlere öncelik verilmelidir. Üye ülkelerin ekonomik anlamda zayıf ve güçlü yönleri analiz edilerek, ortak çalışmalar yapılabilir. Üye ülkeler arasında ticaret anlaşmaları ve gümrük mevzuatları ticaretin önünü açacak şekilde geliştirilebilir. Son söz olarak, İslâm ülkelerinin daha çok çalışıp daha çok üretmesi gerekmektedir. Çünkü daha yapılabilecek çok iş var.

Yararlanılan Kaynaklar

http://www.icdt-oic.org/Statistics.aspx

http://ekutup.dpt.gov.tr/disekono/isedak/2001/ekonomi.html

http://www.imf.org/external/np/ds/matrix.htm

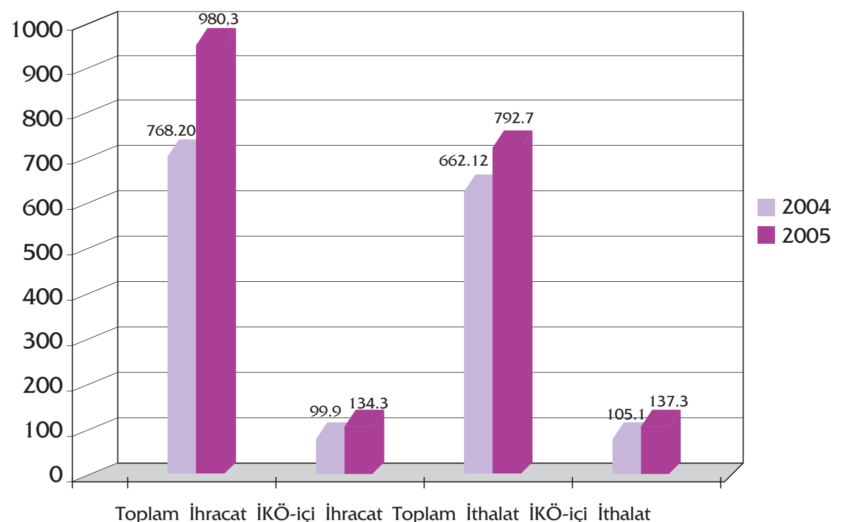
http://www.konyaorganizesanayi.com/haberler.php?haber_oku=445

http://www.frmtr.com/siyasal-bilgiler-hukuk/727831-turkiye-ile-islâm-ulkeleri-arasindaki-ekonomik-iliskiler.html

http://www.konyaorganizesanayi.com/haberler.php?haber_oku=445

Yazar araştırma konusunda yardımcı olan Ersin Ülker'e teşekkür eder.

1 Rita ve Katrina Kasırgaları sebebiyle Meksika körfezinde petrol tesislerinin geçici olarak kapanmasına bu da tüm dünyada üretim birimlerin % 3'ün geçici olarak kullanılamamasına ve %2'lik üretim azalmasına yol açmıştır.

Av. Ayça BOZAN
Aksan Hukuk Bürosu

İslâm Hukukunda Tahkim Müessesesi

Tahkim, bir uyuşmazlığı taraflarının iradesine bağlı olarak çözme metodu olup tahkim kavramının, tahkim sözleşmesi, hakem sözleşmesi gibi uyuşmazlığın yargılama aşamasını ilgilendiren pek çok kurumu ifade etmesinin yanı sıra, yargılama sonucu verilen kararın icra edilebilirliğine ilişkin bütün prosedürleri de kapsayan bir anlamı vardır. Tahkim, bir hukuki ilişkide uyuşmazlığa düşmüş olan iki tarafın karşılıklı rızaları doğrultusunda, uyuşmazlığın resmi yargı mercileri dışında, özel kişiler tarafından incelenip karara bağlanması şeklinde tanımlanmaktadır.[1]

Günümüzde sıklıkla kullanılan "Uluslararası ticari tahkim" tabiri ise tamamen uyuşmazlık konusu ilişkideki yabancılık unsuruna delalet etmek üzere kullanılan bir tabirdir. Diğer bir deyişle tarafların hukuki statüsü tahkimin tür ve mahiyetini değiştirmez, devlet veya devletler kontrolündeki kuruluşlarla özel şahıslar arasındaki akitlerden doğan tahkimler de, konu itibariyle milletlerarası ticari tahkimi ilgilendirdikleri ölçüde, milletlerarası ticari tahkimin kapsamında değerlendirilirler.[2]

Tahkim kural olarak ihtiyaridir ve uyuşmazlığı tahkime götürmek, tarafların iradelerinin uyuşması sonucunda mümkündür ancak istisnai nitelikte de olsa uyuşmazlığın daha kısa sürede sonuca vardırılması istenilen hallerde, gerek devletler gerekse de devlet dışı organizasyonlar tarafından mecburi tahkim yolu oluşturulmuştur.[3]

"Tahkim, bir uyuşmazlığı taraflarının iradesine bağlı olarak çözme metodu olup tahkim kavramının, tahkim sözleşmesi, hakem sözleşmesi gibi uyuşmazlığın yargılama aşamasını ilgilendiren pek çok kurumu ifade etmesinin yanı sıra, yargılama sonucu verilen kararın icra edilebilirliğine ilişkin bütün prosedürleri de kapsayan bir anlamı vardır. Tahkim, bir hukuki ilişkide uyuşmazlığa düşmüş olan iki tarafın karşılıklı rızaları doğrultusunda, uyuşmazlığın resmi yargı mercileri dışında, özel kişiler tarafından incelenip karara bağlanmasıdır."

Modern Hukuk sistemleri kendi normlar hiyerarşisi içerisinde tahkime de yer vererek, tahkim yolu ile çözülecek uyuşmazlıklara dair belli hukuki düzenlemeye gitmişlerdir. Laik hukuk sistemlerinde, pozitif hukuka dair metinlerin normlar hiyerarşisine uygun olarak sıralanması, anayasa hükümleri, peşi sıra kanunlar, mahkeme kararları, tüzükler, yönetmelikler, örf ve adet teşkil eder. İslam Hukuku bakımından ise bu sıra; Kur'an-ı Kerim, Sünnet, İçtihat, (icma, kıyas, istihsan), Mahkeme kararları, örf ve adet olarak sıralanabilir.[4]

"İslam dinindeki hukuk düzeni iki temel sahada kaide ve hükümler getirmektedir. Medeni ve cezai alt dallarıyla birlikte özel hukuk alanı; iç ve dış alt dalları ile birlikte amme hukuku alanı yani anayasa, idare, mali ve milletlerarası hukuk sahası. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in Sünneti ile İslam Hukuku'nun alt gruplarına ilişkin temel prensipler halinde düzenlemeler getirilmiş, tafsilatı zaman ve mekanın şartlarına uygun surette tatbikatta içtihada terk etmiştir."

Kur'an-ı Kerim, kutsal kitap olarak dinin temel prensiplerine ilişkin düzenlemeleri içermesinin yanı sıra dünya işleriyle alakalı, sosyal ve hukuki konulara ilişkin ayetleri de ihtiva ettiğinden, İslam Hukukunun temel kaynağı olarak en başta dikkate alınmaktadır. Tahkim müessesesine ilişkin olarak da doğrudan doğruya Kuran'ın içerisinde ayetlerin yer almakta olduğu görülmektedir.

Sünnet ise, Hz. Peygamberin sözleriyle, hareketleriyle ve kimi zaman da sükutuyla örnek teşkil eden direktifleri olup, hadisler ise sözlü sünnetin adıdır.[5] Hadisin bir hukuk kaynağı olarak alınabilmesi için sahih hadis olması gerekir. Sahih hadis, bizzat Hz. Peygamber tarafından söylenen ve günümüze taşınan sözlerdir. Sahih olmayan hadisler, Hz. Peygamber tarafından söylenmediği halde ona izafe edilen hadislerdir. Sahih olmayan hadislerin hukuk kaynağı olarak alınması mümkün değildir.

Eğer Kur'an-ı Kerim'de ve sünnette hukuki uyuşmazlığın çözümü yer almazsa bu takdirde ihtilaf İçtihatlara göre çözülür. İçtihatların başında ise İcma gelmekte olup, icma; belirli bir mesele hakkında, bir asrın içtihat yaratabilecek kadar kuvvetli hukuk alimlerinin, şer'i ve feri hükümde menfi veya müspet şeklinde içtihat ittifakıdır.[6] İçtihadi kaynaklara "tefsir kaynakları" veya "görüş ve kanaat kaynakları" isimleri de verilmekte olup, bu kaynaklar icmanın dışında kıyas, istihsan, istislah (kamu menfaati), örf, istishab, sahabelerin tatbikatıdır.[7]

İslam Hukukunun kaynakları arasında şer'i mahkeme kararları da önemli birer kaynak olarak görülmelidir.

Her ne kadar İslam Devletlerinin kurulması ve yıkılması süreçlerinde ve de İslam coğrafyasının büyük bir alana yayılmasından ötürü kararların büyük bir kısmı mevcut olmasa da mevcut kararlar bakımından içtihat mutlak bir kaynaktır.

İslam dinindeki hukuk düzeni iki temel sahada kaide ve hükümler getirmektedir. Medeni ve cezai alt dallarıyla birlikte özel hukuk alanı; iç ve dış alt dalları ile birlikte amme hukuku alanı yani anayasa, idare, mali ve milletlerarası hukuk sahası. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in Sünneti ile İslam Hukuku'nun yukarıda anılan alt gruplarına ilişkin temel prensipler halinde düzenlemeler getirilmiş, tafsilatı zaman ve mekanın şartlarına uygun surette tatbikatta içtihada terk etmiştir. Ancak az sayıda da olsa miras ve cezai konulara ilişkin ayrıntılı bazı hükümler getirilmiştir.[8]

İslam Hukukunun kaynakları ve gelişimi incelendiği zaman tahkim müessesesinin mevcudiyeti görülmektedir. Yukarıda açıklanan İslam Hukukunun kaynakları arasında en başta gelen Kur'an-ı Kerim olmak üzere diğer tüm kaynaklarda da tahkim müessesinin mevcudiyeti görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Nisa Suresi'nin 35. ayetinde tahkime ilişkin açık bir düzenleme bulunmaktadır.

"(Kadın ile kocanın) Aralarının açılmasından korkarsanız, bu durumda erkeğin ailesinden bir hakem, kadının da ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar, (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da aralarında başarı sağlar. Şüphesiz, Allah, bilendir, haberdar olandır."

Bu ayette bahsedilen tahkim esas itibariyle bugünki anlamıyla tahkim kavramını karşılamamaktadır. Zira burada tayini öngörülen hakemlerin vereceği kararlar tarafları bağlayıcı nitelikte değildir. Bu özelliğiyle Kuran'da ifade edilen anlamıyla hakem aslında birer arabulucudur. Bu ayet bağlayıcı olmamakla birlikte ihtiyari tahkime gidilebileceği yönünde açık bir hüküm olup, hakimlik yetkisi bulunmayanların dahi karı koca arasındaki ihtilafta hakem olarak tayin edilebilecekleri belirtilmiştir.

Bu ayetten hareketle "hakemlerin" bağlayıcı olmayan kararlar verilebileceğini ifade eden Kuran; Maide Suresi'nin 1. ayetinde "Ey İman Edenler! Akitler(in) gereğini yerine getiriniz." ifadesiyle "ahde vefa" ilkesini somut olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla bu iki ayet birlikte değerlendirildiğinde hakem tayinine karar veren kişilerin verilen hakem kararlarına da uyması gerektiği yönünde bir anlayış gelişmiş ve bu şekilde hakem müessesi İslam hukukunda somut olarak uygulama alanı bulmuştur.

Tahkime ilişkin diğer bir düzenleme Kur'an-ı Kerim'in Maide Suresi'nin 42. ve 43 ayetlerinde ise şu şekilde yer almıştır. "Onlar, yalana kulak tutanlardır, haram yiyicilerdir. Sana gelirlerse aralarında hükmet veya onlardan yüz çevir. Eğer onlardan yüz çevirecek olursan, sana hiç bir şeyle kesin olarak zarar veremezler. Aralarında hükmedersen adaletle hükmet. Şüphesiz, Allah, adaletle hüküm yürütenleri sever." "Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında olduğu halde, seni nasıl hakem kılıyorlar ve sonra bunun peşinden yüz çeviriyorlar? İşte onlar, inanmış değildir."

Bu ayetler Hz. Peygamber'in Müslüman olmayanlar arasında hakem tayin edilmesine ilişkin olup, Hz. Peygamber'in burada hakemliği kabul edip etmeme hususunda serbest olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple de bu ayet tahkime ilişkin bir delil niteliğindedir.[9]

"İslam Hukuku kaynakları detaylı surette incelendiğinde, İslam Hukukunda tahkim müessesesinin işleyiş alanı olduğu görülmektedir. Modern hukuk sistemlerine paralel olarak İslam Hukukunda da kamu düzeni mülahazasıyla, iki tarafın iradelerine tabi olmayan hal ve durumlarda, tahkim müessesesine başvurulamayacağı kabul edilmiştir."

Sünnet'te de tahkimin kabul edildiğine ilişkin çeşitli rivayetler mevcuttur. Şöyle ki; Sahabeden Ebu Şureyh, Hz. Muhammed'e gelerek: "Kavmimden bazıları, aralarındaki davalarda benim hükmüme razı oluyorlar, ben de hüküm veriyorum, meşru mudur?" diye sorduğu, Hz. Peygamber de "maahsen-ü haza yani ne güzel şey" dediği, yine Buhari'de de, adalete uygun surette karar vermeyen hakemin Allah'ın gazabına uğrayacağına ilişkin bir hadisin varlığından bahsedilmektedir.[10]

Tahkimin hukuk sistemlerindeki yeri ve ona tanınan uygulama alanı her hukuk sistemini oluşturan temel prensiplere göre değişmektedir. Ancak, tüm hukuk sistemlerinin ortak noktasını tahkim müessesesine başvuran tarafların, kendi rızaları ile çözümleyebilecekleri konularda tahkime gidilebilmesi oluşturmaktadır. Yoksa belli bir hukuk sisteminin temel prensipleri nedeniyle kamu düzeninden saydığı konularda tahkime gidilebilmesi yolu kapalıdır.

Burada hangi hususların tahkim yargılamasına konu olabileceği hususu değişik hukuk sistemlerinde birbirinden farklı nitelik arz ettiğini belirtmek gerekmektedir. Alman, Avusturya, Finlandiya ve Yunan Usul Kanunlarında tarafların üzerinde muteber bir şekilde sulh akdi yapabilecekleri konularda tahkimin caiz olduğu, İngiliz Hukukunda ahlaka, hukuka veya kamu düzenine aykırılık teşkil eden konularda tahkime gidilemeyeceği, Fransız ve İtalyan Hukukunda tarafların sulh olamayacakları konularda tahkime gidilemeyeceği belirtildikten sonra genel prensibin yanı sıra hangi hususlarda tahkimin mümkün olmadığı tek tek sayılarak ayrıca belirtilmiştir.[11] Türk Hukukunda ise taraflar üzerinde tasarruf edebilecekleri; yani sulh ve ibra konusu yapabilecekleri konularda tahkime gidebilirler.[12] Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda "Yalnız iki tarafın arzularına tabi olmayan mesailde tahkim cereyan etmez" hükmü mevcut bulunmaktadır.

MÜSİAD

İslam Hukukunda tahkime konu olamayacak olan haklar, kulların tasarruf yetkilerinde olmayan Allah'a ait haklardır. Özellikle had cezaları, kısasa ilişkin davalar ve diğer kamu düzenini ilgilendiren cezalar bakımından İslam Hukuku açısından tahkim müessesesinin kabulü mümkün değildir. Bunların dışında ihtilafların çözümünde hakemlik yapılmasına ilişkin yukarıda belirtilen ayetler tahkimin kabul edildiğini göstermekte olup, doğrudan tahkime ilişkin olmasa da barışçıl yollarla ihtilafların çözümüne dair başkaca ayetler de mevcuttur.

Kur'an-ı Kerim'in Hücurat Suresi'nin 10. ayetinde ise bu husus şu şekilde yer almıştır;

"Mü'minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin."

İslam Hukukunda Maide Suresinde yer aldığı üzere, hakemler her zaman hakemlik yapmayı kabul edip etmeme hususunda serbesttirler, hakemliğe zorlanamazlar. Bir görüşe göre hakemler, kararlarını şeriat esaslarına göre vermek ve dört mezhepten birinin fıkıh anlayışına dayandırmak zorundadırlar[13] diğer bir görüşe göre ise bu husus tarafların ve hakemlerin inanışına göre değişebilir zira İslam Hukukunu sadece dört mezheple sınırlamak doğru değildir.[14]

Hakem kararları, uyuşmazlığın taraflarını yani hakeme gitme iradesini haiz olan ve kendileri üzerinde hüküm tesis edilen tarafları bağlayacaktır. Ancak hakem hükmünü verene kadar taraflarca hakeme gitme iradesinden dönülmesi söz konusu olabilir.

Tahkim müessesesi, İslam Hukukunu temel alan bir hukuk sistemi olan Osmanlı Devletinde de yürürlükte bulunuyordu. İslam Muhakeme Hukuku, medeni muhakeme ve ceza muhakemesi olarak ikiye ayrılmamıştı ve Osmanlılar da İslam Muhakeme Hukuku'na yeni bir şekil vermemişlerdi.

"İslam Hukukunda tahkime konu olamayacak olan haklar, kulların tasarruf yetkilerinde olmayan Allah'a ait haklardır. Özellikle had cezaları, kısasa ilişkin davalar ve diğer kamu düzenini ilgilendiren cezalar bakımından İslam Hukuku açısından tahkim müessesesinin kabulü mümkün değildir. Bunların dışında ihtilafların çözümünde hakemlik yapılmasına ilişkin ayetler tahkimin kabul edildiğini göstermekte olup, doğrudan tahkime ilişkin olmasa da barışçıl yollarla ihtilafların çözümüne dair başkaca ayetler de mevcuttur."

Ancak, Osmanlı Hukukunda da ceza muhakemesi ile ilgili bir takım özel hükümler zamanla ortaya çıktığından, bunlar bir araya getirilmek suretiyle ceza muhakemesi hukuku ortaya çıkarılmıştır.[15]

Osmanlı Devletinde hakem tayini tarafların rızasına bağlı olarak mümkün idi, eğer uyuşmazlığın bulunduğu yerde hakim yoksa taraflar kendi rızalarıyla bir hakem tayin ederek duruşmayı onun huzurunda yapabilirlerdi.[16]

İslam Hukuku kaynakları detaylı surette incelendiğinde, İslam Hukukunda tahkim müessesesinin işleyiş alanı olduğu görülmektedir. Modern hukuk sistemlerine paralel olarak İslam Hukukunda da kamu düzeni mülahazasıyla, iki tarafın iradelerine tabi olmayan hal ve durumlarda, tahkim müessesesine başvurulamayacağı kabul edilmiştir. Tahkim kurumu, uluslararası ticaret uygulayıcıları bakımından "bağımsız" ve "tarafsız" bir yargı mercii olarak algılanmaktadır. Zira, milli mahkemelerin teorik olarak bağımsız olduğu kabul edilse bile pratikte bağlı oldukları devletin sosyal, siyasal ve ekonomik politikalarının etkisindedirler.[17] Tahkimin bu şekilde bağlı olduğu bir politikalar düzeni olmadığı için gerek yargılama aşamasında gerekse de karar aşamasında objektivite sürece hakim olmaktadır. Ayrıca tahkim yargılamasında kararlar oldukça süratli bir şekilde ve konu ile ilgili uzman kişiler tarafından alınmakta ve milli mahkemeler nezdinde açılan davaların uzun sürmesi nedeniyle adaletin geç tecelli etmesi riskini ortadan kaldırmaktadır.

Milletlerarası ticari ilişkilerde önemli bir unsur olan öngörülebilirlik ve istikrar ihtiyacı açısından bakıldığında, taraflar, henüz sözleşme ilişkisinin kurulması sırasında, ileride doğabilecek uyuşmazlıkların çözümünü, sözleşme metninde bir model tahkim kaydına yer vermek suretiyle, ilgili tahkim kurumunun kurallarına ve idaresine havale etmekte ve böylece,

uyuşmazlık ortaya çıktığında karşılaşabilecekleri belirsizlik ve riskleri bertaraf etmektedirler.[18] Tahkim kurumuna başvurulduğunda hakemler, milli hakemlere nispetle uluslararası ticaretin mahiyet ve ihtiyaçları ile bağdaşmayan mahalli hukukların emredici ve kamu düzeni kuralları dışına daha kolay çıkabilmekte, ihtilaf konusu ilişkinin dahil olduğu sektörlerde cari olan kural, örf-adet ve teamülleri ve hususen taraf anlaşmalarını daha etkin biçimde uygulayarak karar vermektedirler.[19]

Uygulamada tahkim müessesesi ikili bir gelişim göstermiştir, "Ad hoc" tahkim de denilen ve tarafların rızaları doğrultusunda yalnızca belirli bir uyuşmazlığın çözümü için oluşturulan hakem mahkemeleri daimi değillerdir ve uyuşmazlık konusunda kesin karar verdikten sonra bu hakemlerin de işi sona erer. Bunun yanında kurumsal olarak uyuşmazlık çözüm hizmeti veren tahkim mahkemelerinin ise kendi tahkim kuralları ve kayıtlı hakemleri bulunmakta olup, tahkim yargılamasına ilişkin ciddi bir sekreterya hizmeti vermektedirler. Günümüzde kurumsal tahkim hizmeti veren organizasyonların en bilinenleri Paris Milletlerarası Ticaret Odası(ICC), Londra Ticaret Odası ve Amerikan Tahkim Kurumu (AAA)'dır

İslam ülkeleri bakımından değerlendirildiğinde, özellikle kurumsal tahkim hizmeti veren uluslararası tahkim kurumlarına karşı ciddi bir güvensizlik bulunmaktadır. Bu güvensizliğin tarihi ve siyasi etkenleri bulunmaktadır. Özellikle Libya tahkimleri denilen hakem yargılamaları neticesinde verilen kararlar İslam coğrafyasında uluslar arası tahkim müessesine karşı bir alerji yaratmıştır. Muammer Kaddafi'nin Libya'da iktidara gelmesinden sonra uluslararası petrol firmalarına Libya içinde verilen imtiyazları iptal etmesi üzerine, bu firmalarca uluslararası tahkime başvurulmuş ve bu hakem mahkemelerinden Libya devletinin aleyhine kararlar çıkmıştır.

İslam Hukuku'nda tahkim müessesesini belirli sınırlamalar ile birlikte kabul edilmiş ve özellikle son yıllarda İslam Coğrafyasında yaygın uygulama alanı bulmuştur. Ancak, özellikle uluslararası yatırımlar ve yatırımcılarla ilgili uyuşmazlıkların çözümü için kabul edilen milletlerarası nitelikli anlaşmalar doğrultusunda İslam coğrafyasında tahkim müessesesinin uygulanmasına yönelik yeknesak bir uluslararası uygulamadan bahsetmek zordur. Ülkemiz de İslam ülkelerine yönelik tahkim organizasyonunun sağlanması için buna yönelik altyapının hazırlanması İslam ülkeleri ile ticari ilişkilerin geliştirilmesine hizmet edecektir.

Ancak, halen pek çok islam ülkesi, mahalli mahkeme kararlarına nazaran hakem kararlarının icrasındaki yaygınlık ve kolaylık nedeniyle tahkim ile ilgili uluslararası düzenlemelere taraf olmuştur. Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair 1958 Tarihli New York Konvansiyonu'na pek çok İslam ülkesi taraftır. Bu konvansiyon'un yanında İslam ülkeleri arasında Yabancı Hakem ve Mahkeme Kararlarının Tenfizine Dair Riyad Konvansiyonu ve Ticari Tahkime ilişkin Amman Konvansiyonu da hakem kararlarının tenfizine ilişkin konvansiyonlardır.[20]

Sonuç olarak, İslam Hukuku'nda tahkim müessesesini belirli sınırlamalar ile birlikte kabul edilmiş ve özellikle son yıllarda İslam Coğrafyasında yaygın uygulama alanı bulmuştur. Ancak,özellikle uluslar arası yatırımlar ve yatırımcılarla ilgili uyuşmazlıkların çözümü için kabul edilen milletlerarası nitelikli anlaşmalar doğrultusunda İslam coğrafyasında tahkim müessesesinin uygulanmasına yönelik yeknesak bir uluslar arası uygulamadan bahsetmek zordur. Ülkemizde İslam ülkelerine yönelik tahkim organizasyonunun sağlanması için buna yönelik altyapının hazırlanması İslam ülkeleri ile ticari ilişkilerin geliştirilmesine hizmet edecektir.

Kaynaklar;

Baki KURU, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6 c., 6. bs., İstanbul, Beta yayınları, 2001, C. 6, s. 5875;
ARMAĞAN, Servet, İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler, Ankara, 1987, s.26
ARMAĞAN, age, s.26
BERKİ, Şakir / HAMİDİ, Hayrullah, İslam Hukukunun ana Prensipleri "Kur'anda Hukuk", Ankara, 1962, s.7
ARMAĞAN, age, s.27
Ez-ZERKA, Mustafa Ahmed, Çağdaş Yaklaşımla İslam Hukuku, Tercüme: ARMAĞAN, Servet, Cilt:1, İstanbul, 1993, s.35
BALCI, Muharrem, İhtilafların Çözüm Yolları ve Tahkim, İstanbul, 1999, s.72-73
YEĞENGİL, Rasih, Tahkim, İstanbul, 1974, s.65;
BALCI, age, s.73
ŞANLI, age, s.26 (Esasa Uygulanacak Hukuk)
ŞANLI, age, s.238
YEĞENGİL, age s.71
BALCI, age, s.79
BAYINDIR, Abdülaziz, İslam Muhakeme Hukuku, İstanbul, 1986, s. 79
BAYINDIR, age, s. 94

Mehmet Fatih SERENLİ
Uzman Araştırmacı, SESRIC

İslâm Ülkeleri Arasındaki Ticarî Anlaşmalar ve Ticaret Üzerindeki Etkileri

Uluslararası ticarette 20. Yüzyılın yeni bir akımı olan bölgesel işbirliği geleneği Avrupa ülkelerinin kendi aralarında önce bir Ortak Pazar, daha sonra da para ve ekonomi birliği (AB) kurmalarına kadar götürülebilir. Kuruluşundan itibaren AB, gerek üyelik, gerekse ekonomik ve politik etki ve örgütsel yapı itibarıyla önemli gelişme kaydetmiştir. Avrupa dışında ilk defa ABD, Kanada ve Meksika ile birlikte 1992 yılında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nı (NAFTA) imzalamıştır. Yine ABD'nin Japonya ile birlikte içinde bulunduğu Asya-Pasifik Economik İşbirliği (APEC) 1993'den itibaren bölgede serbest ticaret, yatırımlar ve ekonomik işbirliğini geliştirmede önemli bir organ olmuştur.

Buna benzer başarılı bölgesel ticari işbirliği girişimlerinin arkasında ülkeler arasında imzalanan ikili veya çok taraflı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) yatmaktadır. Ülkeler arası ticari yakınlaşmanın neticesinde dünya ticaret sistemi, geçtiğimiz onbeş yıl içerisinde STA alanında adeta bir patlamaya şahit olmuştur. STA'lar 1990'lardan başlayarak sayısal olarak büyük bir artış göstermiş, bölgesel çok taraflı ticari ilişkilerin vazgeçilmez ve önemli bir özelliği haline gelmiştir. Mevcut yönelim günümüzde halen etkisini sürdürmektedir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kayıtlarına göre 2010 yılı itibariyle dünya üzerinde yürürlükte olması planlanan 400'e yakın bölgesel ticaret anlaşması vardır. Bunların %90'ına yakınını Serbest Ticaret Anlaşması, %10 kadarını da gümrük birliği anlaşmaları oluşturmaktadır.

Bütün bu gelişmeler uluslararası ticari işbirliğinin ülke ekonomilerine doğrudan veya dolaylı rasyonel kazançlar sağladığı yönündeki hem teorik hem de pratik argümanlara dayanmaktadır. Geleneksel uluslararası ticaret nazariyesi katılımcı ülkeler arasındaki ticaretin uzmanlaşma, işbölümü ve hepsinden önemlisi

> **"Geleneksel uluslararası ticaret nazariyesi katılımcı ülkeler arasındaki ticaretin uzmanlaşma, işbölümü ve hepsinden önemlisi mukayeseli avantajların yakalanması ile bütün üyeler için ekonomik refah ve daha iyi yaşam koşulları getirdiğini kabul etmektedir. Bir üye ülkenin üretim ve ticaretinde diğer ülkelere göre mukayeseli olarak daha etkin olduğu ürünler üzerinde uzmanlaşmasıyla ortaya çıkan mukayeseli avantaj, o ülkenin daha ileri üretim etkinliğini yakalamasını sağlamaktadır."**

MÜSİAD

mukayeseli avantajların yakalanması ile bütün üyeler için ekonomik refah ve daha iyi yaşam koşulları getirdiğini kabul etmektedir. Bir üye ülkenin üretim ve ticaretinde diğer ülkelere göre mukayeseli olarak daha etkin olduğu ürünler üzerinde uzmanlaşmasıyla ortaya çıkan mukayeseli avantaj, o ülkenin daha ileri üretim etkinliğini yakalamasını sağlamaktadır. Böylelikle ithalatını yüksek maliyetli dışarıdaki imalatçıdan daha düşük maliyetli üye ülkeye kaydırdığında kademeli olarak daha iyi bir kaynak bölüşümünü de sağlamakta, bu da genel refah düzeyini artırmaktadır.

Ticari işbirliğinin önemli bir aracı olan STA'lar doğrudan ve dolaylı yollarla serbest ticaretin ve yatırımın önündeki engelleri kaldırmakta, yatırımları artırmakta, teknoloji transferini kolaylaştırmakta ve büyümeyi desteklemektedir. Uzmanlaşmayla birlikte ekonomide belirli mallarda hem fiyat hem de kalite düzeyinde artan rekabet baskısı, firmalar üzerinde bir verimlilik artışını harekete geçirebilir ve üretim kapasitelerini de önemli ölçüde genişletmektedir. Üretim kapasitesindeki bu artış ve bunun sonucunda oluşan ölçek ekonomileri bazı firmaların hammadde maliyetini yapılandırma sorunlarını çözmelerine de yardımcı olur.

Tarifelerin kaldırılmasının yanısıra STA'lar daha dengeli ve istikrarlı endüstriyel ilişkiler, fikri mülkiyet haklarının güçlenmesi ve yenilenen eğitim müfredatı ile yerel iş çevresinin gelişmesine ve ilerlemesine de katkı sağlar.

Yukarıda özetle değindiğimiz uluslararası ticaret ile ekonomik performans arasındaki tanımlanabilen anlamlı korelasyon, özellikle son on beş yıl içerisinde ülkeleri farklı bölgesel ekonomik ve ticari bütünleşmelere sürüklemiştir.

Bu küresel gelişmeler karşısında İslâm ülkeleri de dünya ölçeğinde ekonomik kalkınmada 'örgütlü ve ortaklığa dayalı işbirliğini gerçekleştirme stratejisi'ne dayalı olarak en üst düzey siyasi kuruluşları olan İslâm Konferansı Teşkilatı (İKT) aracılığıyla bir dizi ticari işbirliği adımları atmışlardır. Bu bağlamda İslâm Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) 1990'da Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşmasını (TPS-OIC) kabul etmiştir. Yine İslâm ülkeleri devlet başkanlarını bir araya getiren İslâm Zirvesi'nin 1994 yılındaki 7. Toplantısında imzalanan İKT Üye Ülkeleri Arası Ekonomik ve Ticari İşbirliğini Güçlendirme Stratejisi ve Eylem Planı, İSEDAK'ın 10. Toplantısında onaylanmıştır.

1997'deki 8. İslâm Zirvesi Konferansı'nda ise İslâm Ortak Pazarı oluşturulması ile ilgili bir karar alınmıştır. Daha ileri bir adım olarak 2005 yılındaki Mekke Zirvesi'nde kabul edilen On Yıllık Eylem Planı'nda 21. Yüzyılda müslümanların karşılaştığı güçlüklere cevap vermek üzere İslâm ülkelerini içine alan Serbest Ticaret Bölgesi kurulmasına vurgu yapılmıştır.

“İslâm Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) 1990'da Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşmasını (TPS-OIC) kabul etmiştir. Yine İslâm ülkeleri devlet başkanlarını bir araya getiren İslâm Zirvesi'nin 1994 yılındaki 7. Toplantısında imzalanan İKT Üye Ülkeleri Arası Ekonomik ve Ticari İşbirliğini Güçlendirme Stratejisi ve Eylem Planı, İSEDAK'ın 10. Toplantısında onaylanmıştır. 1997'deki 8. İslâm Zirvesi Konferansı'nda ise İslâm Ortak Pazarı oluşturulması ile ilgili bir karar alınmıştır.”

İslâm Ülkeleri Arası Ticari İşbirliği Anlaşmaları

Ekonomik, Teknik ve Ticari İşbirliği Genel Anlaşması

Mayıs 1977'de İslâm ülkeleri arasında Libya'nın Tripoli kentinde akdedilmiştir. Üye ülkelerin yarısından daha fazlasının imzalamasıyla Nisan 1981'de yürürlüğe girmiştir. Bugüne kadar 43 ülke tarafından imzalanmış ve 30 ülke tarafından kabul edilmiştir.

Anlaşmanın amacı; İslâm ülkeleri arasında sermaye ve yatırım transferini, veri, tecrübe, teknik ve teknolojik beceri transferini teşvik etmek, az gelişmiş ülkelere özel bir dikkat sarfederek üye ülkeler arasında adil ve ayrımcı olmayan bir anlaşmanın uygulanmasını kolaylaştırmaktır. Anılan anlaşma genel ekonomik, teknik ve ticari işbirliği amaçlarını ele almakta kesin ve takvime bağlı hedefler ortaya koymamaktadır.

Yatırım Destekleme, Koruma ve Garanti Anlaşması

İslâm ülkeleri tarafından Irak'ın başkenti Bağdat'ta Haziran 1981'de akdedilmiştir. 10 İslâm ülkesinin onaylaması ile Şubat 1988'de yürürlüğe girmiştir. Şimdiye kadar 34 ülke tarafından imzalanmış, 24'ü tarafından kabul edilmiştir.

Anlaşmanın amacı; İslâm ülkeleri arasında sermaye transferini garanti altına alırken yatırımın desteklenmesini ve ticari risklere karşı yatırımın korunmasını yöneten genel ve temel ilkeleri belirlemektir. Bu anlaşma da özel ve takvime bağlı hedefler ortaya koymaktan ziyade oldukça genel amaçlardan söz etmektedir. Bununla birlikte Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) altında sonuçlandırılan ilgili uluslararası anlaşmalara veya bazı İslâm ülkelerini de içinde alan bölgesel ekonomik işbirliği planlarına gönderme yapmamaktadır. Yine yatırımın korunması ve sermaye transferi ile ilgili nispeten yeni olan Fikri Mülkiyet Hakları (FMH) ile ilgili de bir düzenleme içermemektedir.

Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşması (TPS-OIC)

İslâm ülkeleri arasında 1990 yılında İstanbul'da akdedilmiştir. 10 ülkenin imzalaması ile Ekim 2002'de yürürlüğe girmiştir. Şu ana kadar 32 ülke tarafından imzalanmış ve 12'si tarafından da kabul edilmiştir. TPS-OIC, İslâm ülkeleri arasında tercihli ticaret sistemi kurmayı gerektiren genel ilkeleri ortaya koyan bir temel belgedir. İslâm ülkeleri arasında eşit ve ayrımcı olmayan bir temelde bazı ticaret tercihlerinin değiştirilmesi yoluyla İslâm ülkeleri arasında ticareti artırmayı amaçlamaktadır.

Bu amaçları gerçekleştirmek için TPS-OIC, tarımsal ve hayvansal ürünler, mamul ve yarı mamul ürünler de içinde olmak üzere tercihli gümrük tarifesi, tarife benzeri ve tarife dışı imtiyazlar ve diğer tercihli ticaret uygulamalarını içine almaktadır. Anlaşma, az gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarını göz önüne almakta ve ikili ve çok taraflı anlaşmalarla diğer katılımcı ülkelerin onlara özel imtiyazlar sağlayacağı koşulunu öne sürmektedir. Bununla birlikte İslâm ülkeleri arasında bölgesel ekonomik guruplaşmalara ve böylelikle tek bir gurup olarak TPS-OIC ticari müzakerelere katılmalarına izin vermektedir.

Tercihli Tarife Protokolü (PRETAS)

TPS-OIC'nin 2002'de yürürlüğe girmesinden sonra kurulan Ticari Müzakere Komitesi PRETAS Protokolünü hazırladı ve bu protokol Kasım 2005'te yürürlüğe girdi. Çerçeve Anlaşmasının amaç ve hedeflerinin hayata geçirilmesini amaçlayan sözkonusu protokol, plan altındaki ürünlerden alınan gümrük vergileri ile tarife benzeri ve tarife dışı vergilerin düşürülmesini amaçlamaktadır. Bugüne kadar İslâm ülkeleri arasındaki ticareti artırmaya yönelik yapılmış olan düzenlemeler arasında amaç ve hedefleri bakımından en spesifik olanı PRETAS henüz ancak 5 ülke tarafından kabul edilmiştir.

Son otuz yıl içerisinde İslâm ülkeleri arasındaki genel ticaret seviyesini artırmak üzere akdedilen ticari anlaşmaların TPS-OIC ve özellikle PRETAS dışında amaç ve hedefler bakımından son derece genel hükümler içermesine rağmen yine de İslâm ülkeleri arasında karşılıklı bir 'yakınlaşma' sağlamıştır. Gerek genel ticaret seviyesine gerek ülkeler arası seviyeye gerekse sektörel seviyeye bakıldığında Bazı konjektürel ve lokal gelişmeler bir yana bu yakınlaşmanın etkisiyle karşılıklı ticaretin geçen süre içindeki mütevazi eğilimine rağmen özellikle son 20 yıl içerisinde artan bir seyir izlediği gözlenmektedir. Bu dönemin en belirgin özelliği arkasındaki güçlü politik destekle birlikte Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşması'nın (TPS-OIC) yürürlüğe girmiş olmasıdır. Öyle görünüyor ki anılan yasal düzenleme ülkeler arası ticari işbirliğine olumlu düzeyde bir katkı sağlamıştır.

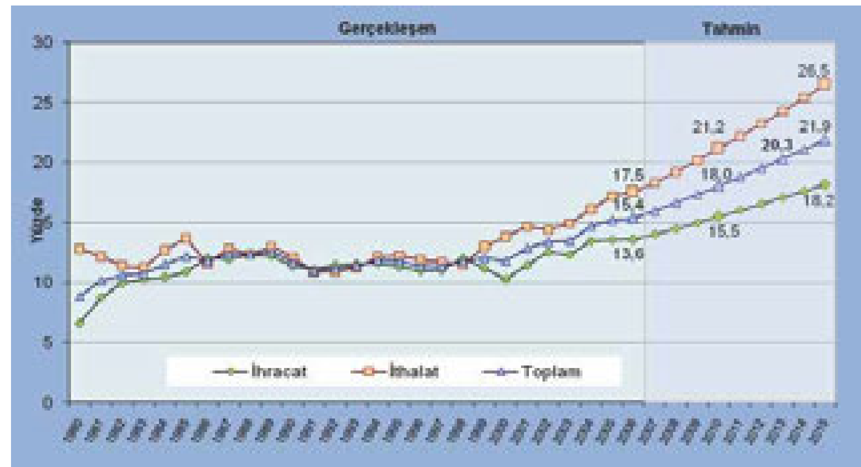
MÜSİAD

> İslâm Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi 57 ülkenin GSMH'sının %42'sini oluşturan ve İslâm ülkeleri arasındaki en büyük dört ekonomi olan Türkiye, Suudi Arabistan, Malezya ve Endonezya'nın 2003-2007 arası dönemde diğer İslâm ülkeleri ile olan yakın tarihteki ticaretlerinin yıllık bileşik büyüme oranlarına bakıldığında İslâm ülkeleri ile olan ticaretlerinin geri kalan dünya ülkeleri ile olandan daha büyük bir büyüme gösterdiği tespit edilecektir.

Genel Ticaret Seviyesi

Bileşik büyüme oranı itibariyle 2007 yılından geriye doğru 5 yıllık ara dönemlere bakıldığında İslâm ülkeleri arası ticaretin TPS-OIC'nin yürürlüğe girdiği 2002 yılından itibaren geçmiş yıllara kıyasla önemli oranda artış gösterdiği görülmektedir. 2003-2007 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde toplam ticaretteki değişim oranı %18.3 iken, 1998-2002 arası dönemde %13.7, 1993-1997 arası dönemde ise % -0.6 gibi oldukça düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Aynı oranın bir önceki beş yıllık dönemde % -9.3 olduğu göz önüne alındığında İslâm ülkeleri arası ticaretteki artış eğiliminin sürekli olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıdaki grafiğe bakıldığında yapılan tahmini hesaplamaya göre önümüzdeki yıllarda aynı eğilimin süreceğini ve 2015 yılında İslâm ülkeleri arası ticaretin yaklaşık olarak %22 seviyesine geleceğini görmekteyiz.

İslâm Ülkeleri Ticareti (1980-2015): Gerçekleşen ve Tahmin

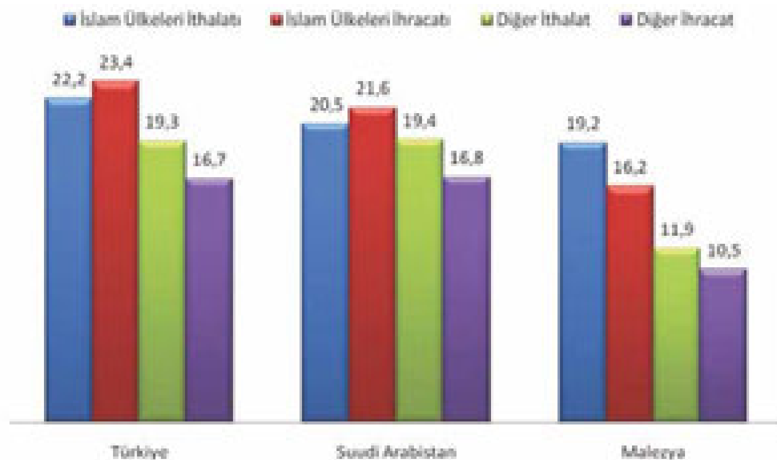

Kaynak: Hesaplama SESRIC tarafından yapılmıştır. Veriler IMF, Ticaret İstatistikleri Dairesi, CDROM, Kasım 2007.

Ülkesel Gelişme

Genel seviyedeki bu değişimleri, anlaşmaları imzalayan, dolayısıyla anlaşmadaki hükümlerden yararlanan ülkelerin toplam ticaretteki paylarına bakarak doğrulamak da mümkündür. İslâm Konferansı Teşkilatı (İKT) üyesi 57 ülkenin GSMH'sının %42'sini oluşturan ve İslâm ülkeleri arasındaki en büyük dört ekonomi olan Türkiye, Suudi Arabistan, Malezya ve Endonezya'nın 2003-2007 arası dönemde diğer İslâm ülkeleri ile olan yakın tarihteki ticaretlerinin yıllık bileşik büyüme oranlarına bakıldığında İslâm ülkeleri ile olan ticaretlerinin geri kalan dünya ülkeleri ile olandan daha büyük bir büyüme gösterdiği tespit edilecektir.

İslâm Ülkeleri Ticareti (2003-2007): Türkiye, Suudi Arabistan, Malezya

İslâm Ülkeleri Ticareti (2007): Malezya

En Büyük 10 Ticari Ortak (Hacim - $ Milyon)			En Büyük 10 Ticari Ortak (Büyüme '03-'07)	
ÜLKE	TOPLAM TİCARET	% BÜYÜME '03-'07	ÜLKE	% BÜYÜME '03-'07
Endonesya	$ 11.158	% 17.10	Gabon	% 305
BAE	$ 4.248	% 24.59	Çad	% 69
Suudi Arabistan	$ 2.604	% 21.29	Guyana	% 63
Pakistan	$ 1.319	% 12.99	Mali	% 63
İran	$ 1.061	% 19.89	Guineau Bissau	% 59
Türkiye	$ 986	% 22.22	Tacikistan	% 58
Kuveyt	$ 699	% 37.20	Benin	% 55
Umman	$ 579	% 2.23	Kamerun	% 52
Mısır	$ 565	% 3.39	Özbekistan	% 50
Bruney	$ 485	% 6.78	Sierra Leone	% 48
DÜNYA TOPLAMI	$ 325.630	% 11.63		

Kaynak:* *IMF, Ticaret İstatikleri

2003-2007 yılları arasında toplam ticaret sayılarına (ihracat ve ithalat) bakıldığında Türkiye, Suudi Arabistan ve Malezya İslâm ülkeleri ile ticarette dünyanın geri kalan ülkeleriyle ticaretinden daha büyük bir ilerleme göstermiştir. Listenin başında gelen Türkiye'nin belirtilen dönemde İslâm ülkelerine olan ihracaatı (%23.4) ithalatının (%22.2) önüne geçerek diğer dünya ülkeleriyle olan ticaretinin hatırı sayılır oranda üzerinde seyretmiştir. Şemada görüldüğü gibi Suudi Arabistan da Türkiye ile aynı tendi izlemektedir. Malezya'nın ithalatıyla ilgili verilere baktığımızda ise İslâm ülkelerinden yaptığı ithalat %19.2 oranında büyürken, diğer ülkelerden yaptığı ithalat yaklaşık %11.9 oranında büyüme kaydetmiştir. Bunlara ilave olarak kayda değer bir başka gelişme de İslâm ülkeleri ile yüksek ticaret büyümesine sahip olan Malezya ve Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile olan ticaretlerindeki artışın en üst düzeyde seyretmesidir.

SEKTÖR	İŞLEM SAYISI
Bankacılık / Finansal Hizmetler	57
Gıda ve Meşrubat	25
Petrol ve Gaz	20
Endüstriyel Ürünler ve Hizmetler	19
Telekom	15
İnşaat ve Malzeme	13
Seyahat	13
Perakende	10
Ev Eşyası	9
Teknoloji	8
Otomobil ve Yedek Parça	7
Yedek Parça	7
Basın Yayın	5

Kaynak: *DS Research, http://www.dinarstandard.com*

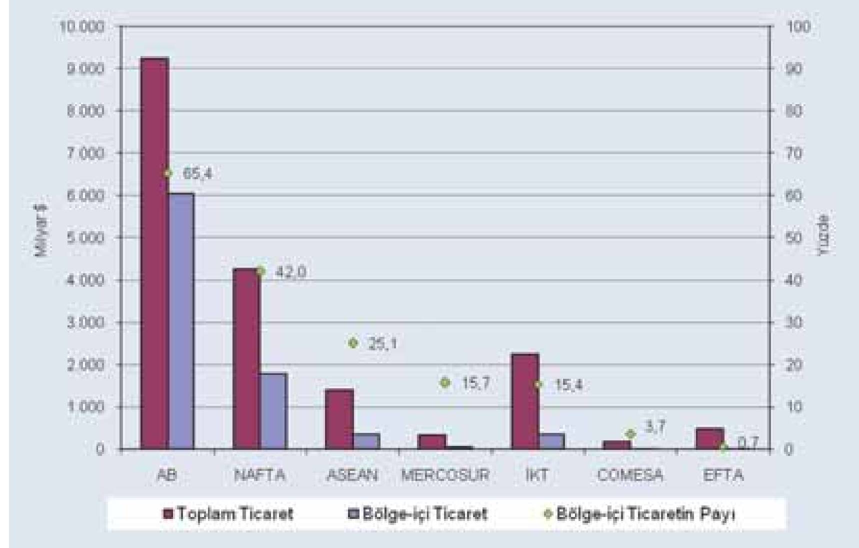
Bir örnek olarak İslâm ülkeleri arasında Bir örnek olarak İslâm Ülkeleri arasında dış ticaret seviyesi en yüksek olan Malez ya'nın en büyük 10 ticari ortağı olan ülkelerle 2007 yılı içinde ortaya çıkan ticaretine bakıldığında yukarıdaki verileri destekler biçimde İslâm ülkeleriyle ticaret hacmindeki genel artışın diğer dünya ülkelerinden daha yüksek olduğunu gözlemleyebiliriz. Ticaret hacmindeki büyümeye bakıldığında körfez ülkeleriyle ticaretinin, oransal büyüme açısından da Afrika ülkeleriyle ticaretinin diğer ülkelerin önünde olduğu görülmektedir.

Sektörel Gelişme

Malezya, Pakistan, BAE, Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır ve diğer İslâm ülkeleri arasında özellikle TPS-OIC'nin yürürlüğe girdiği 2002 yılından sonraki dönemde finans, telekom, emlak, enerji, gıda ve diğer birçok sektörde büyük bir ticaret hüküm sürmektedir. Gerçekleşen iş bitirme sayılarına bakıldığında sektörler arasında en büyük gelişme ise bankacılık, gıda ve enerji alanında meydana gelmiştir.

> **"Malezya, Pakistan, BAE, Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır ve diğer İslâm ülkeleri arasında özellikle TPS-OIC'nin yürürlüğe girdiği 2002 yılından sonraki dönemde finans, telekom, emlak, enerji, gıda ve diğer birçok sektörde büyük bir ticaret hüküm sürmektedir."**

İslâm Ülkeleri Başlıca Yatırım Sektörleri (2007): Türkiye, Suudi Arabistan, Malezya

Kaynak: SESRIC

Endüstriyel ürünlerdeki gelişme de ticaretin çeşitliliği bakımından ümit vericidir. İslâm ülkeleri arası ticaretin lokomotifi ise bankacılık olarak belirmektedir.

Gerçekte yukarıda özetini verdiğimiz bütün stratejilerin ve programların nihai hedefi İslâm ülkelerini bölgesel ve/veya küresel düzeyde kapsamlı ekonomik işbirliği altında toplamaktır. Ancak yukarıdaki müspet gelişmelere rağmen İslâm ülkeleri arası ticaretin arzu edilen seviyede olduğu söylenemez. İslâm ülkeleri arası ticarette elde edilen sonuçlar geleceğe yönelik olarak ümit verici olmakla birlikte ekonomilerin taşıdığı potansiyelleri yansıtmaktan uzaktır. Mevcut durumu istikrarlı ve sürdürülebilir bir duruma dönüştürmek amacıyla resmi birçok platformda dile getirilen ve İslâm ülkeleri arasındaki bütün işbirliği ilişkilerini kapsayan İslâm Ortak Pazarı'na ulaşabilmek için ise serbest ticaret bölgesi veya gümrük birliği benzeri birçok somut adıma ihtiyaç vardır.

Anlaşmaların sonuçlarının uygulanması için gerekli olan siyasi irade gösterildiği takdirde İslâm ülkeleri arasındaki ticaretin hukuksal zemini güçlenecek ve ortaya çıkan güven ortamında ticaret de doğal olarak artacaktır. Bunun içinse İslâm ülkelerinin kurumsal ve yönetsel kapasitelerini geliştirmeleri gerektiği aşikardır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki İslam ülkeleri arası ticari işbirliği ve serbest ticaret anlaşmalarının yürürlüğe girmesiyle birlikte ticaret ikliminde bir güven ikliminin oluştuğu söylenebilir. Her ne kadar yapılan birçok girişime rağmen somut adımlar noktasında çok fazla mesafe kat edilmese de son yıllara ait verilere bakıldığında sözkonusu girişimlerin sağladığı psikolojik güven ortamının ve işbirliği ruhunun oluşturduğu ülkeler arasında bölgesel ve/veya küresel yakınlaşmanın İslam ülkeleri arasında gerçekleşen ticaret hacmi üzerinde olumlu etkisi olduğu açıkça görülmektedir.

Doç. Dr. Ahmet KAVAS
İstanbul Üniversitesi

Türkiye-Afrika Buluşması: Yeni bir Başlangıç

Türklerin Afrika kıtasına ilgi duymaları miladi dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Abbasi ordularına asker olarak alınan Türklerden bazıları bugünkü Mısır'a da gönderilmişler ve burada kısa zamanda idareyi tam anlamıyla ele geçirerek bu kıtadaki ilk idari güçlerini temsil eden ve Tolunoğulları adıyla bilinen devletlerini 860 yılında kurmuşlardı. Bunu 935 yılında kurulan ikinci bir Türk devleti olan İhşitler izlemişti. Kuzey Afrika'nın idaresinin Abbasiler'den çıkıp Fatımiler'e geçtiği dönemde de Türk soylu askerler Afrika'nın bu kuzeydoğu bölgesindeki etkinliklerini sınırlı da olsa devam ettirdiler.

Eyyûbiler ile birlikte Türkler 12. yüzyılın son çeyreğinde Afrika'nın kuzeydoğu bölgesinde yeniden muktedir hale geldilerse de asıl güçlerini Memlûkler ile birlikte 13. yüzyılın ortasında dünya tarihinde önemli yer tutacak şekilde ispat ettiler. Öyle ki Anadolu tam anlamıyla Türklerin elinde İslâmlaşırken, hatta Balkanlar üzerinden Doğu Avrupa'ya nüfuz edildiği dönemde Memlûkler de Mısır'da bugünkü anlamıyla uluslararası dengelerin merkezinde yer alan bir güce dönüşüverdi. 13. yüzyılın ortalarından 16. ncı yüzyılın başlarına kadar iki buçuk asırdan fazla bir süre Arap Yarımadası ile Mağrip ülkeleri ve Afrika'nın merkezindeki Bilâdüssudan'ın Müslüman idareleriyle, Kızıldeniz'in Afrika tarafındaki Habeşistan ile, hatta Doğu Afrika sahillerindeki Biladüzzenc denilen ve bugünkü Somali'den Güney Afrika sınırlarına kadar uzanan sahil şeridindeki kırka yakın sultanlıkla yakın münasebetler kurdular. Bir taraftan da Kızıldeniz üzerinden Hindistan topraklarında kendileriyle aynı soya mensup olanların kurdukları Delhi Sultanlığı ile irtibata geçip güçlerine güç kattılar.

Ne var ki bugünkü İspanya topraklarında Müslümanların 711 yılında kurdukları hâkimiyetleri 1492'de son bulunca Portekizliler Afrika kıtasını batısından doğusuna doğru kolayca dolaşmakta herhangi ciddi bir engelle karşılaşmazken İspanyollar da Kuzey Afrika bölgesini fazla uğraşmadan istila ettiler.

Böylesine hassas bir dönemde Memlûkler devleti çaresizlik içerisinde eski kara ve deniz gücünü kaybederek Kahire dışında neredeyse tamamen etkisizleşirken Osmanlılar hem onların hem de diğer Afrika yerlilerinin yardımlarına koştular. Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim dönemine rastlayan bu ani Afrika siyasetindeki gelişmeler neticesinde 1516 yılında Afrika'nın kuzey sahillerinde İspanyollar ile başlayan mücadele 1517 yılında Mısır'da Memlûklerin idaresine son verilmesi dahil büyük bir değişimi beraberinde getirdi. Artık Osmanlı Devleti Asya ve Avrupa kıtalarında etkili olduğu kadar Afrika'nın en önemli bölgelerini idaresine almış oldu.

MÜSİAD

Türklerin Afrika kıtasına ilgi duymaları miladi dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Abbasi ordularına asker olarak alınan Türklerden bazıları bugünkü Mısır'a da gönderilmişler ve burada kısa zamanda idareyi tam anlamıyla ele geçirerek bu kıtadaki ilk idari güçlerini temsil eden ve Tolunoğulları adıyla bilinen devletlerini 860 yılında kurmuşlardı. Bunu 935 yılında kurulan ikinci bir Türk devleti olan İhşitler izlemişti. Kuzey Afrika'nın idaresinin Abbasiler'den çıkıp Fatımiler'e geçtiği dönemde de Türk soylu askerler Afrika'nın bu kuzeydoğu bölgesindeki etkinliklerini sınırlı da olsa devam ettirdiler.

Yaşanan bu hızlı ve atak süreçte Osmanlı Devleti bugünkü Afrika ülkelerinden Mısır'ı bir eyalete dönüştürürken ardından Cezayir, Trablusgarp, Tunus ve Habeş eyaletleri kuruldu. Fas Sultanlığı ile de yakın temas kurularak bu ülkenin dört payitaht şehrinden ilki olan Fes şehri bir müddet Osmanlı idaresine girdirildi. Oldukça çabuk elde edilen sonuçlarla 30 milyon kilometrekarelik Afrika kıtasının üçte biri üzerinde Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti 16. yüzyılda kurulmuş demekti. Ayrıca bugünkü Fas Krallığı topraklarındaki Merakeş merkezli Sa'dî Sultanlığı, yine Mali Cumhuriyeti topraklarındaki Songay Sultanlığı, Nijer, Nijerya ve Çad gibi coğrafi bakımdan üç büyük ülkenin bulunduğu bölgede hakimiyeti devam eden Kânim-Bornu Sultanlığı, Sudan'da Sennar merkezli Func Sultanlığı, halen Etiyopya olarak bilinen tarihi Habeşistan'ın iç bölgesindeki Harar Sultanlığı ve Tanzanya'nın bir parçası olan Zengibar adasını payitaht merkezi olarak kullanan Uman asıllı Bûsaîd hanedanı ile uluslararası boyutta siyasi, askeri, dini, ekonomik ve kültürel işbirliklerini geliştirdi.

1798 yılında Mısır'a Napolyon komutasında giren Fransızlar her ne kadar dört yıl sonra burayı terk etseler de artık Afrika'nın farklı coğrafyalarının kendileri için hayati önem arz ettiğinin farkına varmışlardı. Bu arzularını gerçekleştirmek için 1830 yılında Cezayir'de başlayan işgal süreçleri Batı Afrika'da Senegal sahilleri ile genişlemeye başladı. Aynı zamanda Hint Okyanusu'nun batısındaki Komor Adaları ve Madagaskar'ı işgal etmekte gecikmediler. Yine bugün Cibuti olarak bilinen devletin 19. yüzyıldaki en önemli iskelesi Obock'u kira usulüyle yerli bir idareciden alarak Kızıldeniz havzasında da etkin bir konuma geldiler.

Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim dönemine rastlayan bu ani Afrika siyasetindeki gelişmeler neticesinde 1516 yılında Afrika'nın kuzey sahillerinde İspanyollar ile başlayan mücadele 1517 yılında Mısır'da Memlûklerin idaresine son verilmesi dahil büyük bir değişimi beraberinde getirdi. Artık Osmanlı Devleti Asya ve Avrupa kıtalarında etkili olduğu kadar Afrika'nın en önemli bölgelerini idaresine almış oldu. Yaşanan bu hızlı ve atak süreçte Osmanlı Devleti bugünkü Afrika ülkelerinden Mısır'ı bir eyalete dönüştürürken ardından Cezayir, Trablusgarp, Tunus ve Habeş eyaletleri kuruldu. Fas Sultanlığı ile de yakın temas kurularak bu ülkenin dört payitaht şehrinden ilki olan Fes şehri bir müddet Osmanlı idaresine girdirildi.

Portekizliler ise daha 16. yüzyıl başında el attıkları Güney Afrika ve çevresindeki sömürgeleştirme faaliyetlerini Somali kıyılarına, hatta Arap yarımadasının güney sahillerine kadar yaydılar. Her ne kadar Osmanlı Devleti onları 16. yüzyıl boyunca özellikle Habeş ve Yemen eyaletlerindeki kara ve deniz birlikleri ile etkisiz kılmışsa da, hatta 1585 yılında birkaç yıllığına da olsa bugünkü Kenya'nın Mombasa limanını dahi onlardan alıp Osmanlı idaresine bağlamışsa da özellikle Mozambik ve çevresindeki nüfuzları kırılamadı. İngilizler ise Afrika kıyılarında sömürgeleştirme faaliyetlerini 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar pek geliştirmediler. Ancak 1850'lilerden sonra ani manevralarla kıtanın yarısını yarım yüzyılda ele geçirecek şekilde hareket ettiler. İtalyanlara gelince bunlar da Afrika'nın parçalanması sürecine son anda katıldılar ve Somali dışında bugünkü ülkelerden Eritre ve Etiyopya ile Libya'yı işgal ederek bir sömürge imparatorluğu kurmayı başardılar. Böylece 1900'lü yılların başında Afrika kıtasında Osmanlı Devleti'nin son varlık alanı olan Trablusgarp vilayetinin de düşmesiyle altı asırlık üç kıta hâkimiyetinin son dönemecine girilmiş oldu.

Dönemin uzak görüşlü devlet adamlarının tabiriyle Osmanlı Devleti'nin ayakları konumundaki Afrika kıtasındaki varlık alanları elli sene dahi sürmeyen bir süreçte İstanbul'un tamamen hâkimiyet ve nüfuz alanı dışında bırakıldı. Fakat bu gelişmenin asıl menfi etkisi 20. yüzyılda yeni bir devlet olarak doğan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu kıtaya bir türlü irtibata geçememesiyle kendini gösterdi. Öyle ki hiç hesapta olmayan Sovyetler Birliği Afrika kıtasının büyük bir kısmında nüfuz oluştururken ABD dahil eski sömürgeci ülkeler bile yeni bağımsızlık hareketleri karşısında devamlı taviz vermek zorunda kaldılar. Nihayet 1950'lili yılların başında alevlenen ve 1970'li yılların sonunda kadar devam eden süreçte kıtanın büyük bir kısmı bağımsızlığını elde ederek 30 milyon kilometrekareyi geçen devasa coğrafya 50 kadar devlete bölündü. Ne var ki bu bağımsızlıklar genelde kağıt üzerinde kaldı ve 21. yüzyıla kadar geçen çeyrek asırlık süre "yeni sömürgecilik" kavramıyla ifade edildi.

1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin yıkılışını takiben Afrika kıtası üzerindeki büyük bir yük kalktı ve darbeler kıtası olmaktan çıkıp eksiğiyle fazlasıyla tek

"1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin yıkılışını takiben Afrika kıtası üzerindeki büyük bir yük kalktı ve darbeler kıtası olmaktan çıkıp eksiğiyle fazlasıyla tek partili siyasi hayattan çok partili demokratik sistemlere geçiş dönemi yaşandı. Kıta üzerinde bu defa daha başka dış güçlerin nüfuzu belirmeye başladı. 1990'lı yılların başında Hindistan bu kıtayla yaklaşık bir milyar dolarlık bir ticaret hacmi yakalarken onu 500 milyon dolarla Çin takip etmeye başladı. Fakat kıtanın pek çok konudaki hayati ihtiyaçları yine de eski sömürgeci Avrupa devletlerinden sağlandığı için yüzde doksan onlara bağlı konumdaydılar."

MÜSİAD

partili siyasi hayattan çok partili demokratik sistemlere geçiş dönemi yaşandı. Kıta üzerinde bu defa daha başka dış güçlerin nüfuzu belirmeye başladı. 1990'lı yılların başında Hindistan bu kıtayla yaklaşık bir milyar dolarlık bir ticaret hacmi yakalarken onu 500 milyon dolarla Çin takip etmeye başladı. Fakat kıtanın pek çok konudaki hayati ihtiyaçları yine de eski sömürgeci Avrupa devletlerinden sağlandığı için yüzde doksan onlara bağlı konumdaydılar. 2000'li yıllara adım atılmasıyla birlikte Afrika kıtasında büyük bir kıpırdanma başladı ve birkaç güçlü devletin kıskacından çıkarak kıtalararası dengeleri gözeten bir kıta olma hamlesi başlatıldı. Bunda 1963 yılında Afrika Birliği Teşkilatı adıyla kurulan ve 2002'de Avrupa Birliği model alınarak yeniden şekillendirilip

Afrika Birliği adını alan kurumun girişimleri etkili oldu. 1990'lı yıllarda iki dönem Mali Cumhuriyeti devlet başkanlığı görevini demokratik yollarla kazanıp devam ettiren Alpha Oumar KONARE'nin Afrika Birliği Komisyonu Başkanlığı görevini 2003 yılı Temmuz ayından 2008 yılı Ocak ayına kadar yürütmesi bu kıtanın önündeki pek çok ciddi engellin aşılmasını sağladı.

1998 yılında Türkiye Cumhuriyeti de Afrika kıtasındaki diplomatik temsilciliklerinin eskiden bu tarafa yürüttüğü ve görevleri dışında etkin olamayan konumuna yeni bir açılım getirmek için bir eylem planı belirledi. Fakat iç siyasetin oldukça hareketli olduğu bu yıllarda Afrika eylem planının uygulanma şansı yok denecek kadar azdı. 2000'li yıllar Afrika'ya açılım noktasında adeta Osmanlı Devleti'nin 16. ncı yüzyılını aratmayacak bir seviye almaya başladı. Bir taraftan özel kuruluşların ticaret, yatırım, sağlık, eğitim ve insani yardım faaliyetleri devam ederken Türk Hükümetinin 2005 yılını "Afrika Açılım Yılı" ilan etmesi uluslararası ilişkilerinde hem kendisi hem de kıta ülkeleri için ileriye yönelik müspet gelişmelere zemin hazırladı. Afrika Birliği Komisyonu Başkanı Türk devlet adamlarının davetini kabul ederek kurumunun kuruluşundan bugüne kadar ülkemizi ilk ziyaret eden en üst düzey yetkili oldu.

> **"2007 yılını Afrika ülkeleriyle 15 milyarı zorlayan bir ticaret hacmiyle tamamlayan Türkiye-Afrika ekonomik gücünün daha şimdiden 2010'lu yılların başında 50 milyar seviyesine çıkabileceği öngörülmektedir. Zira Hindistan 1990'lı yılların başındaki bir milyarlık ticaret hacmini bugün 25 milyar dolara, Çin ise aynı dönemdeki yarım milyar doları bulan seviyesini artık 50 milyar doların üzerine taşımıştır. Dünyanın hem nüfus hem de ekonomik güç bakımından ilk sıralarını paylaşan bu ülkelerine her geçen gün biraz daha fazla yaklaşan Türkiye de içinde bulunduğumuz bu yıllarda dünyanın ilk 17 büyük ekonomik gücünden birisi olarak Afrika ülkeleriyle ekonomi dahil pek çok alanda karşılıklı etkileşimini artırarak devam ettirecektir."**

“

Türkiye Cumhuriyeti 21. yüzyıldaki uluslararası ilişkilerinde yeni bir sayfa açtı. 1926 yılında ilk büyükelçiliğini Etiyopya’da açan ve 75 yılda bu kıtadaki temsilcilik sayısını en fazla 12’ye çıkaran Türk diplomasisi 2010’lu yıllara en az 30 büyükelçilikle girmeyi planlamaktadır.

”

Bunu 2007 yılı Ocak ayında Türkiye Cumhuriyeti başbakanının Afrika Birliği’nin 8. nci zirvesine katılarak Afrikalı devlet adamlarına bir konuşma yapması izledi. Sonuçta Afrika Birliği, Türkiye Cumhuriyeti’ni Avrupa Birliği, Çin ve Hindistan gibi dünyanın etkin güçleri arasında hem gözlemci üye hem de stratejik ortak olarak kendi saflarına almasıyla büyük bir ortaklığın yolunu açmış oldu. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği’ne tam üye olma girişimi dışında Afrika Birliği gibi 53 üyelisi bulunan devasa bir kuruluşla ve üye ülkeleriyle daha yakın ilişkiler kurmaya başladı. 18-21 Ekim 2008 tarihleri arasında İstanbul’da yapılan I. Türk-Afrika Zirvesi hem Türkiye için hem de Afrika ülkeleri için tarihî bir dönemeç oldu.

Türk Milletinin bin yılı aşkın tarihi bağları olan ve bu kıtanın pek çok ülkesinde aynı soydan gelen insanların yaşadığı bir coğrafyayı 20. yüzyılda adeta unutması istendi. Neyse ki son gelişmelerle Türkiye Cumhuriyeti 21. yüzyıldaki uluslararası ilişkilerinde yeni bir sayfa açtı. 1926 yılında ilk büyükelçiliğini Etiyopya’da açan ve 75 yılda bu kıtadaki temsilcilik sayısını en fazla 12’ye çıkaran Türk diplomasisi 2010’lu yıllara en az 30 büyükelçilikle girmeyi planlamaktadır. Zira giderek artan etkiletişim alanlarını daha da geliştirmek için olmazsa olmaz şartlardan birisi karşılıklı diplomatik ilişkilerdir. Osmanlı Devleti’ne en zor zamanlarında birer kaza merkezi olarak bağlı olan Çad, Nijer, Etiyopya ve Somali gibi ülkelerde elçilik bulundurulamaması artık 21. yüzyılda izah edilemez. Yine Uganda, Tanzanya, Mozambik, Mali gibi tarihi bağlara sahip ülkeler de kendilerine birkaç bin kilometre uzaklıktaki ülkelerin başkentlerindeki akredite büyükelçiliklerimizle diplomatik misyonumuz gerçek anlamda temsil sağlanamaz.

2007 yılını Afrika ülkeleriyle 15 milyarı zorlayan bir ticaret hacmiyle tamamlayan Türkiye-Afrika ekonomik gücünün daha şimdiden 2010’lu yılların başında 50 milyar seviyesine çıkabileceği öngörülmektedir. Zira Hindistan 1990’lı yılların başındaki bir milyarlık ticaret hacmini bugün 25 milyar dolara, Çin ise aynı dönemdeki yarım milyar doları bulan seviyesini artık 50 milyar doların üzerine taşımıştır.

Dünyanın hem nüfus hem de ekonomik güç bakımından ilk sıralarını paylaşan bu ülkelerine her geçen gün biraz daha fazla yaklaşan Türkiye de içinde bulunduğumuz bu yıllarda dünyanın ilk 17 büyük ekonomik gücünden birisi olarak Afrika ülkeleriyle ekonomi dahil pek çok alanda karşılıklı etkileşimini artırarak devam etirecektir. Zira dünya hammadde kaynaklarının %20’den fazlasına sahip olan Afrika kıtası yeryüzünde yaşayan her yedi kişiden birisinin Afrikalı olmasıyla, Birleşmiş Milletler’deki kullanılan oyların %30’dan fazlasına sahip bulunmasıyla ve Asya, Avrupa ve Amerika’nın adeta merkezinde yer alan jeostratejik konumuyla geleceğin en geniş imkanlarına sahip kıtası olma yolunda büyük hamleler çağına girmiş bulunuyor. Önümüzdeki yıllar Afrika ile daha yakın bir şekilde dostça ve karşılıklı işbirliğine açık ülkelerin yararına olacaktır.

“

Bunu 2007 yılı Ocak ayında Türkiye Cumhuriyeti başbakanının Afrika Birliği’nin 8. nci zirvesine katılarak Afrikalı devlet adamlarına bir konuşma yapması izledi. Afrika Birliği, Türkiye Cumhuriyeti’ni Avrupa Birliği, Çin ve Hindistan gibi dünyanın etkin güçleri arasında hem gözlemci üye hem de stratejik ortak olarak kendi saflarına almasıyla büyük bir ortaklığın yolunu açmış oldu.

”

Doç. Dr. Tahsin ÖZCAN
İstanbul Üniversitesi

Osmanlı Toplumuna Özgü Bir Finansman Modeli: Para Vakıfları

Bir vakıf medeniyeti olarak vasıflandırılan Osmanlı toplumu kendisinden önceki vakıf geleneğini sürdürerek daha da geliştirmiş ve yaygın bir kurum haline getirmiştir. Vakıflar vasıtasıyla oluşturulan finansman sistemi, toplumsal hayatın gerektirdiği kültür, eğitim, sağlık, altyapı, bayındırlık, dini ve sosyal hizmetler ile sosyal güvenlik ve hayır işleri gibi değişik alanlarında ihtiyaç duyulan kurumsal altyapı ile finansman ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Vakıf sistemi vasıtasıyla, fertlerin elinde toplanan tasarruf ve servetleri ihtiyaç duyulan alanlarda hizmete dönüştüren bir mekanizma oluşturulmuştur.

Günümüzde de kamu sektörü ile özel sektör yanında yer alan ve üçüncü sektör olarak isimlendirilen vakıfların da içinde yer aldığı sivil toplum kuruluşları (STK'lar) benzer bir misyonu üstlenerek farklı alanlarda hizmet vermekte ve çeşitli alanlarda sosyal hizmet projelerinin yürütülmesinde etkin bir şekilde rol oynamaktadırlar.

Vakfa konu olan malları geleneksel olarak daha çok gayrimenkul olarak adlandırılan arazi ve dükkan, ev, çarşı, han, hamam gibi emlâk oluşturmaktaydı. Kuruluşu gerçekleştirilen herhangi bir vakıf, kendisine tahsis edilen bu gibi mallardan elde edilen kira vb. gelirleri kuruluş amacına yönelik faaliyetlerin icrası amacıyla kullanır, yani vakfın mal varlığı muhafaza edilerek bunlardan elde edilen gelirler vakfın amaçladığı hizmetlerin finansmanı için harcanırdı. Osmanlılar vakıf kurumunu geliştirerek farklı alanlarda icareteyn, gedik gibi kendilerine özgü uygulamalar geliştirmişler ve vakfa konu olan malları da çeşitlendirerek vakıf sisteminin daha da genişlemesini sağlamışlardır.

“Vakıf sistemi vasıtasıyla, fertlerin elinde toplanan tasarruf ve servetleri ihtiyaç duyulan alanlarda hizmete dönüştüren bir mekanizma oluşturulmuştur. Günümüzde de kamu sektörü ile özel sektör yanında yer alan ve üçüncü sektör olarak isimlendirilen vakıfların da içinde yer aldığı sivil toplum kuruluşları (STK'lar) benzer bir misyonu üstlenerek farklı alanlarda hizmet vermekte ve çeşitli alanlarda sosyal hizmet projelerinin yürütülmesinde etkin bir şekilde rol oynamaktadırlar.”

Bu açıdan daha öncesinde örneğine rastlanmayan para vakıfları da, Osmanlıların vakıf sistemine getirdiği bir yenilik ve İslâm medeniyetine bir katkı olarak değerlendirilmektedir.

Para vakfı, kuruluş sermayesinin bir kısmı veya tamamı nakit paradan oluşan vakıftır. Para vakıflarında vakfa konu olan ana sermaye (asl-ı mal) olduğu gibi muhafaza edilmekte, bu paranın çeşitli şekillerde işletilmesi neticesinde elde edilen gelir ise vakfiyede öngörülen hizmetlerin finansmanı için harcanmaktaydı.

Vakıf hukuku ile ilgili teorik tartışmalarda menkul malların vakıf olup olamayacağı konusu ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı gibi, ayrı bir kategori oluşturan paranın vakfedilmesi de ihtilaf konusu olmuştur. Özellikle 16. Yüzyılın ortalarında gündeme gelen bu tartışmalar sırasında dönemin önde gelen ilim adamlarından biri olan ve Rumeli kazaskerliği görevinde bulunan Çivizade Muhyiddin Mehmed Efendi'nin etkisiyle para vakıfları bir süre yasaklanmıştır. Ancak bu tartışmada dönemin güçlü şeyhülislâmları İbn Kemal ile Ebüssuud Efendi'nin tercihleri belirleyici olmuş ve Hanefî mezhebinin kurucu imamlarından İmam Züfer''in görüşü esas alınarak paranın vakfedilebileceği neticesine ulaşılmış, konuyla ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Para vakıfları Osmanlı ulemâsının çoğunluğu tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır. Birgivi Mehmed Efendi'nin şiddetli muhalefetine rağmen, Ebüssuûd Efendi tarafından formüle edildiği şekliyle para vakıflarının hukûkî meşrûiyeti konusundaki itirazlar bertaraf edilmiş ve neticede para vakıfları vakıf sistemi içinde yerini alarak yaygın bir şekilde uygulanır hale gelmiştir.[1]

Para vakıflarının Osmanlı öncesinde uygulandığına dair bir örnek mevcut değildir. Osmanlı toplumunda ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı da bilinmemekle birlikte 15. Yüzyılın başlarından, özellikle II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet dönemlerinden itibaren para vakfı kurulduğuna dair örneklere rastlanmaktadır. Bunlar arasında Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'a et temin eden kasapların zararlarının sübvansiyonu için bir fon şeklinde oluşturulan para vakfı meşhurdur. 16. yüzyılın başlarından itibaren vakıf sistemindeki genişlemeye paralel olarak para vakıflarının da sayılarının arttığı ve yaygınlık kazandığı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili teorik tartışmaların da olumlu bir şekilde sonuçlanmasından sonra para vakıfları vakıf sistemi içinde önemli bir yer işgal eder hale gelmiştir.

“Para vakıfları vasıtasıyla, gayrimenkul varlıkların yanında menkul değerlerin de vakfedilmesi mümkün olabilmiş; bu yolla vakıf sistemine dâhil olan fonlarda önemli artışlar kaydedilerek nispeten küçük sayılabilecek birikimler de vakıf sistemine dâhil olmuştur.”

Para vakıfları vasıtasıyla, gayrimenkul varlıkların yanında menkul değerlerin de vakfedilmesi mümkün olabilmiş; bu yolla vakıf sistemine dâhil olan fonlarda önemli artışlar kaydedilerek nispeten küçük sayılabilecek birikimler de vakıf sistemine dâhil olmuştur. Öte yandan, vakfedilen paraların çeşitli şekillerde işletilmesiyle de kredi piyasasına arz edilen nakit miktarında önemli artışlar gerçekleşmiş, yasadışı tefeciliğe karşı yasal bir alternatif oluşturulmuş ve muamele oranlarına getirilen düzenlemelerle de kredi piyasalarında nispeten istikrarlı bir işleyişin gerçekleştirilmesi yönünde katkı sağlanmıştır.

Para vakıflarının vakıf sistemi içindeki yerine bakıldığında ilginç rakamlar ortaya çıkmaktadır. İstanbul'a ait vakıf defterleri üzerinde yapılan incelemelere göre İstanbul'da 16. asrın ilk yarısında kurulan vakıflar değerlendirildiğinde yarıya yakınının kuruluş sermayesinin sadece nakit (%34,76) veya akarla birlikte nakit (%12,09) şeklinde olduğu görülmektedir. Ancak, 986/1578 ve 1005/1596 tarihlerine ait tahrirlerde sadece nakit veya nakitle birlikte gayrimenkul vakıflarının oranları toplamının %15-16 civarında olduğu görülmektedir.[2] 16. asırda düzenlenen vakıf defterlerinde verilen bilgilerden hareketle yapılan tespitlere göre, Manisa'da 139'u erkek, 61'i kadın olmak üzere yaklaşık 200 kişi para vakfı kurmuştur. Bunların nakit yekûnu 848.530 akçe ve senelik gelirlerinin toplamı da 84.853 akçe olarak kaydedilmektedir. Gayrimenkul vakıflarından elde edilen gelirin 136.592 akçe olduğu dikkate alındığında para vakıflarının gelirlerinin toplam vakıf gelirleri içinde %38,31'lik bir oran oluşturduğu görülmektedir.[3] Aynı dönemde İstanbul'da kurulan para vakıflarının nakit yekûnu 13.253.736 akçe ve bunun senelik geliri 1.262.260 akçe olarak belirlenirken Bursa için 968/1560 yılında bu rakamların 3.349.046 akçe ve 333.119 akçe olarak tespit edildiği görülmektedir.[4]

Para vakıflarının özellikle Anadolu ve Balkanlarda yaygınlık kazandığı anlaşılmaktadır. Bu durum sonraki dönemlerde de devam etmiş ve para vakıfları vakıf sisteminin bir parçası olarak 20. Yüzyılın başlarına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. İşleyiş açısından para vakıflarının gayrimenkul vakıflarından bir farkı yoktur. Kuruluşu gerçekleştirilen bir para vakfının sermayesi mütevellî tarafından işletilir ve elde edilen gelir vakfın kuruluş amacına yönelik olarak vakfiyede öngörülen hizmetlerin gerçekleştirilmesi için harcanırdı. Para vakıflarının nasıl işletileceği konusunda vakfiyelerde genellikle istiğlâl, istirbâh, murâbaha olunmak ya da fâideye verilmek gibi ifadeler kullanılmakta veya paranın muâmele ya da muâmele-i şer'iyye ile istiğlâl ve istirbâh olunması istenmektedir. Bunlarla kastedilen şey vakıf paranın bir gelir (galle, rıbh, fâide) getirecek şekilde işletilmesidir.

Uygulamaya bakıldığında para vakıflarının işletilmesinde daha çok muamele-i şer'iyye denilen ve Çivizâde ile Birgivî tarafından faize açılan bir kapı olarak eleştirilen işlem şeklinin yaygın olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu işlemde doğrudan yasaklanmış olan ribâ işleminin neticesine birkaç alt işleme başvurmak

> **“İşleyiş açısından para vakıflarının gayrimenkul vakıflarından bir farkı yoktur. Kuruluşu gerçekleştirilen bir para vakfının sermayesi mütevellî tarafından işletilir ve elde edilen gelir vakfın kuruluş amacına yönelik olarak vakfiyede öngörülen hizmetlerin gerçekleştirilmesi için harcanırdı. Para vakıflarının nasıl işletileceği konusunda vakfiyelerde genellikle istiğlâl, istirbâh, murâbaha olunmak ya da fâideye verilmek gibi ifadeler kullanılmakta veya paranın muâmele ya da muâmele-i şer'iyye ile istiğlâl ve istirbâh olunması istenmektedir.”**

suretiyle dolaylı bir şekilde ulaşılmakta, dolayısıyla bir yandan borçlanma ihtiyacı karşılanmakta, diğer taraftan da esas maksadı verdiği ödünç yoluyla bir gelir elde etmek olan kişi, riba yasağı nedeniyle doğrudan ulaşamadığı sonuca dolaylı bir yoldan ulaşmaktadır. Pek hoş karşılanmamakla beraber insanların ihtiyaçlarının başka türlü karşılanamaması gibi durumlar gerekçe gösterilmek suretiyle câiz görülen bu uygulama kanun dışı faizciliğe karşı alternatif bir kredi ve finansman yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu usulde istenen miktarda para karz adıyla ve vadeli olarak verilmektedir. Buna ilaveten herhangi bir mal (genellikle kuşak, kaftan, çuha gibi bir giyim eşyası veya kitap v.s.) verilen paranın muâmele oranı kadar bir bedel mukabilinde ve aynı vade ile borcu alan şahsa satılmaktadır. Neticede karz alan kişi belirlenen vade sonunda aldığı karz miktarına muâmele oranı nispetinde bir miktar da ilave edilmek suretiyle borçlandırılmış olmaktadır.

Vakıf paraların işletilmesinde muamele-i şer'iyyenin yanında gayrimenkul ipotekli kredi olarak tanımlayabileceğimiz (bey' bât, bey' bi'l-vefâ ve bey' li'l-istiğlâl) gibi işlemlerin de uygulandığı görülmektedir. Ayrıca, teorik tartışmalarda mudarabe (kar-zarar ortaklığı) usulünün de gündeme geldiği, ancak uygulamada tercih edilmediği anlaşılmaktadır.

Para vakıflarının idare ve denetimleri gayrimenkul vakıflarından farklı değildir. Vakfın yönetimi mütevelli tarafından vakfiyesinde belirlenmiş olan esaslar çerçevesinde yürütülürdü. Mütevellî, vakfın faaliyetlerini vakfiyede öngörülen şartlara ve genel hukukî hükümlere aykırı olmamak şartıyla ve vakfa faydalı olmak kaydıyla

MÜSİAD

“Osmanlı toplumunda vakıf kurumu, daha çok sosyal amaçlı yatırımların yapılması ve hizmetlerin yürütülmesi için gerekli finansmanın temininde önemli bir rol icra etmiştir. Bunun yanında birer gayrimenkul yatırımcısı olarak faaliyet gösteren vakıfların şehirlerin altyapı ihtiyaçları, ticari ve sınai üretim için gerekli sabit sermaye yatırımları, konut ihtiyacının karşılanması gibi alanlarda önemli yatırımlar gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz.”

bağımsız bir şekilde yürütebilir, gerekli şartları yerine getirdiği takdirde herhangi bir kişi kendisine müdahalede bulunamazdı. Vakfın yazışmaları ve muhasebesi için katip, tahsilat işlemleri için de cabi adı verilen tahsildarlar istihdam edilirdi. Yapılan işlemlerin denetimi ise nâzır tarafından gerçekleştirilirdi. Bunun dışında, vakfiyenin tescilinden itibaren vakıfla ilgili yapılan işlemler ve muhasebe kayıtları periyodik olarak kadılar tarafından denetlenir, usulsüzlük veya suiistimal tespit edildiğinde ilgilisi hakkında adli ve idari cezalar verilir, gerektiğinde vakfın uğradığı zararların tazmin edilmesi sağlanırdı.

Osmanlı toplumunda vakıf kurumu, daha çok sosyal amaçlı yatırımların yapılması ve hizmetlerin yürütülmesi için gerekli finansmanın temininde önemli bir rol icra etmiştir. Bunun yanında birer gayrimenkul yatırımcısı olarak faaliyet gösteren vakıfların şehirlerin altyapı ihtiyaçları, ticari ve sınai üretim için gerekli sabit sermaye yatırımları, konut ihtiyacının karşılanması gibi alanlarda önemli yatırımlar gerçekleştirdiklerini söyleyebiliriz. Bu sistemin bir parçasını oluşturan para vakıflarının da kuruluş amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olarak yapılan faaliyetleri finanse etmek suretiyle vakıf sisteminin işleyişine katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu çerçevede para vakıflarının da katkısıyla vakıf sistemi içinde gerçekleştirilen hizmetler ana hatlarıyla altyapı ve bayındırlık hizmetleri, dini ve kültürel hizmetler, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve dayanışma hizmetleri ve hayri hizmetler başlıkları altında değerlendirilebilir.

Bunlara ilaveten para vakıflarının kendine has birtakım fonksiyonlar da icra ettiği görülmektedir. Bunlardan birincisi şahısların nakit ve kredi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Para vakıfları vasıtasıyla kredi işlemleri bir anlamda kurumsallaşmış, kredi arzının artması ve kişilerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması için kurumsal bir altyapı oluşturulmuştur. Para vakıfları bu fonksiyonları ile piyasada yüksek faiz oranları ile yapılan ribâhorluk işlemlerine de bir alternatif olarak karşımıza çıkmakta, kredi maliyetlerinin belirlenmesinde ve bu alanda piyasa istikrarının sağlanmasında önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Nitekim tefeciler tarafından uygulanan %40, %50 gibi yüksek faiz oranlarına karşılık para vakıflarının yaptığı işlemlerde muamele oranları %10 ile %20 arasında değişmektedir.

Para vakıflarının ikinci fonksiyonu hayır yapmak isteyen ancak yeterli malî gücü olmayan, ya da malî gücü yeterli olmakla birlikte vakıf olmaya elverişli gayrimenkul bulamayan kişilerin de hayır yapmalarına imkan tanınmasıdır. Bu şekilde vakıf sisteminin daha da genişlediğini söyleyebiliriz.

Para vakıfları Osmanlı toplumunun sosyal ve iktisadî hayatındaki gelişmelere paralel olarak zaman içerisinde farklı uygulama alanları bulmuş, buna bağlı olarak fonksiyonlarında da bir artış meydana gelmiştir. Gayrimenkul vakıflarına göre daha esnek ve değişken bir yapı arz eden para vakıfları başlangıçtaki faaliyet ve hizmet alanlarına yenilerini ekleyerek Osmanlı cemiyetinde önemli birer dayanışma ve sosyal güvenlik müessesesi olma özelliği kazanmıştır.

“Para vakıflarının ikinci fonksiyonu hayır yapmak isteyen ancak yeterli malî gücü olmayan, ya da malî gücü yeterli olmakla birlikte vakıf olmaya elverişli gayrimenkul bulamayan kişilerin de hayır yapmalarına imkan tanınmasıdır. Bu şekilde vakıf sisteminin daha da genişlediğini söyleyebiliriz.”

Para vakıflarının özellikle aynı yaşam ve faaliyet alanına sahip olan ve benzer risklere maruz kalan grupların fertleri arasında bir dayanışma ve sosyal güvenlik müessesesi olarak geliştirildiği görülmektedir. Özellikle yeniçerilerin orta sandıkları, esnaf birliklerinin kendi arasında oluşturduğu esnaf sandıkları ile mahalle ve köylerde kurulan avârız vakıfları cemiyetin belli kesimlerinin kendi aralarındaki ortak faaliyetlerinin yürütülmesi, ortak ihtiyaçların karşılanması, dayanışmanın artmasında ve mali sıkıntıya düşen mensuplara ya da ailelerine yardım edilmesi gibi hizmetler görmüşlerdir. Bu açıdan para vakıflarının, sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası gibi fonksiyonlar icra ettikleri söylenebilir. Öte yandan para vakfı olmamakla beraber benzer prensiplerle işletilen eytam sandıkları da toplumun zayıf ve korunmaya muhtaç bir kesimini oluşturan yetimler için bir güvenlik şemsiyesi oluşturmuştur. Buna ilaveten çiftçilerin kredi ihtiyacını karşılamak için para vakıfları örnek alınarak oluşturulan memleket sandıkları da çiftçiler için benzer bir fonksiyon icra etmiştir.[5]

Para vakıflarının diğer vakıflarla birlikte zaman zaman çeşitli müdahalelere maruz kaldıkları, birtakım suiistimallere konu oldukları ve mali krizlerden etkilendikleri görülmektedir. Ancak yine de Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar varlıklarını ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Devlet idaresindeki merkezileşme eğilimine paralel olarak Evkaf Nezareti'nin kuruluşundan sonra vakıflar peyderpey nezaretin idare ve denetimine geçerek merkezi bir yönetim tarafından işletilir hale gelmiştir. Evkaf Nezareti'nin hazinesinde toplanan vakıflara ait paraların zaman zaman devlet hazinesinin açıklarını kapatmak için müracaat edilen bir fona dönüşmesi vakıf sisteminin işleyişinde ciddi sıkıntıların ortaya çıkmasına yol açmıştır. II. Meşrutiyet döneminde nezaret bünyesinde para vakıflarının doğrudan yönetimi için Terekat ve Nukûd-ı Mevkûfe Kalemi gibi birimler oluşturulmuştur. Nukûd-ı Mevkufe Sandıkları'nda 1908 yılında 90.000 Osmanlı lirası bulunduğu, bu paranın işletilmesi için 11.000'den fazla muâmele-i şer'iyye işlemi yapıldığı kaydedilmektedir.[6]

“Para vakıflarının özellikle aynı yaşam ve faaliyet alanına sahip olan ve benzer risklere maruz kalan grupların fertleri arasında bir dayanışma ve sosyal güvenlik müessesesi olarak geliştirildiği görülmektedir.”

Evkaf Nezareti'nin para vakıflarını ve vakıflara ait birtakım arsa ve arazileri değerlendirmek suretiyle bir banka kurma yolunda bazı teşebbüslerinin olduğu görülmektedir. II. Meşrutiyet döneminde vakıf arazilerin satışından elde edilecek sermaye ile bir “Evkaf Bankası” kurulması kararlaştırılmış, 1913'te kurulan bankanın hisse senetlerinin ise para vakıfları ile satın alınması düşünülmüştür. Ancak 1914'te 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu teşebbüs yarım kalmış, banka faaliyete geçememiştir.[7] Para vakıfları Cumhuriyet döneminde de varlıklarını ve faaliyetlerini önceleri Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti'nin daha sonra da Evkaf Umum Müdürlüğü'nün yönetiminde sürdürmüştür. Nihayet, 1954 yılında kurulan Türkiye Vakıflar Bankası'nın kuruluş sermayesinin önemli bir kısmını para vakıfları oluşturmuştur.

1 Tartışmanın ayrıntıları için bk. Tahsin Özcan, Osmanlı Para Vakıfları: Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003, s.28-50.

2 Ömer Lûtfi Barkan-Ekrem Hakkı Ayverdi, İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri 953 (1546) Tarihli, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü, İstanbul 1970, s.VIII, 1 nolu cetvel.

3 Feridun M. Emecen, XVI. Asırda Manisa Kazâsı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s.70-72.

4 Bk. Barkan, Ayverdi, a.g.e., s.VIII, 1 nolu cetvel; ayrıca bk. Ömer Lûtfi Barkan, “Türkiye'de Din ve Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi”, (Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Semineri 23-26 Ekim 1973, Türk Tarihi Kurumu, Ankara 1975) içinde, ss.49-97, s.77.

5 Orta sandıkları, esnaf sandıkları, avarız vakıfları, eytam sandıkları ve memleket sandıkları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Özcan, a.g.e., s.79-87.

6 bkz. Nazif Öztürk, Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, s.138 v.d. a.mlf., “Batılılaşma Döneminde Vakıfların Çözülmesine Yol Açan Uygulamalar”, Vakıflar Dergisi, XXII (1994), ss.297-309, s.297 v.d.

7 Öztürk, Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi, s.141-142.

Yrd. Doç. Dr. Serdar DEMİREL
Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi

Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi Modern Bilgiyi İnanç Işığında Yeniden Üretiyor

Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi, 1983 yılında kurularak faaliyetlerine başlamış ve modern bilgiyi İslâmî bakış açısı ile yeniden üreterek, bilimsel faaliyetlerde geri kalmış Müslümanların tarihteki öncü rölünü tekrar üstlenmelerine bir katkı sağlamayı hedefleyen bir yüksek öğrenim kurumudur.

Bünyesinde, 90 kadar farklı ülkeden 105 farklı ırka mensup öğrenci bulundurmaktadır. Farklı dil, ırk, kültür ve coğrafyalardan bu kadar insan topluluğunu bir araya getiren en büyük organizasyon, şüphesiz Hac organizasyonudur. Bildiğim kadarıyla Hac'dan sonra ümmeti bu çapta buluşturan ikinci platform Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi'dir.

Eğitim dili İngilizce'dir. İlâhiyat fakültelerinde ise İngilizce ve Arapça eğitim verilmektedir. Bu üniversitenin ismine bakanlar, burasını sadece İslâmî eğitim veren bir kurum sanmaktadır. Aslında, burası Ziraat Fakültesi hâriç, kapsamlı bir üniversitede bulunması gereken tüm fakülteleri barındırmaktadır. Ziraat Fakültesi de Malezya'da sadece 4 üniversitede bulunmaktadır. Bu ülke bir ziraat ülkesi olmadığından, buna gerek görülmemektedir. İlâhiyat Fakülteleri 1.500 civarında öğrenci ile küçük bir birimi oluşturmakta, Üniversite'nin asıl ağırlığını ise hukuk, mimari, mühendislik, tıb ve diğer sosyal bilimler teşkil etmektedir.

Malezya ve İslâm âleminde popüleritesi yüksek bir kurum olduğunu söylemeliyim. Özellikle de Malezya'da başarı çıtası sürekli yükselen bir kurum olup, hâlihazırda mezunlarının yüzde 80'i mezun olduktan 6 ayda sonra iş bulabilmektedir.

Bir "eğitim üniversitesi" olan bu merkez, prensipte Malezya Hükümeti ile anlaşarak 2010-2011 yıllarında "araştırma üniversitesi"ne dönüşme mücâdelesi vermektedir. Malezya'da en fazla yabancı hoca

MÜSİAD

> **Üniversitenin misyonunu özetlersek: Dünyada birçok İslâmî eğitim veren üniversite bulunmaktadır. Temel gâyeleri; tefsir, fıkıh, hadis ve diğer İslâmî disiplinlerde uzman yetiştirmektir. Bu üniversite ise, ağırlığı modern eğitime vermekte, modern bilim disiplinlerinde kutsaldan bağımsız üretilen ve formüle edilen bilgiyi yeniden ele alıp, onu kutsalla barıştırmayı ve mümkünse yeniden üretmeyi öngörmektedir.**

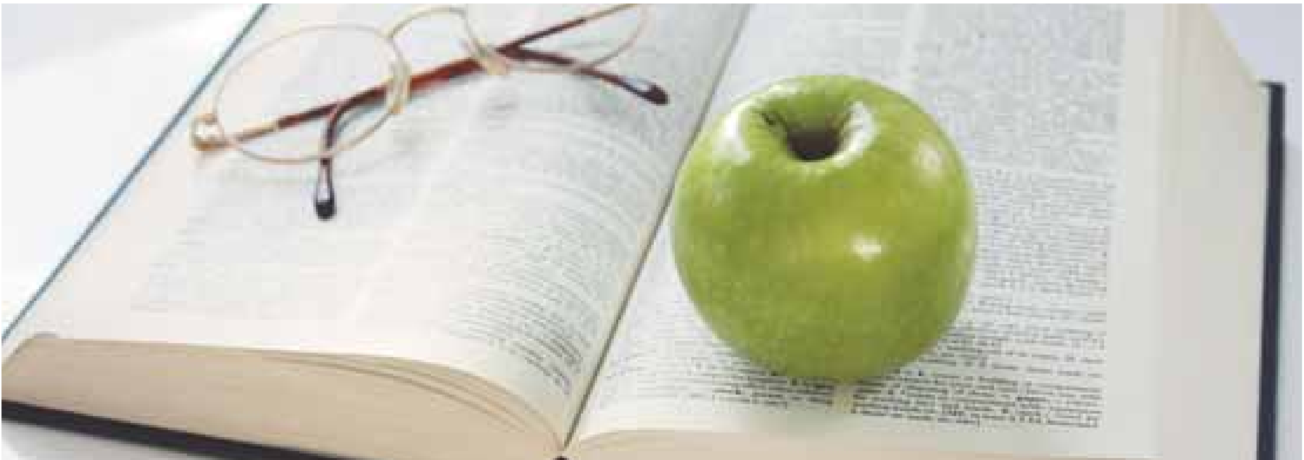
kadrosuna sahip olan Üniversite'de, doktorası olmayan yabancı hoca bulunmamaktadır. Lokal hocaların da önemli bir bölümü doktora ve sonrası unvanlara sahiptir; olmayanlara da doktora yapma zarureti getirilmiştir.

Amaç, eğitim görevlilerinin kalitesini yükseltmektir. Üniversitenin misyonunu özetlersek şunları söyleyebiliriz: Dünyada birçok İslâmî eğitim veren üniversite bulunmaktadır. Temel gâyeleri; tefsir, fıkıh, hadis ve diğer İslâmî disiplinlerde uzman yetiştirmektir. Bu üniversite ise, ağırlığı modern eğitime vermekte, modern bilim disiplinlerinde kutsaldan bağımsız üretilen ve formüle edilen bilgiyi yeniden ele alıp, onu kutsalla barıştırmayı ve mümkünse yeniden üretmeyi öngörmektedir.

İnsanlığın bilimde geldiği noktayı önemseyen İslâm Üniversite, üretilen bilginin ideolojik kaygılardan uzak ve tamamen nesnel olduğuna inanmamaktadır. Özellikle de sosyal bilimlerde. Modern bilgiyi inkâr etmeden, ondan istifade ederek ama onun ideolojik tuzağına da düşmeden öğrencilerine sunmayı hedeflemektedir. Bu minvalde yetiştirilecek öğrencilerin hem modern bilgiyle techizatlandırılması, hem de kendi medeniyet birikimlerine çarpık bakışla bakmayacak bir bilinç düzeyine kavuşması planlanmıştır. Bir anlamda Müslüman coğrafyada ne kendisi olabilmiş, ne de Batılı, aydın ve bilim adamı tipolojisi yerine, "kendisi olabilen" özgün ve üretken kadrolar yetiştirmektedir.

> **Bize düşen bu eğitim kurumunu desteklemektir. Son yıllarda dış politikada "ince güç"ünu (soft power) profesyonelce istihdam etmeyi başaran hükümet, en azından bu politikanın bir gereği olarak bu yanlışı düzeltmelidir. Dünyanın her tarafında tanınan bu kurumu Türkiye'nin tanımamasının gerekçelerini başkalarına anlatmak, izah etmek pek mümkün değil.**

Üniversite'nin ülkemizle de kurumsal bir ilişkisi vardır. Şöyle ki, İslâm Konferansı Teşkilâtı'nın gözetiminde planlanan Üniversite'nin kuruluşuna Türkiye, Mısır, Pakistan, Suudi Arabistan, Bengladeş, Libya ve Maldiv ülkeleri de katılmıştır. Bu münasebetle Türkiye, Üniversite'nin mütevellî heyetinde resmî olarak yer almaktadır.

28 Şubat döneminde diploması tanınmayan üniversiteler listesine alınan Malezya İslâm Üniversitesi'ne bu meyanda büyük bir haksızlık yapılmıştır. "Dış siyasette alınan devlet kararlarında süreklilik esastır" prensibi, nedense burada işletilmemektedir. Olayın makul bir izahının olmadığını sadece aşağıdaki durum bile anlatmaya yeter ve artar bile.

Üniversitenin resmi web sitesine girip "Board of Governors"a bir göz attığınızda, Türkiye adına Türkiye'nin Malezya Büyükelçisi Sayın Barlas Özener'in isminin Üniversite'nin mütevellî heyeti arasında 9. sırada yer aldığını görebilirsiniz. Orada aynen şöyle yazmaktadır:

"9. H.E. Mr. Barlas Ozener. Representative of the Government Member other than the Host Member Ambassador, Embassy of the Republic of Turkey."
(http://www.iiu.edu.my/about/about.shtml?id=bog)

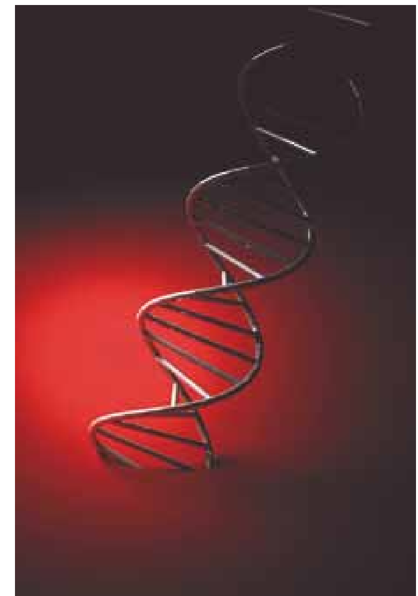
Türkiye'nin Büyükelçisi, Üniversite'nin aylık toplantılarına katılmakta ve alınan kararların altına ülkemiz adına imza atmaktadır. Devlet olarak kararlarında imzamızın bulunduğu bu eğitim merkezini tanımamak devlet geleneğimize aykırı olduğundan, 28 Şubat'ın bu yanlışını daha fazla sürdürmenin artık anlamı yok.

Bize düşen bu eğitim kurumunu desteklemektir.

Son yıllarda dış politikada "ince güç"ünu (soft power) profesyonelce istihdam etmeyi başaran hükümet, en azından bu politikanın bir gereği olarak bu yanlışı düzeltmelidir. Dünyanın her tarafında tanınan bu kurumu Türkiye'nin tanımamasının gerekçelerini başkalarına anlatmak, izah etmek pek mümkün değil.

Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi, 25. jübilesini yeni kutlayan henüz çok genç bir kuruluş. Kısa mazisine rağmen geldiği yer küçümsenemez. Nice asırlık üniversitelerle yarışacak konuma gelmesi büyük göz ardı edilemeyecek önemli bir başarıdır. Elbette bu, Üniversite'nin hiçbir eksiği olmadığı anlamına gelmiyor. Bu kusurlar, duyarlı kesimlerin ve kuruluşunda sorumluluk üstlenmiş ülkelerin katkılarıyla aşılabilecek ölçüdedir. Bu başarılı ve faydalı müesseseye nice uzun ömürler ve hayırlı hizmetler sunmasını diliyoruz.

Not: *Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi'nin web sitesinin resmi adresi: http://www.iiu.edu.my/*

Ahmet Emin DAĞ
İHH İnsani Yardım Vakfı
Ortadoğu Özel Temsilcisi

İşgalin Görünmeyen Mağduru: Filistin Ekonomisi

1994 yılında resmi olarak kuruluşundan itibaren Filistin Otoritesi, aradan geçen 14 yıl boyunca sayısız ekonomik ve kalkınma projesine ev sahipliği yapmışsa da, içinde bulunduğu olumsuz siyasi durum, statü sorunu, abluka, işgal ve devasa ihmal gibi unsurlar; ekonomik ilerlemenin çok sınırlı olmasına neden olmuştur. Buna ilave olarak İsrail tarafından girişilen askeri operasyonlar Filistin'de sosyal yıkımın yanı sıra, geride büyük bir ekonomik enkaz bırakmıştır. Sadece 2000 yılındaki İntifada'dan bu yana geçen sürede İsrail tarafından yürütülen askeri operasyonların Filistin'de yol açtığı ekonomik yıkımın maliyeti 10 milyar doları bulmuştur.

Bir diğer önemli sorun da Filistin topraklarını oluşturan bölgelerin birbirinden oldukça kopuk, ekonomik ve sosyal iletişim yönünden engellerle dolu bir yapı arz etmesi. Mısır yönündeki Gazze ile Ürdün yönündeki Batı Şeria arasında İsrail topraklari bulunduğundan iki Filistin bölgesi arasındaki ekonomik bütünlük yok denecek kadar azdır. Buna ilave olarak Gazze'nin İsrail askerlerinden bağımsız olmakla birlikte Batı Şeria'nın 250'ye yakın Yahudi yerleşim biriminden dolayı binlerce İsrail askerinin kısmi işgali altında bulunması statü farklılığını beraberinde getirmektedir. Batı Şeria'daki bir çok bölge (A bölgesi, B bölgesi ve C bölgesi gibi) değişik statülere ayrıldığından her alanda Filistin otoritesinin tasarrufundan bahsetmek mümkün değildir. İnşa edilen "utanç duvarı" da 4 binden fazla ailenin mağduriyetine neden olduğu gibi, binlerce dönüm arazinin İsrail tarafından duvar inşası gerekçe gösterilerek müsadere edilmiştir. Bu müsadere sebebiyle yüzlerce dönüm tarımsal arazi ile, küçük ve orta ölçekli yüzlerce yatırım yok edilmiştir.

> **“1995 yılından itibaren ekonomik istatistikleri düzenli olarak tutulmaya başlanan Filistin'de ilk hesaplandığında GSMH seviyesi 4 milyar 511 milyon $ olarak kaydedilmiş. Aradan geçen yıllar içinde ambargo ve İsrail'le yaşanan gerilime göre inişli çıkışlı bir seyir izleyen Filistin ekonomisi, 2002 yılında 3 milyar 556 milyon $'a kadar gerilerken, bir sonraki yıl başlayan yavaş yükselme geçtiğimiz yıl yeniden 4 milyar $ düzeyine yaklaşmıştır.”**

MÜSİAD

Gazze'ye bakıldığında, doğrudan İsrail işgalinde olmasa bile tüm çıkışlarının İsrail'e bağlı olması ekonomik ve beşeri akışkanlığı işgal altındaki Batı Şeria'dan daha hassas bir hale getirmektedir. 2005 yılında İsrail Gazze'yi resmi olarak terk etmekle birlikte, 2006 yılında Hamas'ın hakimiyetini bahane ederek, bölgeyi ablukaya almış, tüm ekonomik aktiviteleri sınırlandırmış ve içerideki üretim imkanlarını baltalamıştır.

Tüm bunlara bir de Kudüs'ün ayrı bir yapı olarak tamamen İsrail işgalinde bulunması eklendiğinde parçalanmış bir toprak yapısına sahip olan Filistin'de; fiziki ve siyasi tüm koşullar ekonomik kalkınmanın aleyhine kuruludur.

Yıllar itibariyle bakıldığında 1995 yılından itibaren ekonomik istatistikleri düzenli olarak tutulmaya başlanan Filistin'de ilk hesaplandığında GSMH seviyesi 4 milyar 511 milyon $ olarak kaydedilmiş. Aradan geçen yıllar içinde ambargo ve İsrail'le yaşanan gerilime göre inişli çıkışlı bir seyir izleyen Filistin ekonomisi, 2002 yılında 3 milyar 556 milyon $'a kadar gerilerken, bir sonraki yıl başlayan yavaş yükselme geçtiğimiz yıl yeniden 4 milyar $ düzeyine yaklaşmıştır.

"Filistin genelinde işsizlik oranı yüzde 65'i bulurken, Gazze'de bu rakam daha yükselmekte ve yüzde 80'e ulaşmaktadır. Buna bağlı olarak, halkın alım gücü düşmüş, fiyatlar artarken, bölgeye mal girişi azaltılmıştır. Yine İsrail içine çalışmaya giden 21 bin işçinin işine, 2005 yılında son verilmiştir. Bundan kaynaklanan ekonomik kayıp 1 milyar $'ı aşmıştır."

Filistin'de kişi başına düşen gelirdeki kötüleşme özellikle 3 yıldır yoğunlaşan ambargo sürecinde hızlanmıştır. Ambargonun ilk yılına bakıldığında 2006 yılında kişi başına gelir, 2005 yılına göre %15'lik bir gerilime gösterirken (1.130$), 2007 ve 2008 yıllarında kişi başı gelir 1.000 $'ın da altına inmiştir.

GSMH ise ilk yıl kaydettiği %6'lık kötüleşme (4 milyar 150 milyon $) ardından, yeniden 4 milyar $'ın altına inmiştir.

Bugün Filistin ekonomisinin en önemli sorunları; keyfi abluka, uluslar arası hukuka aykırı olarak kitlesel cezalandırma amacıyla halka mal giriş ve çıkışlarının engellenmesi, ekonomik hedeflerin bombalanması, yakıt girişinin kesilmesi gibi uygulamalardır. Her ne kadar sadece Gazze özelinde geçerli oluyor görünen bu ekonomik yaptırım, Batı Şeria ekonomisini de olumsuz etkilemekte, bölge abluka altındaki Gazze'nin de yükünü paylaşmak zorunda kalmaktadır. Örneğin, Gazze'ye yönelik ambargo sebebiyle bölgede görevli memurlar hiçbir iş yapamadığı halde, merkezi yönetimin onlara maaşını düzenli olarak göndermek durumundadır.

Hamas'ın iktidara geldiği 2006 yılı başından beri kademeli olarak dozu artırılan ekonomik ambargo 2007 yılı Haziran ayından itibaren intikam siyasetine dönüştürülmüştür. Özellikle Gazze merkezli olarak yürütülen ekonomik cezalandırma uygulaması, bölgede temel geçim kaynağı tarım, küçük imalat ve balıkçılığa dayalı olan binlerce insanı işsiz hale getirmiştir.

"Filistin ekonomisini kırılgan hale getiren en önemli unsurlardan biri de dış ticaretinin yüzde 92 gibi büyük bir oranda İsrail'e bağımlı olmasıdır. Bu ise, iki taraf arasındaki ilişkilerin gerildiği her dönemde İsrail'in keyfi ekonomik kısıtlamalarına zemin hazırlamakta ve Filistin ekonomisi milyonlarca dolarlık zarara uğratılmaktadır. Gelirlerdeki azalma ve İsrail'in Filistin ihraç ürünlerinden kestiği vergi iadelerini geciktirmesi sebebiyle Filistin'deki bütçe açığı yaklaşık 1 milyar 200 milyon $'ı bulmaktadır ki bu neredeyse bütçenin yüzde 25'ine denk gelmektedir."

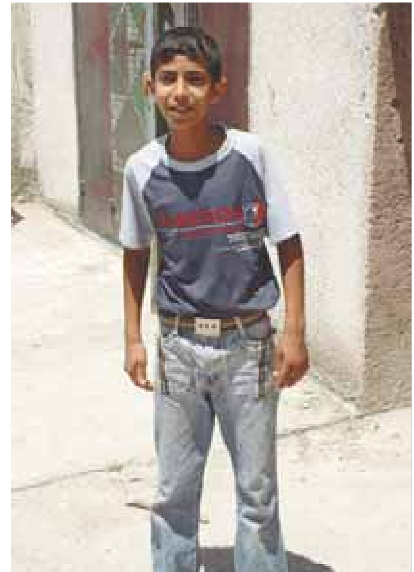
Sistemli bir fakirleştirme siyaseti ile bugün 10 yıl önceki üretimin yarısı dahi yapılamamaktadır. Her yıl 1,5 milyar dolar zarar eden Filistin ekonomisinin halka maliyeti yılda kişi başına milli gelirin Gazze'de 385$'a düşmesi şeklinde sonuçlanmıştır. Bu ise açlık sorununun yaşandığı Somali'deki kişi başı gelirin yarısına denk gelmektedir. Batı Şeria'daki ortalama biraz yüksek olduğundan tüm Filistin ölçeğinde kişi başı gelirin yüksek görünmesine neden olmaktadır. Filistin genelinde işsizlik oranı yüzde 65'i bulurken, Gazze'de bu rakam daha yükselmekte ve yüzde 80'e ulaşmaktadır. Buna bağlı olarak, halkın alım gücü düşmüş, fiyatlar artarken, bölgeye mal girişi azaltılmıştır.

Yine İsrail içine çalışmaya giden 21 bin işçinin işine, 2005 yılında son verilmiştir. Bundan kaynaklanan ekonomik kayıp 1 milyar $'ı aşmıştır.

Görünmeyen kayıplarda ise; ilaç ve gübre girişinde yaşanan keyfilik ve kısıtlamalar sebebiyle Batı Şeria'da tarımsal verimlilik yüzde 20'lere yakın düşerken, bu rakam Gazze'deki tarlalarda yüzde 40'a kadar kötüleşmiştir. Yetiştirilen ürünlerin bölge dışına çıkışı kısıtlandığından ihracat geliri yüzde 80 azalmıştır. Gelirin azalmasına paralel olarak pahalılaşan gıda maddeleri, bölgede ciddi bir beslenme sorunu ve hastalık riski ortaya koyarken, olması gereken kilonun altındaki çocuk sayısı Gazze'de yüzde 60 oranında artmıştır. Temel ekonomik göstergelerin kötüleşmesi, Filistinlileri dış yardımlara bağımlı hale getirirken, gıda güvenliğini siyasal algılar ve dış baskılar karşısında daha kırılgan yapmıştır.

2007 sonu itibariyle tarım ve balıkçılık gibi Filistin ekonomisinin temel sektörlerinde iş gücü oranı %15 oranında gerilerken, tarımsal üretim %20 azalmış, Filistin ekonomisinin %16'sını oluşturan endüstri sektörü %12'ye düşmüştür. Endüstriyel yatırımların %91'i özel sektör tarafından yürütülen Filistin'de, kamunun payı sadece %4 gibi düşük bir orandadır. Filistin ekonomisini kırılgan hale getiren en önemli unsurlardan biri de dış ticaretinin yüzde 92 gibi büyük bir oranda İsrail'e bağımlı olmasıdır. Bu ise, iki taraf arasındaki ilişkilerin gerildiği her dönemde

MÜSİAD

İsrail'in keyfi ekonomik kısıtlamalarına zemin hazırlamakta ve Filistin ekonomisi milyonlarca dolarlık zarara uğratılmaktadır. Gelirlerdeki azalma ve İsrail'in Filistin ihraç ürünlerinden kestiği vergi iadelerini geciktirmesi sebebiyle Filistin'deki bütçe açığı yaklaşık 1 milyar 200 milyon $'ı bulmaktadır ki bu neredeyse bütçenin yüzde 25'ine denk gelmektedir.

Kendi kendine ayakta durması mümkün olmayan Filistin ekonomisine dışarıdan gerek resmi gerekse sivil toplum kuruluşları aracılığı ile milyonlarca dolarlık yardım ulaşmaktadır. Örneğin 2006 yılında dış yardım tutarı 1 milyar 403 milyon $'ı bulan Filistin'de, bu yardımın 252 milyon $'lık bölümünü kalkınma yardımları, 412 milyon $'lık bölümünü insani yardımlar, 738 milyon $'lık kısmını ise bütçe yardımları oluşturmaktadır. Bütçe yardımlarının açılımına bakıldığında aslan payının (450 milyon$) Arap ülkelerinden gelen yardım olduğu anlaşılmaktadır. İslâm ülkelerinin de içinde bulunduğu yabancı donor ülkelerin yaptığı bütçe yardımı ise 25 milyon $ gibi küçük bir oranda kalmaktadır.

2000 yılında başlayan Aksa İntifadası sürecinde İsrail'in tek yanlı ekonomik cezalandırma yöntemleri sebebiyle Filistin ekonomisinde sektörel bazda yaşanan kayıplar şöyle sıralanabilir:

Sektör	Kayıp
Endüstri	%60
Turizm	%11
Ticaret	%13
Sosyal hizmetler	%30
İnşaat	%10
Kamu yatırımları	%10
Tarım	%20
İşgücü	%22
Ulaşım	%70
Finans/bankacılık	% 3

Tüm bu veriler ışığında Filistin ekonomisinin kendi ayakları üzerinde durabilmesi için kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken çok sayıda çalışma olduğu ortadadır. Bu çerçevede, her şeyden önce bölgedeki insanların ekonomik güvenliği garanti altına alınmalı ve Filistin'e dışarıdan yardımlar sistemli biçimde arttırılmalı. Bu yardımların ulaşımı için siyasi ve askeri engeller bulunduğundan, İslâm Konferansı Örgütü, özellikle ekonomik güvenlik konusunda İsrail'e baskılarını yoğunlaştırmalı. Başta Gazze olmak üzere Filistin topraklarına, giriş çıkışlara uygulanan keyfi engeller kaldırılmalı. Bunun gerçekleşebilmesi ve İsrail saldırılarının durması için, İslâm Konferansı Örgütü, Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler'de İslâm ülkeleri blok halinde hareket etme konusunda prensip kararı almalı. Bu çabaların kısa vadede gerçekleştirilmesi ardından, Filistin'de insanların iş imkanına kavuşmaları sağlanmalı. Bunun için, Filisten'deki iş gücünün eski iş olanaklarına kavuşmaları için İsrail engelleri sona erdirilmeli.

> **“Filistin ekonomisinin kendi ayakları üzerinde durabilmesi için her şeyden önce bölgedeki insanların ekonomik güvenliği garanti altına alınmalı ve Filistin'e dışarıdan yardımlar sistemli biçimde arttırılmalı. Bu yardımların ulaşımı için siyasi ve askeri engeller bulunduğundan, İslâm Konferansı Örgütü, özellikle ekonomik güvenlik konusunda İsrail'e baskılarını yoğunlaştırmalı. Başta Gazze olmak üzere Filistin topraklarına, giriş çıkışlara uygulanan keyfi engeller kaldırılmalı. Bunun gerçekleşebilmesi ve İsrail saldırılarının durması için, İslâm Konferansı Örgütü, Arap Birliği ve Birleşmiş Milletler'de İslâm ülkeleri blok halinde hareket etme konusunda prensip kararı almalı.”**

“Filistin ürünlerinin bölge dışına çıkışı uluslar arası güvence altına alınmalı, dış ülkeler Filistin ürünleri ithal etme konusunda belirli teşvik kotaları oluşturmalı. Bu çerçevede Türkiye'nin öncülüğünde İKÖ Sekreteryası tarafından bir çalışma grubu oluşturulabilir. Erez bölgesinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği öncülüğünde yapılan sanayi bölgesinin güvenli biçimde işlemesi yeniden gündeme getirilmeli ve tüm İslâm ülkelerinin benzer adımlar atarak, Filistin içinde küçük ve orta büyüklükte sanayi bölgeleri ve serbest bölgeler oluşturmaları teşvik edilmeli.”

Filistin ürünlerinin bölge dışına çıkışı uluslar arası güvence altına alınmalı, dış ülkeler Filistin ürünleri ithal etme konusunda belirli teşvik kotaları oluşturmalı. Bu çerçevede Türkiye'nin öncülüğünde İKÖ Sekreteryası tarafından bir çalışma grubu oluşturulabilir. Erez bölgesinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği öncülüğünde yapılan sanayi bölgesinin güvenli biçimde işlemesi yeniden gündeme getirilmeli ve tüm İslâm ülkelerinin benzer adımlar atarak, Filistin içinde küçük ve orta büyüklükte sanayi bölgeleri ve serbest bölgeler oluşturmaları teşvik edilmeli.

Bunun için yine orta vadede, Filistin'in enerji ihtiyacı konusunda İsrail'e bağımlılığını sona erdirecek yatırımlar teşvik edilmeli, bunların korunması için uluslar arası bir mekanizma kurulmalı. Filistinli öğrencilerin okullarına devam edebilmeleri ve ekonomik işgücünün yetişmesi için okul harçlığı kampanyaları çerçevesinde her öğrencinin eğitim giderleri dışarıdan karşılanabilir. Bu amaçla bölgedeki yardım kuruluşları aracılığı ile işadamlarının öğrenci okutması teşvik edilebilir.

Ancak, içeride ciddi bir gerilim hali yaşayan Filistin'in tek sorunu İsrail işgali değil. Bu yüzden ekonomik kalkınma için temel koşul iç barışın bir önce temin edilmesidir. Filistin'de Milli Mutabakat Hükümeti'nin kurulması amacıyla arabuluculuk yapılması ardından, Bağımsız Filistin Devletinin, İsrail ile eşit şartlarda yaşaması için, kuruluşu hızlandırılmalı.

Yüzyıllarca bölgede barış içinde yaşama kültürünün temsilciliğini yapmış olan Türkiye, tarihi ve kültürel birikimlerinin

kendisine vermiş olduğu liderlik rolünü oynamak üzere çabalarını yoğunlaştırmalıdır. Bunun için Türkiye'nin Filistin iç barışında alabileceği roller olduğu gibi, devlet olarak İsrail ile arasındaki ikili işbirliği anlaşmalarından doğan ortak yükümlülüklere dayanarak Tel Aviv Yönetimi'ni diğer uluslar arası anlaşmalara uyması konusunda adımlar atmaya ikna edebilir.

Geçen yıl Kudüs'teki Mağripliler Kapı-sı'nda yürütülen kazıların oluşturduğu tehlikeyi yerinde tespit etmek üzere bölgeye giden uzmanlar heyetine benzer şekilde, Türkiye, Filistin'deki ekonomik, siyasi ve askeri konuların yerinde tespiti, çözüm önerileri ve kendi yapabileceği katkıları belirlemek üzere uzmanlar göndermeyi teklif edebilir.

Mustafa ÖZCAN
Gazeteci-Yazar

İslâm Dünyası Küreselleşmenin Neresinde?

Küreselleşme zamanımızın bir gerçeği. Engellenemiyor. Teknik olarak dünyanın küçük bir köye dönüşmesi sonucu 'küresel köy' vücuda gelmiş durumda. Ulaşımın, iletişimin ve ticaretin yaygınlaşması ve hızlanması bunu doğurmuştur. Hadis diliyle buna 'tekarubuzzaman' denilmektedir. Zamanın hızlanması ve yoğunlaşması anlamında.

Bununla birlikte, tekniğin küreselleşmesi her alanda küreselleşme anlamına gelmiyor. Daha ziyade ihracat ve ithalat üzerinden emtianın küreselleşmesi söz konusu. Gümrük tarifeleri anlaşmalarıyla malların serbest mübadelesi neredeyse küreselleşmenin olmazsa olmazı haline gelirken insanların serbest dolaşımı tahditlerden kurtulamıyor veya sınırlı olarak gerçekleşmektedir. AB vatandaşları arasında gerçekleşmesi gibi. Bunun dışında bilgi de küreselleşiyor. Bunun yanında modernizm olarak anılan değerlerin küreselleşmesi de söz konusu. Bununla birlikte, küreselleşmenin de yasakları ve mübahları var. İslâm alemiyle küreselleşme arasında eşleştirme yapmak için küreselleşme alanlarını iyice tespit etmemiz gerekir. Küreselleşmeyi dört bölümde ele alabiliriz(1):

Ekonomik küreselleşme.
Siyasi küreselleşme.
Kültürel küreselleşme.
Teknolojik küreselleşme.

Özal'ın hayatımıza soktuğu globalleşme bir vakıa. Radyo keşfedildikten sonra Bernard Russel şöyle söyleyecektir ." Dünyamız bir köye dönüşecek ve insanlar birbiriyle daha rahat iletişim kuracaklar bu da savaşların ve buhranların sonu olacak…"

Elbette dünyanın küçük bir köye dönüşmesi kehaneti gerçekleşti ama bu kehanetin lazımı veya mütemmimi gibi anılan savaşların bitmesi ve insanların daha iyi anlaşması beklentisi ne yazık ki gerçekleşmemiştir. Savaşlar ilk küreselleşen sosyolojik kanunlar arasındadır. Yani savaş ezeli bir küresel gerçektir ve modern küreselleşme onu yok edememekte belki onunla birlikte yapısallaşmaktadır. İnfitah veya açıklık politikalarıyla birlikte küreselleşme devam etmektedir.

“Elbette dünyanın küçük bir köye dönüşmesi kehaneti gerçekleşti ama bu kehanetin lazımı veya mütemmimi gibi anılan savaşların bitmesi ve insanların daha iyi anlaşması beklentisi ne yazık ki gerçekleşmemiştir.”

MÜSİAD

ABD'nin öteden beri teşvik ettiği ekonomik politikalar açık kapı politikalarıdır. Türkiye'de 24 Ocak kararlarıyla birlikte ekonomik küreselleşme son aşamasına girmiştir. Keza Enver Sedat'la birlikte ekonomik küreselleşme Mısır'da da benzeri bir aşama kat etmiştir. Suudi Arabistan ise Kral Fahd döneminde ve ertesinde küreselleşmenin bu boyutuyla tanışmıştır. Kültürel boyutuyla tanışması ise daha geç bir evrede olacaktır. 11 Eylül 2001 sonrası. yani Kral Abdullah döneminde.

İslâm dünyasında en erken ve en hızlı küreselleşen bölge Körfez bölgesi olmuştur. Küreselleşmeyi tetikleyen unsur petrol tafrası ve sıçramasıdır. Bu, bölgeyi sonuna kadar dünyaya açmış ve bölge yapısal bir değişiklik geçirmiştir. Bunun sonucunda petro-dolar gelirleriyle milyarlarca dolar tutarında sermayeye hükmetmiştir. Bu küreselleşme iki zafiyeti de içinde barındırmaktadır. Bunlardan birisi, Körfez ülkelerinin askeri yönden zayıflığıdır. Bu zayıflık nedeniyle bölge kırılgan bir yapı arz etmektedir. Kendine güvenen ve tehevvüre kapılan Saddam Hüseyin, Rumeyla petrol bölgesini bahane ederek Kuveyt'i işgal etmiştir.

Bu ise bilahare tüm bölgede Amerikan yayılmacılığının ve işgalinin önünü açmıştır. Bu mesele, Körfez bölgesi açısından küreselleşmenin meydan okumalarından birini teşkil etmektedir.

> **"İslâm dünyasında en erken ve en hızlı küreselleşen bölge Körfez bölgesi olmuştur. Küreselleşmeyi tetikleyen unsur petrol tafrası ve sıçramasıdır. Bu, bölgeyi sonuna kadar dünyaya açmış ve bölge yapısal bir değişiklik geçirmiştir. Bunun sonucunda petrodolar gelirleriyle milyarlarca dolar tutarında sermayeye hükmetmiştir. Bu küreselleşme iki zafiyeti de içinde barındırmaktadır."**

İkinci meydan okuma ise, içtimai ve demografik güvenlikle alakalıdır. Hizmet sektöründe ve diğer sektörlerde yabancı çalıştırma ihtiyacı nedeniyle Körfez ülkelerinin asli ahalisi zamanla azınlık durumuna düşmüştür. Ve bu hususta giderek tehlike çanları çalmaktadır. Sözgelimi, 2025 yılı tahminlerine göre Kuveyt halkı Kuveyt nüfusunun ancak yüzde 5'ini teşkil eder duruma düşecektir. Yine BAE ve Katar gibi ülkelerde durum aynı belki yüzde 3'ler seviyesine inecektir. Bu da telafisi olmayan bir açıktır.

Küreselleşen körfez'deki bir başka tehlike ise İran-ABD rekabetidir. İran'ı tehlike gösteren ABD bu ülkelere bolca silah satmaktadır. Halbuki Malik Bin Nebi'nin söylediği gibi satın alma veya ödünç alma silah, ancak sahibini korur. Yoksa müşterileri değil. Dolayısıyla ABD körfez ülkelerini İran'ı tehdit göstererek ajite etmekte ve şantaj uygulamakta ve dolayısıyla iradesin bu yola ipotek altına almaktadır. Bu politikaların sonuçlarından birisi Irak'ın Kuveyt'i işgali olmuştur. Nispeten Körfez ülkeleri ABD'nin bu politikalarına karşı alışkanlık ve muafiyet kesbetmiştir. İşin ikinci boyutu da İran tehdididir. ABD bu tehdidi kullansa bile İran'ın bölgesel politikaları da körfez ülkelerine güven

vermemekte onu hami arayışlarına itmektedir. Sözgelimi, Ebu Musa adası ve benzeri adalar nedeniyle Körfez ülkelerinin İran'ı eleştirileri Tahran tarafından 'içişlerine müdahale' olarak algılanmış ve yansıtılmıştır. Türkiye ile KİK arasındaki stratejik ittifaklar bir denge arayışına matuftur. Keza Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Ebul Geyt'in 14 Eylül 2008 tarihinde Türkiye ziyareti de böyle bir arayışın sonucudur. Mısır bunun ittifak ve mihver arayışı olarak görülmesine karşı çıksa da (2) bölge ülkeleri 2003 yılından itibaren İran'ın Irak'ta izlediği politikalardan dolayı müşteki ve endişelidir. Körfez ülkeleri ateşle kor arasında kalmış vaziyettedir. Gerçekten de küreselleşme ve zenginlik Körfez bölgesine saadet getirmiş midir? Petrol varlığı ve zenginlik en azından risk faktörünü ve sosyal çözülmeyi de artırmış görünüyor.

“Ve küresel trend olarak giderek faşizan akımlar ve devlet anlayışları egemen olmakta ve güçlenmektedir. Bush ve Putin yönetimleri bu trende tipik iki örnektir. Kutupsuzluk veya çok kutupluluk dönemiyle birlikte dünya yeni bir sancılı döneme giriyor. Bu insanlığın özlediği veya arzuladığı siyasi küreselleşme tablosunun da sonuna işaret ediyor.”

Siyasi Küreselleşme

Küreselleşmenin ikinci boyutu ise siyasi küreselleşmedir. Siyasi küreselleşmenin amacı belki ileride ortak bir dünya devletine ulaşmaktır. Küreselleşe karşıtlarında hep bu kuşku var ola gelmiştir. Soğuk Savaş'ın bitmesine rağmen Soğuk Savaş dönemi kurumlarının muhafaza edilmesi hatta küreselleştirilmeye çalışılması bu kuşkuları artırmıştır. Güvenlik Konseyi'nin gayri adil yapısının devamı ve NATO'nun doğuya doğru yürüyüşüne devam etmesi bu kuşkuları dağıtmak yerine pekiştirmiştir. Ancak NATO'nun büyümesi iflas ihtimalini de beraberine getiriyor. Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesi ve NATO'ya üye olsa bile ve kollektif savunma doktrini şemsiyesine haiz olsa bile saldırıya uğrayacağının söylenmesi caydırıcılığın bittiği noktaya işaret ediyor. NATO'nun S.O.S. verdiği alanlardan birisi de Afganistan'dır. 11 Eylül rejiminden itibaren siyasi küreselleşme de Bush'un politikalarıyla birlikte dibe vurmuş ve yara almıştır. CFR Başkanı Richard N. Haas, Bush döneminde tek kutuplu dünyanın bittiğini ve kutupsuz bir dünyaya doğru yol alındığını yazdı. Financial Times'a yazdığı makalede geleceğin dünyasının daha çalkantılı olacağını öngörmektedir (3). Global trendlere baktığımızda bu sözün bir kehanet değil dosdoğru bir gerçek olduğunu görüyoruz. İdeolojiler ve fikirler kavgası dönemi bitmiş yerini çıkarlar kavgası almıştır. Ve küresel trend olarak giderek faşizan akımlar ve devlet anlayışları egemen olmakta ve güçlenmektedir. Bush ve Putin yönetimleri bu trende tipik iki örnektir. Kutupsuzluk veya çok kutupluluk dönemiyle birlikte dünya yeni bir sancılı döneme giriyor. Bu insanlığın özlediği veya arzuladığı siyasi küreselleşme tablosunun da sonuna işaret ediyor.

MÜSİAD

Kültürel Küreselleşme

Kültürel küreselleşe değerler düzensizliğinin veya modernizmin yaygınlaşması anlamına geliyor. Bu bağlamda, medeniyetler arası diyalog aslında küreselleşmenin araç ve ayaklarından birisidir. Hatemi döneminde İran'ın da sıcak baktığı bu trendi İslâm dünyasında şu anda Türkiye ve Suudi Arabistan sürdürmekte ve bu alanda başı çekmektedir. En son Suudi Arabistan İspanya'da böyle bir medeniyetler ve dinler arası diyalog toplantısına öncülük etmiştir.

"Medeniyetlerarası diyalog ve dinlerarası diyalog süreçlerine baktığımızda bunların gayet tantanalı isimler altında yürütülse de pratik değerinin fazla olmadığı görülmektedir. Yumuşamanın ötesine geçememektedir. Fakat kimileri meşruiyet sağlama meselesini göz ardı ederken gerçekte bu tür münasebetler gövde gösterisinden öte bir anlam da taşımamaktadır. Müslümanlar açısından en tehlikeli olan şüphesiz kültürel küreselleşmedir. Bunun da araçlarından birisi diyalogdur ve bu yolla başkalarının kültürü içselleştirilmektedir."

Halbuki bu diyalog tarzı barıştan ziyade sosyal çürüme ve çözülmeye hizmet etmekedir. Bugün Vatikan'ın ve Kilise'nin boy hedefinde bu diyalog sürecinin eşbaşkanı Zapatero'nun olması tesadüf değildir. Elbette Kilise'nin tarihi hataları vardır ama bu tarihi hataların bedeli dini sosyal hayattan silmek ve dışlamak olmamalıdır. Küreselleşme bugün değerlerin çözülmesi şeklinde tezahür etmektedir. Gerek medeniyetlerarası diyalog gerekse dinlerarası diyaloğun hedef merkezinde küresel bir dünyanın inşası bulunmaktadır. Kimi Arap müelliflerine göre amacın parçalarından birisi de küresel düzende İsrail'e de meşruiyet atfetmektir. Medeniyetlerarası diyalog ve dinlerarası diyalog süreçlerine baktığımızda bunların gayet tantanalı isimler altında yürütülse de pratik değerinin fazla olmadığı görülmektedir. Yumuşamanın ötesine geçememektedir. Fakat kimileri meşruiyet sağlama meselesini göz ardı ederken gerçekte bu tür münasebetler gövde gösterisinden öte bir anlam da taşımamaktadır. Müslümanlar açısından en tehlikeli olan şüphesiz kültürel küreselleşmedir.

Bunun da araçlarından birisi diyalogdur ve bu yolla başkalarının kültürü içselleştirilmektedir. Burada başkalarının kültürüne hoşgörüyle bakmak başka bir husus onu içselleştirmek ve kendi referansları arasına almak başka bir husustur. Bu bağlamda, Suudi Arabistan'da kadınların şoför olabilmeleri hala tartışılırken daha önce yasak olan işyerlerinde ihtilat ve karşıt cinsiyetlerin karma şeklinde bir arada çalışması izne bağlanmıştır (4). 11 Eylül'den sonra Suudi Arabistan'daki küreselleşmenin tezahürlerinden birisi budur. Bu bağlamda, kimi Körfez ülkelerinde kültürel küreselleşmenin bir başka boyutu olarak Batı üniversitelerinin şubeleri açılmaktadır. Bu bir anlamda bilimsel küreselleşmedir. Hala Ezher'in şubeleri İran'a kurulabilir mi tartışmaların yapıldığı bir ortamda Körfez ülkeleri A'da Z'ye Batılı üniversiteleri kendi bünyesine kopyalıyor. Böylece küreselleşmiş kadrolar yetişiyor. Ama bu ülkeler de yavaş yavaş benliklerini ve özlerini kaybediyor veya kendilerine ve özlerine yabancılaşıyorlar. Yine Newsweek gibi küresel dergiler Arapça ve Türkçe gibi yerel dillerde yayınlanıyor.

“Maalesef küreselleşmede denge İslâm dünyası aleyhinedir. Küresel bağlamda Batı dünyası İslâm dünyasından güçlüdür. Berlusconi'nin Batı medeniyetinin İslâm medeniyetinden üstün olduğuna dair ifadesi tarihi açıdan yanlıştır. Ama günümüz açısından İslâm dünyası Batı'dan birçok noktada geridir.”

Teknolojik Küreselleşme

Küreselleşmenin bir diğer ayağı ise teknolojik küreselleşmedir. İktisadi küreselleşmenin bir başka yüzüdür. Bugün Batı'da devletler şirketlere değil şirketler devletlere hükmediyor. Şirket evlilikleri yoluyla sermaye geniş fezalara dağılıyor. Bu beraberinde teknolojik çeşitliliği de getiriyor. Sözgelimi küresel rekabetin bir uzantısı olarak ABD yazılım teknolojilerini Hindistan'a kaydırıyor. Böylece bölgesel rekabette Çin'e karşı Hindistan'ın elini güçlendiriyor. Hindistan'ı yedeğine alıyor. Sosyal devlet olma durumundan dolayı işçi girdilerinin pahalı olması nedeniyle Batı Avrupalı şirketler de fabrikalarını ya Doğu Avrupa'ya ya da Asya'nın derinliklerine taşıyorlar. Bu da teknolojik küreselleşmeye hizmet ediyor. Bununla birlikte yine de İslâm dünyasından gelen öğrenciler Batı üniversitelerinde stratejik alanlardan uzak tutuluyorlar ve böylece teknoloji transferinin önüne geçilmek isteniyor.

Pakistan atom bombasının babası addedilen Abdulkadir Han'ın Hollanda'daki eğitimi dikkate alındığında Batılılar kuşkusuz kendilerini haklı görüyor. Batılılar daima pozisyonlarını bir adım ileride tahkim etmek istiyor olmalılar. Batılıların yüzyıllardır İslâm alemi karşısındaki parolası şudur: Bon pour L'Orient yani Şark'a yeter. Zira şarkı dun görür. Kendimiz de demez miyiz: Evin buzağısı dana olmaz diye. Fransız yaptığı için değil Fransızın yaptığını kendimize yaptığımız ve reva gördüğümüz için bu hallere düştük. Paramparça olduk.

Maalesef küreselleşmede denge İslâm dünyası aleyhinedir. Küresel bağlamda Batı dünyası İslâm dünyasından güçlüdür. Berlusconi'nin Batı medeniyetinin İslâm medeniyetinden üstün olduğuna dair ifadesi tarihi açıdan yanlıştır. Ama günümüz açısından İslâm dünyası Batı'dan birçok noktada geridir. Bölgesel açıdan baktığımızda da İsrail nitelikli silah üstünlüğü açısından bölge ülkelerinden hem teker teker hem de toplu olarak ileride ve üstündür. ABD de bu üstünlüğünü garanti etmektedir ve Rusya da oyunun kuralını bozmak istememektedir. Bu da İslâm dünyasının ancak kendi göbeğini kendisinin kesebileceğini göstermektedir. Öyleyse üçüncü mihvere hazır almalıyız.

Üçüncü Kutbun Ayak Sesleri

Kimse bizim için elini taşın altına sokmayacaktır. Sadece İslâm dünyası üzerinden elini güçlendirmeye çalışacaktır. Bu açıdan, İslâm dünyası kendi yaralarını sarmalı ve dünyanın kayık dengesini yeniden tesis ve tamir etmelidir. Bölgesel kutuplaşmaların merkezi değil aksine küresel dengesizliğin dengesi olmalıdır. Bu yapılmadıkça başkalarının iştahını kabartacak bir av partisi olmaktan öteye gidemeyecektir. Kas'a yani çanak hadisinde ifade edildiği gibi İslâm dünyası kurtlar sofrasındadır. Bunu aşması zat-ı beynini yani kendi arasını düzeltmesiyle mümkündür. İslâm dünyası kendi birliğini sağlamazsa ne kendine ne de başkalarına yar olacaktır. Bu bağlamda, ancak İslâmi değerlerin küreselleşmesi ve tabir caize konvertibl olmasıyla yani dalgalanması ve suyulet kazanmasıyla birlikte dünya kaybettiği huzurunu yeniden yakalayacaktır. İslâm dünyası böylece kendisini kemiren bir asırlık düzensizliğine son verebilecektir. Bu açıdan Ekmeleddin İhsanoğlu'nun da işaret ettiği gibi 21'inci yüzyılın muhtemel belki muhakkak aktörlerinden birisi İslâm dünyası olacaktır. Neden olmasın ?

Kaynaklar

Globalization and The Muslim World, Amer Al-Roubaie, Malite Jaya Publishing House, S: 21.
El Ahram, 15/09/2008
Hürriyet gazetesi : 3 Haziran 2008 İlter TÜRKMEN/Kutupsuz dünya.
İslâmonlinet : Mixing of the Sexes in Saudi Society By Hassan Abdu Journalist - Jeddah.
5-21'inci yüzyıl kimin olacak? Abdulhamit Bilici, Zaman gazetesi, 13 Eylül 2008.

Wadah KHANFAR
Al-Jazeera - CEO

El-Cezire'nin Başarı Hikayesi

El-Cezire'nin kuruluş hikayesini ve karşılaştığı zorlukları anlatır mısınız?

El-Cezire 1996 yılında Arap dünyasına yönelik, başlangıçta günde yalnızca altı saat yayın yapan bir haber kanalı olarak kurulmuştur. Kanal, Arap medyası için yeni bir gelişmeydi, çünkü bundan önce bağımsız bir medya kavramından sözetmek mümkün değildi. Bundan önce Arap medyası devlete aitti, yani El-Cezire yeni bir akım başlatmış oldu. El-Cezire daha kuruluşundan itibaren Arap dünyasında bağımsız haber anlayışının öncüsü oldu. Sloganımız olan "görüş ve karşı görüş," meselelere karmaşık ve farklı perspektifler getirme kararlılığımızı yansıtmaktadır. Bir yıl içinde, kendimizi kamuoyunun yoğun ilgi ve talebi nedeniyle günde 24 saat yayın yapar bulduk.

1996-2001 döneminde ABD yönetimi tarafından da bölgede hoşgörü ve demokrasiyi geliştiren bir haber kanalı olarak saygı ve ilgi gördük. Fakat, 11 Eylül olayları ve Afganistan savaşından sonra durum tamamen tersine döndü. El-Cezire Filistin, Irak, Afganistan, Somali, Darfur ve İran gibi en sıcak bölgelerin ortasında yer almaktadır. Yani bir anlamda dünyanın "sıcak bölgelerinin" kalbinde yer alıyoruz. Bu bölgelerin birçoğunda çatışma yaşanmaktadır ve bir haber kanalı olarak bu çatışmanın tüm yönlerini yayınlamak zorundayız, hoşa gitmeyen yönlerini bile.

11 Eylül sonrasında ve Afganistan savaşında da yaptığımız buydu. Sahadaki gerçeği gösterdik; bir çok kanal fırlatılan füzeleri gösterirken biz her iki tarafı gösterdik. -füzelerin fırlatılışını, yere düştüğü yerde siviller, altyapı ve toplum üzerinde yolaçtığı etkileri- Bazı resmi organlar ve hükümetler ekrana çatışmanın her iki tarafını getirmememizi, veya konuk ettiğimiz analistler ve yorumcular tarafından

> **"Bir haber kanalı olarak bu çatışmanın tüm yönlerini yayınlamak zorundayız, hoşa gitmeyen yönlerini bile. 11 Eylül sonrasında ve Afganistan savaşında da yaptığımız buydu. Sahadaki gerçeği gösterdik; bir çok kanal fırlatılan füzeleri gösterirken biz her iki tarafı gösterdik. -füzelerin fırlatılışını, yere düştüğü yerde siviller, altyapı ve toplum üzerinde yolaçtığı etkileri."**

MÜSİAD

eleştirel görüşlerin dile getirilmemesini tercih ettiler – bunların bir kısmı ABD ve İsrail'den yetkililerdi. Sonuç olarak, yetkililerin sevmediği görüntü veya görüşler yayınladığımızda ağır eleştirilere maruz kaldık. Bazı Arap ülkelerindeki bürolarımızın faaliyetine son verildi. Ayrıca, muhabirlerimizin bazıları tacize ve saldırıya uğradı, ya da (Sami Al Haj ve Tayseer Allouni örneğinde olduğu gibi) tutuklandı ve hatta (Tareq Ayoub örneğinde olduğu gibi) öldürüldü.

El Cezire, sahadaki gerçekle ve Arap dünyasının müşterek aklıyla etkileşim kurmaya, içinden haber yaptığımız toplumun sosyal ve kültürel kumaşında yer almamız nedeniyle buradaki çeşitliliği kucaklamaya ve sesi çıkmayanların sesi olmaya odaklandı. Bunun sonucunda, bölgedeki en güvenilir haber kaynağı olarak tanımlanmaya başladı. Bu çok önemlidir. Kredibilite önemlidir, çünkü bugün bir haber verdiğinizde ertesi gün bu haberin yanlış, abartılı, duygusal vb.

olduğu ortaya çıkarsa, bir sonraki defa size güvenmeyeceklerdir. -artık güvenilir olmayacaksınız- Güvenilirlik sahada kazanılan bir özelliktir. Bunun bugün sahip olduğumuz 40 milyonu aşkın izleyici kitlesini kazandıran kilit önemdeki faktörlerden biri olduğunu düşünüyorum. El Cezire gelmeden önce, belli siyasi gündemlere sahip olan ve enformasyon bakanlıkları tarafından kurulmuş "bilgi kanalları" vardı. El Cezire geldi ve saha çalışmasına dayalı ve politik gündemlerden uzak özgür gazetecilik vizyon ve misyonu ile bu yapıya çomak soktu.

Fakat profesyonellik bağımsızlık ve sorumluluk demektir - biz siyasi bir parti değil, bir haber örgütüyüz. Bu zorluklara rağmen, ilk önceliğimiz gerçekler ve hakikattir.

El Cezire'nin dünyanın ilgisini çekmesini sağlayan olay neydi? Bu olaydan sonra ne tür stratejiler benimsediniz, bu ilginin korunmasını ve sürdürülmesini nasıl sağladınız?

Tek bir olayın El Cezire'nin dünya çapında dikkat çekmesini sağladığını düşünmüyorum, bu daha çok gazetecilik misyon ve vizyonumuzla alakalıydı.

1996 yılında El Cezirenin bugün olduğu kadar popüler olacağını tahayyül etmek zordu. -Arap toplumunun özgür medya beklentisinde olduğu tartışma götürmez ama yine de El Cezire'nin gördüğü ilgi şaşırtıcıdır- Son on yılda El Cezire büyük adım ve sıçrayışlarla büyümeye devam etti.

> **"El Cezire, sahadaki gerçekle ve Arap dünyasının müşterek aklıyla etkileşim kurmaya, içinden haber yaptığımız toplumun sosyal ve kültürel kumaşında yer almamız nedeniyle buradaki çeşitliliği kucaklamaya ve sesi çıkmayanların sesi olmaya odaklandı. Bunun sonucunda, bölgedeki en güvenilir haber kaynağı olarak tanımlanmaya başladı. Bu çok önemlidir. Kredibilite önemlidir, çünkü bugün bir haber verdiğinizde ertesi gün bu haberin yanlış, abartılı, duygusal vb. olduğu ortaya çıkarsa, bir sonraki defa size güvenmeyeceklerdir. -artık güvenilir olmayacaksınız- Güvenilirlik sahada kazanılan bir özelliktir."**

Küçük bir uydu haber kanalından, başlangıçtaki "El Cezire ruhunu" yansıtan çeşitli kanal ve kurumlarla dünyadaki en etkin medya markalarından biri haline geldik. Bugün 40 büromuz ve 2000'in üzerine çalışanımız var.

Tek bir kanaldan yola çıkarak, amiral gemimiz Arapça Kanal, El Cezire Mübaşir (canlı), El Cezire İngilizce, dört Spor Kanalı, El Cezire Belgesel Kanalı, El Cezire İngilizce ve Arapça web siteleri, El Cezire Araştırma Merkezi ve dört yıl önce açtığımız Eğitim Merkezi gibi kollara sahip El Cezire Grubuna dönüştük.

Bu ağdaki içerik, aldığımız çeşitli gazetecilik ödülleri ile tescillenmiştir. Diğer haber gruplarının uluslararası haberden geri adım attığı, okyanus ötesi bürolarını kapattığı bir zamanda, El Cezire uluslararası erişimini ve haberlerini genişletmekte ve habere bizi diğer haber ağlarından ayıran sosyal, kültürel ve politik çeşitliliği getirmek için manşetlerin ötesindeki saha çalışmasını kararlılıkla sürdürmektedir.

Kanalın ilk kurulduğunda sahip olduğu ve şu anki politikaları ve siyaseti arasında ne tür farklar görüyorsunuz?

Bir haber ve medya kurumuyuz. -siyasi ve parti değiliz ve siyasi bir çizgiyi takip etmiyoruz- En başından beri, El Cezire haberleri tarafsız, çeşitlilik içinde ve doğru biçimde aktarmaya gayret etti ve hala da ediyor. Tek bir siyasi görüşü yansıtma yerine sloganımız olan “görüş ve karşı görüşü" yansıttığımızdan emin olmak için katı editoryal denetimlerimiz ve kurallarımız vardır. Evet otoriteyi sorguluyoruz, resmi görüşlere meydan okuyoruz ve sessizlerin sesi oluyoruz, fakat biz bir haber ağıyız ve taraf tutmamız veya siyasi bir pozisyona sahip olmamız mümkün değil.

1996 yılında kuruluşundan bu yana, El Cezire zamanla kurumsallaşan bazı gazetecilik pratikleri başlatmıştır. Kanal ve Grup oniki yılda olgunlaştı ve genişledi. -Kendi Uygulama Kuralları ve Etik Kurallarımızı ve haber üretimimizdeki kaliteyi iyileştirmek için editoryal süreç ve prosedürler geliştirdik- Fakat El Cezire özde aynıdır: en yüksek gazetecilik etik ve uygulama standartlarına kendini adamış bir haber örgütüdür.

İslâm ülkelerinde benzeri bir uluslararası başarı yakalamak isteyen kurum ve kuruluşlara önerileriniz neler?

Temelde, uğraştığınız alan profesyonel standartların ötesine geçiyor. Farklı bir mantığı var. Neyin profesyonel olduğu neyin olmadığı ile alakalı değil; neyin siyaseten doğru olduğu neyin olmadığıyla alakalı. Eğer kendimi sözkonusu siyasi doğruluğa göre konumlandırırsam, her gün bir önceki günle çelişen bir gündem benimsemek zorunda kalırım. Bu nedenle, kurumu politize olmaktan korumak için El Cezire'yi siyasi baskıdan korumaya karar verdik. -kastettiğim El Cezire ve 12 yıllık El Cezire geleneğidir-

Birçok TV kanalının başkalarının önerdiği gibi tonu düşürmek suretiyle sansür uyguladığını biliyorum. El Cezire'de ise yönetimin rolünün kurumu ve kanalı ticari ve siyasi dış baskıdan korumak olduğunu tespit ettik.

Dış baskı kuruma zarar vermektedir ve birçok yan etkisi vardır. Bir ülkedeki -artık neresi ise- bir büro şefinin görmek istediği en son şey otorite ile arasının bozulmasıdır. Bunun nedeni bir çok ülkede ulaşmak istediği noktalara ulaşabilmesinin anahtarının otoritenin elinde olmasıdır.

Eğer ilişkisi kötüyse dışlanacaktır. Politik baskı gazeteciler için sorunlara yol açar, bu duruma düşmemek için gazeteciler kendilerini sansürleme eğilimine girer. Yönetimin görevi, kurumu, gazetecileri ve büro şeflerini bu tür baskıdan korumak ve bütünlük ve dengeyi sürdürmek olmalıdır.

Oğuz ÖZCAN
MÜSİAD Basım - Yayın - Ambalaj ve Reklam Sektör Kurulu Başkanı

Sivil Toplum Kavramı ve İslâm Ülkelerinde Sivil Toplum Etkileşimi Üzerine Bir Değerlendirme

Böyle iddialı bir başlığın altını doldurmak kolay olmamakla birlikte bu yazımızda sivil toplum kavramını tanımlamaya çalışacak ve bu tanım üzerinden genel bir yaklaşım eşliğinde değerlendirmelerimizi İslâm ülkelerine yönelik sonuçlar çıkaracak şekilde bir araya getirmeye gayret göstereceğiz. Bugün içerisinde bulunduğumuz sosyo-kültürel atmosferde etrafımızda sıklıkla işittiğimiz globalleşme, sosyal kapitalizm, sivil inisiyatif gibi tarihselliği çok eskilere gitmeyen güncel kavramlardan birisi olan sivil toplum kavramı üzerinden İslâm ülkelerine yönelik olarak elde edeceğimiz veriler göstereceği istikameti takip ederek bir okuma gerçekleştirmeye çalışacağız.

İslâm ülkelerini tek tek irdelemeksizin genel bir yaklaşımla temel eğilimlerin ışığı altında yatay veya dikey olarak sivil toplum kavramının karşılığını bulmaya çalışacağız. Bu okuma gayretimizin somut karşılığını sağlıklı görebilmek için ise öncelikle sivil toplum kavramı üzerinde gerek tarihsel gelişimi gerekse yaşayan bir organizma olarak anlamlandırılmasında izlediği seyri inceleme konusu yapacağız. Bu kavramın genel olarak tanımlamasını yapmak, kavrama ilişkin temel kodları bir araya getirmek yazımızın bir sonraki aşamasını bizim için algılanabilir bir düzeye taşıyacaktır. Böylece ulaşacağımız tanımlamanın hangi kriterler eşliğinde var ya da yok olduğunu bilmemiz İslâm ülkeleri için yapacağımız gözlemin sonuçlarının bu parametre eşliğinde değerlendirilmesini olanaklı hale getirecektir.

Sivil Toplum

Sivil toplum kavramı tarihsel seyir içerisinde farklı anlamlar taşımış, toplumsal özellikler ve kültürel kodlara bağlı olarak değişik ilişki biçimlerini anlatmak için kullanılmıştır. Bu kavrama ilişkin yapılacak bir tanımlamanın ilk adımını Eski Yunan'a kadar götürmek mümkündür. Eski Yunan toplumundaki devlet ile toplumun birbirinden ayrı görülmediği düşünsel yapının bir uzantısı olarak sivil toplum ile devlet aynı ortak zemin içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kavramı "bireysel çıkarlardan bağımsız olarak konulan ve kamusal iyiliği sağlamayı hedefleyen kurallara uygun olarak yönetilen toplum" şeklinde tanımlayan Aristoteles, sivil toplum ile devleti birlikte değerlendiren düşünüşün tipik örneğini sunmaktadır.

Siyasal düşünce tarihinde önemli bir kırılma noktası olan Aydınlanma döneminde sivil toplum kavramı da anlamsal olarak farklı bir içerik kazanmaya başlamıştır. Yavaş yavaş devlet yani siyasal toplum ile sivil toplum birbirinden ayrılmış bu çerçevede çeşitli ideologlar temel düşünsel yapılarının bir uzantısı olarak sivil toplum tanımlaması yapmıştır.

Temelde insanın çatışmacı bir varlık olduğundan hareketle bir tanımlama getiren Hobbes'a karşılık Hegel, sivil toplumu, çıkar çatışmaları temelinde yükselen burjuva toplumu ile eş değerde el almış ve devleti, sivil toplumu korumakla görevli görmüştür. Marksist eksenli bu sivil toplum yaklaşımının yanında liberal demokratik eğilimli yaklaşımın oluşmasında önemli bir isim de Gramsci olmuştur. Gramsci'ye göre sivil toplum, politik toplumun dışında bir alana sahip olmakla birlikte yan yana yer alan iki yapıdır. Liberal eksenli bu yaklaşımın günümüz için de etkisini hissettiren özgürlükler ve insan haklarının koruma altına alındığı temel düşünsel yapının zeminini oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Çünkü sivil toplum için gerekli olan farklılaşabilme imkanı, özerkleşme, toplumsal örgütlenme gibi gerekli alt yapı unsurlarını meydana getirebilmek için bireylerin bu temel haklardan yararlanabilmeleri şarttır. Özellikle kapitalizm sonrası insan / birey tanımları ile ifadelendirilmeye çalışılan bir cemaatin mensubu insan ile kapitalist sistem içerisinde bir üretim faktörü olarak cemaat illiyetinden arındırılarak üretim sürecine eklemlenen birey arasındaki fark da bu alt yapıya işaret etmektedir. Zira, farklılaşan ve bir süre sonra aynı farklılıkları paylaşan bireylerin bir araya gelerek bir sivil toplum yapısı meydana getirmesi; siyasal yapıya yönelik tek tek ve eksisiz olan taleplerini birleştirerek daha güçlü ve netice alınacak şekilde tanımlanmış taleplere dönüştürmesi için liberal ve demokratik unsurları benimsemiş olan bir siyasal mekanizmanın gerekliliği kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada sivil toplum ile ilgili yapacağımız açıklamalarda demokratikleşme ile sivil toplum arasında bir bağımlılık ilişkisinden bahsedeceğiz. Ancak bu noktada bir ara açıklama olarak zikretmeliyiz ki, günümüzde özgürlükler ve insan haklarını belirli bir sistem içerisinde temel değer silsilesi olarak alt yapı unsuru belirlemiş olması nedeni ile demokrasi ile ilişkilendirilecektir. Yani özgürlük, insan hakları ve toplumsal seyyalite (geçişkenlik) açısından belirli düzeydeki karşılıklı ilişkiyi izah etmek için bir kavramsallaştırma olarak demokrasiye ve demokratikleşmeye atıfta bulunulmaktadır.

Sivil toplumun bir gereği olan demokrasi ve demokratikleşme düzeyi, bir geri besleme zinciri içersinde sivil toplum tarafından sınırları ve içeriği geliştirilmekte ve yeni formlara büründürülmektedir. Bu şekliyle sivil toplum ile demokrasinin karşılıklı bağımlılık içerisinde olduğunu söylemekte bir sakınca yoktur. Sivil toplumun bu etkilerini kısaca şöyle özetlemek mümkündür :

Sivil Toplum,

a- Politik alanı sınırlayan sosyo-ekonomik, kültürel ve ahlaki değerlerin kaynağını oluşturur;

b- Kendi içindeki farklılaşmalarla devletin azınlık bir grup tarafından ele geçirilmesini ve temelde otoriterizmi engeller;

c- Siyasal yaşamın en önemli unsuru olan siyasal katılım olanaklarını destekler;

d- Devletten talepte bulunan sivil toplumun olanaklarının artması neticesinde toplumsal refahın olumlu etkilenmesini sağlar;

e- Siyasal yaşama yeni aktörler kazandıracak siyaset zemini temin eder.

Sivil toplum ile demokrasi arasındaki karşılıklı ilişinin sonuçlarının bu şekilde tanımlanmasının yanında bu kavram ile politik alan arasındaki ilişki bu etkinlikten öteye geçmekte ve sonunda bu kavramın sınırlarını genişleten yeni bir kavramsallaşma ile karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 80'li yıllardan sonra uluslararası alanda Amerikan sosyo-kültürel ve politik etkisinin bir uzantısı olarak sivil toplum kavramını tanımlamak için NGO (Non-Governmental Organizations–Hükümetler Dışı Kuruluşlar) kavramı kullanılmaya başlamıştır. Bu kavram hemen anlaşılacağı gibi tanımlamasını bir konumlandırma üzerinden almakta; bu konumun tüm içeriğini kuşatmaktadır. Devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi belirleyen hukuksal normların gölgesi altında sivil toplum, "bireylerin herhangi bir zorlamaya maruz kalmaksızın, kendi aralarında anlaşarak oluşturdukları ortak yaşam alanını" sivil toplum örgütleri de bu sivil yaşamın temel taşıyıcı mekanizmasını oluşturmaktadır. Çok değişik amaçlar etrafında bir araya gelmiş olan ve farklı gruplardan oluşan toplum içerisinde yer alan bu alt toplumsal grupların örgütlenmelerinin önünde herhangi bir engel olmayıp, bu örgütlenmelerin temel nedeni de bu grubu meydana getirenlerin çıkarlarının gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Bu açıklamaların ardından okuyucunun kafasında şekillenmeye başlayan çeşitli satırbaşlarını bir araya getirerek sivil toplum ve sivil toplum örgütü kavramlarını şu şekilde tanımlayabiliriz: "Sivil toplum, birey özgürlüklerinin ve temel haklarının korunması, gönüllük ilkesi çerçevesinde örgütlenme esaslı, toplumun devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği, vatandaşlık bilincine dayalı bir gelişmişlik"

seviyesindeki sosyal yapıyı temsil eden bir yapıdır. Sivil toplum kuruşu ise (STK) "resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır."

Tanımdan da anlaşılacağı üzere sivil toplumu, yasarın çizdiği temel çizgilerin dışına çıkmamakla birlikte devletin karşısında bir alana sahip olarak "tanımlama, değer, program ve söylemler geliştirebilecek yeterlilikteki ekonomik, ideolojik ve örgütsel kapasiteye sahip" sosyal gruplar olarak tanımlamak mümkündür. Bu tanımla geldiğimiz noktada biraz ileriye gitmekte ve sosyal gruplar ile sivil toplum arasında bir özdeşlik kurulmaktadır. Burada bu eşleştirmenin anlamı sosyal grupların siyasal alan ile kurduğu ilişkide talep eden ve yönlendiren bir fonksiyonu icra ettiğine dikkat çekmesi açısından önemlidir. Bu indirgemenin doğal bir uzantısı da aynı zamanda toplumu meydana getiren alt sosyal grupların varlığı ve bu gruplarca meydana getirilen farklılıkların sivil toplum için ne denli önemli olduğudur. Zira, toplum içerisindeki farklı kültür ve farklı etnik gruplar, farklı yaklaşımlarla bir araya gelmiş dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları, cemaatler, partiler vs. sivil toplumu meydana getiren parçalardır ve bu denli farklı unsurların varlığını kabul eden bir yapıda otoriter ve tek sesli despotik bir üst yapı kurumunun gelişmesi, yerleşmesi mümkün değildir. Bu yapısı nedeniyledir ki, otoriter ve dayatmacı ortamlarda temel aktörler daima sivil toplum ve yansımaları ile mücadele etmiş, toplumu tek bir modele / forma sokmak için gereğinde güç kullanmaktan geri durmamıştır.

Sivil toplum kavramını tanımlamak için zikrettiğimiz bu hususların temel amacı, İslâm ülkeleri ile sivil toplum kavramı arasındaki ilişkiyi irdelemek üzere yapacağımız değerlendirme için temel parametreleri inşa etmekti. Buraya kadar sivil toplum kavramının kapsadığı içeriği temel unsurları ile ele almış olduk. Şimdi bu veriler ışığında İslâm ülkeleri arasındaki sivil toplum etkileşimini değerlendirmeye çalışacak ve bu konuda çeşitli verilere ulaşmaya çalışacağız.

> **Sivil toplumun bir gereği olan demokrasi ve demokratikleşme düzeyi, bir geri besleme zinciri içersinde sivil toplum tarafından sınırları ve içeriği geliştirilmekte ve yeni formlara büründürülmektedir. Bu şekliyle sivil toplum ile demokrasinin karşılıklı bağımlılık içerisinde olduğunu söylemekte bir sakınca yoktur.**

İslâm Ülkeleri Arasındaki İlişkinin Mahiyeti

Aktörleri devletler olan ilişkileri - gerek siyasi içerikli olsun gerekse sosyal uzantılı sivil ilişkiler olsun -incelerken tarihsel ve coğrafi derinliği göz ardı eden bir yaklaşımın sağlıklı sonuçlara ulaşması çok güçtür.

Sosyal içerikli bir olgunun irdelendiği bu makalede zaman içerisindeki akışı bize verecek olan tarihsel derinlik ile mekansal ve konumlanma unsurlarının yansımalarını verecek olan coğrafi derinliği İslâm ülkeleri arasındaki ilişki açısından değerlendirme konusu yapılacaktır. Zira, "tarihi derinlikten yoksun bir analiz bir biriyle irtibatlandırılması güç, kopuk kopuk olguları; coğrafi derinlikten yoksun bir analiz de mikro-makro bağlantısını kuramayan yüzeysel genellemeleri beraberinde getirir." Bu sakıncadan kaçmak için İslâm ülkelerinin uluslararası konumlarını tarihsel perspektif içerisinde kısaca değerlendirmeli, bugünkü ulus-devlet yapılanmasından önceki tecrübelerinin güncel sosyal ve siyasal politikaları üzerindeki etkilerini anlamalıyız.

İslâm dünyası tanımlaması, I.Dünya Savaşı sonrasında uluslararası alanda meydana gelen köklü değişime kadar Osmanlı İmparatorluğu sınırları ve bu devletin etkisi altındaki coğrafyayı temel alınarak kullanılıyordu. İslâm dünyasının manevi ve politik birliğini temsil eden Hilafet kurumunu bünyesinde barındıran Osmanlı İmparatorluğu, sınırlarının ötesine geçen bir yaklaşımla Hilafet kurumunun manevi kimliğini kullanmakta ve başkaca Müslüman toplulukların sorumluluklarını üstlenen bir yaklaşımla hareket etmekteydi. Ancak I.Dünya Savaşının tüm imparatorluklar için getirdiği acı neticelerin en ağırlarından birisi ile mücadele etmek zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu, sömürgeci büyük güçler ve onların önü alınamaz esnetme ve genişleme politikaları karşısında daha fazla mücadele edemeyerek tarih sahnesinden çekildi.

MÜSİAD

Ancak bir devletin hükmi şahsiyetinin sona ermesi o devletin bünyesindeki sorunların ve millet çelişkilerinin bitmesi sonucu doğurmadığı için bu durum İmparatorluk sonrasına ilişkin çözümü sıkıntılı bir miras bırakmıştır.

Osmanlı sonrası İslâm coğrafyasındaki milletler üzerindeki temel siyasal ve ekonomik yönlendirici 21.Yüzyıl boyunca sömürgeci büyük güçler olmuştur. Bu tarz bir yönetim altında toplumun yaşamını sürdürme zorunluluğu, aynı zamanda sosyal zihinde ciddi bir erozyon yaşanmasına ve hatta negatif yönde manipüle edilmesine açık bir yapı anlamına gelmektedir. İmparatorluk topraklarındaki çeşitli milletler için ön görülmüş olan manda yönetimi altındaki ulus-devlet modelleri doğal sınırlar gözetilmeden ve toplumsal yapı dikkate alınmaksızın dizayn edilmiştir. Bu da hem I.Dünya savaşı sonrasında hem de II.Dünya savaşından sonra 900'lü yılların ikinci yarısında İslâm ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları İslâm dünyasındaki siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunları bitmek yerine, bunların üzerine yenilerinin eklenmesine neden olmuştur. "Sömürge yapılarının gayritabii bölüşümü II.Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ulus-devletlerin siyasi sınırları ile jeopolitik, jeoekonomik ve jeokültürel hatlar arasında uyumsuzluklar oluşturmuştur."

Tarihsel ve toplumsal eğilimlerin bir sonucu olarak bu ülkelerdeki iktidar yapıları ve seçkinci yönetim sınıfını meydana getiren tabakaların müstemleke psikolojisini içselleştirmiş olmalarının bir uzantısı olarak otoriter karakterli iktidarlar, toplumsal yapıyı ve talepleri bir girdi olarak görmemişler ve despotik yapıdaki iktidarlar bu ülkelerde yönetimi sürekli ellerinde bulundurmuştur. Bu iktidar yapıları, genellikle sömürge döneminin etkilerini taşımakta olup sömürge sonrası için büyük güçler tarafından tasarlanmış bir fonksiyonun türevleri olarak karşımıza çıkmakta ve bazı yandaş aile veya askeri eğilimli bir azınlığa tanınan ayrıcalıklı yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğal olmayan yöntemler ile inşa edilen ve sosyal-siyasal tabandan yoksun tüm yapılar gibi bu iktidar yapıları da varlıklarını koruma gayreti ve telaşından başka temel bir politika belirleyememiştir.

"I.Dünya Savaşının tüm imparatorluklar için getirdiği acı neticelerin en ağırlarından birisi ile mücadele etmek zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu, sömürgeci büyük güçler ve onların önü alınamaz esnetme ve genişleme politikaları karşısında daha fazla mücadele edemeyerek tarih sahnesinden çekildi."

Bu yönelim de zorunlu olarak kendisine düşman üretmiş ve bu muhtemel düşmanların üzerinden kendisine ve iktidar yapısına toplum üzerinde despotik bir yaşam alanı kurmuştur. Bu durum sadece ülke içerisindeki politikalar için söz konusu olmamıştır. Aynı zamanda komşu İslâm ülkeleri arasındaki ilişkilerde de kendisini göstermekte; sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkiler bu olumsuz yaklaşımların gölgesinde kendisine gelişecek bir alan açamamıştır. Burada İslâm ülkelerinin sınırlarından kaynaklanan sorunlar da söz konusu olmuştur. Zira, jeopolitik sınırlar (frontier) ile hukuki sınırların (boundary) kesiştiği ve bu sınır kesişim farklılaşmalarının yoğunlaştığı alanlar çok yönlü çatışma ihtimalinin yaşandığı bölgelerdir. Özellikle sömürge imparatorluklarının dağılması ile birlikte ortaya çıkan ulus-devletler arasındaki sınır çatışmalarının çoğunda hukuki sınır ile jeopolitik sınır arasındaki farklılaşmalar etkili olmuştur. İslâm ülkeleri arasındaki siyasi atmosferi etkileyen önemli faktörlerin başında bu etken gelmektedir.

Tarihsel seyrin bünyesinde taşıdığı bazı özgü durumlar kadar İslâm ülkelerinin işgal ettiği coğrafyanın özellikleri ve doğal kaynak atlası da bugünkü ilişkiler açısından önemli etkileri beraberinde getirmektedir. Özellikle soğuk savaş sonrası yeniden şekillenmekte olan uluslararası sistem içerisinde daha önce sosyalist bloğun yıkılması ile oluşan boş alanı doldurmak için dünya ekonomisine entegre olacak şekilde yeniden tanımlama gayretinde olan İslâm ülkeleri, gerek su kaynakları gerekse dünya enerji piyasası içerisindeki önemli konumlarını uluslararası politika içerisinde yeniden tanımlama zorunluluğu ile karşı karşı kalmışlardır. Bu zorunluluk bazı çıkar çatışmalarını da beraberinde getirmiştir. Çıkar ilişkileri yönetiminin toplam ilişkiler ağı içerisinde dengeli sürdürülmesi ve bütün yapıyı yıkmayacak kadar gergin bir atmosferde takip etme alışkanlıklarının yoksunluğu, İslâm ülkelerini sık sık ilişkileri kesme noktasına getirmiştir.

İç politika etkilerinin yanında ekonomik ve politik reflekslerin tespit edilmesi esnasında kendisine eklemlenecek bir büyük güç bulunması ve bu güç ile girilecek ilişkide etkisiz bir uydu devlet pozisyonunun tercih edilmesi de bölgesel politikalarda İslâm ülkelerini çarpışan çıkarlarla sıklıkla karşı karşıya getirmektedir.

İslâm ülkelerinin bölgesel sorunları ve politikaları birlikte değerlendirme ve izale edici çözüm politikaları üretememeleri bu ülkelerin coğrafyasında çoğunlukla jeopolitik boşlukların doğmasına neden olmaktadır. Bu boşlukların giderilmesi için her bir devlet kendisine yakın gördüğü bölge dışı bir güç ile dirsek teması tesis etmekte ve temasın yönlendirmesi ile içselleştirilmesi mümkün olmayan, bölge gerçeklerinden uzak, resmi bütün olarak görebilme derinliğine sahip olmayan yaklaşımların sonucunda İslâm ülkeleri birbirlerinden daha uzak konumlar tespit etmektedir. Bölgenin güçlü aktörleri, soğuk savaş sonrası bölgesel strateji geliştirme gerekliliği içerisinde olmalarına karşın bu tanımlamayı uluslararası ve bölgesel konjonktür içerisinde gerçekleştiremedikleri için ikili ilişkilerde de stabil bir yapı kurulamamakta ve böylece bölgesel ilişkilerdeki gerilim dindirilememektedir.

Özellikle İsrail Devletinin kurulması ve sonrasındaki büyük güçlerin uluslararası konumlandırması, İslâm ülkelerinin bu durumu sağlıklı okuyamamaları sonrasında İsrail merkezli yaşanan silahlı çatışmaların sonuçlarının da beklenenin ötesinde başarısızlıklar şeklinde cereyan etmesi İslâm dünyasında kendine güvenle ilgili sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Özellikle İsrail faktörü üzerinden bölge siyasetine müdahil olmuş olan büyük güçler petrol ve su kaynaklarının kontrolü ve güvenli arzının sağlaması için kendilerince yönlendirdikleri politikalar gereği bölgesel birlikteliklerin kurulmasını engellemiştir. Bölge ülkelerinin bir araya gelmesine mani olan bu uluslararası politikanın bir uzantısı olarak daima herhangi bir çatışma konusu İslâm ülkeleri arasında var olagelmiştir.

“Bölgenin güçlü aktörleri, soğuk savaş sonrası bölgesel strateji geliştirme gerekliliği içerisinde olmalarına karşın bu tanımlamayı uluslararası ve bölgesel konjonktür içerisinde gerçekleştiremedikleri için ikili ilişkilerde de stabil bir yapı kurulamamakta ve böylece bölgesel ilişkilerdeki gerilim dindirilememektedir.”

Tüm bu zikre konu olan olumsuz ilişki kodları İslâm ülkeleri arasındaki birlik duygusunun zedelenmesine; bir araya gelerek sorunlara sağlıklı ve soğukkanlı çözümler üretme refleksinin gelişmesine mani olmuştur. Ancak Filistin sorunu gibi tarihsel ve sos-kültürel şok etkisi yapan sorunlar etrafında bazen ortak tepkiler geliştirmesi beklenen İslâm ülkeleri arasında ilk derdi toplu organizasyon olan İslâm Konferansı Örgütü'nün (İKÖ) oluşum seyri ile kurumsallaşmış bir yapıya sahip olması bu örgütü farklı bir yere yerleştirmektedir.

İslâm Konferansı Örgütü

21 Ağustos 1969'da İsrail işgali altında bulunan Kudüs'ün Arap kesiminde bulunan El-Aksa Mescidi'nin yanması tüm İslâm dünyasında büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkilerin bir uzantısı olarak Ürdün Kralı Hüseyin, Arap devlet başkanlarına gönderdiği bir mesaj ile bir zirve toplanmasını önermiş ve bu çağrının sonucunda Suudi Arabistan ile Fas'ın gerekli girişimlerde bulunmayı üstlendikleri bir konferans Rabat'ta düzenlenmiştir. Daha sonra Cidde'de Mart 1970'de Dışişleri Bakanları düzeyinde toplanan İslâm Konferansı'nda teşkilatlanma yolunda ilk adım atıldı. Daha sonra yine Cidde'de toplanan Dışişleri Bakanları tarafından 4 Mart 1972'de İslâm Konferansı Yasası kabul edildi. Bugün 45 üyesi olan İslâm Konferansı Örgütü, Kudüs Sürekli Komitesi, Sürekli Mali Komite ve İslâm Konferansı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Sürekli Komitelerinin yanında çeşitli yardımcı organlardan oluşmaktadır. İKÖ yasasının 3. maddesinde Krallar, Devlet ve Hükümet Başkanları Konferansı, Dışişleri Bakanları Konferansı, Genel Sekreterlik ve yardımcı organlar İKÖ'nün organları olarak sıralanmaktadır. Genel sekreterliğin merkezinin Kudüs'ün kurtuluşuna kadar Cidde'de olmasına karar verilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun tavsiyesinin ardından İslâm dünyasında yaşanan büyük sömürgeci güçlerin hakim yapısı karşısında anti-sömürgeci bir duruşu ortaya koyacak ve yönlendirecek merkezi bir gücün olmayışının ardından İslâm

MÜSİAD

ülkeleri ilk kez bir araya gelerek bir örgüt yapısı etrafında ortak amaçlara yönelik hedef birliği gerçekleştirmiştir. Ortak siyasi politikalar tespit etmek ve bunları uygulamak için aynı istikamette ortak bir iradenin olabileceğine işaret eden İKÖ pratiği, İslâm dünyasını ve coğrafyasını İKÖ üyelerinin toplamı kadar geniş bir alanı kapsadığını dikkat çekici bir şekilde göstermiştir.

İKÖ'yü meydana getiren İslâm ülkelerinin hemen hepsinin bir sorun ile mücadele ediyor olması bu devletler tarafından İKÖ üyeliğinin pozisyonlarını destekleyecek politik destek aracı olarak görülmesine ve bu açıdan örgüte stratejik destek unsuru olarak fazlaca önem verilmesine yönelik bir zemin oluşturmuştur. "İKÖ'nün Filistin meselesine bağlantılı bir saikle kurulmuş olması bu örgütün Arap dünyasınca özel bir önem taşıması sonucunu doğururken, Pakistan Hindistan ile yürüttüğü mücadelede, Türkiye Kıbrıs bunalımında, Endonezya Doğu Timor, Malezya Mindanao meselesinde İKÖ'yü önemli bir stratejik destek unsuru olarak görmüştür. İslâm dünyası bünyesindeki gerginlikler, ihtilaflar ve iç savaşlarda bunalım-çözücü bir mekanizma olarak önemli bir başarı gösteremeyen örgüt özellikle üye ülkelerin dış dünya ile olan meselelerinde ortak bir tavır geliştirebilen durumlarda etkin olabilmiştir."

İKÖ'nün bünyesinde yer alan ya da örgütle ilgili yan kuruluşlar (Ticari ve Ekonomik İşbirliği Daimi Komitesi; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşler Komisyonu; Ankara Ekonomik, Sosyal ve İstatistiksel Araştırma ve Eğitim Merkezi; Dakka Teknik Eğitim ve Araştırma Merkezi; Kazablanka Ticaret Geliştirme Merkezi, Cidde Bilim, Teknoloji ve Gelişme Merkezi, İslâm Kalkınma Bankası, İslâm Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği; İslâm, Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Merkezi) İslâm Dünyasındaki yatay iletişimi ve etkileşimi arttırıcı bir fonksiyon oynamıştır. Ancak buna karşın Soğuk savaşın hakim olduğu iki kutuplu uluslararası sistemde üye ülkeler kendi politik amaçlarına yakın gördükleri blok ile ilişki seviyesini korumak kaygısı yaşamış ve bu sebeple İKÖ çoğu zaman ortak politikalar geliştirme konusunda yetersiz kalmıştır.

> **"İslâm dünyası bünyesindeki gerginlikler, ihtilaflar ve iç savaşlarda bunalım-çözücü bir mekanizma olarak önemli bir başarı gösteremeyen örgüt özellikle üye ülkelerin dış dünya ile olan meselelerinde ortak bir tavır geliştirebilen durumlarda etkin olabilmiştir."**

Çoğunlukla İKÖ çatısı altında etrafında bir araya gelinmiş olan politik kaygılar ile üye ülkelerin kendilerini yakın gördükleri blok politikasının gereklerini uyuşturamamaları bu örgütün uluslararası sorunlar karşısındaki etkinliğini daima engellemiştir. Soğuk savaş sonrası dönemde ise Avrasya bölgesindeki yeni kurulan devletlerin de etkisi ile Afrika-Avrasya eksenli olarak İKÖ bünyesinde yaşanmakta olan hareketlilik jeopolitik açıdan meydana gelen önemli değişimi ifade etmekle birlikte aynı zamanda jeoekonomik yönleri itibariyle de bu hat dünya ticareti açısından önemli bir kavşağı temsil etmeye başlamıştır. Zira, dünyanın en önemli dokuz deniz geçiş bölgesinin sekizi (Karadeniz ile Akdeniz arasında İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Akdeniz ile Hint Okyanusu arasında Süveyş Kanalı ve Aden Boğazı, Hint ve Pasifik Okyanusları arasındaki Malakka, Sunda, Lombok ve Mataram Boğazları) İKÖ bünyesindeki ülkelerin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu geçiş yolarının yanında önemli bir zenginlik faktörü de bu hat içerisindeki ülkelerin başta petrol ve doğal gaz olmak üzere zengin stratejik hammadde kaynakları ile çeşitli iklim koşullarını bünyesinde barındıran tarım havzalarının bu coğrafya içerisindeki ülkelerin sınırları içerisinde olmasıdır. Dünya petrol kaynaklarının % 73'ü Ortadoğu'da bulunmakta; Avrupa ülkeleri yıllık ihtiyaçlarının % 70'ini (600 milyon ton), ABD % 20'den fazlasını (230 milyon ton), Japonya ise 240 milyon tonluk ihtiyacını bu bölgeden karşılamaktadır.

Bu özelliklerin bu coğrafyada yer almasına karşın İKÖ bünyesindeki İslâm ülkelerinin diplomatik alandaki etkinlikleri, sahip olunan stratejik jeopolitik ve jeoekonomik faktörlerle doğru orantılı bir görünüm oluşturmamaktadır. Siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki uluslararası etkinlik düzeyi ile ölçülmekte olan diplomatik etkinlik zikredilen kriterlerin karşılığı olan seviyede değildir. Ancak tüm bu değerlendirmelere karşın uluslararası ortamın tüm inişli çıkışlı görünümüne rağmen kendisine yer açarak kurumsal bir

kimlik oluşturmuş olan İslâm Konferansı Örgütü, değişmekte olan dünya konjonktüründe yeniden yapacağı konum tanımlamaları ile çok etkin pozisyonlar kazanma potansiyelini hala korumaktadır. 1960'ların sonundaki Filistin davasında yaşanan gelişmelere tepki olarak oluşan atmosferin bir ürünü olmasına karşın İKÖ, inisiyatif kullanabilen etkin bir yapıya kavuşturulması halinde uluslararası arena da kendisine saygın bir edinecektir. Gerek üye ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarını yumuşatıcı gerekse de İslâm ülkelerindeki gerginlik oluşturan çatışma konuları karşısında proaktif bir yaklaşımla bunalım çözücü mekanizmalar geliştirmesi gerek İslâm ülkeleri arasında gerekse uluslararası arenada etkili ve prestijli bir alan açılmasına olanak tanıyacaktır.

Bu çerçevede takip eden değil önceden tanımlayan aksiyoner bir mekanizma içerisinde hareket etmesi için İKÖ'nün bu yapıyı destekleyecek bir anlayışla kurumsal yapılanmasını reorganize etmesi gereği kaçınılmazdır. Uluslararası alandaki gelişmeleri etkin izlemek ve gerekli aksiyonları gerçekleştirmek için özellikle sekreterya fonksiyonları ön plana çıkmaktadır. Profesyonel bir yaklaşımla sürekli takip ve koordinasyon görevini yüklenecek olan sekreteryanın bu anlayış içerisinde üye ülkelerin katılımını sağlayacak bir anlayıla yapılandırılması bu yöndeki çalışmalara önemli bir katkı sağlayacaktır.

İslâm Ülkeleri ve Sivil Toplum İlişkisi

Buraya kadar sivil toplum kavramını açıklamaya çalıştık. Kavramsal bir yaklaşım ile sivil toplum ve demokratikleşme arasındaki bağımlı ilişkiyi açıklayarak yazımızın bu kısmı ile ilgili zihinsel bir alt yapı kurma amacını güttük. Daha sonra İslâm ülkeleri arasındaki sivil toplum yapısını ve etkileşimini kavrayabilmek için bu ülkeler arasındaki ilişkiyi tarihsel ve coğrafi derinliği kapsayacak şekilde okuyucunun önüne sermeye gayret gösterdik. Zira, bu maddi tarihsel arka planı görmezden gelerek yapacağımız açıklamaların havada kalarak ilişkilerin anlaşılmasında yetersiz kalınması riskini bertaraf etmeyi amaçladık.

Gerek üye ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarını yumuşatıcı gerekse de İslâm ülkelerindeki gerginlik oluşturan çatışma konuları karşısında proaktif bir yaklaşımla bunalım çözücü mekanizmalar geliştirmesi gerek İslâm ülkeleri arasında gerekse uluslararası arenada etkili ve prestijli bir alan açılmasına olanak tanıyacaktır.

Yazımızın son bölümüne geçmeden önce de İslâm ülkeleri ve sivil toplum ilişkisi üzerine yapılacak bir çalışmada, saf olarak sivil toplum yapılanması olmamakla birlikte kuruluşundan bugüne değin çeşitli yan ve bağlı kuruluşlarla sosyal unsurları genişleyen ve belirginleşen İslâm Konferansı Örgütü'nden bahsetmemenin gerekliğinden hareketle bu örgütü siyasi ve sosyal unsurları itibariyle kısaca değerlendirme konusu yaptık. İKÖ'nün önemi hem siyasi bir nitelik taşıması hem de İslâm ülkeleri arasındaki Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra ilk kez merkezi bir yapı unsuru olarak İslâm ülkeleri arasında bir fonksiyon üstlenmesinden ileri gelmektedir. Sivil ilişkiler üzerindeki etkilerinin yanında gelecek sivil yapılanmaları organize etme projeksiyonunda kendisine önemli roller yüklenme eğiliminde olan İKÖ'ne yönelik değerlendirmeler bu açıdan tamamlayıcı bir nitelik oluşturmuştur.

Yazımızın son bölümünde ise bu kavramsal, tarihsel ve siyasi alt yapı değerlendirmelerinden yola çıkarak İslâm ülkelerinde sivil toplum yapılanmasını, bugüne kadarki performansını; bu performansta etkili olan sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel faktörleri tespit etmeye çalışacağız.

İslâm dünyası dendiğinde genel olarak hangi coğrafya ve sosyo-kültürel sınırların kastedildiği tanımlamak faydalı olacaktır. Bu çerçevede coğrafi dağılım unsuru ile birlikte değerlendirildiğinde sosyo-kültürel kimlik ve demografik yoğunluk açısından beş temel eksenden bahsetmek mümkündür. Malayca konuşan Endonezya, Malezya ve bu bölgedeki ada topluluklarından Indo-Malay bölgesi; Urduca ve Bengalce konuşan Pakistan, Bangladeş ve Hint kıtasından oluşan Güney Asya bölgesi; SSCB'nin dağılması ile kendisine yer bulan ve belirgin hale gelen genellikle Türkçe konuşan Doğu Avrupa, Batı ve Orta Asya (İran dahil) bölgesi;

MÜSİAD

Arapça konuşan Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi ve genellikle Havsa ve Svahili dillerini konuşan Sahra Güneyi Afrika bölgesi. Bu bölgesel tanımlama İslâm dünyası dendiğinde zihnimizde belirgin bir coğrafi tanımlamanın oluşmasını sağlamaya yardımcı olacak ve çeşitli sosyo-kültürel değerlendirmelerde okuyucunun somut indirgemeler yapmasını sağlayacaktır.

İslâm ülkelerindeki sivil toplum olgusunun tam olarak nasıl bir seyir izlediği okuyabilmek için sivil toplumu kavramını temellendiren değerler ile İslâm ülkelerinin siyasal kodları ile birlikte sosyo-kültürel yapısı arasındaki benzerlikler ya da farklılıklara bakmak yararlı olacaktır.

Sivil toplum olgusunu meydana getiren en temel unsur toplumsal yapıyı meydana getiren yapının içerisinde alt toplumsal grupların varlığının kabul edilmesi ve bu alt grupların genel toplumsal eğilimlerin dışında farklı çıkar tanımlamaları etrafında örgütlenmesine engel olunmamasıdır. Öyle ki, bu alt grupların farklılaşmış bu isteklerini örgütlenmiş belirli bir yapı içerisinde siyasa yapıcılara iletebilecekleri kanalların açık olması ve bu taleplerin tamamının olmasa bile bir kısmının en azından dikkate alınması, dinlenilmesi ve bir kaynak olarak siyasal kararlara ilham vermesi temel gereklerdendir. İslâm ülkelerinin genel olarak siyasal yapılarını incelediğimizde tek tek bazı farklılıklar olmakla birlikte genel hakim olan yapının bu toplumsal alt grup farklılaşmasının ve bu gruplara ait farklı siyasal taleplerin dikkate alınması ya da bir örgütlü sosyal yapı çerçevesinde bu taleplerin dillendirilmesi olanaklarının pek oluşmadığını söylemek mümkündür. Bunda İslâm ülkelerinin tarihsel seyir içerisindeki siyasal tecrübelerinin bazı farklılıklar barındırmasının yanında bu ülkelerdeki iktidar tanımlaması ve iktidarın oluşumu il ele değiştirmesi gibi temel siyasal olgulara yönelik kabullerin değişik bir zihinsel kodlamanın etkisi altında gelişmesinden kaynaklanmaktadır. İktidar ve bu iktidarın kullanımı ve el değiştirmesi gibi temel konulardaki İslâm ülkelerin çoğunda karşımıza çıkan otoriter eğilimli yaklaşımlar sivil toplum olgusunun bu unsurunun gelişmesine mani olmaktadır. Ancak burada bu tarz eğilimlerin yanında iktidar yapılarında otoriter eğilimlerin etkisi zayıflamış ya da çoğulcu yapılara yönelik geçişsinde belirli bir mesafe kat etmiş olan İslâm ülkelerinin varlığını zikretmeli ve bu ülkelerde tam teşekkül etmemekle birlikte sivil toplum yapılarının kurulması için uygun zeminlerin yerleşmeye başladığını hatta bazı sivil toplum yapılarının kendisine zemin bularak uluslararası alanda sesini işittirmeye başladığını da görmeliyiz.

> **“Sivil toplum olgusunu meydana getiren en temel unsur toplumsal yapıyı meydana getiren yapının içerisinde alt toplumsal grupların varlığının kabul edilmesi ve bu alt grupların genel toplumsal eğilimlerin dışında farklı çıkar tanımlamaları etrafında örgütlenmesine engel olunmamasıdır.”**

Sivil toplum olgusunun ihtiyaç hissettiği diğer önemli bir unsur da toplumsal yapı içerisinde yatay ve dikey geçişkenliklerin mümkün olmasıdır. Aksi halde toplumsal kompartımanlar içerisinde tasniflenmiş bir hayatın içerisine gözlerini açan bir insan temel unsurları ile o çevrenini dışına çıkamaması, doğduğu köyde ölmesi toplumsallaşmanın bir ileri seviyesi olan sivil toplum yapılarının oluşmasına mani olacaktır. Bu geçişkenlikleri sağlayacak temel bazı unsurlar vardır. Ekonomik özgür bir yapı, herkesin belirli bir düzeyde eğitimden istifade edebilmesi ve siyasal mekanizmanın dışarıdan gelebilecek aktörlere açık olması gibi faktörlerin etkisi altında bireyler toplumsal yapı içerisinde yatay veya dikey hareketlenme güdüsünü hayata geçirmek için gerekli zihinsel yapıya kavuşabileceklerdir. İslâm ülkelerinde bu açıdan her geçen gün biraz daha olumlu bir noktaya doğru gidiliyor olmasına karşın sivil toplum dinamiklerini hayata geçirebilecek kadar güçlü değildir. ancak bazı alanlarda özellikle eğitime katkı ve insani yardım konularında İslâm ülkelerinde sivil kaynaklı hareketlerle karşılaşmak mümkün iken siyasal veya sosyal talepler etrafında bir araya gelmiş sivil toplum yapıları ile karşılaşılmaması ya da çok az olması biraz da bu toplumlardaki bu geçişkenliklerin sınırlandırılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Sivil toplum olgusunu besleyen ve hatta ondan beslenen önemli bir unsur da siyasal mekanizmanın ana yönlendirici olan iktidar belirli bir süre içerisinde yetkili olması, bu sürelerin sonunda seçmenden tekrar yetki alması ve bu yetki çerçevesinde meşrutiyet kazanması, hukukun üstünlüğüne dayalı bireysel özgürlüklerin teminat altına alındığı bir siyasal sistemin varlığıdır.

Günümüzde bu tanımlamaya uyan en belirgin siyasal sistem demokratik yapılardır. Bu çerçeveden bakıldığında sivil toplum ile toplumların demokratikleşme düzeyleri ve demokratik refleksleri arasında kuvvetli bir bağ olduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan yine bazı istisna İslâm ülkelerinin varlığına karşın demokratik bir sistemi ve gereklerini içselleştirilmiş ülkelerin sayısı gerçekten çok azdır. Aslında İslâm ülkeleri arasındaki çok popüler bir kavrak olarak karşımıza çıkan "Cumhuriyet" siyasal sistemin bahse konu olan özelliklerini karşılayan bir yapı şeklinde algılanmamakta, bazı dönemlerde halkın sandık başına giderek oy kullanmasını ifade etmektedir. Ancak bağımsız ve serbest seçimlerdeki yarışın sonunda galip gelen partini siyaset üzerindeki meşru kontrolünü ifade eden bu sivil ve özgür iktidar değişikliğini cumhuriyet ön eki ile yapılan tanımlamalar karşılamaktan uzaktır.

Ancak, İslâm ülkelerindeki toplumsal taleplerin de bu çerçevede demokratik bir sistemin yerleşmesi için siyasetin hakim seçkinleri üzerinde bir baskı kurmaktan öte olduğu için demokratikleşme konusu gündeme geldiğinde muhakkak bu sistemin İslâm toplumları için uygun olmadığına ilişkin bir sürü mülahaza sosyolojik(!) gerekçeleri ile sıralanmaktadır. Öyle ki, bu çerçevede Suudi Arabistan Kralı Fahd'ın demokrasi ve demos ile ilgili düşüncelerini özetleyen şu açıklaması oldukça dikkate değerdir: "Bugün dünyada geçerli olan demokratik sistem bizim için, bizim bölgemizde elverişli değildir, zira bizim halkımızın mahiyeti ve nitelikleriyle, o dünyanın özellikleri birbirinden farklıdır." Bu değerlendirmelerin sahibi olan zatın şuan koruması altında bulunan Medine şehrinde Hz. Peygamber (SAV) tarafından kurulan ve tüm unsurları ile birlikte sivil nitelikli bir yönetimin esas olduğu toplumsal yapıda geniş çaplı ve karmaşık bir sosyalizasyon prosedürleri dizisiyle bir sivil yurttaşlık bilinci ve kültürü üretilmesi projesi hayata geçirilmiştir. Demokrasi ile sivil toplum arasındaki ilişkinin etkileşimi iki yönlü gerçekleştiği için sivil toplumun neşet ettiği bu yapı içerisinde bir süre sonra bu yapıyı değiştirici bir fonksiyon üstlenmesi, iktidara yönelik talepleri bir araya getirerek gerçekleşmesi için çeşitli faaliyetlerde bulunmasının otoriter karakterli siyasal sistemler içerisinde neden mümkün olamayacağı net bir şekilde görülmektedir.

Tüm bu mülahazaların yanında yazımızın son sözü olarak dillendirmek istediğimiz husus değişen ve değişmenin yanında düne göre pek çok alanda farklılaşan refleksler üretmeye başlamış olan toplumsal yapıların karşısında İslâm ülkelerinde de elzem olan sosyal-politik değişimler yaşanacaktır. Ümidimiz, bu değişimlerin karşısında yer almak yerine bu değişim trendlerini doğru okuyacak ve yönlendirecek toplumsal dinamiklerin gelişmesi ve bu sivil dinamiklerin değişimin sürecinin yönetilerek yeni zaman kayıpları ile varlıklarımızın israf edilmemesidir.

Kaynaklar:

Aktaran, Ahmet Karadağ, "Demoktarikleşme ve Sivil Toplum: Liberal Düşünce Topluluğu Örneği", Sivil Toplum Dergisi, yıl:1, sayı:4 İstanbul, s:48

Bkz. Karadağ, aynı eser, s:48-49

Bkz. Ömer Çaha, "Bir Kez Daha Sivil Toplum Üzerine", Sivil Toplum Dergisi, yıl:1, sayı:1 İstanbul, s: 23

Bkz. Karadağ, aynı eser, s: 49

Almagül İsina (editör), Kalkınma Yardımlarında Sivil Toplum Kuruluşları ve Kapasite Geliştirme, Tasam Yayınları, İstanbul, 2007, s:16

Aktaran, Karadağ, aynı eser, s: 49-50

Bkz. Çaha, aynı eser, s: 24

Atilla Sandıklı, Medeniyetler Uzlaşması ve Küresel Barış, Aktaran Almagül İsina, aynı eser, s:65-70

Ayrıntılı bilgi için bkz. Çaha, aynı eser, s: 23-27

Tanım için Bkz. Halil Mert, http://81mert.blogcu.com/siyasetin-icinde-politikanin-ustunde-olabilmek-cozumun-bir-parcasi-olarak-sivil-toplum-kuruluslari-ve-hukumet-disi-organizasyonlar_4962021.html

Mert, aynı eser

Alperen Gürbüzer, http://www.ilahi.org/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&t=8223

Ayrıntılı bilgi için bkz. Gürbüzer, aynı eser

Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik-Türkiye'nin Uluslar arası Konumu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s:6

Davutoğlu, aynı eser, s:256-257

Faruk Sözmezoğlu (Der.), Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönem gelişmeleri ve Dış politika unsurları için bkz. Türk Dış Politikasının Analizi, İstanbul, Der Yayınları, 1998, s:33-54

Davutoğlu, aynı eser, s:339

Davutoğlu, aynı eser, s:19-20

Davutoğlu, aynı eser, s:361

Arap-İsrail çatışması için bkz. Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s:785-788

Davutoğlu, aynı eser, s:338

Baskın Oran (Editör), Türk Dış Politikası (1919-1980), Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s:791-792

Ayrıntılı bilgi için bkz. Oran, aynı eser, s:791-793

Davutoğlu, aynı eser, s:249

Davutoğlu, aynı eser, s:249

Davutoğlu, aynı eser, s:255

Atilla Sandıklı, Kenan Dağcı, Büyük Orta Doğu Projesi-Yeni Oluşumlar ve Değişen Dengeler, Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, s:17

Bkz. Almagül İsina, aynı eser, s:66

Davutoğlu, aynı eser, s:266-267

Aktaran, E.Balcadurmuş - E.Nişancı, "Oryantalist Karşılaşma: İslam ve Demokrasi", Uluslar arası Oryantalizm Sempozyumu (9-10 Aralık 2006), İstanbul, İBB Kültür Müdürlüğü Yayınları, 2007, s:204

Sivil toplum kavramı ile medeni ve Medine (şehir) kavramları arasındaki ilişki için bkz. Yasin Aktay, "Sivil Toplum ve Sıkıntıları: Oryantalizm, Şiddet, Vesaire", Sivil Toplum Dergisi, yıl:1, sayı:1, 2003, s:52

Mehmet Burhan GENÇ
Nakkaş Prodüksiyon Ltd. Şti.

Telif Market

Fikrî ve sınaî haklar konusunda dünyayı tam ortasından ikiye ayırırsanız ayrım çizgisi tam ülkemizden geçer. Bu çizgiden batıya doğru ilerledikçe telif hukukunun daha bir sağlam zemine oturduğunu, ekonomide önemli bir paya sahip olduğunu, doğuya doğru gidildikçe de ne yazık ki bu hukukun olmadığını, emeğin, bilginin ve zihnî üretimin değersizleştiğini müşahede edebilirsiniz. Bu çizgiyi ister Kapıkule'de varsayın, ister Cilvegözü'nde, durum pek değişmiyor. Ülkemiz fikrî ve sınaî haklar alanında coğrafi olarak gri bölgeyi temsil etmekte, geçiş aşamasını yaşamaktadır. Düşe kalka, bazen abartarak, bazen ajite ederek, bazen komikleştirerek de olsa bu hukuku oturtmaya çalışıyoruz. Bu konuda doğu komşularımızın ve İslâm ülkelerinin hemen hepsinden daha ileri durumdayız. Ancak ne varki telif üretiminde, tanıtılmasında ve pazarlanmasında çok geride kalıyoruz.

Pek çok batı ülkesinin ihracat gelirleri içerisinde telif ve patent gelirleri neredeyse sanayi ihracatı gelirleriyle boy ölçüşür duruma gelmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'nün doğu ülkelerine dayatmalarında, AB'nin önceliklerinde, hep bu alandaki üretimlerini garantiye almak endişesi vardır. Her ne kadar bu alanda, özellikle ilaç patentleri gibi konularda bu sistem yeni bir sömürü tezgâhı haline dönüştürülmeye çalışılsa da, fikrî üretim ciddi bir gelir kapısıdır. Bu konuda Microsoft'un tek başına yaptığı hâsılayı ya da Hollywood'un mali bilançolarını hatırlatmak yeter sanırım.

Bu bütçeler öylesine önemlidir ki, Turgut Özal'ın başbakan olarak yaptığı ABD ziyaretinde o zamanın başkanı "baba" Bush, karşıladığı konuğuna hoş geldin dedikten sonra koluna girer ve kırmızı halı üzerinde yürürlerken ilk söylediği şey şudur; *"Sayın Özal, Kültür Bakanınızın meclise sunduğu yabancı filmlerin ve dizilerin en fazla %25'inin dublajlı olabileceği, kalanının alt yazılı olması gerektiği hakkında kanun teklifinin meclisten geçmesine müsaade etmezsiniz, değil mi?".* Netice olarak zamanın Kültür Bakanı Gökhan Maraş'ın yerli sinema sektörünün gelişmesine ön açmak ve toplumun özellikle eğitim seviyesi düşük kesimlerini yabancı kültür tasallutundan korumak için verdiği kanun teklifi gündemden düşürülür ve kadük olur.

Bu olayın üzerinden yaklaşık 20 yıl geçti, manzara oldukça değişti. Bugün TV kanallarımızda çok şükür yabancıdan çok yerli diziler ve filmler var. İçeriklerinin ne kadar toplumumuzu yansıttığı tartışılır bir takım diziler komşu ülkelerde çok rağbet görüyor, bir o kadar da sert eleştirilere maruz kalıyor. Değerlendirme yaparken bardağın boş tarafı kadar dolu tarafını da iyi görmek lazım.

MÜSİAD

Yurtdışına ürün satmaya başlayan bir yapımcı, ürününü daha başka bir perspektiften değerlendirmeye başlar, yalnız kendi ülkesinin değil potansiyel izleyicilerinin de beğenilerini, hassasiyetlerini göz önüne alır ve artık yerelden evrensele doğru bir üretime geçer. O zaman ortaya çıkan eserlerde ortak kültürü, ortak değerleri görmeye başlarız. Tabii konuyu sadece film boyutu ile düşünmemeli, yazılı eserlerin, kitapların da dolaşıma açık ürünler olduğunu göz önünde tutmalıyız.
İşte bu noktada uluslar arası film ve kitap marketlerinin önemi ortaya çıkıyor.

“Turgut Özal’ın başbakan olarak yaptığı ABD ziyaretinde o zamanın başkanı “baba” Bush, karşıladığı konuğuna hoş geldin dedikten sonra koluna girer ve kırmızı halı üzerinde yürürlerken ilk söylediği şey şudur; “Sayın Özal, Kültür Bakanınızın meclise sunduğu yabancı filmlerin ve dizilerin en fazla %25’inin dublajlı olabileceği, kalanının alt yazılı olması gerektiği hakkında kanun teklifinin meclisten geçmesine müsaade etmezsiniz, değil mi?”.”

Bizim için “kitap fuarı” olgusu yaklaşık 30 yıldır var. Film festivalleri de 40 seneyi aşkın bir süredir yapılıyor. Ancak ne yazık ki kitap fuarlarımız okuyucuya hitap eden birer perakende organizasyonu olmaktan, telif pazarı olmaya doğru bir adım atamadı. Festivallerimiz de öyle. Bu yıl 45.si düzenlenen Antalya Altın Portakal Film Festivali’nin paralelinde düzenlenmeye başlayan Film Market 3 yaşına giriyor. Bütün amatörlüğüne ve acemiliklerine rağmen ülkemizdeki ilk telif marketi denemesi olması hasebiyle önemli bir organizasyon. Yalnız bu arada Mısır’da düzenlenen Kahire Film Marketi’nin bu sene 14.nün yapılacağını, İran’daki Tahran Film Marketi’nin, aynı şehirlerde düzenlenen kitap marketlerinin 20 yılı aşan organizasyonlar olduğunu hatırlamak gerekir. Bu organizasyonlar, yalnız İslâm ülkelerinin değil, Müslüman olmayan çevre ülkelerin de rağbet ettiği organizasyonlar olarak belirleyicilik vasfını haizler.

Bu yıl konuk ülke olarak Türkiye’yi ağırlayacak olan Frankfurt Kitap Fuarı kendi alanında müstesna bir organizasyondur. İlk üç günü sadece profesyonel ziyaretçiye ve sonraki iki günü de halka açık olan bu fuar kitap alanında çok iyi bir örnektir. Film Market deyince de önce, Cannes’da düzenlenmekte olan TV, film, müzik ve benzeri marketler akla gelir. Bu marketler halka açık olmayan ve profesyonel ziyaretçilerin de 1.000, - Avrodan fazla giriş bedeli ödeyerek girebildiği marketlerdir. Bu örnekler, kültürün ve kültürel ürünlerin evrenselliğine ve aynı zamanda ekonomik değeri olduğuna dair çok iyi örneklerdir.

Bu satırları okuyan herkes Türkçeye tercüme edilmiş eserleri olan birkaç tane İranlı ya da Arap yazarı bir çırpıda sayabilecekken, eserleri Arapçaya, Farsçaya ya da Yunancaya, Bulgarcaya çevrilmiş bir kaç Türk yazar ismi çıkartamıyorsa geç kalıyoruz demektir. Türkiye uluslar arası alanda ses getirecek, belirleyici olacak telif marketleri organize edebilecek potansiyele fazlası ile sahiptir. Bu alanda atılacak her adım arkasından daha güçlü adımların gelmesine vesile olacaktır. İvedilikle muhtelif kültürel organizasyonların çatısı altında telif market çalışmalarına başlanmalıdır. Bu çalışmalar kısa sürede müstakil fuar organizasyonlarına dönüşmeye namzet çalışmalar olacaktır. Bu açıdan değerlendirilince de; görsel ve yazılı kültür ürünlerinin pazara çıkacağı en uygun organizasyon Uluslar arası MÜSİAD Fuarıdır. Eğer bu yılın fuarıyla birlikte çalışılmaya başlanırsa sonraki fuar ile ilki düzenlenebilecek olan böyle bir telif market bölümü bu fuara zenginlik katacaktır.

Mehmet ÖNDER
Uyum Soft Genel Müdürü

"KOBİ'lere Ortadoğu Sermayesi Yeni Bir Kaynak Olabilir"

Globalleşme diyoruz, karlılıklar düşüyor, pazar daralıyor diyoruz…Kurumsal kaynaklarını bilgi teknolojisi altyapısıyla yönetip, düşük karlar karşısında daha çok üretip daha çok satmayan veya kardeş işletme oluşturarak lojistik maliyetlerini azaltmayan işletmeleri, ciddi sıkıntıların beklediğini söylüyoruz. Evet, dünyada ve ülkemizde zaman zaman yaşanan ekonomik kriz rüzgarları, piyasaları kasıp kavuruyor. İşletmeler; yaşanan krizler ve daralmalar karşısında büyük sıkıntılar atlatıp, kimi zaman piyasadan çekilme kararı alıyor. Bir işletmenin kapanması hem işletme sahibi, hem de çalışanları açısından, toplumsal bir yara olarak açılıyor. Aslına bakarsanız, her zaman ifade ettiğimiz gibi, işletmelerimiz 1990'lı yıllardan itibaren üretim yapmayı öğrendi.

Şuan yaşanılan sıkıntılardan birkaçı, ürettiğini satamamak ve nakit akışını yönetememek sıkıntısıdır. Özellikle, işletmelerin nakit akışına dikkat edip, iyi yönetmeleri gerekir. Satışlardaki vadeler ile bu vadelerde yaşanabilecek muhtemel risklerin yeniden gözden geçirilmesi lazımdır. Yapılan ticari faaliyetleri ile planlanan faaliyetlerin mutlaka kayıt altına alınması şarttır. Böylece kişilerin hafızalarındaki bilgi, yerini kurumsal bilgi olarak, elektronik veri bankası üzerindeki datada toplayacaktır.

Buna örnek olarak, Müşteri İlişkileri Yönetimi CRM'i söyleyebiliriz. CRM ile işletme, müşterileriyle ilgili tüm süreçleri bilerek, disipline edilmiş bilgi çerçevesinde yönetmektedir. Günümüzde fark yaratıp, rekabette öne geçmeyi hedefleyen KOBİ'ler; geçmiş dönemde pazardaki yaklaşımları, müşterilerini ve ellerindeki dataları daha disipline edilmiş bir şekilde kullanmaya ihtiyaç duymaktadır. Veri bankalarında toplanan bilgi, mobil olarak desteklendiğinde işletmedeki herkes, üretim, finans, satış ve daha rekabetçi bir şirket felsefesini benimseyecektir. Hiyerarşik yapıların yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladığı günümüzde; çalışanlarda iş akışını yakından takip edip, karar alma süreçlerine katılmaları önemlidir.

2008 yılıyla başlayan ve gelecek yıllarda devam eden süreçte tüm çalışanlar; işletme için satış, pazarlama, karlılık gibi süreçleri yakından izleyip, 'işletmeye daha fazla nasıl katkı sağlayabilirim' düşüncesiyle hareket etmelidir. Çünkü pazarda ve karlılıkta yaşanan daralma nedeniyle, işletmeler nakit akışını yönetmede sıkıntı yaşamaktadır. Bu süreçte, bankaların sadece kredi vermek yerine, risk sermaye kuruluşu olarak, büyümekte olan firmalara ortak olmaları veya onları desteklemeleri gerektiğini düşünmekteyiz. Bankalar risk sermayesi olarak büyümekte olan KOBİ'lere ortak olup, onları büyüme noktasında destekleyebilirler.

MÜSİAD

Çünkü, geçmiş yıllarda aldıkları banka kredileri nedeniyle ciddi sıkıntı yaşayıp batma noktasına giden işletmeleri gören KOBİ'ler, banka kredisi almaktan korkmaktadır. Ancak, işletmelerimizin yüzde 98'ini oluşturan KOBİ'lerin, büyümesi için sermayeye ihtiyaç vardır. Bu sermaye bankaların KOBİ'leri desteklemesi, KOSGEB içindeki farklı yapılanmalar olabileceği gibi, şuan ciddi bir finans kaynağı bulunan ve yatırım için gidilecek ülke arayan Ortadoğu sermayesi de olabilir. Finans fazlası olan Ortadoğu sermayesi gidecek yön arıyor ve bu sermayeyi ciddi anlamda ülkemizde üretim sektörünün içine çekebiliriz.

“Şuan yaşanılan sıkıntılardan birkaçı, ürettiğini satamamak ve nakit akışını yönetememek sıkıntısıdır. Özellikle, işletmelerin nakit akışına dikkat edip, iyi yönetmeleri gerekir. Satışlardaki vadeler ile bu vadelerde yaşanabilecek muhtemel risklerin yeniden gözden geçirilmesi lazımdır. Yapılan ticari faaliyetleri ile planlanan faaliyetlerin mutlaka kayıt altına alınması şarttır. Böylece kişilerin hafızalarındaki bilgi, yerini kurumsal bilgi olarak, elektronik veri bankası üzerindeki datada toplayacaktır.”

Şu an, Ortadoğu sermayesi ülkemize ağırlıklı olarak inşaat sektöründe gelmeye başlasa da, projeler oluşturulup yapılacak davet ile bu sermaye KOBİ'lere de çekilebilir. Ortadoğu'dan bir işletme, ülkemizdeki bir firma ile işbirliği yaptığında; Türkiye, Ortadoğu, Rusya, Avrupa, Türki Cumhuriyetler gibi dünyanın 4 bir yanına ürettiğini satabilir. Büyümekte olan KOBİ'lerde, Ortadoğu sermayesi ile daha da güçlenerek, dünya pazarlarında daha rekabetçi bir politika izleyebilir. Gidecek yer arayan Arap sermayesi ile KOBİ'lerimizin entegre olması yolunda aktif çalışmalar yapılarak, projelerin hazırlanması önemlidir. Zira, önümüzde artarak büyüyen bir cari açık sorunu vardır. Bugüne kadar genelde sıcak para olarak ülkeye giren yabancı sermayenin, artık üretime de girerek, sektörleri desteklenesi konusunda yatırım daveti yapılmalıdır.

Burada, Ortadoğu'daki sıcak paranın, risk sermayesi olarak, büyümekte olan KOBİ'lerimizle işbirliği yapması konusunda altyapı hazırlanarak, girişimde bulunulabilir. Türkiye ile Ortadoğu arasındaki sıcak ilişkiler ve karşılıklı güven sonucunda, Ortadoğu sermayesinin sanayi yatırımı olarak gelmemesi için hiçbir neden yoktur. İnşaat, enerji, turizm, lojistik gibi çeşitli sektörlerde yeni yatırımlar veya ortaklıklar yapılabilir.

Ülke olarak gerek üretim altyapısı, gerek yetişmiş insan kaynağı, gerekse yurtdışı pazarlama ağımızla bugün iyi bir noktadayız. Bundan sonra, 'dünyadaki gelişmelerin ve değişimlerin yakından takip edilip, fırsatlardan yararlanıp, tehditlerden uzaklaşılan' bir kararlar alma sürecine geçilmelidir. Bilgi teknolojilerine yapılan yatırım ile işletme içindeki tüm süreçlerin doğru şekilde anlık ve etkin yönetimi, kalifiye insan kaynağıyla yenilikçi ve pazarın ihtiyacı olan ürünlerin üretilmesi ve nakit yönetimiyle pazarda rekabet edilebilir bir güce sahip olun işletmeler, hem yerel pazarlarda, hem global pazarlarda büyüyerek, etkin olmaya devam edecektir.

Ülkemiz, çeşitli sektörlerde sahip olduğu bilgi birikimi, yatırım, insan kaynağı ve coğrafi konumuyla büyük bir avantaja sahiptir. Ortadoğu sermayesi, ülkemizdeki işletmelerle işbirliği yapabileceği gibi, Türk işletmeleri Ortadoğu'ya giderek yeni işletmeler kurabilir. Zaman; güçleri, bilgiyi, sermayeyi birleştirip, ortaya çıkan sinerji ile rekabet edebilme zamanıdır. İşletmeler yerli ve yabancı firmalar ile işbirliği yapma kültürüne hazır olarak, tüm kaynaklarını etkin şekilde yönetirlerse, global rekabette ayakta kalarak, büyüme sürecine devam edecektir"

Sevinç Alkan ÖZCAN
İKÖ Gençlik Forumu
Eğitim ve Medya Direktörü

İslâm Konferansı Gençlik Örgütü Forumu

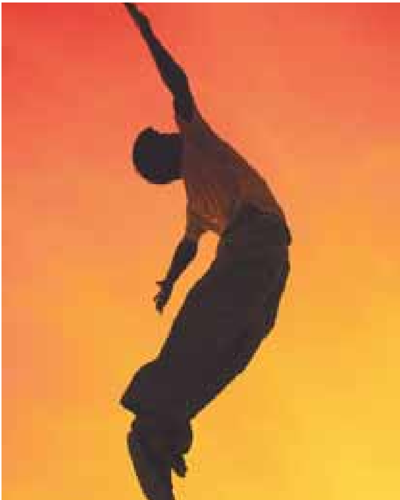
14-16 Haziran 2004 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 31. İslâm Konferansı Örgütü (İKÖ) Dışişleri Bakanları Toplantısı, İslâm Konferansı Örgütü tarihinde en önemli dönüm noktalarından birini oluşturdu. Irak'ta işgalin devam ettiği, Filistin'de sivillere karşı şiddetin uygulandığı ve Büyük Orta Doğu Projesi (BOP) ile Orta Doğu'nun dönüştürülmesine yönelik tartışmaların gündemi meşgul ettiği bir ortamda yapılan bu toplantı, İKÖ içinde başlatılan reform sürecinin önemli kilometre taşlarından birini oluşturdu. Zira bu toplantı sırasında Türkiye'nin teklifiyle gerçekleştirilen seçim sonucunda İKÖ tarihinde ilk defa bir genel sekreter "atanmış" değil, "seçilmiş" oldu. Bu ise Orta Doğu'ya ve Müslüman ülkelere yönelik değişim ve demokratikleşme çağrılarına bir cevap niteliği taşıyordu. Bu tarihten itibaren Türkiye, "daha fazla şeffaflık ve açıklık, uluslararası arenada daha etkili bir partner olarak yer alma, diğer uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliği, kriz çözümlerinde inisiyatif alma ve Doğu ile Batı arasında kültürel diyaloğu artırma gibi pek yok yenileşme çabasını içeren İKÖ reform paketinin en büyük destekçilerinden biri oldu. Reform paketinin en önemli amacı Örgütün, İslâm dünyasının karşılaştığı meydan okumalara cevap verecek bir platform hâline gelmesini sağlamak ve uluslararası krizlerin çözümünde etkinliğini artırmaktı. Bu maksatla Örgüt, tepkisel karakterinden hızlı bir biçimde kurtulacak ve güçlü bir kurumsal mekanizmaya kavuşacaktı.

Dünyada Birleşmiş Milletlerden sonra ikinci büyük uluslararası örgüt olma vasfına sahip olan İKÖ, reform sürecinin bir parçası olarak, devletler ve uluslararası örgütlerle olduğu kadar sivil toplum örgütleri ile de işbirliği yapmak arzusundadır. Bu işbirliği Örgüte yalnızca dinamizm getirmekle kalmayacak aynı zamanda Müslüman entelektüellerin, kadınların ve gençlerin de, Örgütün faaliyetlerine katılmasının yolunu açacaktır. Kadın ve gençlik sorunları İKÖ reform paketinin en önemli gündem maddelerini oluşturmaktadır.

> **“Türkiye, daha fazla şeffaflık ve açıklık, uluslararası arenada daha etkili bir partner olarak yer alma, diğer uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliği, kriz çözümlerinde inisiyatif alma ve Doğu ile Batı arasında kültürel diyaloğu artırma gibi pek yok yenileşme çabasını içeren İKÖ reform paketinin en büyük destekçilerinden biri oldu.”**

MÜSİAD

31. İKÖ Dışişleri Bakanları Toplantısı, Uluslararası Müslüman Gençlik Girişimi'nin hayata geçmesi gibi önemli bir gelişmeye de şahitlik etmiştir. İslâm Konferansı Gençlik Girişimi'ni destekleyen karar bu toplantı sırasında kabul edilmiştir. Bu kararı İKÖ üyesi ülkeler kadar, İslâm Kalkınma Bankası, İslâm Dayanışma Fonu ve İKÖ'nün diğer kurumları da desteklemişlerdir. İslâm Konferansı Gençlik Girişimi, 1-3 Aralık 2004 tarihleri arasında Azerbaycan hükümetinin himayesinde Bakü'de yapılan Genel Kurul ile bugünkü ismi olan "Diyalog ve İşbirliği için İslâm Konferansı Örgütü-İslâmic Conference Youth Forum for Dialogue and Cooperation-ICYF-DC"ne dönüşmüştür. İKÖ'ye üye 11 ülkenin inisiyatifiyle kurulan İKÖ Gençlik Forumu'nun Bakü Genel Kurulu'na, 31 İKÖ ülkesinde faaliyet gösteren 42 gençlik örgütünden 70 delege katılmıştır. Genel Kurul'da Ali Sarıkaya başkan, Elshad Iskandarov da genel sekreter olarak seçilmiştir.

İKÖ Gençlik Forumu'nun merkezi İKÖ Dış İşleri Bakanları toplantısının kararı ile 3 Eylül 2006 tarihinde İstanbul'da açılmıştır. Sekreteryası İstanbul Dünya Ticaret Merkezi'nde faaliyet göstermektedir. İKÖ Gençlik Forumu İKÖ'ye bağlı, üye temelli, İKÖ ülkelerinin gençlik politikalarını koordine etmeyi ve İKÖ üyesi ülkelerin gençliği ile dünyadaki gençlik arasında diyalog kurmayı amaçlayan uluslararası bir kurumdur. 2004-2007 yılları arasında üç yıllık kısa bir zaman dilimi içerisinde, Danimarka'daki karikatür krizi sırasında Avrupalı gençlik örgütleri ile ortak inisiyatif geliştirmek, İslâmofobya'ya karşı Avrupa Konseyi ile birlikte ortak projelere imza atmak, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Avrupa Konseyi, İKÖ Eğitim, Bilim ve Kültürel Örgütü ve İslâm Kalkınma Bankası ile işbirliği anlaşmaları imzalamak ve genç liderlerin eğitimi için organizasyonlar yapmak gibi pek çok inisiyatif gerçekleştirmiştir. Forum 11 Eylül olaylarından sonra giderek daha fazla ihtiyaç duyulan Batı ve Müslüman toplulukları ve özellikle gençleri arasında diyaloğun artırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu maksatla 2006 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Medeniyetlerarası İttifakı Sekreteryası, İKÖ, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, BM Kalkınma ve İşbirliği Programı (UNDP), Avrupa Gençlik Forumu, Asya Gençlik Forumu gibi pek çok uluslararası kurumla ortaklaşa dinler arası diyalog alanında çalışmalar yapmıştır. 2006-2008 yılları arasında ortaklarıyla beraber sekiz uluslararası toplantı düzenleyen Forum, ayrıca uzmanlar seviyesinde yapılan pek çok çalışma toplantısına da iştirak etmiştir. Gençlik Forumu daha önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirdiği uluslararası danışma kurulu toplantısıyla da, KKTC'ye karşı uluslararası kamuoyunda yürütülen izolasyonlara karşı tavrını göstermiş ve İKÖ'nün bu konuda gösterdiği genel yaklaşıma kendi alanında katkıda bulunmuştur.

> **"Dünyada Birleşmiş Milletlerden sonra ikinci büyük uluslararası örgüt olma vasfına sahip olan İKÖ, reform sürecinin bir parçası olarak, devletler ve uluslararası örgütlerle olduğu kadar sivil toplum örgütleri ile de işbirliği yapmak arzusundadır."**

İKÖ Gençlik Forumu'nun diyalog çerçevesinde geliştirdiği en önemli inisiyatif "Medeniyetler İttifakı için Gençlik Girişimi-Youth for Alliance of Civilizations-YAOC"dir. 2005 yılının Temmuz ayında BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın, Türkiye ve İspanya'nın desteği ile başlattığı Medeniyetler İttifakı Projesi'ni destekleyen tüm aktivistler arasında nesiller arası bir ağ kurmak gayesiyle başlatılan "Medeniyetler İttifakı için Gençlik Girişimi" başta 2007 yılında İslâmabad'da yapılan İKÖ Dış İşleri Bakanlar Toplantısı olmak üzere, pek çok platformda destek sağlamıştır. "Medeniyetler İttifakı İçin Gençlik Girişimi" 2007 yılının Kasım ayında Bakü'de yapılan ve Avrupa ve İslâm ülkelerinden 35 genç temsilci, akademisyenler ve BM, Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerle başta Azerbaycan ve Türkiye olmak üzere, pek çok ülke tarafından desteklenen "Medeniyetler İttifakı İçin Gençlik Hareketi"ne dönüşmüştür. Bu hareket adı altında projeler geliştirmeye devam etmektedir.

Tekin KÜÇÜKALİ
Türk Kızılayı Genel Başkanı

Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi ve Sorumlulukları

Tüm dünyada modern anlamda sivil toplum hareketlerinin başlangıcı 19. Yüzyılın son dönemlerine kadar dayanmaktadır. İnsan onurunun korunması temel amacı ile kurulan Kızılay Derneği, günümüzde faaliyet gösteren tüm sivil toplum kuruluşlarının ilk ve en köklü örneklerini teşkil etmektedir. Savaş alanında yaralı ve hasta askerlerin bakımını üstelenen bu sivil toplum kuruluşları; insaniyetçilik, ayrım gözetmemek, tarafsızlık, hayır kurumu niteliği, bağımsızlık, birlik ve evrensellik ilkelerini benimsedi ve zamanla dünya genelinde yaygınlaştı.

Osmanlı İmparatorluğu Uluslararası Cenevre Sözleşmesi'ne 5 Temmuz 1865'te taraf oldu ve 11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti"ni kurdu. Zamanla İmparatorluk genelinde yaygınlaşan ve "Hilâl-i Ahmer" adını alan bu köklü kuruluş, İslâm ülkelerinde modern anlamdaki ilk sivil toplum kuruluşu olmuştur. Hilâl-i Ahmer'in Şam, Amman, Bağdat, Mekke, Kahire gibi şubeleri 20. Yüzyılda bu kentlerin bulunduğu bölgelerin bağımsızlıklarını ilân etmesinin ardından, o ülkelerin Kızılay Cemiyetleri olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.

Dolayısıyla, Kızılayların İslâm ülkelerinde sivil toplum çalışmalarının kök salmasında ciddi katkıları olmuştur. Kızılay Dernekleri, sadece doğal afet ve çatışmalarda ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatmakla kalmamış; sağlık, eğitim, gençlik faaliyetlerinde de bulunarak devlet otoritesine yardımcı bir rol de üstlenmiştir. İslâm dünyasının kalkınmasında ve ilerlemesinde Kızılayların payı tartışılmazdır.

Hiç kuşkusuz dünya tarihinde sivil toplum kuruluşlarının tarihi ve yaptıkları çalışmaların kapsamı Kızılay ile sınırlı değildir. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde sivil toplum sahnesine yeni aktörler dahil olmaya başlamış, bu süreç

> **"Osmanlı İmparatorluğu Uluslararası Cenevre Sözleşmesi'ne 5 Temmuz 1865'te taraf oldu ve 11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti"ni kurdu. Zamanla İmparatorluk genelinde yaygınlaşan ve "Hilâl-i Ahmer" adını alan bu köklü kuruluş, İslâm ülkelerinde modern anlamdaki ilk sivil toplum kuruluşu olmuştur."**

özellikle 1970'li yıllardan sonra ciddi bir ivme kazanmıştır. 1990'lı yıllarda hayatın birçok alanında sivil toplum kuruluşlarının faaliyet göstermesi, nitelik ve nicelik olarak adeta bir patlama yapması, bazı akademisyenlerce 21. Yüzyılın "Sivil Toplum Kuruluşları Çağı" olarak nitelenmesine yol açmıştır.

Savaş, çatışma, doğal afetler, açlık, kuraklık, çevre sorunları, bulaşıcı hastalıklar, eğitim sorunları gibi dünyanın artan ve çeşitlenen sorunları karşısında, sivil inisiyatiflerin çabaları tüm yerkürede olduğu gibi İslâm ülkelerinde de gün geçtikçe artmaya devam ediyor.

Devlet kurumlarının temel hizmetleri sağlayamadığı yerlerde ve durumlarda, söz konusu sivil toplum kuruluşları aralarında pek çok düşünce ya da eylem farklılığı olsa bile bir araya gelerek bu ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır. Devamlılığını sağlayacak temel desteğe ihtiyaç duyan topluluklar için yine bu sivil toplum kuruluşları farklı biçim ve içerikte yardım sağlamaktadır.

Hiç kuşkusuz toplumsal yardımlaşmayı örgütleyen sivil toplum kuruluşları dünyanın çok büyük bir bölümünde zaten geleneksel olarak varolagelmiştir. İslâm ülkelerinde tarih boyunca günümüzdeki sivil toplum kuruluşlarının işlevini gören yapılar mevcuttur. Asırlar boyunca kişilerin mallarını belli amaçlara tahsis etmesiyle doğan, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esasına dayalı hukukî birer müessese olan vakıflar bu yapılara örnek gösterilebilir.

Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla birlikte vakıf müessesesi son derece yaygınlaşmış, devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu hemen her konudaki kamuya yönelik hizmetler, vakıflar tarafından yürütülmüştür. Özellikle Tanzimat'ın ilânına kadar, eğitim–öğretim hizmetleri, sağlık hizmetleri, belediye hizmetleri, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hatta askerî alanda kurulan vakıflarla, dinî ve ahlâkî açıdan toplumun yararlandığı her türlü hizmet bu müessese tarafından kesintisiz şekilde tüm İmparatorluk sınırlarında (günümüzün İslâm coğrafyasında) devam ettirilmiştir.

Dolayısıyla, İslâm ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarının çok köklü bir yapısının olduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Aynı zamanda, İslâm dünyası modern anlamdaki sivil toplum hareketinin dışında kalmamış, çağdaş sivil toplum kuruluşlarının bünyesinde kök salmasına ve gelişmesine imkân tanımıştır.

İslâm Dünyasında gerçekleştirilen kalkınma ve gelişme çabalarının daha da güçlendirilmesi; iyi yönetişim, etkin siyasî denetim, şeffaflık ve hesap verilebilirlik anlayışının hâkim olması; temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması STK'ların öncelikleri arasında yer almaktadır. İnsani ve kalkınma yardımları, yoksullukla mücadele, altyapı, eğitim, kültür ve gençlik, kadın ve aile etkinlikleri; sağlık, su ve gıda güvenliği, çevre, bilim ve teknoloji, insan hakları ve iyi yönetişim; barış ve güvenlik alanlarındaki sorunların ortadan kaldırılması ve toplumun harekete geçirilmesi bakımından, Sivil Toplum Kuruluşlarının önemi inkâr edilemez. İslâm ülkelerindeki yaklaşık 8 bin sivil toplum kuruluşu, ülkelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma çabalarına destek olarak ihtiyaç sahiplerinin, gençlerin, özürlülerin, kadınların, yaşlıların, muhtaç ve kimsesizlerin yanında olmaktadır.

> **“Hiç kuşkusuz toplumsal yardımlaşmayı örgütleyen sivil toplum kuruluşları dünyanın çok büyük bir bölümünde zaten geleneksel olarak varolagelmiştir. İslâm ülkelerinde tarih boyunca günümüzdeki sivil toplum kuruluşlarının işlevini gören yapılar mevcuttur. Asırlar boyunca kişilerin mallarını belli amaçlara tahsis etmesiyle doğan, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esasına dayalı hukukî birer müessese olan vakıflar bu yapılara örnek gösterilebilir.”**

MÜSİAD

İslâm ülkelerinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ortak amaçlar doğrultusunda hareket ettikleri diğer sivil toplum kuruluşları ile artan bir işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmaktadır. Özellikle son dönemlerde düzenlenen uluslararası toplantı ve konferanslarda bir araya gelen STK'lar bir yandan İslâm coğrafyasındaki sorunları tartışmakta, bir yandan da bu sorunlara çözüm önerileri getirmektedir. Öte yandan, sivil toplum kuruluşlarını bünyesinde barındıran çatı kuruluşlar oluşturularak işbirliği ve koordinasyonun daha etkin ve sürekli olması yönünde adımlar atılmaktadır.

“Kendi sorunlarına kendi çözümlerini bulmak, olumlu değişimin yolunu açmak, İslâm ülkelerinin öncelikli sorumlulukları arasında olmalıdır. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde İslâm ülkelerinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının etkin bir çaba göstermesi de, olmazsa olmazlar arasında yer almaktadır.”

Mayıs 2005 tarihinde İstanbul'da 40 ülkeden katılımıyla düzenlenen “Uluslararası İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Konferansı: Değişen Dünyada Yeni Bir Vizyon Arayışı” başlıklı bir konferansta 300'ü aşkın sivil toplum kuruluşu amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünde daha etkin işbirliği için bir araya gelmiştir. Konferansın sonunda İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB) kurulmuştur.

1978 yılında İslâm Konferansı Örgütü Dışişleri Bakanları Toplantısı sonuç bildirgesinde İKÖ nezdinde bir insanî yardım/yardımlaşma, milletlerarası kardeşliği dostluğu ve barışı teşvik, doğal ve insan kaynaklı afetlerde insanlık acısını dindirme amacıyla kurulan Uluslararası Hilâl İslâm Komitesi (UHİK) 10-14 Haziran 2008 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen toplantı ile önümüzdeki dönem stratejilerini belirlemiştir. Toplantının sonunda açıklanan İstanbul Bildirgesi ile tüm dünyaya savaş ve doğal afetlere karşı daha etkin işbirliği ile barış ve dostluk mesajları verilmiştir.

Kendi sorunlarına kendi çözümlerini bulmak, olumlu değişimin yolunu açmak, İslâm ülkelerinin öncelikli sorumlulukları arasında olmalıdır. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde İslâm ülkelerinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının etkin bir çaba göstermesi de, olmazsa olmazlar arasında yer almaktadır.

Toplumların kendi kimliklerini koruyarak çağa ayak uydurabilmeleri, sivil toplumun aktif katılımıyla mümkün olacaktır. Sivil Toplum Kuruluşları hükümetlerle halk arasında köprü olacak ve ilerleme çabalarını kolaylaştıracaktır.

Hüseyin ORUÇ
İHH İnsani Yardım Vakfı
Yönetim Kurulu üyesi

İslâm Ülkelerinde STK'lar ve STK'lar Üzerinden Yapılan Faaliyetlerin Önemi

Endüstri Devrimi ile başlayan süreçle dünya çok hızlı bir değişim yaşadı. Ülkelerin bir kısmı çok büyük imkânlara kavuşurken önemli bir kısmı da büyük bir yoksullukla tanıştı. Gelişmiş ülkeler aynı zamanda kendi içlerinde de gelir dağılımını adil olarak gerçekleştiremediler. Büyük halk kitleleri, iktidarların ve sermayenin baskısı altında yaşamaya başladı. Günümüzde oldukça yaygınlaşan Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), bu problemi çözmek amacı taşıyorlardı.

Batı insanı, para hırsıyla bozduğu dengeleri STK'lar aracılığıyla tamir etmek istiyordu. Kurulu düzenin devam ettirilmesi için STK'lara büyük önem verilmeye başlandı. Toplumsal patlamaların önüne geçmek için sivil toplum çalışmalarının gelişmesine kontrollü olarak izin verildi.

İslâm toplumlarında ise sivil toplum faaliyetlerinin gelişmesinin kaynağı dinî sorumluluklardır. Kişiler ve topluluklar, Allah'ın emri olduğu için, sahip oldukları zenginlikleri toplumlarının ihtiyaç duyan kesimleriyle paylaşırlar. Bir Müslüman için bu bir lütuf değil, zorunluluktur. Sahip olduğu maddi varlığının belli kısmını vermek zorunda olan Müslümanlar, çoğu zaman bununla yetinmeyip Allah'ın rızasını daha çok kazanmak için mallarından ve birikimlerinden verirler.

Müslümanların her alanda örnek aldıkları Hz. Muhammed (s.a.v.) bu konuda da bizlere önderlik etmiş; sahip olduğu bir hurma bahçesini vakfederek vakıf geleneğini başlatmıştır.

Daha sonraki dönemlerde vakıf geleneği çok gelişmiş, Osmanlı'da zirveye ulaşmıştır. Eğitim, sağlık, yoksulluk, çevre, barınma, seyahat gibi birçok alanda topluma hizmet eden vakıflar kurulmuştur.

Son yüzyıla gelindiğinde İslâm ülkelerinin büyük bir kısmı işgal edilmiş, sömürge altında kalmıştır. İşgal edilmeyenler de baskıcı rejimlerin kontrolüne girmiştir. İslâm dünyasının bu karanlık döneminde maalesef sivil toplum -daha bizim kültürümüze uyan şekliyle vakıf medeniyeti- büyük oranda tahrip edilmiş, amaçları dışında kullanılmış, topluma ait olan bu müesseselere el konulmuştur.

“İslâm dünyasındaki STK'lar, toplumun ihtiyacı olan çeşitli alanlarda hizmet vermektedirler. Toplulukların birbirleriyle yeniden tanışmasını sağlamak, örneklik teşkil ederek sivil toplumun güçlenmesine katkıda bulunmak, misyoner ve sömürge amaçlı yabancı STK'ların önünde set olmak, toplumun gelişmesi için vazgeçilmez şart olan her türlü eğitim çalışmalarını yapmak, toplumdaki yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamak, temel hak ve özgürlükleri savunmak ve kimsesiz çocuklara sahip çıkmak bu hizmetlerin en önemlilerindendir.”

Son 20 yılda yaşanan ilerlemelerle İslâm coğrafyasında sivil toplum hareketleri, mevcut külleri arasından yeniden canlanmaya başlayarak toplumdaki çok önemli boşlukları doldurmuştur. Kurulan STK'ların bir kısmı yerel çalışmalar yaparken bir kısmı da hiçbir sınır tanımadan tüm dünyayı kapsayan faaliyetler gerçekleştirmektedir.

İslâm dünyasındaki STK'lar, toplumun ihtiyacı olan çeşitli alanlarda hizmet vermektedirler. Toplulukların birbirleriyle yeniden tanışmasını sağlamak, örneklik teşkil ederek sivil toplumun güçlenmesine katkıda bulunmak, misyoner ve sömürge amaçlı yabancı STK'ların önünde set olmak, toplumun gelişmesi için vazgeçilmez şart olan her türlü eğitim çalışmalarını yapmak, toplumdaki yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamak, temel hak ve özgürlükleri savunmak ve kimsesiz çocuklara sahip çıkmak bu hizmetlerin en önemlilerindendir.

Uluslararası alanda çalışan STK'lar, İslâm toplumlarının en önemli eksikliklerinin başında gelen "birbirinden uzaklaşmışlık" problemini çözmeye başlamıştır. Bu sayede, mevcut dünya düzeninin birbirinden kopardığı Müslüman topluluklar yeniden irtibat halinde olmaya başlamışlardır. İHH İnsani Yardım Vakfı bu konuda çok önemli başarılar elde etmiş; yüz yıldır hiç gidilmeyen yerlere giderek varlığını bile unuttuğumuz insanları ziyaret etmiş, imkânları ölçüsünde onların ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bugüne kadar 120 ülke ve bölge ziyaret edilmiştir ve halen bu ülkelerin tümüyle iyi ilişkiler devam ettirilmektedir.

Örneğin bu bağlamda, Türkiye'den giden STK'ların Pakistan deprem mağdurlarına yaptıkları yardımlar, 100 yıl önce Hint Alt Kıtası Müslümanlarının bizlere yaptıkları yardımları hatırlamamıza vesile olmuştur. Böylece, birbirini zaten kardeş olarak gören iki toplum arasındaki sevgi daha da pekişmiştir.

Birçok toplulukla ilişkilerin gelişmesinde devletin ve ticaretin yapamadığını STK'lar başarmış ve onların aracılığıyla açılan bu yoldan toplumlar arasında karşılıklı ilişkiler kurulmuştur.

Ancak Batılı sömürgeci anlayış, İslâm ülkelerindeki bazı çalışmalarını yine STK'lar vasıtasıyla sürdürmektedir. On binlerce misyoner STK, Müslüman toplumları ifsat etmek için çalışmaktadır. Sadece Bangladeş'te altı bin misyoner STK bulunmaktadır. ABD'de her yıl yaklaşık 250 milyar dolar yardım toplanmakta, bunun 88 milyar doları misyoner kurumlara verilmektedir. Bu devasa imkânlarla çalışan Batılı STK'ların karşısında yer alacak çok güçlü yerel STK'lara ihtiyaç vardır. İslâm ülkelerinde son yıllarda gelişmeye başlayan sivil toplum, artık bu boşluğu kısmen de olsa doldurmaya başlamıştır.

Tüm çalışmaları kontrol edilebilen, şeffaf olan ve projelerini profesyonelce hayata geçirebilen güçlü yerel STK'ların olması, İslâm toplumları arasındaki yardım akışını da hızlandırmıştır. Ekonomik olarak daha üst seviyede bulunan İslâm ülkelerinin STK'ları, İslâm coğrafyasının daha az gelişmiş ülkelerinde çalışmalar yapmaktadır. Buralarda gerçekleştirilen projelerle Müslümanların basit ihtiyaçlarının giderilmesi karşılığında misyonerlerce dinlerinin değiştirilmesinin önüne geçilmiştir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Afrika'da gerçekleştirdiği katarakt ameliyatları ve su kuyusu projeleri bu çalışmalara güzel birer örnektir.

Yoksulluğun giderilmesine yönelik yapılan çalışmalarda da STK'lar en önde görev almaktadırlar. Çağımızın en önemli problemlerinden olan yoksulluğun çeşitli sebepleri vardır. STK'lar, yoksul insanların günlük ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra bu nedenleri tespit ederek problemi kökünden çözmeye yönelik çalışmalar da yapmak zorundadır. İslâm ülkelerindeki birçok STK, bu konuda güzel çalışmalar yapmış, hem kendilerine özgü projelerle problemin çözümüne katkı sağlamış hem de diğer STK'lara örnek olmuşlardır. Örneğin Bangladeş'te çalışmalarını sürdüren Muhammed Yunus'un kurduğu Grameen Bank, mikro kredi projesiyle büyük bir başarı elde etmiştir. On binlerce Bangladeşli bu projeyle kendi işlerinin sahibi olmuşlardır. Hem İslâm dünyasında hem de Batı'da örnek alınan bu proje, sahibine Nobel ödülü kazandırmıştır.

Müslüman ülkelerde sayıları ve başarıları her geçen gün artan STK'lar, birbirleriyle olan ilişkilerini de arttırmaktadır. Daha birkaç yıl öncesinde başlayan bu ilişkiler ortak platformlara taşınmış, uluslararası birlikler kurulmuştur. Merkezi İstanbul olan İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği bu yapıların en önemlilerindendir. İslâm Konferansı Teşkilatı da benzer bir çalışmayı sürdürmektedir.

Geçmişteki vakıf medeniyeti birikimini modern dönem sivil toplum anlayışıyla birleştirebilen, Allah rızasını kazanmak dışında ikincil niyetleri olmadan çalışanlar, daha yaşanabilir bir dünyanın kurulmasına katkı sağlayacaktır.

Mevlüt YILDIRIM
Dost Eli Derneği
Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Dost Eli Derneği'nin Ülkelerarası Yakınlaşmadaki Rolü

İslâm ülkelerinin birbirleri ile iletişimlerini sağlayacak en etkili aracı kurumlarından birisi de o ülkelerin Sivil Toplum Kuruluşlarıdır. Resmi kurumlardan tamamen bağımsız çalışan, karar vermede ve aldığı kararları uygulamada daha pratik olan sivil toplum kuruluşlarının önemi gün geçtikçe daha da iyi anlaşılmaktadır. Sivil inisiyatif dediğimiz sivil toplum kuruluşlarının bürokrasiye boğulmadan pratiğe yönelik faaliyetleri ülkeler arasındaki yakınlaşmayı da hızlandırmaktadır. Türkiye'den ekonomik alanda gelişmemiş olan ya da gelişmekte olan diğer İslâm Ülkelerine acil ve kalkınma alanında destek için giden Sivil Toplum Kuruluşlarının sayısı hiç de azımsanmayacak sayıdadır. Dost Eli Derneği de bu sivil toplum kuruluşlarından birisidir.

Dost Eli Derneği Türkiye merkezli bir sivil toplum kuruluşudur. Merkezi Konya'dadır. Faaliyet için hedef seçtiği coğrafi bölge hem yurt içi hem de yurt dışıdır. Dernek, 2001 yılında sosyal yardım alanında faaliyete başlamış, yurt içinde yoksullar için ücretsiz gıda marketi, yine ücretsiz ve tercihe bağlı giyinmeyi sağlayacak giyim mağazası ve derneğe satın alınan ya da bağışlanan bütün ürünler için bağışlayanın kim olduğunu ve bağışlanan ürünün kime gittiğini takip eden özel barkot uygulaması gibi farklı ve yenilikçi uygulamaları ile toplumun güvenini kazanmıştır. Dost Eli isminin patenti alınmış ve İSO belgesi ile hizmet kalitesi belgelenmiştir. Türkiye'nin ilk gıda bankasıdır. Uyguladığı sistemi Türkiye'nin 43 şehrindeki sosyal yardım alanında hizmet veren diğer sivil toplum kuruluşlarına da transfer etmiştir.

Yurtiçindeki faaliyetlerimiz; gıda, giyim, ev eşyası, öğrencilere kırtasiye, evlilik desteği, eğitim, köyde yaşayan yoksul ailelerin kalkınmasına ve şehirde işsiz kalmış meslek sahibi insanların meslek sahibi

MÜSİAD

olmasına yönelik umut projesi kapsamında iş edindirme, afet durumlarında acil yardımlar, köy ilköğretim okullarına kütüphane kurma, doğum yapan yoksul aileler için "Hoş Geldin Bebek" projesi, hastanelerin çocuk bölümünde tedavi gören yoksul çocuklara ve refakatçilerine yönelik giyim desteği ile devam etmektedir. Bölgedeki yoksul hasta refakatçilerine yönelik misafirhane projemiz ile ilgili çalışmalarımız da sürmektedir.

Dost Eli derneğinin yurtdışında bugüne kadar 7 ülkede faaliyeti olmuştur. Pakistan, Bangladeş, Lübnan, Azerbaycan, Gürcistan, Nijer ve Moğolistan'da acil ve kalkınmaya dönük çalışmalar devam etmektedir.

Kardeş ülke Pakistan'a deprem sebebiyle acil yardımlar ulaştırılmıştır. Bangladeş'e kurban vesilesi ile gidilmiş ve halkın Türk sivil toplumlarından beklentileri konusunda tespitler yapılmıştır. Lübnan'da yaşayan Filistinli mültecilere gıda desteği sağlanmıştır.

Gürcistan'ın Tiflis ve Acara bölgelerine hem kurban desteği hem de yetim çocuklar için lojistik destek sağlanmıştır. Azerbaycan'da kurban kesimi, sağlık desteği ve yetim çocukların kaldığı "uşak evi" ne yapılan yardım faaliyetleri devam etmektedir. Moğolistan ile irtibatımız kurban bayramında birçok bölgede ilk defa uygulanan kurban kesimi ile başlamış, sağlık desteği ile sürmüş ve "kültür merkezi" projesi ile devam edecektir.

Dost Eli derneğinin yurtdışında ağırlıklı olarak faaliyetlerini sürdürdüğü ülke Nijer'dir. Bir Afrika ülkesi olan Nijer, bazı istatistiklere göre sondan ikinci, bazılarına göre de dünyanın en yoksul ülkesi olarak kayıtlara geçmiştir. Yüzde doksan sekizi Müslüman olan Nijer'de dernek olarak gıda, su kuyuları açma, keçi dağıtımı ve sağlık alanında faaliyetlerimiz olmuştur. Bu çalışmalar halen devam etmektedir. Bugüne kadar Nijer'in susuz bölgelerinde derneğimizin desteği ile 18 su kuyusu açılmış, 168 ton gıda dağıtılmış, 416 hisse kurban kestirilmiş, iki adet gıda bankası kurulmuş, 656 çocuğun sünneti, 753 kişinin katarakt ameliyatı, 462 kişinin fıtık ameliyatı, 843 kişinin de diş çekim ve tedavisi yaptırılmıştır. Ayrıca il seviyesindeki iki bölgede de sağlık taraması gerçekleştirilmiştir. Sağlık alanında yapılan bu çalışmalara Türkiye'den gönüllü olarak giden uzman doktorlar katılmıştır.

"Bir Afrika ülkesi olan Nijer, bazı istatistiklere göre sondan ikinci, bazılarına göre de dünyanın en yoksul ülkesi olarak kayıtlara geçmiştir. Yüzde doksan sekizi Müslüman olan Nijer'de dernek olarak gıda, su kuyuları açma, keçi dağıtımı ve sağlık alanında faaliyetlerimiz olmuştur. Bu çalışmalar halen devam etmektedir. Bugüne kadar Nijer'in susuz bölgelerinde derneğimizin desteği ile 18 su kuyusu açılmış, 168 ton gıda dağıtılmış, 416 hisse kurban kestirilmiş, iki adet gıda bankası kurulmuş, 656 çocuğun sünneti, 753 kişinin katarakt ameliyatı, 462 kişinin fıtık ameliyatı, 843 kişinin de diş çekim ve tedavisi yaptırılmıştır."

Nijer için uyguladığımız kalkınmaya yönelik en kalıcı çalışma yoksul ailelere yönelik keçi dağıtımı projesi olmuştur. Dernek olarak bu projenin başlatılmasından sonra görülen olumlu destek hem Nijer hükümetini, hem diğer sivil toplum kuruluşlarını hem de Unicef'i harekete geçirmiştir. Dost Eli derneğinin uygulamaya koyduğu bu proje, uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından Nijer ve Nijer gibi yoksul ülkelerde uygulanabilecek en pratik ve en verimli proje olarak görülmüştür. Dört yıl içinde Nijer'deki yoksul ailelere dağıttığımız keçi sayısı yedi bini geçmiştir.

Faaliyetlerin Etkisi

Dernek olarak gerek Nijer'de, gerekse diğer ülkelerde yaptığımız acil ve kalkınmaya yönelik insani yardımların etkileri farklı alanlarda değişik oranlarda kendini göstermiştir. Tarafımızca tespit edilen bu etkenlere birkaç örnek vermek istiyorum.

Yardımlarımızın devam ettiği Nijer'e ilk gittiğimizde Nijer halkının büyük çoğunluğunun Türkiye'yi tanımadığına şahit olduk.

Bu ülkeye daha önce – dört yıl öncesinden bahsediyorum - Müslüman ülkelerden herhangi bir sivil toplum örgütü gitmemiş. Hatta rengi beyaz olup da Müslüman olan insanların bu bölgelere insani yardım amaçlı gittikleri görülmemiş. Giden ilk ekibimizi gören çocukların büyük bir çığlık atarak bizlerden kaçtıklarını gördük. Sebebini sorduğumuzda, bugüne kadar Fransızlardan başka bölgeye gidenin olmadığını ve bölgenin Avrupa ülkeleri tarafından köle pazarı olarak görüldüğünü, halkın bu olayları unutmadığını dolayısıyla Avrupa ülkelerinden gelen insanlara bakış açılarının çok iyi olmadığından bahsettiler. Türkiyeli olduğumuzu ve kendilerine insani yardım amaçlı geldiğimizi faaliyetlerimizle gösterdikten sonra bize karşı bakış açıları yüzde yüz değişmiş oldu. Kendileri ile beraber namaz kılmamız, onlara Kur'an-ı Kerim dağıtmamız, su kuyuları açmamız ve "selamün aleyküm" ifadesi ile selam vermemiz halkın sevgisini kazanmamızda çok büyük etkenler oldu.

Nijer halkının yüzde doksan sekizi Müslüman. Halkın problemleri ile ilgilenen her köyün bir şefi var. Bir de bu şeflerin bağlı olduğu şeflerin şefi var. Halk, herhangi bir problemi olduğu zaman bu şeflere müracaat ediyor. Onlar da kendi imkânları ile problemi çözmeye çalışıyorlar. Dost Eli ekibi olarak Nijer'in Tessaoua şehrindeki şeflerin şefini ziyarete gittik. Kendisine Türkiye'den geldiğimizi ve Nijer halkına destek olmak istediğimizi ifade ettiğimizde gözleri yaşardı. Osmanlıyı tanıdığını ve kendilerinin de Osmanlının merhamet elini beklediklerini ifade ederken sevinçten adeta uçuyordu. "Siz geldiniz ya, bizi unutmadığınızı gösterdiniz ya, artık sırtımız yere gelmez." Diyerek bizleri kucakladı. Bu şahıs, konum olarak çok saygın bir kişiliğe sahip olduğu için bizden ve Türkiye'den bahsederek bizim Nijer halkı ile kardeş olduğumuzu ülke halkına duyurdu. Dolayısıyla halkın hem Türkiye'yi tanımasına hem de ülkemize bakış açılarının olumlu olarak değişmesine neden oldu.

Yardım faaliyetlerimiz esnasında halk ile iç içe olduğumuz için, onlara Türkiye'den bahsettiğimizde; "biz sizi Fransız zannediyorduk. Dolayısı ile bu insanlar neden bizim ülkemize gelip duruyorlar diye de kızıyorduk. Ama sizin hem Türkiyeli hem de Müslüman olduğunuzu öğrenince çok sevindik." Dediler. Fakat "neden bugüne kadar gelmediniz? Bizi unuttunuz, neredeydiniz?" sözleriyle de sitemlerini ilettiler.

Dost Eli derneğinin Nijer'e başlattığı yardım çalışmalarından haberdar olan ve Türkiye merkezli faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da yönlerini bu ülkeye çevirmişlerdir. Dört yıl önce Dost Elimizi uzatarak Nijer ile başlattığımız yakınlaşma programı ülkemizdeki diğer sivil toplum kuruluşlarının da etkisiyle verimli gelişmelere sebep olmuştur.

Bugüne kadar Türkiye sivil toplum kuruluşları bu ülkede okullar açıp, sağlık birimleri kurarak, su kuyuları açarak, ameliyatlar gerçekleştirerek ve gıda desteği vererek Türkiye'nin hükümet ve halk nezdinde hem tanınmasını hem de itibarının artmasını sağlamıştır.

Nijer hükümetinde görev alan Başbakan dâhil görüştüğümüz bütün bakanlar ve resmi görevliler Türk sivil toplum kuruluşlarının bu girişimlerini takdirle karşıladıklarını ifade etmişler ve öyle ki Nijer başbakanı ismimizi zikrederek Türkiye başbakanına teşekkür mektubu göndermiş, iki ülke halkının daha fazla yakınlaşmasını sağlayacak ekonomik köprülerin kurulmasını talep etmiştir.

Dört yıl önce bizden kaçan Nijerli çocuklar ve kadınlar şu anda bizim ülkelerine gelmemizi dört gözle beklemektedirler. Ülkelerine vardığımızı duyduklarında ise onlarca kilometrelik yolu yürüyerek bizleri görmek için geldiklerine şahit oluyoruz.

> **"Yardım faaliyetlerimiz esnasında halk ile iç içe olduğumuz için, onlara Türkiye'den bahsettiğimizde; "biz sizi Fransız zannediyorduk. Dolayısı ile bu insanlar neden bizim ülkemize gelip duruyorlar diye de kızıyorduk. Ama sizin hem Türkiyeli hem de Müslüman olduğunuzu öğrenince çok sevindik." Dediler. Fakat "neden bugüne kadar gelmediniz? Bizi unuttunuz, neredeydiniz?"**

Sonuç

Anlatmaya çalıştığımız bu güzel örnekler sadece Nijer'de değil, faaliyetlerimizin devam ettiği diğer ülkelerde de aynı etkiyi göstermektedir. Özellikle Azerbaycan valilerinin ve yardım ulaştırdığımız yoksul halkın sevinç ifadeleri bizleri ziyadesiyle memnun etmektedir.

Dost Eli derneğinin başlattığı bu iyilik halkasına sadece sivil toplum kuruluşları değil yardımsever halk da tahminin üzerinde ilgi göstermiştir. Öyle ki sadece Nijer için çalışan sivil toplum kuruluşları ve halkın katılımıyla "Gönüllüler" isimli şemsiye vazifesi görecek bir sivil toplum kuruluşu daha kurulmuştur.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız faaliyet örnekleri bize gösteriyor ki, ülkeler arasındaki yakınlaşmayı ve tanıtımı sağlayan en etkili güçlerden birisi de sivil toplum kuruluşlarıdır.

İLETİŞİM:

Web sitesi : www.dosteli.org.tr
e-posta adresi : mevyildirim@gmail.com
Dernek Tel : 0332 237 76 76

Mehmet ÖZKARA
Kimse Yok Mu Dernegi
Genel Başkanı

Küçük Bir İyilik Hikâyesi...

Kimse Yok Mu Derneği, 17 Ağustos Marmara Depremi'nin ardından yürekleri dağlayan "Kimse yok mu?" sorusuna cevap bulmak için kuruldu. 2004 yılında kurulan derneğimiz, o günden bu yana "Kimse Yok Mu" ismiyle ayak bastığı her yere iyilik, merhamet ve yardım götürdü.

Bu süreç içerisinde derneğimiz, Bakanlar Kurulu'nun 2006 yılı Ocak ayı kararıyla verdiği "Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsü" ile güç kazandı. Bu sene Ağustos ayında almış olduğumuz "TBMM Üstün Hizmet Ödülü" ise yapılan çalışmaların doğru yerlere ulaşması konusunda kalplerimizi bir kez daha ferahlatan güzel gelişmeler arasında yerini aldı.

İyiliğe meyyal gönüllerde akis bulan, beklemekten yorulan gözlerde ise sevinç ışıkları yakan bu faaliyetler nelerdi? Çabamızı ve umudumuzu "Kimse Yok Mu" çatısı altında topladığımızdan beri neler yaptık? İşte bu sorulara cevap verebilmek için derneğimizin serencanımı dikkatlerinize arz etmek istiyorum. Bu hayır koşusunda hep birlikte yarışmak ümidiyle…

Kimse Yok Mu Derneği Yurt İçi Yardımları

Hergün onlarca ihtiyaç sahibinden yardım çağrısı alan dernek, başvuruları mektup yoluyla kabul etmektedir. Türkiye'nin her yerinden gelen mektuplarda, eğitim yardımı, nakit para yardımı, ev eşyası yardımı, sağlık yardımı gibi pek çok kalemde yardımlar talep edilmektedir. Derneğin, eşya, ilaç, giyim gibi yardımları depoladığı bir de lojistik merkezi bulunmaktadır.

Kimse Yok Mu Derneği, talep sahiplerini adreslerinde ziyaret ederek, inceleme sonucu mağduriyetleri tespit edilmiş olanlara yardım etmektedir. Ziyaretleri gönüllüleri tarafından gerçekleştirilen derneğin, şuanda Türkiye çapında aktif çalışan binlerce gönüllüsü bulunuyor.

Yurt çapında ihtiyaçları yerinde karşılamaya özen gösteren dernek, 2007 yılını teşkilatlanma yılı ilan ederek, 22 ilde şube açtı. Şubelerin Eylül 2008 itibarıyla sayısı yirmi altıdır.

> **“Bakanlar Kurulu'nun 2006 yılı Ocak ayı kararıyla verdiği "Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsü" ile güç kazandı. Bu sene Ağustos ayında almış olduğumuz "TBMM Üstün Hizmet Ödülü" ise yapılan çalışmaların doğru yerlere ulaşması konusunda kalplerimizi bir kez daha ferahlatan güzel gelişmeler arasında yerini aldı.”**

Türkiye Çapında Emsali Görülmemiş Seferberlik: 2006 Sel Felaketi Yardımları

Felaketin uğradığı heryere, öncelikle giyim ve gıda yardımı yapıldı. Diyarbakır,

Mardin, Şanlıurfa, İskenderun, İstanbul Beykoz ve Şırnak'a Kimse Yok Mu Derneği'nin yardım kolileri ulaştırıldı, gerekli ev eşyaları götürüldü. Sıra, felaket bölgesinin kalbinde, kalıcı ve köklü bir çözüm bulmaya geldi.

Batman, felaketin merkezindeydi. 568 evin hasar gördüğü şehirde, insanlar suların içinden canlarını zor kurtardı. Günlerce başkasından emanet aldığı giysilerle dolaşan, başka hiçbirşeye sahip olmayan pek çok insan, uzanacak yardım elini bekledi. Aralarında henüz beş gün önce evlenen, yeni döşediği evini kaybeden bir çift bile vardı.

16 Kasım Perşembe günü, Batman'ın Korike bölgesinde felaketin ardından belki de ilk sevinç yaşandı. Kimse Yok Mu Derneği'nin felaketzedeler için hazırlama sözü verdiği 80 daireden 36 tanesi tamamlanmış; anahtarlar dağıtılmak üzere bekliyordu. Evlerin eşyaları döşendi, bir senelik kiraları ödendi. Bekleyen 80 ailenin arasından çekilen kura ile ilk 36 aile belirlenmiş oldu. Geri kalanlar ise en kısa zamanda evlerine yerleştirildi.

Kurban ve Ramazan Faaliyetleri

Kurban Yardımları

Bayramda yardımseverle ihtiyaç sahibini bir araya getirmeyi ilke edinen Kimse Yok Mu Derneği, 2006 yılına büyük bir kurban kampanyasıyla merhaba dedi. Yapılan ilk kurban organizasyonunda, bayram boyunca, bayram sevincini yaşamak isteyen ihtiyaç sahiplerinin kapıları tek tek çalındı; kapıyı ardındakilere bayram günleri doyasıya yaşatıldı. Türkiye'nin sel felaketi ile sarsılmış bölgeleri ve yurtdışında ihtiyaç sahibi Kenya, Etiyopya, Nijer, Filistin, Endonezya, Lübnan, Pakistan, Yemen gibi pek çok ülkede hayırseverlerin kurbanları kesildi, önceden belirlenen ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Yapılan yardımlar çerçevesinde Türkiye'de 66 bin aileye, yurtdışında ise toplam 180 bin kişiye kurban eti ulaştırıldı.

Dernek, 2007 yılında "Yoksula Yetime Can Kurban" sloganıyla başladığı Kurban Bayramı kampanyasında, Türkiye ve dünya çapında büyük bir başarılı elde ederek bağışlanan kurbanları kesti, dağıttı, dağıtım yaptığı yerlerdeki ihtiyaç sahipleriyle kucaklaştı. 2316 gönüllümüz tarafından, Türkiye'de 35 ilde 25 bin 721 kurban kesildi, 102 bin 884 aileye dağıtıldı. Yurtdışında 41 ülkede 15 bin 474 kurban kesildi, 61 bin 896 aileye dağıtıldı.

Ramazan Yardımları

Kimse Yok Mu Derneği, 2007 yılının Ramazan ayında da, her Ramazan olduğu gibi, ülkemizde ve yurtdışında ihtiyaç sahiplerine ulaştı. Ramazan'da, iftar çadırları ve gıda kolileriyle, Türkiye'nin dört bir yanında ve on ülkede bir milyon sekiz yüz bin kişiye ulaşmayı hedefledi. Derneğin ulaştığı mağdur sayısı Ramazan'da bir milyonu geçti. Derneğin 2008 yılı Ramazan faaliyetleri halen devam etmektedir.

Kimse Yok Mu Derneği Yurt Dışı Yardımları

Endonezya

Kimse Yok Mu Derneği tsunami felaketinin ve art arda yaşanan depremlerin ardından Endonezya halkının yanında olmuş, felaketzedelerin gıda, barınma ve giyim ihtiyaçlarını karşılayacak yardımlar götürmüştür. Ayrıca, felaketzede çocukların eğitime devam etmesi için Bande Aceh bölgesinde okul kurarak geleceğin teminatı olan çocukların sağlıklı bir ortamda eğitim sürdürmelerini sağlamıştır.

Pakistan

5 Ekim 2005'te Pakistan'da meydana gelen ve yaklaşık 75 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan depremin ardından, Kimse Yok Mu Derneği, bölgeye benzeri görülmemiş yardımlar götürdü. 12 Milyon Dolar değerindeki yardımların Pakistan'a ulaştırılması aşağıdaki biçimde gerçekleşti:

Depremin ardından bölgeye ilk ve tek "kargo uçağı" ulaştırıldı. 45 tonluk yardımın gönderildiği bu uçağın ardından, 29 tırla deprem bölgesine aynî yardım gönderildi.

> **"Türkiye'nin sel felaketi ile sarsılmış bölgeleri ve yurtdışında ihtiyaç sahibi Kenya, Etiyopya, Nijer, Filistin, Endonezya, Lübnan, Pakistan, Yemen gibi pek çok ülkede hayırseverlerin kurbanları kesildi, önceden belirlenen ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Yapılan yardımlar çerçevesinde Türkiye'de 66 bin aileye, yurtdışında ise toplam 180 bin kişiye kurban eti ulaştırıldı."**

Kurulan 3 büyük "kışlık çadır kent" ile 5000 kişinin barınma, giyinme ve gıda ihtiyaçları karşılandı. Kış şartlarına uygun olan bu "ev tipi" çadırlar odaları ve ısınma sistemi bulunan çadırlardı.

4 milyon Dolar değerindeki çek, Pakistan Devlet Eski Başkanı Sn. Pervez Müşerref'e takdim edildi.

Pakistan'ın iki ayrı eyaletinde 10 okul yaptırılarak Pakistan devletine törenle teslim edildi. 2006 yılının Mayıs ayında okulların teslim edilmesinin ardından, on birinci okulun temeli 2007 Şubat ayında atıldı. Şu anda bu okullarda Pakistanlı öğrenciler ve eğitimciler eğitim faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Filistin ve Lübnan

2006 yılının Ağustos ayında Lübnan ve Filistin bölgesinde yaşanan çatışmaların ardından yoksullukla yüz yüze gelen bölge halkı için "Filistin ve Lübnan Halkıyla El Ele" kampanyası başlatıldı. Kampanyanın ardından bölgeye 2 milyon Dolar tutarında yardım gönderildi; tırlarla gönderilen gıda yardımlarının dışında Filistin'de sağlık yardımları yapıldı.

Afrika

2006 yılının Ekim ayında Afrika'nın Etiyopya ve Kenya ülkelerinde yapılan yardımlarla Afrika faaliyetleri başladı. İlk 5000 kolilik gıda yardımının sonrasında, Ramazan ve Kurban Bayramlarında Afrika'nın 18 ülkesine ulaşıldı.

Afrika Yardımları Çerçevesinde Dev Kampanya: Sudan, Darfur

İç savaşın köylerinden, evlerinden ettiği Darfurluların, dünyanın gözü önünde yaşadıkları drama dikkat çeken dernek, "Elinden Tutacak Kimse Yok Mu?" kampanyasıyla Darfur için yardım toplamaya başladı. 2007 yılının başında duyurulan kampanya çerçevesinde yapılan bağışlar, Darfur'da şuanda inşası sürdürülen örnek kasaba projesini doğurdu. 1 milyon Dolar harcanarak yapılacak olan yardımlar çerçevesinde, Darfurluların hizmetine sunulacak olan örnek kasaba ve şehir merkezinde bir okul yapılacak. Kasabada bir sağlık ocağı, okul, cami, polis karakolu, içme suyu ve şebeke suyu tesisleri bulunuyor. Darfur'da şimdiye kadar 1000 hisse kurban kesilerek yoksul halka dağıtıldı. Ayrıca bölgede toprak sahibi olup zirai bilgisi olmayan yoksullara zirai malzeme yardımında bulunuldu, toprağı işletmeye yönelik eğitimler verildi.

> **"2006 yılının Ağustos ayında Lübnan ve Filistin bölgesinde yaşanan çatışmaların ardından yoksullukla yüz yüze gelen bölge halkı için "Filistin ve Lübnan Halkıyla El Ele" kampanyası başlatıldı. Kampanyanın ardından bölgeye 2 milyon Dolar tutarında yardım gönderildi; tırlarla gönderilen gıda yardımlarının dışında Filistin'de sağlık yardımları yapıldı."**

Peru'yu Deprem Vurdu, Kimse Yok Mu El Uzattı

Geçtiğimiz ay 7,9 şiddetindeki depremin çok sayıdaki kasabayı yerle bir ettiği Peru'ya giden Kimse Yok Mu Derneği, dayanışma ve yardımlaşma ayı Ramazan'ın manevi dünyasını, evini kaybeden Peruluların yüzünü güldürerek hissettirdi. "Peru'ya İnsani Yardım" kampanyasının ardından, Canyete eyaletine bağlı San İsidro Chico bölgesinde evleri yıkılan ailelere 367 prefabrik ev yapılıp teslim edildi.

Bangladeş Yardımları

Fırtına felaketiyle yıkılan, canlarını, evlerini, tarım arazilerini kaybeden fakir ülke Bangladeş'e yardım çalışmaları devam etmektedir. Bölgede ilk aşamada yüzlerce aileye sıcak yemek, battaniye ve giyim yardımı, ardından kurban yardımları yapılmıştır. Bangladeş'in felaketzede bölgelerinde bir okulun temeli Türkiye'den giden milletvekillerimizin eşliğinde atılı, yapımı bitmek üzere. İkinci okulun ise projesi devam etmektedir.

Myanmar'da Kimse Yok Mu

Yaşadığı felaketle dünyanın dikkatlerini üzerine çeken Myanmar (Burma)'da büyük bir insani dram yaşandı. Cesetlerin sularda yüzdüğü, ağaçlarda günlerce asılı beklediği felaketzede ülkenin askeri yönetimi, uzun süre insanî yardım kuruluşlarını ülkelerine kabul etmedi. Ancak, Myanmar'daki gönüllüleri kanalıyla ülkeye girmeyi başaran dernek görevlilerimiz, Myanmar'da 19 gün insanî yardım dağıttı. Araçlarla girilemeyen pek çok köye yürüyerek ulaşan Kimse Yok Mu ekibi, dilini ve dinini önemsemeksizin yoksul ülkenin insanlarına destek oldu. Hemen ardından Çin'de meydana gelen depremin mağdurları için de maddi yardım yapıldı.

Gürcü ve Oset Halkına Yardım

Osedya'da meydana gelen çatışmalarda arada kalan masum halk için insanî yardım kampanyası başlatıldı. Kampanya sonunda bölgeye iki TIR dolusu ihtiyaç malzemesi gönderildi.

MÜSİAD

Kutup Yıldızı Sağlık Gönüllüleri Derneği

Kutup Yıldızı Sağlık Gönüllüri Derneği olarak dünyada onbinlerce NGO – Non Governmental Organizations / Sivil Toplum Kuruluşları'nın çalışmalarını dikkatle ve takdirle takib ediyoruz.

KutupYıldızı Sağlık Gönüllüleri Derneği'ni kurarken "dünya ölçeğinde" faaliyet gösteren gönüllü teşekkülleri mercek altına alarak bir fizibilite çalışması yaptık. Ülkemizde medeniyet mirasımız ve Vakıf kültürümüzden edindiğimiz tarihi tecrübe, ulusal ve uluslararası gönüllü kuruluşların gerçekleştirdiği çalışmalar bize, üzerimize düşen sorumluluğun daha da ağırlaştığını gösterdi.

Bu bilinçle yola çıkarak samimi ve sistemli bir organizasyonun uluslararası alanda ne kadar etkin çalışmalara imza atabileceğini kuruluş aşamamızda çiçeği burnunda bir dernek olarak Endonezya'daki Tsunami Felaketi sonrasında yaşadık. Henüz çok yeniydik, imkânlarımız çok kısıtlıydı. Derneğimizin aktif gönüllülerinden Uzm. Dr. Selahattin Semiz başkanlığında Açe'de harap olmuş bir hastaneyi tekrar hizmete aldık. Polikliniklerinin laboratuar, röntgen, ameliyathane ve diğer servis ünitelerinin yeniden kuruluşu sağlandı. Yerel doktorlar ile işbirliği yaparak hastane hizmetinin tekrardan devamlılığının temellerini tesis edildi.

İyi bir kadro planlaması ve hizmet stratejisinin ışığında gönüllü çalışmalardaki samimiyetin çok bereketli neticeler getirdiğini Açe'de müşahede edince milyon dolarlık bütçeleri olan NGO'ları kıskandıracak çalışma – hizmet alanlarına yönelik faaliyetler için kolları sıvadık. Çok da başarılı olduk. Afganistan'da yaşanan depremde oraya ilk gidenlerden birisi de bizim sağlık ekibimiz oldu.

Yine Derneğimizin Yönetim Kurulu Üyesi (MÜSİAD – Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği'nin de yönetiminde uzun yıllar hizmet etmiş) İbrahim Ceylan Bey'in Nijerya'da Kutup Yıldızı'nın çatısı altında götürdüğü sağlık hizmetleri, yerelde su kaynakları tesisi için kuyu açma faaliyetleri ve sünnet kampanyaları da Afrika kıtasında önemli yankılar buldu.

Derneğimiz Opr. Dr. Abdullah Daştan başkanlığında, akıllı ve sağlıklı düşünmenin, beslenmenin ve yaşamanın sıhhatli bir toplum için çok önemli olduğu bilinci ile din, dil ırk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bu amaç kapsamında sağlıklı yaşam hizmeti sunmaya yönelik çalışmalar yaparken bu yöndeki faaliyetleri de içtenlikle destekliyor.

Merkezi İstanbul'un tarihi Üsküdar semtinde bulunan Kutup Yıldızı Sağlık Gönüllüleri Derneği yerelde, ulusalda ve uluslararası olduğu kadar kıtalararası alanda Nijerya'dan Sudan'a, Pakistan'dan Özbekistan'a, Çeçen Mülteci Kampları'ndan Filistin'e, Doğu Türkistan'da, Özbekistan'da çalışmalar yapıyor, Türkiye'de sağlık taramaları, seminerler, paneller ve konferanslar düzenleyerek kuruluş amacı doğrultusunda üstün bir hizmet anlayışı ile faaliyetlerini sürdürüyor.

Bu hedeflerimizin yanı sıra Avrupa ve Amerika kıtasında, sağlık sektörünün teknolojik olarak çokça geliştiği bu bölgelerde çağın kronik hastalıklarına maruz insanlara da el uzatmak, ışık olmak ve sağlıklı bir yaşam bilince edinmelerini sağlamak.

Kutup Yıldızı Sağlık Gönüllüleri Derneği'nin çalışmalarını izlemek ve aktivitelerine katılmak isteyenler için:

KUTUP YILDIZI SAĞLIK GÖNÜLLÜLERİ DERNEĞİ

Tel: 0216 461 02 07
Faks: 0216 461 01 99

e-mail: info@kutupyildizidernegi.org
web: www.kutupyildizidernegi.org

Mustafa KÖYLÜ
CANSUYU Derneği Genel Başkanı

Sivilleşme; Sürat ve Etkinlik...

İnsan halife olarak yaratılmıştır. Kendisinden, ailesinden toplumundan ve son tahlilde bütün insanlık aleminden sorumludur. Dünyada yaşayan 6 milyar insanın dörtte birini İslâm dünyası oluşturmaktadır. Biz kendimize en yakın halka olan İslâm dünyasıyla öncelikle ilgilenmek durumundayız.

İslâm Dünyası'nın çözüm bekleyen birçok sorunu olduğu bir gerçektir. Biz bu sorunların çözümünü düşünmek, konuşmak ve çareler üretmek zorundayız. Ürettiğimiz çarelerin işe yaraması için organize olmak ve çözümü bütün İslâm Dünyası'na yaymak durumundayız. Bunun en kolay ve vazgeçilmez yolu çalışmaları STK'lar eliyle yapmaktır.

Devletler uçaklar dolusu yönetici ve bürokratları ile birbirlerine ziyaretler yaparlar, anlaşmalar, protokoller imzalarlar. Ancak bu noktada STK'lar devreye girmezse yapılan anlaşma ve protokoller askıda kalmaya, uygulanamaz hale düşmeye mahkûmdur. "İş birliği" dediğimiz olgu bir bütündür. Birçok alanda çalışma yapan STK'ları pazılın parçaları gibi güçlerini aynı istikamete yöneltirlerse resim tamamlanır. Ortaya bir tablo çıkar. Bu tablo o STK'ların ait olduğu ülkenin etkinliğidir. Gücüdür. Hayatın her alanında faaliyet gösteren STK'ları himaye ve akredite eden devletler haklı olarak bu etkinliği sağlamaktadır. STK'ları görmezden gelen, onları himaye ve akredite etmeyen ülkelerin başka ülkelerle yapacakları anlaşmalar veya geliştirecekleri ilişkiler en iyimser değerlendirmeyle iki ülkedeki birkaç aristokrat ailenin ilişkisinden ileri gidemez.

İş birliğinin temel argümanları, tanımak, ilgi duymak, sevmek, güvenmek, benimsemek, ve ihtiyaç duymak… vs. gibi sadece iki insanın iş birliği için dahi gerekli olan değer yargılarıdır. Bunlar devlet törenleriyle oluşturulabilecek yargılar değildir. Bunları ancak STK'lar oluşturabilir.

Tarihimize baktığımızda bu gün vatanımız dediğimiz Anadolu'ya Alparslan'dan ve Malazgirt'ten yıllar önce dervişler, alperenler, değişik mesleklere sahip müritler gelip yerleşmişler ve Anadolu'yu Alparslan'a hazırlamışlardır.

MÜSİAD

Tarihteki ve günümüzdeki olayları doğru okumak ve hikmetlerle sırları tespit etmek doğru adımlar atmamızı sağlayacaktır.

Cansuyu Derneği olarak Afrika'daki 17 ülkede faaliyette bulunuyoruz. Bir çok insanın adını dahi duymadığı ülkelere gidiyoruz. Bu ülkelerin birçoğunda büyük elçiliğimiz yok. Hükümet yetkilileriyle, Ticaret ve Sanayi odaları başkanlarıyla, iş adamları örgütlerinin başkanlarıyla, Ulusal Meclislerin başkanlarıyla, Cumhurbaşkanlarıyla görüşmeler yapıyoruz. Bu görüşmelerin bazılarında MÜSİAD'ın ayak izlerini görüyoruz. İş adamlarımızı oralara götürmüş veya o ülkelerin iş adamlarını Türkiye'ye getirmiş. Bir ışık yakmış. Tekrar ediyorum oralarda bizim büyükelçiliğimiz bile yok. Yardım kuruluşu olarak bizler varıyoruz.

"Devletler uçaklar dolusu yönetici ve bürokratları ile birbirlerine ziyaretler yaparlar, anlaşmalar, protokoller imzalarlar. Ancak bu noktada STK'lar devreye girmezse yapılan anlaşma ve protokoller askıda kalmaya, uygulanamaz hale düşmeye mahkûmdur."

Meslek kursları açmaya, örnek çiftlikler kurmaya çalışıyoruz. O adı dahi bilinmeyen ülkelerde. Su kuyuları açıyoruz. Her yaptığımız esere bayrağımızı resmediyoruz. İlgililere Türkiye'yi tanıtıyoruz.

Almadan veriyoruz. İnsanların gönüllerini kazanıyoruz. Başka bir ülkede bir başka kuruluşumuzun ayak izlerini görüyoruz. Kim bunlar? Türkiye'nin STK'ları.

Pakistan'da vuku bulan büyük depremden sonra bölgeye vardığımızda Türkiye'den yardım götüren irili ufaklı yüzlerce kuruluşumuzun orada faaliyet gösterdiğine şahit olduk. Depremin en çok vurduğu Keşmir'in bütün halkı Türkiye'yi bu sayede tanıyor. Keşmir özerk bir bölge. Keşmir sınırına vardığımızda Keşmir askerleri pasaportları, araçları kontrol eder. Depremden üç ay sonra Keşmir halkı kimin ne olduğunu anladı. Bu anlayışın yansımasına bizzat şahit olduk. Aracımızda Türk bayrağı çekili vaziyette Keşmir sınırına vardık. Askerler bizi güler yüzle karşıladılar. Selam verip hal-hatır sordular. Bizimle sohbet etmek istiyorlardı.

Bu esnada ismi lazım değil dünyadaki en büyük kuruluşlardan birinin aracı geldi. Keşmirli askerler aracın içindekileri indirdiler. Üstlerini, aracın içini aradılar. Pasaportları tek tek kontrol ediyorlardı ki biz oradan ayrıldık. Bu olaydan da anlıyoruz ki Türkiye'ye ait STK'lar orada faaliyetleriyle bir sevgi yumağı oluşturmuşlar.

İslâm ülkelerinde binlerce STK var. Her biri kendi alanında ve kendi çapına göre çalışıyor. Bu kuruluşlardan birçoğu uluslararası faaliyetlerde birbirlerine partnerlik yapıyor. Bu olgu faaliyetlerin daha süratli ve daha verimli olmasını sağlıyor. Ancak İslâm ülkelerindeki STK'ların açmazları da var.

1. Bazı ülkelerde STK'lar için hukuki güvence çok zayıf.
2. Bazı ülkelerde siyasi kategoriler oluşmuş. STK'lar bu kategorilere göre muamele görüyor.
3. Bazı STK'lar uluslar arası düzenin terörist veya terörizme destek verme suçlamasına muhatap.
4. 1000 doların üstündeki bütün para hareketleri uluslararası düzen tarafından kontrol ediliyor. Bazen bloke uygulanıyor.

Bilim, Eğitim, Sağlık, Tarım, Sanayi, Ticaret, Teknoloji... vs. alanlarda yani hayatın her alanında faaliyet yürütecek STK' lara ihtiyaç var.

İslâm ülkelerinin en etkin kuruluşu olan İKO bünyesinde STK'ları ile ilgilenen bir birimin olması gerekir. Bu ihtiyaç son günülerde biraz daha yüksek sesle söylenir oldu.

İslâm Bankasının finans gücünün kullanımında, STK' lara bir rol verilmesinin iyi olacağı kanaatindeyiz.

D 8 kurulmuş ancak işlemesi engellenmiştir. Hâlbuki yakın plandan bakılırsa, İslâm Ülkeleri arasında gerçek anlamda iş birliği sağlayacak tek kuruluştur. Alt yapısı henüz tamamlanmamıştır.

Türkiye ve diğer bazı ülkeler AB ve ABD hayranlığından veya güdümünden paçalarını kurtarabilirlerse D8 anlaşmasının İslâm Ülkeleri açısından çok büyük bir nimet olduğunu görürler.

Türkiye STK açısından epeyce yol almış vaziyettedir. Bu açıdan bazı İslâm ülkelerine örnek olabilir. Ancak ülkemizde de bazı eksiklerimiz var.

1. STK'ların hukuki güvencesi zayıftır.

2. STK'lar siyasi kategorilere göre muamele görüyor.

3. Kanunlar en kötü şartlara göre yapıldığı için kuruluşların hareket kabiliyetleri zayıflıyor. Verimlilikleri düşüyor.

4. STK'lar faaliyetten çok resmi işlemlerle, kırtasiyecilikle uğraştırılıyor.

5. Geçmişe göre Sivil Toplumun önü açılmıştır. Ancak biraz daha mesafe alınması gerekir.

6. STK'lar geleceğin dünyasını şekillendirecek sosyal ve kültürel dengeleri oluşturacak en önemli kuruluşlardır. Savaşların ve barışın motor gücü STK'lar olacaktır.

Dünyaya paralel olarak İslâm ülkelerinde de STK'ların büyük bir ağırlığı oluşacaktır. Sivil toplumun bu gücünü idrak eden yönetimler bundan azami faydalar elde edecektir. Sivil toplumun gücünü göremeyenler ise o gücün ayakları altında kalmaya mahkûmdurlar.

Ekonomik Kalkınma ve Değerler

UTESAV'ın Yayınladığı Kitapta, Kalkınmanın Değerlerden Bağımsız Olamayacağı Vurgulanıyor

Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV) Ekonomik Kalkınma ve Değerler konusunda gerçekleştirdiği iki kolokyum ve bir sempozyumdan oluşan toplantılarda ortaya çıkan birikimi ve akademisyenlerin bildirilerini, Türkçe ve İngilizce olarak kitaplaştırdı. UTESAV'da düzenlenen toplantılara, akademisyen, işadamı ve gazetecilerden oluşan gruplar çeşitli katkılarda bulundu. Editörlüğünü Prof. Dr. Recep Şentürk'ün yaptığı çalışmada, farklı disiplinlerden 17 akademisyen makaleleri ile yer aldı.

Kitapta, iktisadi kalkınma politikalarının uygulama sürecinde en çok problemin değerler alanıyla olan ilişkilerde yaşandığı ve ekonomik kalkınmanın başarısı için değerlerin ihmal edilmemesi gerektiği belirtiliyor.

Ekonomi ve değerler arasındaki ilişkinin yeniden sağlıklı bir şekilde kurulması ve kalkınma sürecinde değerlerin feda edilmemesi kitapta öne çıkan düşünceler arasında yer alıyor. Kitapta, değerlerin kendi toplumsal yapımıza has bir ekonomik kalkınma modeli geliştirmek ve evrensel kültüre özgün katkılar sağlamak için en temel referans çerçevesini oluşturduğuna dikkat çekiliyor.

Ekonomik Kalkınma ve Değerler kitabının editörlüğünü yapan Prof. Dr. Recep Şentürk, "Ekonomik kalkınmanın, değerleri savunabilmek için şart olduğunu söyleyerek, ekonomik güçten yoksun bir toplumun değerlerini savunabilmesi bir yana kendi varlığını bile sürdüremeyeceğini belirtiyor."

Kitapla ilgili değerlendirme yazısında şu hususlara dikkat çekiliyor:

"Ekonomik Kalkınma ve Değerler arasındaki ilişkilere bakışta zamanla bir perspektif kayması yaşanmış ve iktisadi hayata değerler açısından bakmayla başlayan bir serüven, modern zamanlarda değerlere iktisadi hayat açısından bakmaya dönüşmüş olarak devam etmektedir. Bunun bir dürbüne tersinden bakma olayı olup olmadığı meraka değer bir husustur."

İktisadi kalkınma felsefeleri iktisadi kalkınma çabalarının entelektüel veya felsefi arka planını oluşturuyorsa, iktisadi kalkınma politikaları da onların normatif yapısını veya ifadesini oluşturur. Bu normatif yapının amacına, yani iktisadi kalkınmaya hizmet edebilmesi büyük ölçüde tekabül ettiği realite dünyasıyla örtüşme derecesine bağlıdır. Realite dünyasının en önemli unsurlarından birinin sosyal veya geleneksel değerler alanı olduğu ise açıktır. Eğer iki alan arasında yeterli bir örtüşme yoksa hele aralarında sürtüşme varsa, norm-realite çatışmasının olduğu her yerde olduğu gibi, burada da norm cephesinin, yani kalkınma politikalarının başarı şansı, vakaya göre durum değişmekle beraber, çok yüksek değildir. Bu açıdan bakıldığında iktisaden kalkınma çabası içinde olan birçok ülkedeki kalkınma politikalarının neden başarısız olduğu da anlaşılabilir.

Üç bölümden oluşan kitabın ilk bölümü, ekonomik kalkınma ve değerler ilişkisinde yeni bir model arayışını irdeleyen çerçeve yazılardan oluşuyor. Bu bölümde, Prof. Dr. Sabri Orman Doç. Dr. Bedri Gencer, Doç. Dr. İbrahim Öztürk, Prof. Dr. Gülfettin Çelik, Dr. Hüseyin Çırpan ve Dr. Mehmet Harmancı'nın yazıları yer almaktadır.

İkinci bölümde, tarihimizde ekonomi ve değerler ilişkisinin nasıl kurulduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu bölümde Prof. Dr. Hamdi Döndüren, Doç. Dr. Tahsin Özcan, Doç. Dr. Cengiz Kallek ve Shariq Nisar'ın konuyu İslâm Fıkhı ve Osmanlı tarihi açısından ele alan yazıları bulunmaktadır.

Üçüncü Bölüm, günümüzde ekonomik kalkınma ve değerler ilişkisi nasıl kurulabilir sorusuna cevap aranıyor ve mukayeseli bir bakış açısıyla küresel düzeyde ekonomi ve değer ilişkisinde yaşanan problemler ele alınıp irdelenmektedir. Bu bölümde, Prof. Dr. Sedat Murat, Yard. Doç. Dr. Halil Zaim, Yard. Doç. Dr. Fahri Solak, Dr. Nihat Alayoğlu, Dr. Sadık Ünay ve Ali Nizamuddin'in makaleleri yer almaktadır..

Kitabın sonunda Yard. Doç. Dr. Fahri Solak tarafından hazırlanmış, İslâm ve ekonomi ilişkisi hakkındaki Türkçe kitapları içeren bir bibliyografya bulunmaktadır. Bu bibliyografya Türkiye'de İslâm ekonomisi alanında yapılmış çalışmaları ve Türkçe'ye yapılan çevirileri içermektedir. Solak, Bibliyografyanın giriş kısmında, Türkiye'de İslâm ve ekonomi ilişkilerini inceleyen kitapların genel bir değerlendirmesini yapıyor.

Uluslararası Teknolojik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV)
Tel: 0212 2220173 – Faks: 0212 2220193
Web: www.utesav.org.tr
mail: utesav@utesav.org.tr